

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

monografia

PENALIZACJA PRANIA PIENIĘDZY

Marcin Mazur

Warszawa 2014

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

PENALIZACJA PRANIA PIENIĘDZY

Marcin Mazur

Warszawa 2014

Penalizacja prania pieniędzy

Autor:

Marcin Mazur Zespół „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO

Wydawca:

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa

Zespół Współpracy Międzynarodowej i Kontaktów z Mediami

Stanisław Ćwik, Jolanta Lipka-Wołoska

www.rpo.gov.pl

Infolinia Obywatelska 800 676 676

© Copyright by Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Warszawa 2014

ISBN 978-83-938366-9-7

Oddano do składu we wrześniu 2014 r.

Podpisano do druku w październiku 2014 r.

Nakład: 500 egz.

Projekt okładki:

Grażyna Dziubińska

Opracowanie DTP, korekta, druk i oprawa:

Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzczak

www.grzeg.com.pl

Spis treści

Wprowadzenie	5
<i>Dr hab., prof. UKSW Irena Lipowicz</i>	
Wstęp	6
Rozdział I	
Pranie pieniędzy w ujęciu kryminologicznym	19
1. Etymologia i definicja prania pieniędzy	20
2. Uwarunkowania prawno-ekonomiczne kraju, w którym dokonuje się prania pieniędzy	22
3. Cele i skutki prania pieniędzy	26
4. Skala zjawiska w Polsce i na świecie	32
5. Podmioty dokonujące prania pieniędzy (przestępczość zorganizowana)	36
6. Źródła pochodzenia brudnych pieniędzy	42
7. Etapy prania pieniędzy	50
8. Metody prania pieniędzy	54
8.1. Techniki prania pieniędzy w fazie lokowania	55
8.2. Techniki prania pieniędzy w fazie nawarstwiania	59
8.3. Techniki prania pieniędzy w fazie integracji	61
Rozdział II	
Przestępstwo prania pieniędzy	65
1. Dobro chronione przez art. 299 k.k.	66
2. Przestępstwo określone w art. 299 § 1 k.k.	71
2.1. Podmiot	71
2.2. Przedmiot czynności wykonawczej	72
2.3. Znamiona określające czynność sprawczą	100
2.4. Strona podmiotowa	108
3. Przestępstwo określone w art. 299 § 5 k.k.	109
4. Przestępstwo określone w art. 299 § 6 k.k.	111
5. Przepadek określony w art. 299 § 7 k.k.	116
6. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 listopada 2013 r.	134
Rozdział III	
Badania akt sądowych dotyczących prania pieniędzy	141
1. Wprowadzenie	142
2. Zagadnienia wspólne dla analizowanych postępowań karnych	144

3. Studium przypadków	155
1) Sprawa III K 726/04 SR w Cz.	155
2) Sprawa II K 219/04 SR w B.	161
3) Sprawa II K 582/04 SR w J.	162
4) Sprawa II K 58/05 SR w Ch.	168
5) Sprawa II K 350/06 SR w P.	173
6) Sprawa III K 1575/05 SR w B.	182
7) Sprawa III K 1562/05 SR w B.	190
8) Sprawa II K 72/07 SR w T.	202
9) Sprawa II K 526/07 SR w T.	206
10) Sprawa II K 31/07 SR w W.	221

Rozdział IV

Regulacje międzynarodowe dotyczące prania pieniędzy	227
--	------------

1. 40 Zaleceń FATF	228
2. Rada Europy	235
3. Organizacja Narodów Zjednoczonych	245
4. Europejska Wspólnota Gospodarcza/Wspólnota Europejska/ Unia Europejska	252

Zakończenie	259
--------------------------	------------

Wprowadzenie

Szanowni Państwo,

Z satysfakcją przekazuję w Państwa ręce pozycję monograficzną opracowaną przez pracownika Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Monografia *„Penalizacja prania pieniędzy”* oparta jest na rozprawie doktorskiej Marcina Mazura, jednak ze względu na ograniczenia redakcyjne stanowi pewien jej wycinek.

Praca doktorska została przygotowana pod opieką naukową prof. dr hab. Andrzej Zolla w Wyższej Szkole Prawa i Administracji Rzeszów–Przemyśl. Pozytywne recenzje do dysertacji doktorskiej przedstawili dr hab. Janusz Raglewski (Uniwersytet Jagielloński) oraz dr hab., prof. KUL Krzysztof Wiak (Katolicki Uniwersytet Lubelski)¹.

Przestępstwo „prania pieniędzy” godzi przede wszystkim w prawidłowy obrót gospodarczy, który jest jednym z filarów demokratycznego państwa prawa. Przyjmuje się czasem w doktrynie, że jest to „przestępstwo bez ofiar”, niemniej jednak ostatecznie to wszyscy obywatele są pokrzywdzeni, jeżeli zachwianiu ulegnie ład gospodarczy, a naruszeniu sprawiedliwość. Z tego powodu niniejsza publikacja może być przydatna np. podczas prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości.

Wyjątkowa wszechstronność niniejszej publikacji pozwala mieć nadzieję, że znajdzie ona uznanie w oczach zarówno teoretyków jak i praktyków zajmujących się kwestią przestępczości gospodarczej, a także innych osób zainteresowanych tym zagadnieniem.

Irena Lipowicz
Rzecznik Praw Obywatelskich

¹ <http://www.wspia.eu/dzialalnosc-naukowa/przewody-doktorskie/przewody-w-toku/4950,mgr-marcin-mazur.html>

WSTĘP

1. W ślad za definicją sformułowaną w dokumencie Parlamentu Europejskiego² można przyjąć, że pranie pieniędzy³ obejmuje wszystkie działania służące ukrywaniu nielegalnych źródeł środków finansowych i nadawaniu im pozorów legalności w celu umożliwienia ich ponownego zainwestowania w legalnym obrocie gospodarczym. Taka definicja kieruje uwagę na kryminologiczne rozumienie prania pieniędzy. Temat niniejszej publikacji wskazuje jednak, iż bardziej niż kryminologiczne ujęcie tego zjawiska, zostanie ukazany jego aspekt prawno-karny. Wkroczenie norm prawa karnego w dane aspekty życia i aktywności człowieka następuje w momencie penalizacji określonych zachowań społecznych.

Penalizacja to tego typu zmiana normatywna, gdy pewna kategoria czynów, niemająca charakteru przestępstwa, zostaje za takie uznana po wejściu w życie określonego aktu normatywnego⁴. Według innego rozumienia tego pojęcia, penalizacja oznacza utrzymywanie zagrożenia karą danego czynu. W tym rozumieniu zabieg ustawodawcy polegający na uznaniu czynu za przestępstwo lub wykroczenie to kryminalizacja, która nieuchronnie pociąga za sobą penalizację. Kryminalizacja jest więc zabiegiem ustawodawcy, zaś penalizacja stanem będącym wynikiem takiego zabiegu⁵.

Penalizacja określonych czynów człowieka wiąże się z negatywną oceną tych zachowań i przyjęciem przez ustawodawcę, iż są one niepożądane społecznie albowiem godzą w określone chronione dobro prawne⁶. Wprowadzenie do prawa karnego nowego typu przestępstwa może wynikać nie tylko z wyżej wskazanych powodów, ale także może wiązać się z potrzebą wypełnienia norm prawa międzynarodowego. Szczególnie jest to widoczne w kontekście przestępstwa prania pieniędzy,

² S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 2 http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/crim/dt/925/925991/925991pl.pdf

³ W literaturze przedmiotu pojawił się równolegle zwrot „pranie brudnych pieniędzy”. Należy go uznać za niewłaściwy, gdyż stanowi on zlepek dwóch angielskich terminów: *dirty money* (brudne pieniądze) oraz *money laundering* (pranie pieniędzy). Oba pojęcia, funkcjonując oddzielnie, są poprawne. „Brudne pieniądze” to środki finansowe pochodzące z nielegalnych źródeł, będące w opozycji do „czystych”, a więc uzyskanych w sposób zgodny z prawem, zaś *money laundering* – „pranie pieniędzy” oznacza proces wprowadzenia owych nielegalnych, „brudnych” środków finansowych do legalnego obrotu, czyli ich „wypranie”. Zatem wskazywanie, iż pieniądze, a szerzej: wartości majątkowe, są brudne jest niepotrzebne, gdyż, gdyby były czyste nie trzeba by ich było „prać”. Dlatego w pracy niniejszej będę się posługiwał zwrotem „pranie pieniędzy”. W doktrynie polskiej używa się obu terminów. Na występowanie terminu pranie pieniędzy w języku prawniczym wskazał w jednym z orzeczeń sąd. W wyroku z dnia 5 grudnia 2012 r. (sygn. akt II AKa 197/12) SA w Szczecinie wskazał, że „kolejną grupę przestępstw stanowiły czyny polegające na praniu pieniędzy. Jest to już oficjalna nazwa funkcjonująca w polskim języku prawniczym, a w wielu innych państwach – wręcz w języku prawnym”. [http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/15550000001006_II_AKa_000197_2012_Uz_2012-12-05_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/15550000001006_II_AKa_000197_2012_Uz_2012-12-05_001)

⁴ W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Zakamycze 2003, s. 69.

⁵ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Penalizacja>

⁶ Szerzej na temat dobra prawnego w przestępstwie prania pieniędzy, zob. Rozdział II.

które zostało opisane w kilku konwencjach. Na szczęblu Unii Europejskiej także istnieją mechanizmy, które mają wpływ na kształt i zakres penalizacji prania pieniędzy. Art. 83 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) wskazuje, że Parlament Europejski i Rada, stanowiąc w drodze dyrektyw zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą ustanowić normy minimalne odnoszące się do określania przestępstw (w tym prania pieniędzy) oraz kar w dziedzinach szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym, wynikające z rodzaju lub skutków tych przestępstw lub ze szczególnej potrzeby wspólnego ich zwalczania⁷. Powstające akty prawa międzynarodowego, jak i prawo wewnętrzne, są niejako odpowiedzią ustawodawcy krajowego, wspólnotowego czy międzynarodowego na zmieniające się warunki życia i funkcjonowania człowieka oraz innych podmiotów prawa.

W ustawodawstwie polskim pranie pieniędzy zostało po raz pierwszy spenalizowane w art. 5 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego⁸ (dalej u.o.o.g.). Przed wejściem tej regulacji w życie wskazywano, że brak przepisów penalizujących pranie pieniędzy powodował, iż ten czyn zabroniony mógł uchodzić sprawcom bezkarnie⁹. Dostrzegano, że tylko niektóre postacie prania pieniędzy można było zakwalifikować jako paserstwo z art. 215 k.k.¹⁰, bądź jako poplecznictwo z art. 252 k.k.¹¹. Przepisy ustawy o ochronie obrotu gospodarczego zostały poddane daleko idącej krytyce¹², bowiem ich brzmie-

⁷ Zob. Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm. Szeroko na temat art. 83 TFUE, zob. E. Zielińska, *Meandry harmonizacji – oddziaływanie unijnego i wspólnotowego prawa na krajowe systemy prawa karnego materialnego* (w:) V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz (red.) *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 262-266, M. Szwarc-Kuczer, *Kompetencje Unii Europejskiej w dziedzinie harmonizacji prawa karnego materialnego*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2011, s. 146-195.

⁸ Dz. U. Nr 126, poz. 615. Zgodnie z art. 16 ustawy, weszła ona w życie 31 grudnia 1994 r.

⁹ J. Wojciechowski, *Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego z komentarzem*, Wyd. Librata, Warszawa 1994, s. 30, E. Pływaczewski, *Obowiązki banków i innych instytucji finansowych w świetle niemieckiej ustawy o wykrzywianiu zysków pochodzących z ciężkich przestępstw z dnia 25.10.1993 r.*, PUG 1994, Nr 12, s. 27.

¹⁰ Niedoskonałość takiego rozwiązania wykazać można chociażby w oparciu o przestępstwo paserstwa. Paserstwo zachodzi tylko wtedy, gdy paser nie brał udziału w przestępstwie, z którego pochodzą rzeczy będące przedmiotem paserstwa, ani jako sprawca, ani jako pomocnik, czy podżegacz do tego przestępstwa (wyrok SN z dnia 22 grudnia 1986 r. (sygn. akt I KR 445/86), OSNKW 7-8/1987, poz. 70). Nietrudno zaś wyobrazić sobie sytuację, gdy ktoś dokonuje dystrybucji narkotyków, a następnie dokonuje szeregu operacji finansowych w celu wyprania środków pochodzących z nielegalnego handlu. W takim przypadku art. 215 d.k.k. był nieprzydatny.

¹¹ A. Ratajczak, *Ochrona obrotu gospodarczego. Komentarz do ustawy z dnia 12 października 1994 r.*, Wyd. Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 1994, s. 46.

¹² W. Ł., *Czekanie na sędziego Falcone* (rozmowa z prof. E. Pływaczewskim), *Prawo i Życie* z dnia 29 lipca 1995 r., s. 8, W. Jasiński, R. Zakrzewski, *Informacje (podtytuł: reakcja na patologię)*, Rzeczpospolita z dnia 7 grudnia 1994 r., W. Jasiński, R. Zakrzewski, *Zwalczanie prania brudnych pieniędzy*, Bank i Kredyt 1994, Nr 12, s. 54-55, W. Jasiński, R. Zakrzewski, *Prawno-organizacyjne problemy przeciwdziałania „praniu brudnych pieniędzy”*, RPEiS 1995, z. 1, s. 38-39, W. Jasiński, *Polskie rozwiązania organizacyjno-prawne dotyczące ujawniania, zajmowania i przepadku dochodów z prania brudnych pieniędzy w świetle postanowień konwencji Rady Europy z 8 listopada 1990 r.*, Przegląd Policyny 1997, Nr 1, s. 19, K. Buchała, *Wybrane zagadnienia ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, PiP 1994, Nr 12, s. 32, P. Kruszyński, *Ochrona obrotu gospodarczego*, PS 1995, Nr 7-8, s. 21-23, A. Tobis, *Rola ustawy z dnia 12 października 1994 r. w ochronie obrotu gospodarczego*, RPEiS 1995, z. 1, s. 27-28, J. Wyrzykowska, *Polskie prawo w walce z procederem prania pieniędzy*, Prok. i Pr. 1999, Nr 1-2, s. 95-96, J. Banach, *Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w świetle prawa europejskiego*

nie uniemożliwiało skuteczną walkę z tym przestępstwem¹³. Wraz z wejściem w życie kodeksu karnego z 1997 r.¹⁴ przestępstwo prania pieniędzy zostało umiejscowione w art. 299, w rozdziale XXXVI. Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu.

2. Pranie pieniędzy jest przestępstwem, do walki z którym wykorzystywać trzeba nie tylko normy prawa karnego. Inaczej mówiąc, penalizacja tego procederu jest niezmiernie ważnym, ale zarazem jednym z kroków, które podejmują państwa w walce z tym przestępstwem. Państwo, oprócz penalizowania określonych zachowań, posiada także możliwości przeciwdziałania negatywnym zjawiskom, czy czynom zabronionym poprzez normy administracyjnoprawne.

W przeciwdziałaniu praniu pieniędzy jest to szczególnie widoczne. Jednym z kluczowych elementów przeciwdziałania praniu pieniędzy jest ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁵ (dalej u.p.p.p.f.t.). Trzeba się zgodzić, że regulacje finansowo prawne tak wspólnotowe, jak i krajowe mają charakter subsydiarny w stosunku do przepisów prawa karnego, „ich obowiązywanie zapewnia jednak skuteczność przestrzegania regulacji prawnokarnych i są one wyrazem organizatorskiej roli państwa wobec zagrożeń, jakie dla całej gospodarki, a w szczególności dla rynku usług finansowych stanowi proceder prania pieniędzy”¹⁶. Także eksperci FATF¹⁷ uznają, że „najważniejszym instrumentem strategii walki ze zjawiskiem prania pieniędzy jest prawo karne. [...] eksperci FATF uznali, że błędem byłoby polegać wyłącznie na nim”. Wobec powyższego pojawiła się opinia, że „prawo karne nie uniesie tego ciężaru w pojedynkę. Nie można nakładać na nie obowiązku zmniejszenia lub choćby tylko ograniczenia zjawiska prania pieniędzy. Do tego potrzeba całej gamy środków”¹⁸.

a uregulowania krajowe (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja Prawa Karnego*, Tom IV, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999, s. 24-25, O. Górniok, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w nowym kodeksie karnym* (w:) *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi*, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1999, s. 60, W. Wróbel, *Spór o definicję przestępczości zorganizowanej* (w:) *Pranie pieniędzy*, Biuletyn Nr 3, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1993, s. 71-73.

¹³ Na inne mankamenty systemowe uniemożliwiające skuteczną walkę z przestępczością zorganizowaną u początku transformacji ustrojowej wskazywał H. Kolecki. Zob. H. Kolecki, *Niektóre węzłowe zagadnienia zwalczania współczesnej zorganizowanej przestępczości gospodarczej w Polsce*, Przegląd Policyjny 1994, Nr 2-3, s. 89-99.

¹⁴ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.).

¹⁵ Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 ze zm. Pierwotny tytuł ustawy to: ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł. W niniejszej rozprawie zagadnienia związane z obowiązkami instytucji obowiązanych, np. identyfikacji klientów czy rejestracji transakcji zostaną pominięte. Rozważania w tym przedmiocie oraz dorobek doktryny i orzecznictwa prezentuje A. Golonka. Zob. A. Golonka, *Prawnokarne zagadnienia wprowadzenia do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008.

¹⁶ L. Góral, *Ocena stanu dostosowania polskich rozwiązań finansowoprawnych w zakresie przeciwdziałania zjawisku prania pieniędzy do standardów prawnych przyjętych w Unii Europejskiej* (w:) M. Seweryński (red.), *Studia prawno-europejskie*. Tom V, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001, s. 111.

¹⁷ *Financial Action Task Force (FATF)*, czyli Grupa Specjalna do Spraw Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy.

¹⁸ W. C. Gilmore, *Bрудne pieniądze. Metody przeciwdziałania praniu pieniędzy*, Tłum.: G. Górńska, Polskie Wydawnictwa Ekonomiczne, Warszawa 1999, s. 94.

Akceptując przytoczone tezy, należy jednocześnie zasygnalizować, że ze względu na przedmiot monografii inne instrumenty prawa administracyjnego¹⁹, podatkowego, cywilnego czy innego, które bezpośrednio lub pośrednio²⁰ wpływają na przeciwdziałanie praniu pieniędzy, zostaną w niniejszej pracy omówione o tyle, o ile będzie to niezbędne i nie będzie zasadniczo wpływało na odejście od tematu głównego publikacji.

3. Podejmując próbę przedstawienia najważniejszych zagadnień dotyczących penalizacji prania pieniędzy, należy odnieść się do dorobku doktryny i orzecznictwa w tej mierze. Pranie pieniędzy jako zjawisko kryminologiczne w Polsce, po raz pierwszy w sposób kompleksowy opisał E. Pływaczewski²¹, który jednocześnie był współorganizatorem jednej z pierwszych konferencji poświęconej temu zagadnieniu²². Od tego momentu odbyło się także szereg ważnych konferencji i seminariów poświęconych praniu pieniędzy czy szerzej przestępczości gospodarczej, m.in. konferencja naukowa w Mikołajkach zorganizowana w dniach 26–28 września 2002 r.²³. Coroczne seminaria dotyczące aspektów kryminologicznych zjawiska prania pieniędzy oraz przestępczości gospodarczej organizuje Wyższa Szkoła Policji w Szczycinie²⁴. Z punktu widzenia kryminologicznego zjawisko prania pieniędzy opisali także J.W. Wójcik²⁵, W. Jasiński²⁶, K. Buczkowski²⁷ i M. Wojtaszek²⁸, K. Wąsowski²⁹,

¹⁹ Jednym z takich instrumentów jest np. obowiązek posługiwania się rachunkiem bankowym w zakresie wykonywanej działalności gospodarczej.

²⁰ Np. instytucja świadka koronnego, zob. *Stosowanie ustawy o świadku koronnym w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury*, Raport Prokuratury Generalnej, s. 8.

²¹ Zob. E. Pływaczewski, *Pranie brudnych pieniędzy. Możliwości przeciwdziałania z uwzględnieniem roli systemu bankowego*, Wyd. TNOiK, Toruń 1993; E. Pływaczewski (red.), *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013.

²² Zob. publikację z konferencji, E. Pływaczewski (red.), *Proceder prania brudnych pieniędzy. Studia i materiały*, Wyd. TNOiK, Toruń 1993. W tym samym roku w Warszawie odbyło się seminarium z udziałem ekspertów FATF (3–5 marca 1993 r.), zob. J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Studium prawnokryminologiczne i kryminalistyczne*, Wyd. TNOiK, Toruń 1997, s. 241.

²³ A. Adamski (red.), *Przestępczość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej. Materiały konferencji międzynarodowej (Mikołajki, 26–28 września 2002)*, Wyd. TNOiK, Toruń 2003.

²⁴ Zob. np. publikacje: S. Lelental, D. Potkowski (red.), *Pozbawianie sprawców korzyści uzyskanych w wyniku przestępstwa*, Szczytno 2004; E. Gruza, K. Wiciak (red.), *Przestępczość w obrocie paliwami płynnymi*, Szczytno 2012.

²⁵ J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Studium...*, op. cit.; J. W. Wójcik, *Kryminologiczna ocena transakcji w procesie prania pieniędzy*, Wyd. Twigger, Warszawa 2001; J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna i kryminalistyczna ocena transakcji podejrzanych*, Wyd. Twigger, Warszawa 2002; J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, Zakamycze 2004; J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, WKP 2011, LEX.

²⁶ W. Jasiński, *Pranie brudnych pieniędzy*, Poltext, Warszawa 1999; W. Jasiński, *Przeciw szarej strefie, nowe zasady zapobiegania praniu pieniędzy*, Poltext, Warszawa 2001; W. Jasiński, *Osoby na eksponowanych stanowiskach politycznych. Przeciwdziałanie korupcji i praniu pieniędzy*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012.

²⁷ K. Buczkowski, *Przestępstwa gospodarcze: poradnik wraz z przykładami aktów oskarżenia oraz wykazem i tekstami aktów prawnych*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2000.

²⁸ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie pieniędzy*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2001.

²⁹ K. Wąsowski, *Pranie brudnych pieniędzy. Materiały i studia. Zeszyt Nr 121*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2001.

W. Wąsowski³⁰, S. Niemierka i B. Smykla³¹, W. Filipkowski³², J. Grzywacz³³, a także inni autorzy. Ten aspekt prania pieniędzy jest także corocznie opisywany w *Sprawozdaniach Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*³⁴. Pranie pieniędzy pod kątem m.in. penalizacji tego zjawiska w polskiej doktrynie opisali natomiast: O. Górniok³⁵, M. Prengel³⁶. Ostatni autor swoje rozważania pogłębił także o regulacje innych państw. Analizy znamion przestępstwa prania pieniędzy dokonano także w licznych komentarzach do Kodeksu karnego, chociaż, jak się wydaje, najbardziej pogłębionej dokonali: W. Wróbel³⁷ i R. Zawłocki³⁸. Z kolei najbardziej wszechstronnej oceny regulacji dotyczących prania pieniędzy w prawie międzynarodowym, oraz europejskim dokonała B. Bieniek³⁹.

Trzeba też zauważyć, iż dyskusję na temat prania pieniędzy podejmują autorzy licznych artykułów popularnonaukowych, które najczęściej pokazują mechanizmy (kryminologiczne ujęcie) prania pieniędzy⁴⁰, jak też są relacją bieżących zdarzeń. Należy dostrzec, iż oprócz wskazywania, sygnalizowania, opisywania zagrożeń, mają z tego właśnie względu ogromny walor edukacyjny. W publikacji niniejszej również będą one wykorzystywane, jednakże tylko w stopniu niezbędnym. Trzeba

³⁰ K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie brudnych pieniędzy. Poradnik dla bankowców (wraz z tekstem ustawy z 16 listopada 2000 r.)*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2001.

³¹ S. Niemierka, B. Smykla, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w bankach – aspekty prawne*, Warszawa 2001.

³² W. Filipkowski, *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Zakamycze 2004, W. Filipkowski, *Money Laundering – legal and economic aspects*, Wyd. Temida 2, Białystok 2008.

³³ J. Grzywacz (red.), *Pranie brudnych pieniędzy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2005; J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011.

³⁴ Zob. <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/giif/publikacje>

³⁵ O. Górniok, *Podstawy karania za tzw. pranie pieniędzy w obowiązujących i projektowanych przepisach polskiego prawa karnego* (w:) E. Pływaczewski, *Proceder prania brudnych pieniędzy. Studia i materiały*, Wyd. TNOiK, Toruń 1993, s. 37-42; O. Górniok, *Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego* (Dz. U. 1994 Nr 126, poz. 615), Wyd. AWA, Warszawa 1995. Tożsamą argumentację autorka podaje w komentarzu do art. 299 k.k., O. Górniok, *Przestępstwa gospodarcze. Rozdział XXXVI i XXXVII Kodeksu karnego. Komentarz*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2000, s. 47 i n.

³⁶ M. Prengel, *Środki zwalczania przestępczości prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, Wyd. TNOiK, Toruń 2003.

³⁷ W. Wróbel (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278-363 Kodeksu karnego*, Zakamycze 1999, wyd. I, W. Wróbel (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 Kodeksu karnego*, Zakamycze 2006, wyd. II.

³⁸ R. Zawłocki, (w:) *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222-316, Tom II*, A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2010, wyd. IV.

³⁹ B. Bieniek, *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2010.

⁴⁰ Np. Zob. T. A. Klarecki, *Wielkie pranie*, BusinessWeek 2001, Nr 12, s. 38-41, K. Pol, *Al. Capone znad Wisły*, Prawo i Życie z dnia 29 lipca 1995 r., s. 8-10, J. Mojkowski, *Pranie z wybielaniem*, Polityka 51/1999 (2224), M. Sterlingow, M. Wąs, *Prali jak w niebie*, Gazeta Wyborcza z 3 grudnia 2004 r., P. Tarnowski, *Pralnia w raj*, Polityka 28/2000 (2253), D. Walczak, J. Stachowiak, *Mafiosi wywieźli miliony*, Dziennik z dnia 26 maja 2006 r., s. 19, R. Zieliński, *Automaty do łupienia fiskusa*, Dziennik Gazeta Prawna z dnia 9-11 października 2009 r., R. Zieliński, *Polska była rajem dla azjatyckich mafii*, Dziennik Gazeta Prawna z dnia 6 września 2011 r., R. Zieliński, *Przestępcy ostro poszli w biznes: 70 proc. strat generuje pranie brudnych pieniędzy i wytudzenia VAT*, Dziennik Gazeta Prawna z dnia 26 lipca 2011 r.

bowiem wskazać, iż liczba informacji ta temat prania pieniędzy w wyszukiwarkach internetowych, jest ogromna⁴¹.

4. Z punktu widzenia całego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy, niezmiernie ważne wydaje się badanie i opisywanie współczesnych metod prania pieniędzy. Wskazane zjawisko jest bardzo dynamiczne, co trzeba łączyć ze zjawiskiem globalizacji⁴² i rozwojem nowoczesnych technik, w tym instrumentów informatycznych. Wraz z ich rozwojem obserwowany jest również transgraniczny⁴³ rozwój przestępczości zorganizowanej. Z kolei przestępczość zorganizowana coraz większy nacisk kładzie na osiągnięcie nielegalnych zysków. Wskazują na to dane Policji, która musi dokonywać (przeszeregowania) w swoich szeregach, tak aby więcej policjantów ścigało przestępstwa gospodarcze⁴⁴. Trzeba mieć na względzie, że przestępczość ekonomiczna dotyczy nie tylko sfery bezpieczeństwa i porządku publicznego, lecz również bezpieczeństwa ekonomicznego państwa⁴⁵. Przestępstwa gospodarcze, w tym związane z podatkiem VAT, już od kilku lat są poważnym problemem w krajach Unii Europejskiej⁴⁶. Skala wyłudzeń i strat całej Unii Europejskiej, która współistnieje dzięki zasadzie swobodnego przepływu towarów, usług i kapitału jest szacowana na kilkaset miliardów euro rocznie⁴⁷. To co stanowi filary Unii Europejskiej, jest jednocześnie okolicznością sprzyjającą przestępczości zorganizowanej. Z tego też względu widać wyraźnie przyspieszenie w zakresie harmonizacji prawa karnego w obrębie prawa wspólnotowego⁴⁸. W doktrynie od dawna ten proces określa się jako europeizację prawa karnego⁴⁹. Proces współdziałania w zwalczaniu prze-

⁴¹ Najpopularniejsza wyszukiwarka Google w dniu 9 lutego 2014 r. na hasło „pranie pieniędzy” wyświetla około 885.000 wyników.

⁴² Zob. M. J. Radło, O. Kowalewski, *Wpływ globalizacji na polską gospodarkę, Materiały i studia. Zeszyt Nr 230*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2008.

⁴³ Na ten aspekt przestępczości zorganizowanej, w państwach które dokonują transformacji ustrojowej, wiele lat temu zwracał uwagę A. Zoll. Por. A. Zoll, *Prawo karne jako instrument wspomagający transformację* (w:) A. Eser, A. Zoll (red.), *Prawo karne a problem zmiany ustroju politycznego*, Zakamycze 1998, s. 10.

⁴⁴ G. Zawadka, *Armia do walki z oszustami*, Rzeczpospolita z dnia 24 stycznia 2013 r. <http://www.rp.pl/artukul/973442.html>. Jak wskazał rzecznik prasowy KGP obecnie ściganiem tej przestępczości zajmuje się ok. 3 tys. policjantów, a Policja chce by funkcjonariuszy ścigających tę przestępczość było 4 tys. (4% formacji). Wynika to z faktu, że w 2012 r. wszczęto 83 tys. postępowań dotyczących spraw gospodarczych, co stanowi blisko 10% więcej niż rok wcześniej.

⁴⁵ *Raport Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2012*, Warszawa 2013, s. 109.

⁴⁶ Zob. A. Adamski, *Karalność oszustw na szkodę interesów finansowych Unii Europejskiej na podstawie prawa polskiego*, MoP 2004, Nr 24, s. 1118 i przywołane tam piśmiennictwo.

⁴⁷ *Miliardy utraconego VAT*, http://pewp.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=36&Itemid=55

⁴⁸ Ten proces napotyka czasami na trudności związane z faktem, iż prawo wspólnotowe nie może naruszać suwerenności państw członkowskich. Dyskusja na ten temat była prowadzona w związku z wprowadzeniem instytucji - która też pośrednio może mieć znaczenie w przypadku przeciwdziałania praniu pieniędzy - tj. europejskiego nakazu aresztowania. Zob. np. M. Królikowski, M. Znojek, *Europejski nakaz aresztowania a problem suwerenności*, Przegląd Sejmowy 6(77)/2006, Wyd. Sejmowe, s. 53-71.

⁴⁹ Zob. L. K. Paprzycki, *Przyszłość europejskiego prawa karnego*, Pal. 2007, Nr 9-10, s. 43-62; J. Skorupka, *Podstawy karnoprawnej ochrony interesów finansowych wspólnot europejskich*, Prok. i Pr. 2004, Nr 6, s. 46-59; P. Hofmański, *Przyszłość ścigania karnego w Europie*, EPS 2006, Nr 12, s. 4-11; B. Schünemann, *Europeizacja prawa karnego niebezpieczeństwem dla demokratycznego państwa prawnego?* (tłum. E. M. Guzik-Makaruk),

stępczości zyskuje także kształt instytucjonalny. Tak na przykład Europol w 2000 r. zyskał uprawnienie do przeciwdziałania i zwalczania prania pieniędzy⁵⁰. Wydaje się jednak, iż współpraca policji to za mało, dlatego obecnie odpowiedzią Unii Europejskiej w zakresie transgranicznej przestępczości zorganizowanej ma być utworzenie tzw. Prokuratury Europejskiej (*European Public Prosecutor's Office*, EPPO)⁵¹.

Od wielu lat na polu przeciwdziałania praniu pieniędzy odnotować trzeba działania FATF⁵², którego 40 Zaleceń, wyznacza uznany na świecie standard przeciwdziałania temu zjawisku. Zalecenia tej organizacji są modyfikowane tak by „nadążały” a nawet wyprzedzały potencjalne zagrożenia. Działania FATF i raporty z jego działalności, jak też raporty tematyczne, winny być analizowane przez właściwe organy państwowe⁵³.

Refleksja naukowa musiała zatem objąć również i ten aspekt prania pieniędzy. Tylko bowiem zdiagnozowanie wykorzystywanych i ciągle zmieniających się metod prania pieniędzy, może stanowić skuteczny instrument walki z tym procederem⁵⁴.

5. W publikacji przedstawione zostaną także wyniki prowadzonych badań analityczno-prawnych oraz badań kilkudziesięciu akt sądowych postępowań karnych prawomocnie zakończonych. W monografii podjęto próbę dogmatycznego spojrzenia na przestępstwo prania pieniędzy określone w art. 299 k.k. Analiza jego znamion będzie uwzględniać dorobek doktryny i formującego się orzecznictwa sądów powszechnych, a także orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Jurysta 2004, Nr 7-8, s. 5-11; C. Mik, *Europeizacja prawa karnego gospodarczego* (w:) A. Adamski (red.), *Przestępczość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej. Materiały konferencji międzynarodowej* (Mikolajki, 26-28 września 2002), Wyd. TNOiK, Toruń 2003, 77-123; B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 244-249.

⁵⁰ H. Maroń, *Integracja europejska a prawo karne*, Wyd. TNOiK, Toruń 2003, s. 74.

⁵¹ Szerzej, zob. Rozdział I.

⁵² Szerzej na temat FATF i jego zaleceń, zob. Rozdział IV.

⁵³ W doktrynie analizy raportów FATF podejmował się W. Jasiński, Np. zob. W. Jasiński, *Pranie brudnych pieniędzy*, Jurysta 1997, Nr 8-9, s. 13-16, W. Jasiński, *Karnoprawne i prawno finansowe aspekty przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy. Roczny raport Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (Financial Action Task Force – FATF) ogłoszony 8 czerwca 1995 roku*, PUG 1996, Nr 11, s. 6-11, W. Jasiński, *Standardy prawne zwalczania prania pieniędzy. Raport Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy o państwach nie współpracujących w zwalczaniu procederu z 14 lutego 2000*, PUG 2000, Nr 10, s. 18-21, W. Jasiński, *Konfiskata mienia i normy prudencyjne dla instytucji finansowych w zakresie zapobiegania praniu pieniędzy*, PUG 1999, Nr 1, s. 13-23.

⁵⁴ O fakcie, iż dzielenie się wiedzą i upowszechnianie stwierdzonych przypadków prania pieniędzy jest niezmiernie ważne, świadczyć może okoliczność, że grupa EGMONT stworzyła program, w którym przyznaje nagrodę (*The best Egmont case award*) za przedstawienie przez jednostki wywiadu finansowego najlepszego rozpoznanego przypadku prania pieniędzy. W raporcie rocznym Grupy Egmont za 2011–2012 wskazano dwa przykłady działań, które dzięki jednostkom wywiadu finansowego zostały rozpoznane (sprawa przedstawiona przez FIU Rosji i Filipin). Zob. *Egmont Group Annual Report 2011-2012*, s. 35-42. <http://www.egmontgroup.org/library/annual-reports>

Ponadto Grupa Egmont zebrała 100 rozpoznanych przypadków prania pieniędzy, przedstawionych przez członków tej grupy, które mają służyć wymianie wiedzy i doświadczenia, zob. *100 cases from the Egmont Group*, <http://www.egmontgroup.org/library/cases>

Takie opracowania przygotowują również FIU, np. AUSTRAC wydał w 2013 r. już siódmy tego typu raport, w którym zebrał 23 studia przypadków prania pieniędzy, które opublikował w raporcie, AUSTRAC, *Typologies and case studies report 2013*, <http://www.austrac.gov.au/typologies.html>

Trzeba mieć na uwadze, iż dotychczasowe badania prowadzone w obrębie zjawiska prania pieniędzy dotyczyły tylko wybranych jego aspektów i to w obrębie kryminologii⁵⁵, np. przygotowania banków do przeciwdziałania praniu pieniędzy⁵⁶ czy zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 299 k.k.⁵⁷.

Badania w zakresie korelacji między przestępczością skarbową a praniem pieniędzy prowadzili pracownicy Zakładu Służby Kryminalnej Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Objęły one 16 spraw dotyczących prania pieniędzy wszczętych w latach 1998–2001, jednakże jak wskazuje D. Potakowski, ankieterzy mieli ograniczony dostęp do akt postępowań przygotowawczych i spraw operacyjnych. Mając na uwadze wyniki tych badań trzeba stwierdzić, iż dotyczyły one ujęcia kryminologicznego prania pieniędzy⁵⁸.

Aspekt prawno-karny prania pieniędzy na gruncie art. 5 u.o.o.g. próbowali badać K. Buczkowski, M. Wojtaszek⁵⁹. Ich badanie obejmowało trzy lata obowiązywania ustawy, tj. okres od dnia 1 stycznia 1995 r. do dnia 31 grudnia 1997 r. Według zgromadzonych przez nich danych, w tym czasie prowadzono ogółem 54 sprawy, z których siedemnaście zakończyło się umorzeniem postępowania, w dwudziestu sprawach odmówiono wszczęcia postępowania, w trzech przypadkach skierowano do sądów akt oskarżenia, natomiast czternaście pozostawało w toku. Autorzy podjęli próbę dotarcia do akt spraw sądowych. Wówczas okazało się, iż spraw jest dwie, przy czym jedna ze spraw została błędnie zakwalifikowana jako dotycząca art. 5 u.o.o.g., podczas gdy dotyczyła ona art. 9 u.o.o.g. Z kolei druga ze spraw była w toku, tzn. od wyroku sądu I instancji wniesiono apelację. Konkludując autorzy wskazali, że „tylko jedna zakończona wyrokiem nieprawomocnym sprawa z art. 5 u.o.o.g. w ciągu 3 lat obowiązywania ustawy świadczy o niemożności ścigania i karania organizatorów tego procederu”⁶⁰.

Badania obowiązków Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu dokonała Najwyższa Izba Kontroli⁶¹.

⁵⁵ Opis badań prowadzonych do 2004 r. przedstawia W. Filipkowski, Por. W. Filipkowski, *Zjawisko prania pieniędzy jako obszar badawczy w Polsce*, Archiwum Kryminologii, Tom XXVIII 2005-2006, Warszawa 2007, s. 169-178.

⁵⁶ W. Jasiński, R. Zakrzewski, *Jak w bankach polskich przeciwdziałać „praniu pieniędzy”*, Kontrola Państwa 1994, Nr 4, s. 114 i n., J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu...*, op. cit., s. 413-473.

⁵⁷ K. Buczkowski, *Przestępstwa bazowe w zawiadomieniach Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w sprawach o pranie pieniędzy* (w:) A. Siemaszko (red.), *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, Warszawa 2011, s. 784-798.

⁵⁸ D. Potakowski, *Korelacje między przestępczością skarbową a praniem pieniędzy i ich wpływ na jakość zwalczania zorganizowanych grup przestępczych w Polsce - raport z badań* (w:) S. Lelental, D. Potakowski (red.), *Pozbawianie sprawców korzyści uzyskanych w wyniku przestępstwa*, Szczytno 2004, s. 134-143.

⁵⁹ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, op. cit., s. 205-221, K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Przestępstwa gospodarcze w praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 103-104, 134-137.

⁶⁰ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, op. cit., s. 221.

⁶¹ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli realizacji przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej obowiązków w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, Zielona Góra, sierpień 2011. Jak wskazano w treści raportu, „stwierdzone przez NIK nieprawidłowości, polegające w szczególności na opóźnieniu wydania rozporządzenia rejestrowego, zmniejszeniu liczby kontro-

Mając na uwadze, że do chwili obecnej nie były prowadzone pogłębione badania przestępstwa prania pieniędzy w jego ujęciu prawnokarnym, zasadnym było podjęcie próby zbadania tego aspektu zjawiska. Jako cel badawczy przyjęto zbadanie sposobu realizacji znamion czynów zabronionych określonych w art. 299 k.k., w kontekście ich niejednoznacznego rozumienia w doktrynie i orzecznictwie. Drugi z celów badawczych to określenie reakcji prawnokarnej, a także – w miarę możliwości – sposobu jej wykonania. Wobec okoliczności, iż pranie pieniędzy ma charakter wieloodmianowy⁶² celowe wydaje się również określenie jak opisywane jest samo przestępstwo w kontekście norm prawnokarnych.

Zbadanie zjawiska w tym zakresie może mieć znaczenie także z punktu widzenia przeciwdziałania praniu pieniędzy i przyczynić się do efektywniejszej walki z nim. Jak pokazują statystyki GIIF⁶³, Prokuratury Generalnej oraz Ministerstwa Sprawiedliwości, z roku na rok przybywa postępowań karnych, w których przestępcom stawiany jest zarzut prania pieniędzy. Potwierdzają to również statystyki policji, która przecież te postępowania w zasadniczej mierze prowadzi⁶⁴.

Monitoring postępowań związanych z praniem pieniędzy prowadzi Prokuratura Generalna, która, w oparciu o art. 14 ust. 2 pkt 2 i 3 i ust. 3 u.p.p.p.f.t., zgromadzone dane przesyła do GIIF. Z kolei Minister Sprawiedliwości przekazuje GIIF informacje o liczbie postępowań karnych, liczbie osób, w stosunku do których wszczęto postępowanie, i osób nieprawomocnie i prawomocnie skazanych za przestępstwo, o którym mowa w art. 299 k.k., oraz o wartościach majątkowych, w stosunku do których dokonano zamrożenia, blokady i wstrzymania transakcji lub orzeczono zajęcie, zabezpieczenie majątkowe lub przepadek (art. 4a ust. 3 u.p.p.p.f.t.).

6. W niniejszej publikacji przyjęto tezę, że obecna regulacja art. 299 k.k. wymaga zmiany, co autor wykazuje poprzez analizę dogmatyczną tego przepisu oraz w oparciu o wyniki prowadzonych badań. Wydaje się, iż skomplikowany charakter przestępstwa w powiązaniu ze skomplikowanym i rozbudowanym ujęciem prania pieniędzy w kodeksie karnym, może stanowić hamulec w skutecznej walce organów ścigania z tym przestępstwem.

Druga teza którą przyjmuję to teza, że instytucja przepadku i odebrania sprawcom uzyskanych korzyści nie jest właściwie wykorzystywana w walce z tym procederem. Tezę taką przyjąć można mając chociażby na uwadze wskazania doktryny i prowadzone do tej pory badania. Zagadnienie przepadku korzyści majątkowych było badane przez K. Buczkowskiego dwukrotnie. Pierwsze obejmowało sprawy za-

li w instytucjach obowiązanych oraz nieweryfikowaniu wadliwych informacji o transakcjach, niosą ryzyko osłabienia prewencyjnej funkcji GIIF i mogą prowadzić do nieszczelności systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu", *Tamże*, s. 13.

⁶² J. Skorupka, *Prawo karne gospodarcze. Zarys wykładu*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007, wyd. II, s. 128.

⁶³ Por. sprawozdania GIIF za 2001–2012.

⁶⁴ Z. Pauk, *Wyniki monitoringu w zakresie przestępstwa określonego w art. 299 kk. (w:) Pragmatyka zwalczania przestępczości „prania pieniędzy” w Polsce. Materiały z V sympozjum zorganizowanego w Szkole Policji w Pile*, s. 325. Zestawienie statystyczne prowadzonych postępowań, zob. Rozdział III.

kończone prawomocnie w okresie 1 lipca 2003 r. – 30 kwietnia 2005 r. i jego celem była ocena wprowadzonych rozwiązań pod kątem ich skuteczności⁶⁵. Drugie badanie jak wskazał sam autor było pewnego rodzaju uzupełnieniem poprzedniego, bowiem w nim autor skupił się na badaniu skuteczności egzekwowania orzeczonego środka karnego i współpracy między sądem a organem egzekucyjnym w skutecznym realizowaniu orzeczenia w przedmiocie przypadku. Badanie dotyczyło lat 2007-2008 i było prowadzone na podstawie informacji przesłanych przez sądy rejonowe i okręgowe, a dotyczących postępowań w których prawomocnie orzeczono środek karny przypadku i w stosunku do których podjęto działania zmierzające do wyegzekwowania wyroku⁶⁶.

Z kolei badania obejmujące analizę statystyk Ministerstwa Sprawiedliwości w odniesieniu do art. 44 i 45 k.k. z lat 2005-2010 oraz badania ankietowe obejmujące doświadczenie i opinie sędziów i prokuratorów co do instytucji przypadku zostały przedstawione w pracy pod red. E. M. Guzik-Makaruk⁶⁷. Oceny funkcjonowania instytucji przypadku w oparciu o wyniki uzyskanych badań uprawdopodobniają przyjętą tezę⁶⁸.

7. Monografia składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym z nich zostanie przedstawione kryminologiczne ujęcie prania pieniędzy. Aby dobrze odczytywać sposób penalizacji prania pieniędzy, trzeba znać mechanizmy rządzące tym przestępstwem. Dlatego też jego omówienie zostanie rozpoczęte od wskazania etymologii i definicji prania pieniędzy. Ukazanie kontekstu historycznego, w którym „rodziło się” sygnalizowane zagadnienie będzie istotne albowiem mechanizm popełnienia przestępstwa jest ponadczasowy, zmieniają się jedynie formy jego popełniania. W tym też rozdziale zostaną nakreślone uwarunkowania prawno-ekonomiczne kraju, które wspierają proceder prania pieniędzy. Trzeba wskazać, iż obecnie w czasach bardzo dużej mobilności brudnych pieniędzy, jest to zagadnienie nadzwyczaj istotne, albowiem grupy przestępcze oprócz chęci le-

⁶⁵ Chodzi o rozwiązania wprowadzone do kodeksu karnego ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061). Zob. K. Buczkowski, *Przepadek korzyści majątkowej po nowelizacji kodeksu karnego z 13 czerwca 2003 r. Wyniki badań aktowych*, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego, Warszawa 2007, s. 26. Prowadzone przez autora badania objęły 272 sprawy. Wśród badanych spraw nie było takich, w których korzystanoby z ułatwień dowodowych wprowadzonych ustawą nowelizującą.

⁶⁶ K. Buczkowski, *Skuteczność odzyskiwania korzyści majątkowych uzyskanych przez sprawców przestępstwa – analiza przypadków orzeczonych na podstawie art. 45 k.k.*, Prawo w działaniu 2010, Tom 8, s. 221-222. Oceniając skuteczność odzyskiwania objętych prawomocnym orzeczeniem korzyści majątkowych, autor stwierdza, że w 13 przypadkach brak było w aktach jakiegokolwiek informacji o stanie egzekucji wyroku. *Tamże*, s. 259. Ta informacja może wskazywać, iż egzekucja w ogóle nie została wszczęta bądź organ wykonawczy nie zastosował się do dyspozycji art. 11 § 5 k.k.w. W myśl tego przepisu organ, o którym mowa w § 1 [w przypadku wykonywania środka karnego przypadku jest to urząd skarbowy – M.M.], zawiadamia sąd o przystąpieniu do wykonania orzeczenia oraz o zakończeniu jego wykonywania.

⁶⁷ E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek przedmiotów i korzyści pochodzących z przestępstwa*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012.

⁶⁸ Zob. K. Laskowska, *Trudności w stosowaniu przypadku, charakter przypadku oraz ocena art. 45 k.k. w ocenie prokuratorów* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek...*, op. cit., s. 454-455, G. B. Szczygieł, *Ocena sytuacji majątkowej sprawcy* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek...*, op. cit., s. 412-413.

galizacji brudnej gotówki mają za cel utrzymanie jej w posiadaniu, a to jest łatwiejsze w krajach, które mają słabo rozwinięte systemy przeciwdziałania praniu pieniędzy. Choć wydaje się to niezmiernie trudne, bazując na danych określonych organizacji międzynarodowych spróbuję przedstawić hipotetyczną skalę tego zjawiska w Polsce i na świecie. Za celowe z punktu widzenia niniejszej publikacji, należy uznać wskazanie, kto dokonuje przestępstwa prania pieniędzy, a także jakie są źródła pochodzenia pieniędzy, które muszą być poddane procesowi legalizacji. W ramach rozdziału I zostaną także nakreślone kolejne etapy prania pieniędzy i występujące, a jednocześnie rozpoznane przez kryminologię, metody prania pieniędzy. Ponieważ opisywane przestępstwo przynosi ogromne korzyści majątkowe, nieustannie rozwijane są nowe formy, w których można dokonywać legalizacji brudnych wartości majątkowych. Niezmiernie ważne zatem jest ciągle analizowanie kryminologicznych form prania pieniędzy, albowiem przestępcy by zachować kontrolę nad „pranymi” środkami uciekają się do zatrudniania profesjonalistów (bankowców, finansistów, prawników), którzy znając rzeczywistość świata finansów i prawa, doradzają jak dokonywać legalizacji brudnych środków w sposób możliwie najmniej ryzykowny jeżeli chodzi o ich utratę. Jest to zatem swoiste *know-how* przestępców, którym nie dzielą się dobrowolnie, co więcej „sprawdzające się” metody prania będą ukrywać możliwie skutecznie przed wykryciem. Stąd czasami potrzeba uciekania się do tzw. operacji pod przykryciem.

Znając mechanizmy rządzące zjawiskiem prania pieniędzy, w rozdziale II postaram się dokonać analizy dogmatycznej ujęcia czynu zabronionego określonego w art. 299 k.k. Zanim jednak przejdę do omawiania strony przedmiotowej i podmiotowej czynu zabronionego, swoją uwagę skieruję na wskazanie dobra chronionego przez art. 299 k.k. Ponieważ pranie pieniędzy w pewnych swoich wycinkach jest podobne do innych przestępstw (paserstwa, poplecznictwa), niezmiernie ważne jest prawidłowe nakreślenie pojęcia dobra chronionego. W kolejnych podrozdziałach będę analizował poszczególne znamiona czynów zabronionych opisanych w art. 299 k.k. Art. 299 § 1 k.k. i art. 299 § 2 k.k.⁶⁹ zostaną omówione poprzez określenie podmiotu tego czynu zabronionego, przedmiotu jego czynności wykonawczej i wskazanie czynności sprawczych tych czynów zabronionych. W swoich rozważaniach przedstawię poglądy doktryny i orzecznictwa, które w przypadku tego przestępstwa są bardzo istotne i potrzebne. W tej części pracy zostaną również zaprezentowane rozważania *de lege ferenda* omawianych regulacji prawnych. W dalszej kolejności zostaną przedstawione kwalifikowane typy prania pieniędzy (art. 299 § 5 k.k. i art. 299 § 6 k.k.). Rozdział II określający zakres penalizacji prania pieniędzy zawiera także przedstawienie

⁶⁹ Ze względu na ograniczenia dotyczące objętości monografii, poza jej zakresem pozostawiono rozważania dot. art. 299 § 2 k.k. Jednocześnie w żadnej z badanych spraw oskarżonym, nie postawiono zarzutu z art. 299 § 2 k.k.

rozważań dotyczących środka karnego przepadku, który ustawodawca nakreślił w art. 299 § 7 k.k. Mając na uwadze poglądy doktryny, zgodnie z którymi tylko odebranie przestępcom uzyskanych korzyści może być skutecznym narzędziem przeciwdziałania przestępstwu, omówienie środka karnego przepadku będzie miało na celu wskazanie tych mankamentów przepisu, które mogą utrudniać jego właściwe stosowanie. Art. 299 k.k. jako jednostka redakcyjna szczególna, zawiera także normy stanowiące instytucję czynnego żalu (art. 299 § 8 k.k.). Ponieważ przepis łączy się ściśle z normami penalizującymi pranie pieniędzy i *de facto* stanowi o nie podleganiu karze, zostanie omówiony w tym rozdziale⁷⁰. Na zakończenie rozważań doktrynalnych zostaną omówione projektowane regulacje dotyczące prania pieniędzy.

Trzeci rozdział pracy poświęcony zostanie przedstawieniu wyników badań aktowych prawomocnie zakończonych postępowań karnych, w których zapadły wyroki skazujące za przestępstwo prania pieniędzy. Jak wskazano wcześniej takie badania do tej pory nie były przeprowadzane, dlatego też omówienie analizowanych przypadków będzie prowadzone w odniesieniu do wcześniej omówionego ujęcia doktrynalnego i orzeczniczego. Wyniki badań zostaną poprzedzone wskazaniem danych statystycznych będących w dyspozycji Ministerstwa Sprawiedliwości i innych organów. Trzeba wskazać, iż poszczególne analizowane sprawy (postępowania karne) zostaną omówione oddzielnie, niemniej jednak przed „nawias” zostaną wyciągnięte te zagadnienia, które okazały się podobne i powtarzalne w analizowanych sprawach. Badanie akt prawomocnie zakończonych postępowań karnych trzeba określić jako badanie jakościowe, w którym zwrócono uwagę nie tylko na ujęcie znamion czynu zabronionego, ale również na wykonanie środka karnego przepadku (art. 299 § 7 k.k.) czy korzystanie z instytucji czynnego żalu (art. 299 § 8 k.k.). W rozdziale III będę starał się ukazać swoje spostrzeżenia i uwagi co do prowadzonych postępowań karnych mając na uwadze, iż były one prowadzone w latach 2004-2007, niemniej jednak będę prezentował także obecny dorobek orzecniczy, nawet jeżeli w momencie wyrokowania był on ukształtowany inaczej.

W ostatnim rozdziale przeprowadzę jurydyczną analizę zagadnień prania pieniędzy w świetle regulacji i norm prawa międzynarodowego. Zestawienie tych norm z regulacjami polskimi zostanie jednak przeprowadzone jedynie w zakresie norm odnoszących się do penalizacji prania pieniędzy i środka karnego przepadku. Ukazanie szerszego kontekstu norm międzynarodowych byłoby niecelowe, w kontekście pominięcia tych zagadnień w niniejszej pracy co do regulacji polskich. Jako pierwsze zostanie omówione zalecenie FATF dotyczące penalizacji prania pieniędzy. Oprócz zalecenia dotyczącego penalizacji, FATF określiło także szereg zaleceń w zakresie szeroko rozumianego przeciwdziałania praniu pieniędzy. Zalecenia

⁷⁰ Ze względów na ograniczenia objętościowe, także rozważania w tej mierze (art. 299 § 8 k.k.) zostaną usunięte.

FATF zostały przez samą organizację dookreślone wytycznymi ułatwiającymi ocenę zalecenia, i przez ten pryzmat będą oceniane regulacje polskie. Ponieważ zalecenia FATF służą organom międzynarodowym do oceny dostosowania regulacji krajowych do standardów międzynarodowych, w tym rozdziale zostaną także przedstawione wyniki oceny polskich regulacji dokonane przez MONEYVAL w ramach 3 i 4 rundy oceny. W dalszej kolejności zostaną omówione odpowiednie fragmenty dokumentów międzynarodowych, tj. Konwencji Komitetu Rady Europy i Organizacji Narodów Zjednoczonych, które stawiają sobie za cel walkę z przestępstwem prania pieniędzy, bądź szerzej walkę z przestępczością narkotykową albo przestępczością zorganizowaną. Na koniec rozważań dotyczących regulacji międzynarodowych zostaną omówione obowiązujące, a także podejmowane inicjatywy Unii Europejskiej w zakresie penalizacji prania pieniędzy.

Rozdział I

Pranie pieniędzy w ujęciu kryminologicznym

1. Etymologia i definicja prania pieniędzy

Obecnie nie sposób odpowiedzieć na pytanie, kto, kiedy i w jakich okolicznościach po raz pierwszy użył zwrotu „pranie pieniędzy”. Najprawdopodobniej termin ten powstał w czasach prohibicji, na początku lat dwudziestych XX w. w Stanach Zjednoczonych i wiąże się z przestępczością mafijną i osobą Ala Capone⁷¹. W okresie tym organizacje mafijne dysponowały ogromnymi kwotami pieniędzy czerpniętymi z przestępczości – przede wszystkim nielegalnej produkcji i dystrybucji napojów alkoholowych, hazardu oraz prostytucji. Główny księgowy mafii (Mayer Lansky) stwierdził wówczas, iż jedynym sposobem ochrony brudnych pieniędzy przed konfiskatą ze strony państwa, będzie włączenie ich do legalnego obrotu. Pomysł ten został zrealizowany przy pomocy sieci pralni, sklepów spożywczych i innych punktów usługowych kontrolowanych przez mafię. Z uwagi na fakt, iż w tego typu miejscach trudno było oszacować realny obrót finansowy chętnie z nich korzystano, dopisując do codziennych utargów znaczne sumy brudnej gotówki. Pozwalało to na legalizację tych pieniędzy, poprzez wykazanie ich jako przychodu i zapłacenie od nich podatku. Wspomniany M. Lansky jako pierwszy wykorzystał także politycznie stabilne i niezależne państwa – oazy podatkowe⁷² (kraje *offshore*) oraz anonimowość kont bankowych w innych państwach, np. w Szwajcarii, gdzie przetransferował i ulokował (na wielu kontach) część swojego majątku. Co więcej, przejął on jeden z offshorowych banków⁷³, aby prac pieniądze za pomocą siatki różnych, najczęściej fikcyjnych, firm. Dzięki temu stosował metodę prania pieniędzy opartą na kredycie bankowym – swoje dochody maskował pożyczkami udzielanymi mu przez zagraniczny bank⁷⁴.

Termin pranie pieniędzy wszedł do powszechnego użytku podczas śledztwa w sprawie afery Watergate, która miała miejsce w drugiej połowie lat siedemdziesiątych. Wiązał się on bezpośrednio z działalnością komitetu (*Committee to Re-elect the President*), zajmującego się zbieraniem funduszy na kampanię R. Nixona i dokonującego w tym celu transferu brudnych środków do Meksyku i z powrotem. *The Guardian* opisując te działania, posłużył się właśnie pojęciem „pranie” w odniesieniu do podejmowanych przez komitet czynności związanych z transferowaniem pieniędzy i ukrywaniem ich nielegalnego pochodzenia.

W kontekście prawnym, po raz pierwszy terminu „pranie pieniędzy” użyto również w Stanach Zjednoczonych w 1982 r. w sprawie *United States of America*

⁷¹ K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 9.

⁷² Szeroko na temat oaz podatkowych i ich rodzajów, Zob. J. Głuchowski, *Oazy podatkowe*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1996, s. 19-37, T. Lipowski, *Raje podatkowe a unikanie opodatkowania*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2004, s. 125-161, K. Burak, *Konkurencja podatkowa*, Nr 1152, Kancelaria Sejmu BSiE, s. 15-16.

⁷³ Na temat banków offshore, zob. M. Prengel, *Wykorzystanie legalnie funkcjonującego sektora bankowego w procedurze prania pieniędzy*, Bezpieczny Bank 2001, Nr 1/2 (12/13), s. 110.

⁷⁴ J. Grzywacz, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 14-15.

v. 4 255 625,39 USD z powództwa publicznego⁷⁵. W konsekwencji tego, powyższy zwrot zaczął pojawiać się w ustawodawstwach poszczególnych państw, a także w aktach prawa międzynarodowego (konwencjach, deklaracjach, zaleceniach, itp.). W prawie krajowym USA pierwsze regulacje dotyczące prania pieniędzy wprowadzono w ustawie o tajemnicy bankowej z 1970 r., natomiast penalizacji tego procederu dokonano dopiero w październiku 1986 r., na mocy ustawy o zwalczaniu prania pieniędzy⁷⁶. W ślad za USA poszły inne państwa. Na kontynencie europejskim krajem który zainicjował proces penalizacji prania pieniędzy były Włochy. Następnie penalizacji prania pieniędzy dokonały kolejno: Anglia, Francja oraz Hiszpania⁷⁷.

W polskim systemie prawnym pojęcie pranie pieniędzy po raz pierwszy pojawiło się w § 1 Zarządzenia nr 16/92 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 1 października 1992 r. w sprawie zasad postępowania banków w razie ujawnienia okoliczności wskazujących na lokowanie w banku środków pieniężnych lub innych wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa lub mających z nim związek oraz przy dokonywaniu wpłat gotówkowych przekraczających określoną kwotę⁷⁸. Penalizacji prania pieniędzy dokonano natomiast, po raz pierwszy⁷⁹, w ustawie z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego⁸⁰. Obecnie pranie pieniędzy penalizuje art. 299 § 1, 2, 5 i 6 kodeksu karnego.

Począwszy od 22 października 2009 r.⁸¹ w polskim porządku prawnym funkcjonuje również definicja legalna prania pieniędzy. Została ona określona w art. 2 pkt 9 u.p.p.p.ft. w wyniku wdrożenia dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu⁸². W myśl art. 2 pkt 9 ww. ustawy, przez pranie pieniędzy rozumie się zamierzone postępowanie polegające na:

- a) zamianie lub przekazaniu wartości majątkowych pochodzących z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrycia lub zatajenia bezprawnego pochodzenia tych wartości majątkowych albo udzie-

⁷⁵ W.C. Gilmore, *Brudne...*, op. cit., s. 26.

⁷⁶ *Tamże*, s. 27.

⁷⁷ E. Pływaczewski, *Pranie...*, op. cit., s. 48 i 50.

⁷⁸ Dz. Urz. NBP z 1992 r. Nr 9, poz. 20.

⁷⁹ Na temat ewolucji polskich regulacji prawnych dotyczących prania pieniędzy, zob. M. Mazur, *Ewolucja polskich regulacji prawnych dotyczących prania pieniędzy*, CPKiNP 2005 Nr 2, s. 123-145; A. Golonka, *Prawnokarne...*, op. cit., Rzeszów 2008, 58-67; B. Kunicka-Michalska, *Pranie pieniędzy i związana z tym korupcja w systemie bankowym w Polsce. Zagadnienia podstawowe* (w:) Juan Carlos Ferre Olive (red.), *Blanqueo de dinero y corrupcion en el sistema bancario*, Ediciones Universidad de Salamanca, s. 43-52.

⁸⁰ Dz. U. Nr 126, poz. 615.

⁸¹ Zob. ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 166, poz. 1317).

⁸² Dz. U. UE L z 2005 r. Nr 309, s. 15.

leniu pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności w celu uniknięcia przez nią prawnych konsekwencji tych działań,

- b) ukryciu lub zatajeniu prawdziwego charakteru wartości majątkowych lub praw związanych z nimi, ich źródła, miejsca przechowywania, rozporządzania, faktu ich przemieszczania, ze świadomością, że wartości te pochodzą z działalności o charakterze przestępczym lub udziału w takiej działalności,
- c) nabyciu, objęciu w posiadanie albo używaniu wartości majątkowych pochodzących z działalności o charakterze przestępczym lub udziału w takiej działalności,
- d) współdziałaniu, usiłowaniu popełnienia, pomocnictwie lub podżeganiu w przypadkach zachowań określonych w lit. a-c
 - również jeżeli działania, w ramach których uzyskano wartości majątkowe, były prowadzone na terytorium innego państwa niż Rzeczpospolita Polska.

W prawie międzynarodowym pierwsza definicja prania pieniędzy została sformułowana w art. 3 ust. 1 lit. b Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzonej w Wiedniu dnia 20 grudnia 1988 r.⁸³ (tzw. konwencja wiedeńska). Na niej wzorują się inne akty prawa międzynarodowego⁸⁴.

2. Uwarunkowania prawno-ekonomiczne kraju, w którym dokonuje się prania pieniędzy

Przystępując do badania mechanizmów prania pieniędzy, konieczne jest postawienie kilku pytań, mianowicie: jakie są przyczyny⁸⁵ prania pieniędzy, co decyduje o miejscu i metodach wykorzystanych do „prania” oraz jakie zagrożenia niesie ten proceder dla prawidłowego funkcjonowania obrotu gospodarczego i państwa.

Jeżeli chodzi o pierwsze z tych pytań, to kryminolodzy i znawcy przedmiotu próbując udzielić na nie odpowiedzi, wskazują na konieczność ukrycia faktycznego źródła pochodzenia „brudnych środków” oraz wytworzenie wiarygodnych podstaw ich pochodzenia ze źródeł odmiennych/legalnych⁸⁶. Patrząc na to zagadnienie od strony grup przestępczych, należy podnieść, że brak możliwości legalizacji ww. funduszy, niewątpliwie mogłby doprowadzić do dezorganizacji tych grup⁸⁷. Pranie pieniędzy związane jest bowiem z egzystencją grupy i stanowi jej siłę napędową.

⁸³ Dz. U. z 1995 r. Nr 15, poz. 69.

⁸⁴ Definicje regulacji międzynarodowych zostaną omówione w Rozdziale IV.

⁸⁵ Kryminologia, zajmując się wyjaśnianiem czynników i uwarunkowań negatywnych zjawisk społecznych, które w zasadzie trudno zbadać dogłębnie i wszystkie wymienić, unika stosowania terminu „przyczyny”. Zob. J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, *op. cit.*, s. 41.

⁸⁶ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 21.

⁸⁷ J. W. Wójcik, *Kryminologiczna...*, *op. cit.*, s. 184.

Osoby „piorące” brudne środki stawiają sobie także za cel⁸⁸ zmniejszenie wolumenu⁸⁹ gotówki⁹⁰ oraz jej zamianę na takie formy aktywów, które przede wszystkim są łatwo zbywalne, przynoszą dochód lub pomnażają jego wartość.

Podkreślenia wymaga, że przestępcy jednak nigdy nie stoją w miejscu. Mają oni do dyspozycji specjalistów z różnych dziedzin, którzy zajmują się badaniem tzw. „luk” prawnych oraz niedostatków organizacyjnych poszczególnych systemów prawno-finansowych pod kątem wykorzystania ich do prania pieniędzy. Dla grup przestępczych, oprócz czynników wziętych pod uwagę przez FATF, ważnymi kwestiami są także: sposób identyfikacji klientów i stopień jej rzetelności, możliwość zakładania rachunków na hasło czy numerycznych⁹¹, możliwość dokonywania transakcji gotówkowych bez wzbudzania podejrzeń, obowiązek powiadamiania odpowiednich organów w przypadku obawy „prania”, funkcjonowanie pozabankowego obrotu finansowego oraz istnienie ustawowej regulacji obligatoryjnego dokonywania rozliczeń za pośrednictwem banków. Ponadto sprawdzają one przygotowanie personelu kontroli bankowej i metody jego działania, gotowość banków do przyjmowania depozytów walutowych, zleceń w różnej formie (także: na hasło), istnienie stref wolnego handlu, dostępność przelewów elektronicznych, możliwość zakładania kantorów wymiany walut i sposób ich kontroli. Badają również przepisy prawa określające możliwość i wysokość zabezpieczenia mienia osób oskarżonych o działalność przestępczą, sprawność działania urzędów kontroli skarbowej w kon-

⁸⁸ M. Prengel klasyfikuje cele prania pieniędzy na: główny, drugorzędne i poboczne. Od nich oddziela cele piorącego pieniądza. Zob. M. Pregnel, „*Pranie pieniędzy*” – *formy i zagrożenia społeczne*, RPEiS 2000, z. 3, s. 79 i n.

⁸⁹ Eksperyment przeprowadzony w USA wykazał, że, jeżeli 1 banknot USD waży ok. 1 gram, to ok. 908 banknotów waży 1 kg, natomiast 1 kg banknotów 20 USD stanowi sumę 18 160 USD. Suma banknotów 100-dolarowych o wadze 100 kg stanowi 9 080 000 USD. Przykładowo zaś sprzedaż 1 kg kokainy może przynieść zysk równy 3 kg banknotów, wobec czego waga banknotów znacznie przekracza wagę sprzedanych narkotyków. Przechowywanie, przewożenie czy przemyt tak dużych wolumenów pieniędzy stanowi istotny problem. Por. J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, op. cit., s. 43. Nakreślone zagadnienie może uzasadniać zauważalny w strefie euro popyt na banknoty euro o dużych nominałach. Por. R. Atkins, *Nadchodzi era europejskiej waluty*, Financial Times z dnia 28 grudnia 2006 r.

⁹⁰ Większość transakcji przestępczych ma wymiar gotówkowy. Jak wynika z pkt AC rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 23 października 2013 r. w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: *zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw*, „dane EBC dotyczące emisji banknotów, pokazują, że od 2002 r. liczba banknotów euro stale wzrasta (co dotyczy zwłaszcza wysokich nominałów); mając na uwadze, że przepływy znacznych kwot gotówki z nielegalnych źródeł pozostają przedmiotem obaw organów ścigania i są nadal jedną z najbardziej preferowanych metod transferu dochodów pochodzących z działalności przestępczej”.

W świecie przestępczym coraz częściej wykorzystywane są formy elektronicznej gotówki, szczególnie przy praniu pieniędzy pochodzących z przestępstw internetowych, *phishing attack* czy obrotu wirtualną walutą Bitcoins, a także innych aktywów, które występują w formie elektronicznej. Por. J. Grzywacz, *Pranie...*, op. cit., s. 137 oraz *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2012 roku*, s. 18 [dalej: *Sprawozdanie GIIF z 2012 r.*], M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 186-197, *Sprawozdanie FATF pt. Money Laundering Using New Payment Methods*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20using%20New%20Payment%20Methods.pdf>

⁹¹ Według J. Bojarskiego konta numeryczne nie zapewniają tajemnicy posiadaczowi rachunku, bowiem ich właściciele i tak znani są wąskiemu kręgowi osób z kierownictwa banku. Autor pisze, że jedynym państwem w Europie z całkowicie anonimowymi kontami jest Austria. Zob. J. Bojarski, *Klucz leży w bankach*, Businessmann 1999, Nr 12, s. 74.

tekście opodatkowania zagranicznych operacji finansowych czy chociażby regulacje określające sposób walki z przestępczością zorganizowaną, handlem narkotykami, praniem pieniędzy itp.⁹².

Od bezpośrednich przyczyn prania pieniędzy odróżnić należy wszelkie uwarunkowania prawne, socjologiczne, ekonomiczne, kulturowe danego kraju oraz „luki” prawne, które sprzyjają temu procederowi. M. Prengel wskazuje m.in. następujące czynniki wspierające pranie pieniędzy: *international factor* (tj. internacjonalizację przestępczości wskutek rozwoju w dziedzinie technologii), niewystarczający nadzór rynku finansowego i ubogą koordynację wewnątrz krajowego przeciwdziałania praniu pieniędzy, ochronną funkcję tajemnicy bankowej, podatkowej bądź zawodowej (np. adwokackiej), czynnik *offshore* (tj. ograniczoną odpowiedzialność karną za działania stanowiące pranie pieniędzy lub jej brak a także brak międzynarodowej pomocy prawnej oraz mechanizmów nadzoru finansowego i podatkowego), osłowną funkcję osób prawnych (umożliwiającą maskowanie prawdziwych mocodawców⁹³), fałszowanie dokumentów, bezgotówkowy obrót płatniczy⁹⁴.

Nie ulega wątpliwości, że dla grup przestępczych niezmiernie atrakcyjne są kraje przechodzące transformację ustrojową⁹⁵. Takim krajem była też Polska na początku przemian ustrojowych, kiedy to ustawodawca musiał zająć się kompleksową przebudową całego systemu prawnego⁹⁶. Polska, przed wstąpieniem do Unii Europejskiej, była postrzegana jako państwo atrakcyjne pod względem prania pieniędzy, do czego przyczyniały się m.in. dość żywiołowy⁹⁷ wówczas rozwój sektora usług bankowych, który oferował coraz to nowsze produkty⁹⁸, np. home banking, uzyskanie przez polską walutę statusu w pełni wymienialnej⁹⁹ czy postępująca globalizacja¹⁰⁰ rynków finansowych oraz gwałtowny rozwój technologii teleinformatycznych.

Jednak nie tylko w Polsce sytuacja ulegała dynamicznym zmianom. Na przestrzeni lat zmienia się atrakcyjność państw w zakresie prania pieniędzy. Bada-

⁹² A. Koweszko, *Zjawisko przestępstw ekonomicznych i możliwości przeciwdziałania zagrożeniom*, Hubertus, Warszawa 1995 (za:) J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, *op. cit.*, s. 40.

⁹³ Dodatkowo ważne są tu podczynniki: koszty założenia osób prawnych, przeszkody prawne i faktyczne przy ich zakładaniu oraz mechanizmy ich kontroli (obowiązek publikowania bilansów spółki oraz prowadzenia ksiąg handlowych lub jego brak).

⁹⁴ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 182-185. Wskazany autor wymienia jeszcze trzy czynniki wspierające pranie pieniędzy: czynnik łańcuchowy, czynnik przerwania i czynnik przemieszania, które trzeba łączyć z etapami i metodami prania pieniędzy, a nie z uwarunkowaniami o charakterze zewnętrznym wobec przestępstwa, ułatwiającymi jego dokonanie.

⁹⁵ Zob. E. Pływaczewski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 13, B. Hołyst, *Kryminologia*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2001, wyd. VII, s. 409.

⁹⁶ Szerzej na temat sposobu wykorzystania początkowej fazy okresu transformacji do prania pieniędzy: R. Zakrzewski, W. Jasiński, *Prawno-organizacyjne problemy przeciwdziałania „praniu brudnych pieniędzy”*, RPEiS 1995, z. 1, s. 33 i n.

⁹⁷ Inaczej W. L. Jaworski, *Polskie banki w drodze do Unii Europejskiej*, Poltext, Warszawa 1997, s. 69.

⁹⁸ *Tamże*, s. 206.

⁹⁹ Zgodnie z kryteriami określonymi w art. VIII Statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego. *Tamże*, s. 36.

¹⁰⁰ Szerzej zob.: J. K. Solarz, D. Daniluk, J. Zombirt, *Integracja europejska a krajowe banki komercyjne*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 1999, s. 85.

nia ekspertów FATE, przeprowadzone w 1998 r., uwzględniające poziom PKB, poziom tajemnicy bankowej, stosunek rządu do prania pieniędzy, członkostwo w SWIFT¹⁰¹, konflikty regionalne i poziom korupcji¹⁰² wskazywały, że najbardziej atrakcyjnymi pod kątem prania pieniędzy były kolejno: Luksemburg, USA, Szwajcaria, Kajmany, Austria, Holandia, Lichtenstein, Watykan, Wielka Brytania, Singapur itd. Polska, na 21 grup, sklasyfikowana została na miejscu 19, razem ze: Słowacją, Gruzją, Belize, Gwadelupą, Martyniką, Puerto Rico, Argentyną, Chorwacją, Rumunią, Turcją i innymi¹⁰³.

Obecnie FATF określa, że w Iranie oraz Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej istnieje ciągłe i poważne ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu dlatego wzywa swoich członków oraz pozostałe jurysdykcje do zastosowania środków zapobiegawczych w celu ochrony międzynarodowego systemu finansowego¹⁰⁴. W drugiej grupie krajów objętych publicznym oświadczeniem w czerwcu 2013 r. – w którym FATF wzywa swoich członków do rozważenia ryzyka wynikającego z uchybień istniejących w każdej tych jurysdykcji – znajdują się: Ekwador, Etiopia, Indonezja, Kenia, Birma, Pakistan, Wyspy Św. Tomasza i Książęca, Syria, Tanzania, Turcja, Wietnam, Jemen. FATF w swoim raporcie wskazuje także kraje które podjęły się dostosowania swoich ustawodawstw do standardów zgodności w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (AML/CFT). Są to następujące kraje: Afganistan, Albania, Algieria, Angola, Antigua i Barbuda, Argentyna, Bangladesz, Kambodża, Kuba, Kuwejt, Kirgistan, Laos, Mongolia, Maroko, Namibia, Nepal, Nikaragua, Nigeria, Sudan, Tadżykistan, Zimbabwe¹⁰⁵.

¹⁰¹ *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications* (SWIFT), czyli Międzynarodowe Stowarzyszenie Bankowe Telekomunikacji Finansowej. Więcej na temat SWIFT zob. W. Jasiński, *Wykorzystanie elektronicznych przelewów funduszy do prania pieniędzy*, Prok. i Pr. 1998, Nr 4, s. 59 i n.

¹⁰² W wykorzystanym do obliczenia równaniu algebraicznym, wskaźnik korupcji poprzedza znak ujemny, co uzasadnia wniosek, iż wysoka korupcja w danym kraju nie sprzyja piorącym i jawi się jako przeszkoda w dokonywaniu prania. Założenie takie budzi, zresztą słusznie, uzasadnione wątpliwości. Zob. K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 113.

¹⁰³ Por. W. Jasiński, *Przeciw...*, op. cit., s. 166-168.

¹⁰⁴ Por. *Annual Report 2012-2013*, FATF, s. 27, <http://www.fatf-gafi.org/documents/documents/annual-report-2012-2013.html> Obecnie FATF na podstawie dokonanych rewizji może przedstawić dwa rodzaje publicznych oświadczeń (*public statements*). Publiczne oświadczenia FATF identyfikują dwie grupy krajów: 1. jurysdykcje, dla których FATF wzywa swoich członków i nie członków aby stosowały środki zaradcze (obecnie Iran, Korea Północna), 2. jurysdykcje posiadające strategiczne uchybienia w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu, które nie dokonały wystarczających postępów w rozwiązywaniu tych uchybień lub nie przedstawiły planu działania opracowanego z FATF w celu rozwiązania niniejszych braków. FATF wzywa swoich członków do rozważenia ryzyka wynikającego z uchybień istniejących w każdej z tych jurysdykcji.

¹⁰⁵ Por. *Annual Report 2012-2013*, FATF, s. 28. Jak wskazuje FATF jeżeli kraje zidentyfikowane w tej grupie nie zrobią dostatecznego postępu, by ulepszyć ich AML/CFT do standardów FATF, ten może zdecydować o przesunięciu takiego kraju do objętego publicznym oświadczeniem. Przed taką decyzją, FATF najpierw ostrzeże kraj przez wskazywanie, że nie jest zadowolony ze zrobionego postępu i, że kraj powinien wprowadzić w życie znaczne składniki jego planu działania pociągnięte. Jeżeli, wbrew temu ostrzeżeniu, kraj nie pokaże dostatecznego postępu, zostanie przesunięty do publicznego oświadczenia. <http://www.fatf-gafi.org/topics/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/documents/public-statement-june-2013.html>

Pozycja Polski w badaniach z 1998 r. w zestawieniu z obecną sytuacją uległa zasadniczej zmianie¹⁰⁶, albowiem od 2004 r. Polska jest członkiem Unii Europejskiej.

Polska po kilku latach transformacji ma tych „luk” coraz mniej, ale zrozumiałe jest, że nie sposób usunąć wszystkich. Życie gospodarcze jest bowiem o wiele bardziej dynamiczne niż ustawodawca, który musi nadążać za postępującymi zmianami. Pełny i obiektywny obraz polskiego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy pokazują Sprawozdania Moneyval z 3 i 4 rundy ewaluacji¹⁰⁷. One w sposób pełny, bazując na 40 zaleceniach FATF, oceniają regulacje polskie, wskazując na mankamenty, które winny być usunięte, dla zwiększenia ochrony polskiego porządku prawnego przez praniem pieniędzy.

3. Cele i skutki prania pieniędzy

Celem prania pieniędzy jest nadanie pozorów legalności środkom (wartościom majątkowym), pochodzącym z czynu zabronionego. W literaturze przedmiotu cele prania pieniędzy dzieli się na główne, drugorzędne i poboczne. Jako pierwszy z celów głównych, wskazuje się uniemożliwienie konfiskaty przez organy ścigania i tym samym kamuflaż wartości majątkowych z powodu ich przestępczego pochodzenia. Drugim z celów głównych jest posiadanie stałej i prostej możliwości ingerencji w stosunku do pranych wartości majątkowych¹⁰⁸. Cele drugorzędne z kolei to wprowadzenie środków do legalnego lub nielegalnego systemu finansowego i przemieszczanie ich tak długo, aż ich przestępcze pochodzenie zostanie zamaskowane, „inwestowanie” tych środków w lokaty przynoszące zyski oraz unikanie z tego tytułu opodatkowania i wreszcie – finansowanie nowych przestępstw¹⁰⁹. Za cel poboczny uznaje się natomiast zapobieżenie skazaniu sprawcy przestępstwa bazowego (źródłowego).

W doktrynie, jak i w dokumentach organów europejskich, nie budzi wątpliwości fakt, iż pranie pieniędzy ma negatywny wpływ na gospodarkę. Pranie pieniędzy jako zjawisko przestępcze opisywane w ujęciu kryminologicznym, jest także analizowane pod kątem społecznym (socjologicznym) i ekonomicznym¹¹⁰. Ekonomisci

¹⁰⁶ W momencie przeprowadzania badań w Polsce nie funkcjonowała jeszcze jednostka wywiadu finansowego, którą jest Generalny Inspektor Informacji Finansowej. Jak należy sądzić, jej funkcjonowanie powodowałoby, że pozycja Polski na tej liście byłaby zapewne niższa, tj. nasz kraj byłby postrzegany jako bardziej przygotowany do przeciwdziałania praniu pieniędzy.

¹⁰⁷ Zob. Rozdział IV.

¹⁰⁸ M. Prengel, „*Pranie...*”, *op. cit.*, s. 79.

¹⁰⁹ *Tamże*, s. 79-80.

¹¹⁰ Jako przykład wskazać można badania ekonomistów z Międzynarodowego Instytutu Walutowego: P. J. Quirka i V. Tanziego. Zob. K. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 15-16.

próbują ustalić wpływ prania na gospodarkę w skali makro i mikroekonomicznej, podkreślając jednak, że ustalenia takie mają charakter wysoce spekulatywny. Wyniki ich badań prowadzą do kilku wniosków.

Po pierwsze, pranie pieniędzy zniekształca statystyki i parametry makroekonomiczne rodząc w ten sposób błędy w polityce pieniężnej i fiskalnej¹¹¹. Ponadto może ono powodować również nieoczekiwane zmiany w popycie globalnym na pieniądź, a także przyczynić się do występowania niestabilności kursów dewizowych i stóp procentowych, spowodowanych nagłymi, nieoczekiwanymi transferami środków finansowych za granicę¹¹². Prowadzi także do utrzymywania przez instytucje finansowe nie zrównoważonej bazy pasywów i nieprawidłowej struktury aktywów, której skutkiem może być kryzys systemowy oraz niestabilność systemu monetarnego danego kraju.

Pranie pieniędzy negatywnie wpływa też na politykę fiskalną, w szczególności na właściwy pobór podatków. Podmioty zobowiązane do ich uiszczenia bowiem nie deklarują realnych dochodów, co może powodować niewłaściwą alokację wydatków publicznych. Dla producentów oraz konsumentów niekorzystne są zakłócenia cen towarów i usług będące wynikiem tego procederu. Z kolei obawy przedsiębiorców, menedżerów, finansistów, bankowców i innych leganie działających uczestników obrotu, że mogą oni zupełnie nieświadomie uczestniczyć w tym przestępstwie, sprawiają, iż zjawisko to źle oddziałuje również na legalny obrót gospodarczy.

Ww. negatywne konsekwencje prania pieniędzy, J. Grzywacz dzieli na takie, które wywierają wpływ na rynek finansowy, strefę realną (produkcji realnej) oraz sektor zewnętrzny¹¹³.

Wśród podmiotów rynku finansowego, najbardziej narażone na pranie pieniędzy są banki. Według Generalnego Inspektora Nadzoru Bankowego, wyróżnić można trzy obszary tego ryzyka:

- „ryzyko destabilizacji sytuacji finansowej banku wykorzystywanego w procedurze prania pieniędzy, a w dalszej kolejności zachwianie sytuacji w całym sektorze bankowym,
- ryzyko skorumpowania pracowników banku świadomie uczestniczących w procedurze prania pieniędzy, co w konsekwencji może doprowadzić do strat finan-

¹¹¹ Jak podaje R. M. Lewandowski „napływ kapitału może stanowić błędny sygnał dla władz odnośnie rzeczywistej sytuacji gospodarczej i postrzegania jej przez rynek, co w rezultacie prowadzić może do podjęcia błędnych decyzji gospodarczych”, por. R. M. Lewandowski, *Makroekonomiczne konsekwencje prania pieniędzy* (w:) A. Adamski (red.), *Przestępczość...*, op. cit., s. 618.

¹¹² R. M. Lewandowski analizując ten skutek prania pieniędzy podniesiony przez V. Tanziego podkreśla, iż „wpływ przepływów pranych pieniędzy na stabilność systemu gospodarczego nie odbiega szczególnie od wpływu wywieranego przez normalne przepływy kapitału spekulacyjnego”. Z tego względu autor podaje, że nie wydaje się słuszne – jak to czyni V. Tanzani – obarczanie wyłącznie przestępców piorących pieniądze odpowiedzialnością za tego typu zjawiska i stanowi przykład błędnego wiązania procederu prania i jego następstw z pewnymi zjawiskami ekonomicznymi, *Tamże*, s. 619.

¹¹³ J. Grzywacz, *Pranie...*, op. cit., s. 113-124, M. Hołda, J. Grzywacz, *Ekonomiczne skutki prania brudnych pieniędzy dla gospodarki globalnej i lokalnej* (w:) *Pranie brudnych pieniędzy*, J. Grzywacz (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2005, s. 57-67.

sowych, wynikających bądź to z nadużyć finansowych i oszustw, bądź z podejmowanych decyzji, pozbawionych uzasadnienia ekonomicznego,

- ryzyko utraty reputacji i zaufania do banku, a w konsekwencji do całego sektora bankowego przez jego klientów oraz kontrahentów, co może skutkować utratą wiarygodności całej gospodarki i państwa na rynkach międzynarodowych¹¹⁴.

Zwraca się uwagę także na fakt, że zjawisko to prowadzi do korumpowania również pracowników administracji gospodarczej, samorządowej i innych dziedzin¹¹⁵. Najbardziej jednak na korupcję narażeni są pracownicy banków i instytucji finansowych, którzy przeprowadzając podejrzaną transakcję na zlecenie piorących, narażają właściciela i klientów danej instytucji na straty materialne, siebie natomiast – na odpowiedzialność dyscyplinarną i karną.

Przestępstwo prania jest groźne, może bowiem prowadzić do destabilizacji systemów bankowych. Według nadzoru bankowego, pranie pieniędzy „powoduje groźbę destabilizacji sytuacji finansowej banku wykorzystywanego pośrednio lub bezpośrednio w tym procederze. Biorąc pod uwagę szczególną rolę banków w systemie finansowym, zasadnicze znaczenie dla stabilności i rozwoju gospodarki państwa oraz udział w przepływie kapitału oraz świadczeniu usług, destabilizacja jednego banku może przyczynić się do zachwiania sytuacji w całym sektorze finansowym. W takiej sytuacji wystąpić może utrata zaufania do całego sektora bankowego przez jego klientów oraz kontrahentów, co w konsekwencji stawia pod znakiem zapytania wiarygodność całej gospodarki i państwa na rynkach międzynarodowych”¹¹⁶.

Klasycznym przypadkiem działań niepożądanych wynikłych z prania pieniędzy przez bank jest upadek BCCI – siódmego co do wielkości banku na świecie¹¹⁷. W ostatnim czasie bardzo głośny natomiast stał się przypadek największego europejskiego banku HSBC, któremu amerykańscy senatorzy zarzucają umożliwienie meksykańskim kartelom pranie brudnych pieniędzy, oferowanie usług bankowych

¹¹⁴ *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy. Podręcznik Inspekcji*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2004 r., s. 3. Podobnie, por. *Rola i zadania Narodowego Banku Polskiego oraz systemu bankowego w procesie zwalczania procederu prania pieniędzy w Polsce. Podstawowe uwarunkowania i kierunki działań* (w:) E. Pływaczewski (red.), *Proceder...*, op. cit., s. 87.

¹¹⁵ J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, op. cit., s. 45.

¹¹⁶ K. Sawicki, *Ocena wypełniania przez banki zadań dotyczących przeciwdziałania „praniu pieniędzy” w świetle ustaleń kontroli wykonywanych przez nadzór bankowy* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 310.

¹¹⁷ Upadek w 1991r. pakistańsko-arabskiego Międzynarodowego Banku Kredytu i Handlu (ang. *Bank of Credit and Commerce International*, BCCI) spowodowały liczne oszustwa i przestępstwa popełnione na najwyższym szczeblu kierowniczym. Lista zarzutów wobec BCCI była długa. Najważniejsze z nich to: pranie pieniędzy, udzielanie nielegalnych kredytów, spekulacja akcjami, otwieranie fałszywych i nielegalnych kont, zdefordowanie pieniędzy Banku Światowego i Funduszu Walutowego, dokonywanie oszustw w inwestowaniu kapitałowym systemem Ponziego. BCCI był to siódmy co do wielkości bank prywatny na świecie, posiadający ponad 400 filii w 73 państwach i zatrudniający ponad 5 tys. pracowników. Konsekwencje upadku tego giganta odczuwalne były na rynkach finansowych wielu państw. BCCI zostawił 530 tys. niezaspokojonych wierzycieli z całego świata oraz „czarną dziurę” w rachunkach szacowaną łącznie na 12,4 mld USD. Raport Sekretarza Generalnego NZ stwierdza, iż bank ten jest odpowiedzialny za wypranie około 20 mld USD. Szerzej na ten temat: J. W. Wójcik, *Kryminalistyczne problemy zapobiegania oszustwom zaliczkowym (nigeryjskim) Program „Poznaj swojego klienta”*, Wyd. TNOiK, Toruń 1996, s. 10-13, J. W. Wójcik, *Kryminologiczna ocena...*, op. cit., s. 210-216, W. C. Gilmore, op. cit., s. 40.

instytucjom wspierającym Al-Kaidę oraz omijanie embarga nałożonego na Iran¹¹⁸. Podejrzenia co do prania pieniędzy podnoszono także wobec JP Morgan czy Bank Ameryki¹¹⁹. W przeszłości z kolei, chociażby wobec Bank of New York¹²⁰.

Oprócz banków, cały rynek kapitałowy jest narażony na pranie pieniędzy i jego negatywne skutki. W doktrynie zauważa się, iż „szczególnie rynek instrumentów pochodnych jest wykorzystywany do tego celu [prania pieniędzy – M.M.], z tego względu, że charakteryzują się one stosunkowo wysoką płynnością, a także z powodu dużej dziennej liczby transakcji przeprowadzanych za ich pomocą. Dzięki temu jest on w stanie skutecznie ukryć znaczne ilości środków pieniężnych i dlatego jest atrakcyjny dla profesjonalnych praczy pieniędzy”¹²¹. Odbiciem tego faktu, jest chociażby okoliczność, że właśnie wszelkiego rodzaju podmioty rynku kapitałowego są określane jako instytucje obowiązane (art. 2 pkt 1 u.p.p.f.t.), które mają za zadanie przeciwdziałać praniu pieniędzy poprzez raportowanie określonych transakcji i identyfikowanie klientów (w myśl zasady – poznaj swojego klienta).

Ekonomiści podkreślają negatywny wpływ prania pieniędzy także na gospodarkę światową. R. K. Gordon uważa, „iż pranie pieniędzy z wykorzystaniem międzynarodowych rynków finansowych prowadzi do błędnej alokacji kapitału w skali światowej, co w konsekwencji obniża produkt globalny”¹²². Dzieje się tak chociażby dlatego, że prane pieniądze umieszczane są w tzw. „sterylnych” inwestycjach (*sterile investments*) lub takich, które nie generują dla gospodarki dodatkowej produkcji. Za takie uważa się: nieruchomości, dzieła sztuki, antyki, biżuterię, inne dobra luksusowe. „Marnowanie” środków produkcji na sterylne inwestycje zamiast na produktywne, lub także na wydatki konsumpcyjne które poprzez wzrost popytu sprzyjają inwestycjom, zmniejsza ostatecznie PKB gospodarki krajowej. Zakup nieruchomości, prowadzony w dużej skali, może także prowadzić do nieuzasadnionego wzrostu ich cen¹²³. Logiczne jest bowiem, że kapitał lokuje się nie w miejscach, w których jego przyrost byłby największy, ale raczej tam, gdzie ryzyko wykrycia jego nielegalnego pochodzenia i pociągnięcia do odpowiedzialności jest najmniejsze¹²⁴.

¹¹⁸ Zob. Raport dot. HSC dostępny na stronie internetowej Senatu USA, REPORT: U.S. Vulnerabilities to Money Laundering, Drugs, and Terrorist Financing: HSBC Case History, <http://www.hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/reports?c=112>. Ogromną skalę zaniedbań, jak też umyślnych działań banku pokazuje T. Burghardt, *HSBC i handel narkotykami na globalną skalę*, 24 IX 2012 r.; przekład: Ussus; <http://ussus.wordpress.com/2012/11/19/czarne-dossier-2-hsbc-i-handel-narkotykami-na-globalna-skale/>

¹¹⁹ M. Borghesio, *Money laundering, banks and finance*, January 2013, s. 2.

¹²⁰ P. Jendroszczyk, *Miliardy wypranych dolarów*, Rzeczpospolita z dnia 25 sierpnia 1999 r.

¹²¹ J. Grzywacz, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 115.

¹²² K. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 16, R. M. Lewandowski, *Makroekonomiczne...*, *op. cit.*, s. 617-618.

¹²³ Por. M. Hołda, J. Grzywacz, *Ekonomiczne...*, *op. cit.*, s. 61.

¹²⁴ Nie musi się tak dziać w każdym przypadku, bowiem P. Quirk (ekonomista MFW) wskazuje, że istnieją dowody na to, że fundusze pochodzące z unikania płacenia podatków w USA są częściej lokowane w ryzykownych, aczkolwiek bardziej zyskowych inwestycjach zamiast w inwestycjach bezpieczniejszych. Zob. P. Quirk, *Money Laundering, Muddying the Macroeconomy*, Finance & Development March 1997, s. 8 za M. Hołda, J. Grzywacz, *Ekonomiczne...*, *op. cit.*, s. 61. Trzeba tu jednak zauważyć i rozróżnić, lokowanie brudnych pieniędzy w bezpieczne inwestycje, tj. takie, których ryzyko wykrycia przestępstwa jest niewielkie od lo-

W literaturze dowodzi się, iż pranie pieniędzy wpływa na obniżenie tempa wzrostu PKB¹²⁵. Badania w tej mierze prowadził także Austrac¹²⁶, który – biorąc pod uwagę szacowaną wówczas skalę prania pieniędzy w Australii – ocenił, że straty produkcji stanowiły 1,1% do 2,2% australijskiego PKB¹²⁷. W doktrynie podnoszone są uwagi krytyczne do metodologii badań P. Quirka, niemniej jednak autor wskazuje, że „intuicyjnie można przyjąć, że pranie pieniędzy pozytywnie wpływa na stopę wzrostu PKB w krajach będących „importerami” netto brudnych pieniędzy, natomiast w krajach – „eksporterach” netto brudnych pieniędzy proceder prania wpływa negatywnie na stopę wzrostu PKB. Wynika to z prostego mechanizmu inwestycji – każdy długoterminowy napływ kapitału przynieść winien wzrost PKB. Jego zaś odpływ winien mieć odwrotne skutki”¹²⁸.

Z punktu widzenia państw, gdzie brudny kapitał jest lokowany, nawet krótkotrwale oddziaływanie kapitałotwórcze jest bardzo pozytywne i pożądane¹²⁹. Na fakt ten zwraca uwagę ekonomista K. Hinterseer. Twierdzi on, że kraje „trzeciego świata” i przechodzące głębokie przemiany gospodarcze, które bardzo potrzebują inwestycji z zewnątrz, decydują się „przymknąć oko” na źródło pochodzenia napływającego kapitału¹³⁰. W literaturze polskiej zwraca się uwagę na fakt, iż nasz kraj, będąc u początku transformacji, tak właśnie uczynił¹³¹.

B. Barlett podnosi także, iż wolniejszy wzrost gospodarczy jest rezultatem zmniejszenia „kosztu przestępstwa” wynikającego z prania pieniędzy, co z kolei

kowania brudnych pieniędzy w ryzykowne inwestycje, gdzie raczej chodzi o ryzyko „inwestycyjne” związane z rynkiem kapitałowym.

¹²⁵ P. Quirk, *Macroeconomic Implications of Money Laundering*, IMF Working Paper, Monetary and Exchange Affairs Department, June 1996, B. Barlett, *The Negative Effects of Money Laundering on Economic Development*, International Economics Group for the Asian Development Bank, Regional Technical Assistance Project No. 5967, Countering Money Laundering in The Asian and Pacific Region, May 2002 za M. Hołda, J. Grzywacz, *Ekonomiczne...*, *op. cit.*, s. 62.

¹²⁶ Odpowiednik polskiego GIIF.

¹²⁷ J. Grzywacz, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 117.

¹²⁸ R. M. Lewandowski, *Makroekonomiczne...*, *op. cit.*, s. 624.

¹²⁹ K. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 16; podobnie P. M. Raphael, *Pranie pieniędzy – doświadczenia europejskie* (w:) A. Siemaszko (red.), *Przestępczość gospodarcza: doświadczenia europejskie i amerykańskie*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1995, s. 44.

¹³⁰ K. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 17. Jako oddzielne zagadnienie należy traktować przyciąganie kapitału przez oazy podatkowe i pranie tam pieniędzy. Zob. R. Tavares, *Relationship between Money Laundering, Tax Evasion and Tax Havens*, January 2013, D. Gajewski, *Oazy podatkowe w kontekście zjawiska prania brudnych pieniędzy (aspekty z punktu widzenia radcy prawnego/adwokata)*, Radca Prawny 2012, Nr 4 (124), s. 20D-24D, W. Filipkowski, *Oazy podatkowe w procedurze prania brudnych pieniędzy*, PUG 2004, Nr 12, s. 14-23. Trzeba zauważyć, iż od kilku lat zmienia się także nastawienie UE do rajów podatkowych. Zob. B. Benoit, *Niemcy chcą się rozprawić z europejskimi rajami podatkowymi*, Financial Times z dnia 3 marca 2008 r., H. Kozieł, *Bruksela bierze się za raje podatkowe wewnątrz UE*, <http://www.parkiet.com/artykul/1338868.html>

¹³¹ Por. E. Pływaczewski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 14, P. Kapuściński, *Pranie na sucho*, Życie Gospodarcze 1994, Nr 24, s. 18. Z tego właśnie względu, szczególnie w początkowych latach transformacji obawiano się, iż Polska może zyskać opinię „pralni” Europy i krytykowano późne przyjęcie u.o.o.g. Por. E. Pływaczewski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 16, E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i kierunki jej przeciwdziałania* (w:) *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane pani profesor Oktawii Górniok*, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1996, s. 366, D. W., *Polska na cenzurowanym*, Rzeczpospolita z 30 maja 2000 r.

wiąże się z nasileniem przestępczości¹³². J. Grzywacz powołując się na badania Międzynarodowego Funduszu Walutowego wskazuje, iż duże przepływy środków pieniężnych pochodzących z działalności przestępczej mogą doprowadzić do braku stabilności makroekonomicznej w rozwijających się gospodarkach¹³³.

W sferze określonej jako sektor zewnętrzny wskazuje się, iż wypływ kapitału z gospodarki powoduje wzrost rzadkości zasobów, przekładający się na zmniejszenie potencjału inwestycyjnego. Jako przykład wskazywana jest Rosja, z której w ciągu dekady „wypłynęło” 150-200 mld USD. Negatywne postrzeganie danego państwa jako pralni pieniędzy powoduje również brak lub ograniczenie inwestycji zagranicznych w tym państwie. Świadomość inwestorów zagranicznych, iż w danym kraju ma miejsce pranie pieniędzy na dużą skalę zmniejsza skłonność do prowadzenia współpracy handlowej z tym krajem, jak również nawiązywanie bankowych stosunków korespondencyjnych¹³⁴.

Niewątpliwie pranie pieniędzy narusza także zasadę uczciwej konkurencji rynkowej. Wykorzystując do tego procederu określone przedsiębiorstwa, dokapitalizuje się je ogromnymi środkami, sprawiając tym samym, iż nie muszą się one liczyć z kosztami funkcjonowania. Patrząc zaś od strony konsumentów, wybierają oni tę usługę lub produkt, który jest tańszy. Nie sposób zatem uczciwemu, płacącemu podatki przedsiębiorcy konkurować z takim podmiotem, podobnie zresztą, jak nie jest on w stanie konkurować z szarą strefą¹³⁵. Dochodzi zatem do „wypierania” z rynku legalnie działających przedsiębiorców przez organizacje przestępcze¹³⁶.

Konsekwencje prania pieniędzy są również odczuwalne w mikroskali. Za takie uważa się:

- „upadek reputacji, a także wizerunku instytucji, w której ulokowano środki finansowe pochodzące z nielegalnych źródeł,
- podejmowanie niesłusznych decyzji ekonomicznych przez skorumpowanych pracowników, wbrew interesom instytucji finansowej,
- nałożenie sankcji karnych, finansowych lub administracyjnych na instytucję oraz jej pracowników za uczestnictwo w procederze”¹³⁷.

Nie sposób także nie zauważyć, iż „pranie pieniędzy jest kołem zamachowym napędzającym działalność struktur kryminalnych i terrorystycznych”¹³⁸. Ataki ter-

¹³² B. Bartlett, *The Negative...*, op. cit., s. 19-20 za J. Grzywacz, *Pranie...*, op. cit., s. 118.

¹³³ J. Grzywacz, *Pranie...*, op. cit., s. 120.

¹³⁴ Por. M. Hołda, J. Grzywacz, *Ekonomiczne...*, op. cit., s. 65-66.

¹³⁵ K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 15.

¹³⁶ Wg U. Suendorf jest to szczególnie widoczne w krajach południowo-amerykańskich, w Turcji, Włoszech, gdzie zorganizowana przestępczość wywiera znaczny wpływ na politykę, wymiar sprawiedliwości i administrację. Zob. B. Hołyst, *Recenzja książki Ulrike Suendorf, Pranie pieniędzy. Studium Kryminologiczne (Geldwäsche. Eine kriminologische Untersuchung)*, Bundeskriminalamt, Kriminalistisches Institut, t. 10, Neuwied Kriftel, Luchterhand 2001, s. 475, Prok. i Pr. 2002, Nr 2, s. 136.

¹³⁷ J. Grzywacz, *Pranie...*, op. cit., s. 113.

¹³⁸ J. Mroczek, R. Kaszubski, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w sektorze finansowym*, Glosa 2001, Nr 12, s. 9.

rorystyczne z 11 września 2001 r. na Nowy Jork i Waszyngton, dobitnie ukazały, jak ścisły jest związek prania pieniędzy z finansowaniem światowego terroryzmu¹³⁹.

Negatywne skutki prania pieniędzy dokonywanej przez przestępczość zorganizowaną określono także w przyjętej w dniu 23 października 2013 r. rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw (2013/2107(INI))¹⁴⁰. Oprócz już wymienionych negatywnych skutków, wskazuje się także, iż:

- działalność zorganizowanych grup przestępczych obejmuje coraz częściej podrabianie wszelkiego rodzaju towarów: od towarów luksusowych po produkty codziennego użytku; mając na uwadze, że stanowi to poważne ryzyko dla zdrowia konsumentów, zagraża bezpieczeństwu miejsc pracy, działa na niekorzyść zainteresowanych przedsiębiorstw i powoduje ogromne straty dla skarbu państwa; mając na uwadze, że podrabianie towarów jest czasami akceptowane społecznie, gdyż postrzegane jest jako niepowodujące rzeczywistych ofiar, co ogranicza możliwość wykrycia zaangażowanych w ten proceder organizacji przestępczych;
- coraz częściej popełniane przestępstwa na szkodę branży rolno-spożywczej nie tylko narażają na poważne niebezpieczeństwo zdrowie obywateli europejskich, lecz także powodują ogromne straty w tych krajach, które z wysokiej jakości rolno-spożywczej uczyniły swój mocny punkt;
- nadużycia dotyczące podatku VAT powodują straty finansowe dla Unii Europejskiej na sumę 100 mld euro rocznie; mając na uwadze, że skala oszustw podatkowych i unikania opodatkowania podważa zaufanie i pewność konsumentów, jeśli chodzi o sprawiedliwość i legitymizację poboru podatków i całego systemu podatkowego.

4. Skala zjawiska w Polsce i na świecie

Kryminolodzy badając zjawisko prania pieniędzy, na największe trudności napotykać przy określeniu jego skali. Ich szacunki mają charakter wysoce spekulatywny i zależą od kryteriów przyjętych podczas badań, chociaż jak wskazuje się

¹³⁹ Polski ustawodawca zareagował zmianą ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz. U. Nr 116, poz. 1216 ze zm.) dodając do jej tytułu obowiązek przeciwdziałania terroryzmowi oraz zdefiniował pojęcie aktu terrorystycznego. Zmiany te wprowadzone ustawą z dnia 27 września 2002 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz. U. Nr 180, poz. 1500) były wypełnieniem postanowień rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1373 w sprawie zwalczania terroryzmu międzynarodowego oraz zaleceń grupy FATE.

¹⁴⁰ P7_TA(2013)0444.

w doktrynie, nie wszyscy określają metodę badawczą¹⁴¹. Choć wyliczenia specjalistów nie pokrywają się, to jednak mogą być przydatne przy wyznaczaniu środków przeciwdziałania temu zjawisku, ułatwiają zrozumienie przestępstwa (jego stadium i technik), są pomocne przy szacowaniu skali przestępczości zorganizowanej, a także służą do wyliczeń makroekonomicznych skutków „prania”¹⁴².

Badania ekspertów FATF¹⁴³ przeprowadzone w 1998 r. wykazały, iż środki finansowe pochodzące z przestępstw to 2,85 bln USD rocznie¹⁴⁴. Według FATF¹⁴⁵ w Polsce w 1998 r. legalizowanych było ok. 3 mld USD rocznie, choć niektórzy twierdzą, że była to wyższa kwota¹⁴⁶.

Oceniając skalę procederu prania pieniędzy trzeba mieć na uwadze wątpliwości podnoszone w doktrynie. Zdaniem J. W. Wójcika, nie można zapominać, iż w kryminologii występują pojęcia „ciemnej” i „złotej” liczby przestępstw¹⁴⁷. Zauważa on również, że różny jest ich stosunek w odniesieniu do poszczególnych przestępstw. Problem ten dostrzegają także inni. Petrus C. van Duyne zwraca uwagę na ten fakt, powołując się na funkcjonującą od 1935 r. złotą regułę 10%¹⁴⁸, nazywaną także dogmatem 10%. Wiąże się ona z przekonaniem, że policja wykrywa tylko 10 procent przestępstw związanych z przemytem (narkotyków czy innych towarów), co stanowi „wierzchołek góry lodowej”. Uzupełniając swe stanowisko P. C. van Duyne, wskazuje również, iż w niektórych analizach czy badaniach reguła ta ma wątpliwą wartość.

Nie budzi wątpliwości, iż skala pranych pieniędzy jest bardzo duża. Z tego względu analitycy przyjęli za uzasadnione posługiwanie się pojęciem podziemnej gospodarki. Jak wskazano w doktrynie jej udział procentowy w PKB państw jest różny. W krajach rozwijających się: Afryki stanowi 20-76%, Ameryki Środkowej i Południowej stanowi 25-61 %, Azji stanowi 13-71%, w krajach transformujących się stanowi 8-63%, w krajach OECD stanowi 5-28%¹⁴⁹.

¹⁴¹ W. Filipkowski, *Zwalczanie...*, *op. cit.*, s. 57.

¹⁴² Por. W. Jasiński, *Przeciw...*, *op. cit.*, s. 34.

¹⁴³ Zastrzeżenia do sposobu przeprowadzania badań przez FATF ma Petrus C. van Duyne. Zob. Petrus C. van Duyne, *Pranie brudnych pieniędzy ocena spowitego mgłą zjawiska* (w:) E. Pływaczewski (red.), *Proceder...*, *op. cit.*, s. 158.

¹⁴⁴ Polska w badaniach FATF umieszczona została na 16 miejscu. Eksperci stwierdzili, że dochody z przestępstw w Polsce wynoszą 19,7 mld USD.

¹⁴⁵ Więcej informacji na temat badań FATF można znaleźć w: W. Jasiński, *Przeciw...*, *op. cit.*, s. 34-40; W. Jasiński, *Skala prania pieniędzy. Omówienie badań kryminologiczno-financeowych przeprowadzonych przez Grupę Specjalną ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy przy OECD (FATF) w 1998 r.*, *Przegląd Policyjny* 2000, Nr 1-2, s. 160-172.

¹⁴⁶ Por. A. Marszałek, *Ponad bilion brudnych dolarów*, *Rzeczpospolita* z 26 marca 1999 r. oraz A. Marszałek, *Problem brudnych pieniędzy. Europejska ocena walki z praniem*, *Rzeczpospolita* z 15 maja 1999 r. Innego zdania jest J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, *op. cit.*, s. 60.

¹⁴⁷ Por. J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Studium...*, *op. cit.*, s. 41-48. Z definicją „ciemnej” liczby przestępstw zaproponowaną przez ww. autora nie zgadza się W. Huba i trzeba mu przyznać rację. Zob. W. Huba, *Recenzja książki Jerzego W. Wójcika, Pranie pieniędzy. Studium prawno-kryminologiczne i kryminalistyczne*, wyd. TNOiK, Toruń 1997, *Prok.* i *Pr.* 1997, Nr 11, s. 119.

¹⁴⁸ Por. Peter C. van Duyne, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 153-157.

¹⁴⁹ Zob. S. Niemierka, B. Smykla, *Przeciwdziałanie...*, *op. cit.*, s. 25. Autorzy opisują także metody szacowania ekonomicznej skali szarej strefy gospodarki wskazując na podejście bezpośrednie i pośrednie.

Swoje metody pomiaru zjawiska prania pieniędzy prezentują prof. H. Hallett z Uniwersytetu w Princeton i J. Walker. Pierwszy „bazując przede wszystkim na ekonomicznych konsekwencjach działalności przestępczej oraz sposobach pomiaru wartości ekonomicznej nielegalnej działalności, zaproponował czysto matematyczną metodę pomiaru kosztów związanych z praniem pieniędzy. Koszty te determinowane są przez zmienne prawdopodobieństwa (1) wykrycia przez władze faktu prania pieniędzy oraz (2) kary nałożonej po wykryciu tego procederu, a także (3) prawdopodobieństwa wykrycia pozostałej części nielegalnego dochodu i związanej z tym (4) kary”¹⁵⁰. Drugi z kolei, sformułował algebraiczny wzór określający w jakim stopniu dany kraj (SAK) jest atrakcyjny dla piorących pieniądze. Wg tego wzoru: $SAC = GNP/1 \text{ mieszkańca} \times (BS + GA + SWIFTmem - 3 \times CON - COR + 15)$. Gdzie: krajowy GNP/1 mieszkańca liczony jest w USD, BS określa wskaźnik tajemnicy bankowej w skali: od 0 (brak regulacji dot. tajemnicy) do 5 (ściśle przestrzegana tajemnica bankowa), GA oznacza stosunek rządu wobec prania pieniędzy w skali: od 0 (rządowy program zwalczania prania pieniędzy) do 4 (tolerowanie procederu), SWIFTmem informuje o tym, czy badany kraj jest członkiem SWIFT (1) czy nie jest (0), CON jest wskaźnikiem dot. skali występowania ewentualnego konfliktu w kraju, w skali: od 0 (brak konfliktu) do 4 (konflikt w toku), COR jest modyfikacją wskaźnika korupcji stosowanego przez Transparency International, w skali: od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom), natomiast stała „15” zapewnia zawsze wynik wyższy od zera¹⁵¹.

W przygotowywanym na potrzeby Komisji Specjalnej ds. Przestępczości Zorganizowanej, Korupcji i Prania Pieniądzy Parlamentu Europejskiego (dalej: CRIM) raporcie M. Borghezio wskazuje – powołując się na dane UNODC – iż całkowite wpływy z przestępczej działalności w 2009 r. wyniosły w przybliżeniu 2,1 trylion USD (2100 mld USD) lub 3,6% globalnego PKB, chociaż, jak podaje autor, zgodnie z innymi źródłami, możliwe jest założenie ilości co najmniej dziesięć razy wyższych¹⁵². Z kolei w dokumencie roboczym w sprawie prania pieniędzy, przygotowanym na potrzeby CRIM przez S. Iacolino, podnosi się, że dziś na całym świecie przepływy środków pieniężnych będących przedmiotem przestępstwa prania pieniędzy oscylują wokół 2,7% globalnego PKB (tj. 1600 mld USD w 2009 r.)¹⁵³. Ze-

¹⁵⁰ Zob. S. Niemierka, B. Smykla, *Przeciwdziałanie...*, op. cit., s. 26.

¹⁵¹ *Tamże*, s. 27.

¹⁵² M. Borghezio, *Money laundering...*, op. cit., s. 2. Autor podkreśla także, iż bardzo mała część pranych pieniędzy jest odzyskiwana. Posługując się przykładem UK wskazuje, iż przestępczość zorganizowana w 2006 r. „zarobiła” 18 miliardów euro, z czego udało się odzyskać 150 milionów euro.

¹⁵³ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 3. Wskazane dane autor czerpie z opracowania UNODC pt. „*Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transnational organized crimes – Research report*” („Szacowane nielegalne przepływy finansowe pochodzące z handlu narkotykami i innych rodzajów transnarodowej przestępczości zorganizowanej – sprawozdanie z badań”) (2011 r.), http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf

Autor powołuje się także na wspólne badanie Komisji Europejskiej i Eurostatu, będące pierwszą analizą częściową i oparte w dużej mierze na wskaźnikach, takich jak liczba sygnałów świadczących o dokonywaniu podejrzanych transakcji lub liczba wyroków skazujących: „*Money laundering in Europe – Report of work carried*

stawienie tych danych pokazuje iż nie wszystkie „brudne środki” są transferowane – przepływają w systemie finansowym.

Spory w doktrynie budzi właśnie problem, jaka część „brudnych” wartości jest poddawana procesowi prania. Część ekspertów wydaje się twierdzić, iż wszystkie nielegalnie nabyte środki muszą być wyprane, gdyż „pranie pieniędzy można rozumieć jako czyny poprzedzające wszystkie czyny karalne, które wymagają legalizacji nielegalnych zysków i z punktu widzenia sprawcy są sensowne i konieczne”¹⁵⁴. Peter C. van Duyne uważa z kolei, że przestępca decyduje się na pranie pieniędzy w momencie, gdy posiada „nadwyżkę”. Jego zdaniem „postrzegalne wkroczenie w gospodarkę naziemną konieczne staje się wówczas, gdy przedsiębiorca¹⁵⁵ ma nadmiar pieniędzy, tyle, że nie jest już w stanie ich chomikować czy wydawać na luksusy. Mówiąc prosto: zarobił już tak wiele i używa już tak wiele dóbr nie podlegających rejestracji, że tak w dosłownym, jak i w przenośnym tego słowa znaczeniu, „siedzi na pieniądzu”. Każde dalsze przedsięwzięcie gospodarcze wymaga już rejestracji i staje się postrzegalne dla władz”¹⁵⁶.

Reprezentowany jest również pogląd, iż małe zyski z nielegalnej działalności nie wymagają prania¹⁵⁷ i są faktycznie niewykrywalne¹⁵⁸, gdyż przeznaczają się na konsumpcję. W mojej ocenie, żadne z powyższych twierdzeń nie jest do końca trafne. Zauważyć bowiem trzeba, że przestępca wydając pieniądze na dobra konsumpcyjne, przed uzyskaniem „nadwyżki” *de facto* dokonuje ich „prania”. Odnośnie zaś pierwszego poglądu, nie ma potrzeby prania wszystkich pieniędzy, a szczególnie tych, które grupy przestępcze wydają na ich funkcjonowanie oraz tych, które służą do dokonywania kolejnych przestępstw¹⁵⁹. Ten pogląd znalazł już odzwierciedlenie w jednym z orzeczeń¹⁶⁰.

out by Eurostat and DG Home Affairs” (*„Pranie pieniędzy w Europie – sprawozdanie z prac przeprowadzonych przez Eurostat i DG do Spraw Wewnętrznych”*) (2010 r.), http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OF-FPUB/KS-RA-10-003/EN/KS-RA-10-003-EN.PDF.

¹⁵⁴ T. A. Werner, *Wachstumsbranche Geldwäsche, Die Ökonomisierung der Organisierten Kriminalität*, Berlin 1996, s. 19 za M. Pregnel, *„Pranie pieniędzy” – formy...*, *op. cit.*, s. 74.

¹⁵⁵ Peter C. van Duyne określa przestępców mianem przedsiębiorców, którzy prowadzą przedsiębiorstwo przestępcze. Por. P. C. van Duyne, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 137.

¹⁵⁶ *Tamże*, s. 146.

¹⁵⁷ M. Pregnel, *„Pranie...*, *op. cit.*, s. 74.

¹⁵⁸ K. Wąsowski, M. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 22. Podobnie R. Wack, *Aspekty techniczne prania brudnych pieniędzy* (w:) E. Pływaczewski (red.), *Proceder prania brudnych pieniędzy. Studia i materiały*, Wyd. TNOiK, Toruń 1993, s. 404.

¹⁵⁹ K. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 14.

¹⁶⁰ W wyroku SA w Łodzi z dnia 13 grudnia 2012 r. (sygn. akt II AKa 198/12), wskazany sąd przyjął, że „w ocenie sądu apelacyjnego słusznie postąpił sąd okręgowy uniewinniając oskarżonego J. O. od popełnienia przestępstwa „prania brudnych pieniędzy”, a zatem nie znajduje racjonalnego uzasadnienia podniesiony przez prokuratora zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjęty za podstawę orzeczenia. Oskarżyciel publiczny w apelacji podnosił, iż oskarżony O. uzyskane z tytułu sprzedaży oleju opałowego jako oleju napędowego środki finansowe kierował na kolejny zakup oleju opałowego, który następnie był odbarwiany przez K. Formułując taką tezę skarżący nie przedstawił żadnego dowodu na jej poparcie. W tym miejscu odnotować należy także, iż nawet ewentualne wystawienie przez oskarżonego faktur sprzedażowych na paliwo nie prowadziło do „wyprania pieniędzy” pochodzących z czynu zabronionego, gdyż brak elementu ich legalizacji”.

Trudność w określeniu skali pranych pieniędzy wynika również z faktu, że uczestnicy tego procederu dokonują częstych transferów tych środków. W związku z tym w praktyce może dojść – szczególnie przy płatnościach krzyżowych i poprzecznych – do policzenia tych samych środków kilka razy¹⁶¹. Badanie kierunku przepływu środków jest jedną z technik śledczych¹⁶² wykorzystywanych do walki z przestępstwem prania. W taki właśnie sposób postępował G. Falcone – „odwiedzał banki poszukując możliwości zbadania ruchu strumieni pieniężnych”¹⁶³. Obecnie czynią to jednostki analityki finansowej – *financial intelligence unit*. Polska jednostka w 2012 r. nawiązała współpracę z Międzynarodowym Funduszem Walutowym (MFW) w ramach projektu „Wstępne szacowanie poziomu krajowego ryzyka prania pieniędzy (ang. – PNRA, tj. Preliminary National Risk Assessment)”. Działania w ramach wspomnianego projektu miały na celu zbadanie oraz określenie poziomu ryzyka Polski pod względem występowania zjawiska prania pieniędzy poprzez wskazanie potencjalnych zagrożeń i ich konsekwencji, jak też poprzez oznaczenie wrażliwych elementów systemu, sprzyjających wystąpieniu opisywanego procederu. W tym celu zastosowano metody opracowane przez MFW, umożliwiające obiektywne określenie poziomu występującego w Polsce ryzyka prania pieniędzy, a także wykorzystanie międzynarodowych standardów w zakresie zarządzania zbadanym ryzykiem. W grudniu 2012 r. MFW przekazał stronie polskiej raport końcowy¹⁶⁴.

Trzeba mieć również na uwadze okoliczność, iż w niektórych prowadzonych sprawach ilość „wypranych” środków może sięgać miliardów złotych¹⁶⁵.

5. Podmioty dokonujące prania pieniędzy (przestępczość zorganizowana)

Dla lepszego zrozumienia mechanizmów oraz technik prania pieniędzy należy odpowiedzieć na pytanie, kto jest „właścicielem” wypranych pieniędzy. Dominuje pogląd, że kontrolę nad większością tych środków sprawują zorganizowane grupy przestępcze, wśród których najwyższy stopień organizacji posiada mafia¹⁶⁶. W róż-

¹⁶¹ Przykładowo, jeżeli 1 mld funtów pochodzących z przestępstwa w Szwecji przetransferujemy do USA, a stamtąd przez Bermudy do Lichtensteinu, nie znaczy to, iż przedmiotem prania były 3 mld funtów. W. Jaśniński, *Przeciw...*, *op. cit.*, s. 35.

¹⁶² Ciekawe wyniki zastosowania tej metody prezentuje R. Wack. Zob. R. Wack, *Aspekty...*, *op. cit.*, s. 411-414.

¹⁶³ Peter C. van Duyne, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 158.

¹⁶⁴ Zob. *Sprawozdanie GIIF z 2012 r.*, s. 44. GIIF odmawia udostępnienia wskazanego raportu przyjmując, iż nie stanowi on informacji publicznej.

¹⁶⁵ Zob. P. Nisztor, *Azjatycka mafia wyprała w Polsce 2,6 mld zł*, Puls Biznesu z dnia 18 września 2012 r.

¹⁶⁶ M. Prengel wskazuje, iż mafii sensu stricto poza Sycylią nie ma i nie będzie, natomiast w innych częściach globu istnieją struktury przestępcze typu quasi-mafijnego. M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 93.

nych publikacjach wskazuje się na kilka organizacji o charakterze mafijnym¹⁶⁷. W Ameryce Północnej, Południowej i Środkowej są to kartele meksykańskie, kolumbijskie (w tym szczególnie z Medellin i Cali) oraz mafia amerykańska. W Azji mówi się o istnieniu mafii japońskich: Yakuzy, Nowej Yakuzy i Boryokudany¹⁶⁸, triadach chińskich i mafii wietnamskiej. W Europie natomiast, wyróżnia się mafie włoskie (sycylijską Cosa Nostrę¹⁶⁹, Camorwę w Kampanii i 'ndranghettę w Kalabrii¹⁷⁰), mafię rosyjską¹⁷¹, czeczeńską, bułgarską i albańską.

Zjawisko przestępczości zorganizowanej jest przedmiotem zainteresowania środowiska naukowego¹⁷². Od wielu lat również toczy się dyskusja czy w Polsce istnieje mafia. W 1997 r. dyrektor Krajowego Biura Interpolu ins. A. Koweszko stwierdził, iż „Polsce nie grożą rządy mafii”¹⁷³. Także Z. Rau wskazuje, że „w Polsce nie występuje przestępczość w typowym znaczeniu słowa *mafia* – polskie organizacje bliższe są określeniu *organized crime* – zorganizowanego przestępstwa”¹⁷⁴. Inne stanowisko prezentuje A. Rapacki. Jego zdaniem „mamy szereg grup przestępczych, które prowadzą działalność gospodarczą, kamuflując rzeczywiste źródło dochodów. Możemy powiedzieć, że tworzą się już powiązania o charakterze mafijnym”¹⁷⁵.

Jeżeli nawet w Polsce nie wykształciły się struktury mafijne, to z pewnością działa szereg zorganizowanych grup przestępczych. W 1998 r. istniało ok. 500 takich organizacji, w których działało 3800 aktywnych członków. Sto siedemdziesiąt z tych grup miało charakter międzynarodowy. Co więcej, na terenie naszego kraju działają ekspozytury mafii międzynarodowych¹⁷⁶, na co wskazują także raporty Policji¹⁷⁷.

Wg raportu Centralnego Biura Śledczego (CBS) jego wydziały objęły kontrolą w ramach prowadzonych spraw: w 2001 r. – 485 grup przestępczych. Z kolei w 2002 r.

¹⁶⁷ Szersze omówienie organizacji mafijnych, zob. J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Studium...*, op. cit., s. 85-105.

¹⁶⁸ Więcej informacji na temat mafii azjatyckich, zob. H. Katoh, *Zakaz prania pieniędzy jako środek przeciwdziałający przeciwko zorganizowanym grupom przestępczym (Yakuzy, Boryokudany) w Japonii* (w:) E. Pływaczewski (red.), *Proceder prania brudnych pieniędzy. Studia i materiały*, Wyd. TNOiK, Toruń 1993, s. 341-364.

¹⁶⁹ Szerzej zob. D. Gambetta, *Mafia sycylijska. Prywatna ochrona jako biznes*, [przekład J. Kutyla], Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2009; S. Pikulski, *Cosa Nostra – mafia sycylijska*, WPP 1999, Nr 3, s. 23-45.

¹⁷⁰ Na temat wszystkich mafii włoskich, zob. A. Michalska-Warias, *Przestępczość zorganizowana i prawno-karne formy jej przeciwdziałania*, Oficyna Wydawnicza VERBA, Lublin 2006, s. 95-113.

¹⁷¹ Zob. F. Varese, *Mafia rosyjska. Prywatna ochrona w nowej gospodarce rynkowej*, Oficyna Naukowa 2009.

¹⁷² Zob. B. Hołyst, *Kryminologia*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2009, wyd. X, W. Pływaczewski, J. Świerczewski, *Policja Polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Wyd. Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1996; E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005; E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2011.

¹⁷³ *Polsce nie grożą rządy mafii*, Wywiad K. Pola z dyrektorem Krajowego Biura Interpolu ins. A. Koweszko, *Gazeta Sądowa* 1997, Nr 13, s. 15.

¹⁷⁴ Z. Rau, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Zakamycze 2002, LEX.

¹⁷⁵ *Struktury mafijne to nie złudzenie*, Wywiad z ins. A. Rapackim, *Trybuna* z 8 grudnia 2000 r.

¹⁷⁶ Przykładowo na terenie Polski działa ekspozytura mafii rosyjskiej, Zob. V. Krasnowska, *Rosyjski łącznik*, *Tygodnik Wprost* z 27 sierpnia 2000 r.

¹⁷⁷ Dla porównania warto wskazać, że w 1995 r. na terenie Wielkiej Brytanii działało 2600 grup przestępczych tylko ze Wspólnoty Niepodległych Państw. Wśród najgroźniejszych mafii działały: mafia włoska, japońska Yakuza, chińska Triada, kolumbijskie kartele. Zob. W. Jasiński, *Zwalczanie prania brudnych pieniędzy w Wielkiej Brytanii. Sprawozdanie z warsztatów z udziałem specjalistów narodowego biura wywiadu kryminalnego (National Crimes Intelligence Service)*, *Przegląd Policyjny* 1995, Nr 4 (40), s. 129-130.

było to 522 grupy przestępcze, w tym: 417 grup polskich, 86 międzynarodowych, 10 etnicznych oraz 9 rosyjskojęzycznych¹⁷⁸. W 2012 r. CBS KGP w ramach prowadzonych spraw operacyjnych objęło zainteresowaniem 7495 (6017) osób działających w 772 (595) grupach przestępczych, w tym: w 708 (551) grupach polskich, w 54 (39) grupach międzynarodowych¹⁷⁹, 6 (4) grupach rosyjskojęzycznych, 4 (1) grupie cudzoziemców¹⁸⁰.

Jak wynika z Raportu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce za 2012 r. „w przeciwieństwie do tendencji obserwowanych w latach dziewięćdziesiątych XX wieku w miejsce dużych grup przestępczych o wysokim stopniu zorganizowania powstają mniejsze, często luźno powiązane ze sobą i współpracujące jedynie w poszczególnych obszarach przestępczej działalności. Coraz częściej zorganizowane grupy przestępcze charakteryzują się dużą mobilnością i elastycznością, m.in. prowadząc nielegalną działalność o charakterze transgranicznym. Ponadto coraz bardziej powszechne jest prowadzenie przez nie działalności przestępczej w cyber-przestrzeni. Dominującym obszarem działania zorganizowanych grup przestępczych pozostaje przestępczość ekonomiczna i narkotykowa”¹⁸¹. Stanowisko zbieżne można odnaleźć w dokumencie sporządzonym przez Prokuraturę Generalną. Wskazano w nim, że „w sprawach zakończonych aktami oskarżenia zwraca uwagę fakt, iż obejmowana nimi jest znaczna ilość osób: 235 w 2007 roku, 324 w 2008 roku, 360 w 2009 roku, 308 w 2010 roku, 290 w 2011 roku i 357 osób w 2012 r. Dane te obrazują zauważalny od początku monitoringu postępowań z art. 299 k.k. trend polegający na występowaniu wątku prania pieniędzy przede wszystkim w złożonych śledztwach o charakterze gospodarczym lub kryminalnym, w których ujawniono funkcjonowanie zorganizowanych grup przestępczych, a co za tym idzie występuje duża liczba osób podejrzanych i oskarżonych”¹⁸².

Wzrost przestępczości oraz gwałtowny wzrost liczebności zorganizowanych grup przestępczych w Polsce zauważają także zwykli obywatele. Po transformacji ustrojowej społeczne poczucie zagrożenia przestępczością uległo generalnemu pogorszeniu. W latach 1992–1997 aż 74–75% badanych wyrażało opinię, iż Polska jest krajem, w którym nie żyje się bezpiecznie, podczas gdy odmiennego zdania

¹⁷⁸ Por. *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej i narkotykowej przez CBS KGP w 2002 r.*, s. 1. Wszystkie raporty CBS za lata 2002–2012 r. opublikowane zostały na stronie internetowej Komendy Głównej Policji <http://cbs.policja.pl/cbs/raporty-z-dzialalnosci/9890,Raporty-z-dzialalnosci.html>

¹⁷⁹ Jak wynika z raportu na temat przestępczości zorganizowanej S. Iacolino, w Polsce działa Camorra, która wywodzi się z Kampanii, zob. S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie przestępczości zorganizowanej*, PE 496.559v01-00, s. 5.

¹⁸⁰ *Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 2. Dane w nawiasach dotyczą 2011 r.

¹⁸¹ *Raport Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce za 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 108 i 112.

¹⁸² *Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2012* (PG II PZ 404/11/13 z dnia 15 maja 2013 r.), s. 16 [dalej Raport PG dot. 2012 r.].

był tylko około co czwarty ankietowany¹⁸³. W badaniu CBOS przeprowadzonym w kwietniu 2001 r. uzyskano aż 81% stwierdzeń badanych, iż w Polsce nie żyje się bezpiecznie, a za bezpieczny uważa nasz kraj 18% Polaków¹⁸⁴.

Inne wyniki badań przedstawia Z. Rau, który dokonując ich podsumowania stwierdza, że „w badaniach społecznych nie potwierdziły się twierdzenia prokuratorów, policjantów i sędziów o znacznym poczuciu zagrożenia przestępczością zorganizowaną przez społeczeństwo. Co istotniejsze, respondenci z organów ścigania wskazywali, iż takie odczucie jest w pełni realne i odzwierciedla obecnie istniejący stan zagrożenia tą kategorią przestępczości. W badaniach reprezentatywnej próby społecznej uzyskano zaskakujący wynik tylko 11% zagrożenia przestępczością zorganizowaną, a tylko 5% respondentów deklarowało, iż osobiście zetknęło się z przejawami tej przestępczości. Stanowi to więc o twierdzeniu, iż społeczeństwo nie jest zastraszone przez przestępczość zorganizowaną”¹⁸⁵.

Zorganizowane grupy przestępcze charakteryzują się trwałością, wielostopniową i hierarchiczną strukturą, zamknięciem na zewnątrz oraz podziałem prac. W założeniu powołane są na dłuższy czas. Trzeba zauważyć, iż „przestępczość zorganizowana nie jest już zjawiskiem podlegającym ograniczeniom historycznym i terytorialnym: tradycyjne organizacje o charakterze mafijnym istniejące w niektórych regionach (np. Cosa Nostra na Sycylii, Camorra w Kampanii i 'ndrangheta w Kalabrii), mimo że nadal sprawują ścisłą kontrolę nad własnym terytorium, rozszerzyły stopniowo własne strefy wpływów, wykorzystując nowe możliwości związane z globalizacją gospodarki i postępem technologicznym (w szczególności możliwości związane z protokołami komunikacyjnymi mającymi zastosowanie za pośrednictwem internetu, które są trudne do śledzenia), wchodząc w układ z grupami przestępczymi z innych państw, aby dzielić między siebie rynki i strefy wpływów”¹⁸⁶. Z kolei badania dokonane przez CBOS w 2005 r. wskazały, iż około 46% badanych uznaje Polskę za kraj, w którym żyje się bezpiecznie¹⁸⁷.

Przestępczość zorganizowana jest zagadnieniem analizowanym także na szczeblu Unii Europejskiej, jak i globalnie. W przygotowywanym na potrzeby CRIM raporcie S. Iacolino wskazuje, że na szczeblu europejskim samo określenie jak należy definiować przestępczość zorganizowaną już budzi wątpliwości, a to ma przełożenie na możliwość współpracy i wymiany informacji między państwami UE¹⁸⁸. Wobec powyższego proponuje on „w szczególności prowadzenie prac w oparciu

¹⁸³ J. Szumski, *Społeczne poczucie zagrożenia przestępczością w Polsce* (w:) L. Antonowicz, H. Groszyk, M. Sawczuk, W. Skrzydło, T. Bojarski (redaktorzy tomu), *Polska lat dziewięćdziesiątych przemiany państwa i prawa*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1998, s. 331. Zob. też: *Czy w Polsce żyje się bezpiecznie*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, kwiecień 1999; *Bezpieczeństwo i porządek publiczny w Polsce. Raport MSWiA*, Warszawa 2000.

¹⁸⁴ Rzeczpospolita z dnia 9 maja 2001 r.

¹⁸⁵ Z. Rau, *Przestępczość...*, op. cit., LEX.

¹⁸⁶ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie przestępczości zorganizowanej*, PE 496.559v01-00, s. 3.

¹⁸⁷ Zob. *Strategia rozwoju kraju 2007-2015*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006, s. 100.

¹⁸⁸ Pewien stopień harmonizacji na szczeblu Unii Europejskiej jest konieczny do zapewnienia pewności prawa, zarówno z perspektywy zainteresowanych organów (w szczególności na potrzeby współpracy policyjnej

o przepisy, w których uznaje się następujące cechy przestępczości zorganizowanej: tajność struktur organizacyjnych, dostosowanie do panujących współcześnie warunków, odporność na środki zwalczania, rozprzestrzenianie geograficzne, przenikanie do struktur społecznych i gospodarczych oraz niezależność aparatu organizacyjnego w stosunku do poszczególnych członków. Cechy te pozwalają odróżnić przestępczość zorganizowaną od zwykłych grup przestępczych w zakresie, w jakim te ostatnie nie są nastawione na długoterminową działalność „przedsiębiorczą” właściwą mafiom¹⁸⁹. Obecnie zwraca się często uwagę, iż przestępczość zorganizowana działa jak transnarodowe przedsiębiorstwo handlowe, które korzysta z ogromnej przewagi konkurencyjnej, wskutek zasilania przestępczą gotówką, prowadząc zarówno działalność w środowisku legalnym, jak i nielegalnym. Zauważa się również, że „zdolność przenikania organizacji przestępczych przeszła proces zmian prowadzący od fazy pasożytniczego wykorzystywania zasobów gospodarczych (poprzez groźby, kradzieże, wymuszenia, uszkodzenia itp.) do fazy przekształcenia w przedsiębiorstwa handlowe z prawdziwego zdarzenia, działające w sektorach, takich jak: roboty publiczne, transport, dystrybucja na dużą skalę, gospodarowanie odpadami, energia odnawialna i w wielu innych. Tendencja ta panuje na wielu obszarach Unii Europejskiej”¹⁹⁰. Przestępczości zorganizowanej w ostatnich latach sprzyja szczególnie możliwość korzystania z nowoczesnych technologii informacyjnych, jak też kryzys gospodarczy, albowiem większość przedsiębiorstw, niezależnie od ich wielkości, nie może już uzyskać z łatwością kredytu, co niektóre z nich – w szczególności najmniejsze – może prowadzić do korzystania z lichwy organizacji przestępczych.

Wobec coraz mocniejszej pozycji zorganizowanej przestępczości w Unii Europejskiej, autor raportu przygotowanego na potrzeby CRIM, postuluje – na wzór rozwiązań włoskich – wprowadzenie bardziej rygorystycznych norm dotyczących konfiskaty¹⁹¹. Jak wskazuje obecnie prowadzone są w tej mierze prace organów unijnych¹⁹². Podsumowując, autor raportu wskazuje, że skuteczna reakcja na przestępczość zorganizowaną jest możliwa poprzez:

i wymiarów sprawiedliwości), jak i z perspektywy zainteresowanych obywateli (w szczególności na potrzeby stosowania zasady *ne bis in idem*).

¹⁸⁹ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie przestępczości zorganizowanej*, PE 496.559v01-00, s. 3.

¹⁹⁰ *Tamże*, s. 4-5.

¹⁹¹ W szczególności w ustawodawstwie włoskim dopuszcza się konfiskatę nie tylko w przypadku wyroku skazującego, lecz również przed ogłoszeniem takiego wyroku, jako prewencyjnego środka ochrony mienia (tzw. konfiskaty prewencyjnej, przy czym możliwa jest jednak kontrola sądowa) – i nie tylko w odniesieniu do mienia, które można bezpośrednio lub pośrednio przypisać osobie, wobec której prowadzi się postępowanie, ale również do kwot środków pieniężnych lub innego rodzaju mienia o równoważnej wartości w przypadku, w którym osoba zainteresowana trwoni, dzieli, zataja swoje mienie lub zaniża jego wartość, aby uniknąć wykonania nakazu (tzw. konfiskata równowartościowego mienia). Konfiskata jest zawsze dopuszczalna również wobec spadkobierców osoby zainteresowanej (tzw. konfiskata wobec osób trzecich). Art. 16 i następne włoskiego kodeksu prawa antymafijnego. Zob. S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie przestępczości zorganizowanej*, PE 496.559v01-00, s. 9.

¹⁹² Wniosek dotyczy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zamrożenia i konfiskaty dochodów pochodzących z działalności przestępczej w Unii Europejskiej (COM(2012) 85).

- a) określenie związku przestępczego o charakterze mafijnym w systemach prawnych wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej;
- b) harmonizację lub zbliżenie stanów faktycznych wywołujących skutki prawne, ujętych w różnych ustawodawstwach krajowych, aby określić modele integracji i współpracy państw członkowskich, poczynając od natychmiastowej możliwości wykonania wyroków skazujących i nakazów konfiskaty;
- c) nadanie, w dziedzinie konfiskaty, pierwszeństwa modelowi opartemu na agresywnych prewencyjnych środkach ochrony mienia pochodzącego z przestępstwa, przy propagowaniu jego ponownego wykorzystania do celów społecznych;
- d) określenie jako przyczyny wykluczenia z udziału w procedurach przetargowych w całej Europie otrzymania prawomocnego wyroku za udział w organizacji przestępczej, pranie pieniędzy, korupcję i inne poważne przestępstwa przeciwko administracji publicznej, również jeżeli przyczyna ta zostaje stwierdzona w trakcie postępowania mającego na celu udzielenie zamówienia;
- e) nadanie większego znaczenia roli sędziów i urzędników łącznikowych;
- f) stymulowanie i rozwijanie kultury partii w zakresie odpowiedzialności politycznej, aby zapewnić tworzenie list wyborczych na podstawie rygorystycznego kodeksu etycznego, z zastrzeżeniem zasady utraty biernego prawa wyborczego do Parlamentu Europejskiego przez osoby skazane prawomocnym wyrokiem za przestępstwa związane z przestępczością zorganizowaną, pranie pieniędzy, korupcję i inne poważne przestępstwa wymierzone przeciwko administracji publicznej;
- g) zwiększenie stopnia wykorzystania nowych technologii, w tym wynalazków z dziedziny technologii satelitarnej, jako dodatkowego narzędzia zwalczania procederów przestępczych¹⁹³.

Obecnie odpowiedzią Unii Europejskiej w zakresie transgranicznej przestępczości zorganizowanej ma być utworzenie tzw. Prokuratury Europejskiej (*European Public Prosecutor's Office*, dalej: EPPO), przewidzianej w art. 86 TFUE. Choćby podczas 11. konferencji prokuratorów zwalczających przestępczość na szkodę interesów finansowych Unii Europejskiej, zorganizowanej przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) w dniach 27–29 listopada 2013 r. w Brukseli, tematem wiodącym spotkania była kwestia ustanowienia Prokuratury Europejskiej, a w szczególności praktycznych aspektów jej współpracy z prokuraturami krajowymi państw członkowskich Unii Europejskiej. Na bazie przedstawionej przez Komisję Europejską w lipcu 2013 r. propozycji dyskutowano na temat struktury Prokuratury Europejskiej, jej kompetencji, zasad prowadzenia postępowań oraz współpracy z prokuraturami i innymi organami krajowymi na kanwie konkretnych stanów faktycznych¹⁹⁴. Determinację Komisji Europejskiej widać chociaż-

¹⁹³ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie przestępczości zorganizowanej*, PE 496.559v01-00, s. 13.

¹⁹⁴ Zob. 11. konferencja prokuratorów zwalczających przestępczość na szkodę interesów finansowych UE, <http://www.pg.gov.pl/index.php?0,821,3,761>

by przez fakt, iż odrzuciła zastrzeżenia 14 państw unijnych wobec powstania EPPO, zgłoszone w myśl art. 7 protokołu nr 2 w sprawie stosowania zasad pomocniczości i proporcjonalności¹⁹⁵. Ponieważ jednak wśród państw członkowskich nie ma jednomyślności w kwestii utworzenia EPPO, instytucja to może powstać w trybie tzw. wzmocnionej współpracy. Pozwala on grupie co najmniej 9 państw członkowskich przyjąć wspólne przepisy, gdy porozumienie wszystkich państw UE okazuje się nieosiągalne¹⁹⁶. Dyskusja nad utworzeniem Prokuratury Europejskiej prowadzona jest także na polu naukowym¹⁹⁷.

Problem narastającej ciągle przestępczości zorganizowanej znalazł również odzwierciedlenie w Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej¹⁹⁸.

W Polsce opracowano i przyjęto Strategię Sprawne Państwo 2020¹⁹⁹, która zakłada poprawę bezpieczeństwa. Wypełnieniem tej strategii mógłby zostać dokument zatytułowany *Krajowy program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej na lata 2012–2016*, jednakże nie został on przyjęty przez Radę Ministrów.

6. Źródła pochodzenia brudnych pieniędzy

Badając źródła pochodzenia nielegalnych dochodów wskazać można, akceptowany przez literaturę, podział na: czyste, szare i brudne²⁰⁰ pieniądze (a szerzej wartości majątkowe).

¹⁹⁵ Dz. U. UE C 310/207-209 z 16.12.2004 r.

¹⁹⁶ A. Krzyżanowska, *Nadchodzi unijny prokurator*, Dziennik Gazeta Prawna z dnia 11 grudnia 2013 r., nr 239 (3629), B12.

¹⁹⁷ C. Nowak, *Prokuratura Europejska – idea się urzeczywistnia*, Prok. i Pr. 2013, Nr 11, s. 19-44; G. Stronikowska, *Propozycja Komisji Europejskiej dotycząca rozporządzenia Rady w sprawie utworzenia Prokuratury Europejskiej (część I)*, Prok. i Pr. 2014, Nr 6, s. 51-74; B. Hławacz, G. Stronikowska, *Propozycja Komisji Europejskiej dotycząca rozporządzenia Rady w sprawie utworzenia Prokuratury Europejskiej (część II)*, Prok. i Pr. 2014, Nr 7-8, s. 145-170; E. Weigend, *Projekt utworzenia Prokuratury Europejskiej. Stanowisko niemieckiej doktryny prawa* (w:) V. Konarska-Wrżosek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz (red.) *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 657-674; L. K. Paprzycki, *Prokurator Europejski – organ europejskiego postępowania karnego*, Pal. 2009, Nr 3-4, s. 57-68.

¹⁹⁸ Szerzej na temat Konwencji zob. Rozdział IV.

¹⁹⁹ M.P. z 2013 r. poz. 136.

²⁰⁰ J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, op. cit., s. 43. Inny podział prezentuje M. Zdyb, według którego na brudne pieniądze składają się pieniądze czarne i szare. Twierdzi on, że problem czarnych pieniędzy wiąże się z tzw. drugim obiegiem gospodarczym i dochodami pochodzącymi z nieoficjalnych i nielegalnych transakcji gospodarczych. Zagadnienie szarych pieniędzy natomiast, sprowadza się do ukrywania przed opodatkowaniem dochodów pochodzących z legalnych źródeł. Zob. M. Zdyb, *Działalność gospodarcza i publiczne prawo gospodarcze*, Zakamycze 2001, s. 452.

Pierwsza grupa nie budzi żadnych kontrowersji, albowiem są to po prostu środki legalnie nabyte, od których został zapłacony podatek. Szare pieniądze pochodzą z szarej strefy gospodarki. Według W. Jasińskiego, szarą strefę (czyli gospodarkę podziemną) tworzą źródła nielegalne i nieujawnione²⁰¹. W. Huba widzi w niej czynnik kryminogeny²⁰². Obecnie udział „szarej strefy” w polskim PKB jest szacowany na 25%, średnia europejska to 15%. Straty Skarbu Państwa szacowane są na około 6 mld zł rocznie²⁰³. Brudne pieniądze zaś, to pieniądze pochodzące bezpośrednio z przestępstwa.

Wszyscy autorzy zgodnie twierdzą, iż najwięcej brudnych pieniędzy pochodzi z produkcji i handlu narkotykami, stąd nazwa narkodolary. Także eksperci zachodni do spraw finansowych szacują, że narkodolary stanowią 80% brudnych pieniędzy na świecie²⁰⁴.

Na gruncie prawa karnego, przestępstwo z którego pochodzą „prane pieniądze (wartości majątkowe)”, określane jest jako przestępstwo pierwotne, bazowe, źródłowe. Obecnie w polskim systemie prawnym, przestępstwem bazowym może być każdy czyn zabroniony²⁰⁵ (tzw. podejście *all crime*). Podobnie sytuacja wygląda w Belgii, Francji, Wielkiej Brytanii. W niektórych systemach prawnych na przykład w Grecji, Portugalii raczej sporządza się wykaz przestępstw źródłowych, obok którego pomocniczo wskazuje się każde inne przestępstwo podlegające karze, z uwzględnieniem dolnych i górnych granic kar²⁰⁶.

W ujęciu kryminologicznym, źródłem brudnych pieniędzy może być każde przestępstwo, jeżeli tylko przynosi ono zysk. W Polsce, wraz z gospodarką wolnorynkową, pojawiło się wiele nowych form przestępstw ekonomiczno-financeowych²⁰⁷.

Trzeba zauważyć, iż obecnie w Unii Europejskiej, jak i w Polsce coraz silniej dostrzega się, że źródłem pranych pieniędzy są przestępstwa skarbowe²⁰⁸ i prze-

²⁰¹ W. Jasiński, *Przeciwnie...*, op. cit., s. 13. Szerzej na temat prania pieniędzy pochodzących z przestępstw skarbowych w rozdziale II (przestępstwo z art. 299 § 1 k.k.).

²⁰² W. Huba, *Zjawisko przestępczości w sektorze bankowym*, Prok. i Pr. 1995, Nr 9, s. 26.

²⁰³ Zob. http://pl.wikipedia.org/wiki/Szara_strefa W 2012 roku w badaniach PKPP Lewiatan 33,2% firm zatrudniało pracowników w szarej strefie (w porównaniu do 28,9% w 2011 roku). Według GUS w 2010 roku udział pracujących w „szarej strefie” wynosił 4,9% ogółu pracujących, a jako udział w PKB – 13,1% w 2009 roku.

²⁰⁴ J. W. Wójcik, *Przestępstwa w biznesie. Zapobieganie. Tom 1*, Wydawnictwo Centrum Informacji Menedżera, Warszawa 1998. Nieco inaczej sprawa ta przedstawia się w Japonii. Jak twierdzi H. Katoh, 56% środków finansowych mafii pochodzi z innych niż produkcja i handel narkotyków źródeł. Źródłem dochodów mafii jest interwencja w sprawach cywilnych obywateli, gdzie w miejsce strony wstępuje, oczywiście nieformalnie, mafia. Kwestie tę, ułatwia fakt, iż często same strony zainteresowane są wykorzystaniem wpływów mafii do załatwienia własnych porachunków w zamian za wstąpienie (nieformalne) zamiast nich do sprawy. Por. H. Katoh, *Zakaz...*, op. cit., s. 358-359.

²⁰⁵ Wyjaśnienie pojęcia czyn zabroniony a przestępstwo, zob. rozdział II.

²⁰⁶ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 10-11.

²⁰⁷ H. Kolečki, *Niektóre...*, op. cit., s. 90.

²⁰⁸ Zob. K. Buczkowski, *Przestępstwa skarbowe jako czyny bazowe w konstrukcji prania pieniędzy* (w:) A. Rzepliński, I. Rzeplińska, M. Niełacna, P. Wiktorska (red.), *Pozbawienie wolności – funkcje i koszty. Księga jubileuszowa Profesora Teodora Szymanowskiego*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 1117-1152; *Sprawozdanie GIIF z 2012 r.*, s. 16; *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 11 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2010 roku*, Warszawa, marzec 2011 r., s. 13 [dalej: *Sprawozdanie GIIF z 2010 r.*].

stępczość ekonomiczna. R. Tavares, w opracowaniu na potrzeby CRIM wskazuje, że polityka zapobiegania praniu pieniędzy oraz narzędzia zwalczania przestępstw podatkowych, kontrola transferów majątku do rajów podatkowych mogą ze sobą współdziałać na rzecz ograniczania wspomnianych zjawisk przestępczych²⁰⁹. Proponuje on zatem „utworzenie wspólnych ram zwalczania przestępstw, takich jak przestępstwa podatkowe i finansowe, przestępczość zorganizowania i pranie pieniędzy, które to ramy – mimo tego, że ich charakter i aspekty prawne różnią się od siebie – mogłyby wykorzystywać wspólne narzędzia dochodzeniowe i działania policji, wsparte spójnymi porozumieniami międzynarodowymi z państwami trzecimi”²¹⁰.

W Polsce przestępczość ekonomiczna stanowi największy obszar działalności zorganizowanych grup przestępczych, a także, według szacunkowych danych, powoduje najwyższe straty wynikające z działalności przestępczej zarówno dla Skarbu Państwa (zmniejszenie wpływów), jak i sektora prywatnego – poprzez bezpośrednie zmniejszenie dochodów oraz spadek konkurencyjności w kontekście rozwoju szarej strefy czy zaniżania kosztów przez podmioty gospodarcze działające z naruszeniem prawa²¹¹. Potwierdzeniem tego faktu są informacje zawarte w Sprawozdaniach GIIF z lat 2011, 2012 oraz wcześniejszych, jak też informacje zawarte w Sprawozdaniach z Kontroli Skarbowej²¹². W sprawozdaniu za 2011 r. GIIF podaje, że stwierdzone kierunki analiz to tzw. karuzele VAT-owskie oraz pranie pieniędzy w oparciu o wewnątrzwspólnotowy obrót towarami. Karuzele VAT-owskie dotyczyły m.in. handlu złomem i powodowały ogromne straty budżetu państwa²¹³. Ażeby uniemożliwić wykorzystywanie grupom przestępczym tego mechanizmu, ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy – Prawo o miarach²¹⁴, zmieniono system naliczania i odliczania podatku od towarów i usług w obrocie surowcami wtórnymi²¹⁵. Natomiast pranie pieniędzy w oparciu o we-

²⁰⁹ R. Tavares, *Relationship ...*, op. cit., s. 3-8.

²¹⁰ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 6.

²¹¹ *Raport Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce za 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 109. Przyjmując założenie, iż to głównie zorganizowana przestępczość zajmuje się praniem pieniędzy.

²¹² Zob. Ministerstwo Finansów, *Sprawozdanie. Kontrola Skarbowa w 2009 r.*, s. 4-12, Zob. Ministerstwo Finansów, *Sprawozdanie. Kontrola Skarbowa w 2010 r.*, Warszawa, maj 2011 r., s. 2-9, Ministerstwo Finansów, *Sprawozdanie. Kontrola Skarbowa w 2011 r.*, Warszawa, kwiecień 2012 r., s. 2-12, Kontrola Skarbowa, *Raport podsumowujący wyniki działań kontroli skarbowej za 2012 r.*, s. 5-11.

²¹³ Ten rodzaj działalności przestępczej wykorzystywany był przez grupy przestępcze przez szereg lat, o czym świadczą informacje na ten temat w kolejnych sprawozdaniach GIIF z realizacji u.p.p.f.t. – w roku 2004, s. 9; w roku 2005, s. 8; w roku 2006, s. 7; w roku 2007, s. 9-10; w roku 2008, s. 12-13; w roku 2009, s. 13-14; w roku 2010, s. 13. Jak wskazano w sprawozdaniach GIIF szacunkowa wartość transakcji podejrzanych w tego tytułu wynosiła: w 2006 r. – 114 mln PLN; w 2007 r. – 266,3 mln PLN; w 2008 – 377,2 mln PLN; w 2009 r. – 471 mln PLN.

²¹⁴ Dz. U. Nr 64, poz. 332.

²¹⁵ Zob. *Sprawozdanie GIIF z 2011 r.*, s. 18. Na stosowanie mechanizmu polegającego na przesunięciu obowiązku zapłaty podatku VAT na osobę, na rzecz której dokonywana jest dostawa złomu lub świadczona jest usługa przeniesienia uprawnień do emisji ww. gazów, zezwalają odpowiednio przepisy art. 199 i 199a ust. 1 lit. a *Dyrektywy 2006/112/WE. z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej* (Dz. Urz. UE L 347 z 11.12.2006, str. 1, ze zm.). Inaczej mówiąc, jest to mechanizm odwrotnego obciążenia (ang. „reverse charge”). W tym systemie nabywcom i usługobiorcom przysługuje prawo do odliczenia

wnątrzwspólnotowy obrót towarami, jak wskazano w sprawozdaniu jest „istotnym obszarem, generującym wysokie nielegalne korzyści ze szkodą dla Skarbu Państwa (...). Przestępstwo bazowe stanowi z reguły wyłudzenie nienależnego zwrotu nadwyżki naliczonego podatku VAT nad należnym. Podmiot występujący o zwrot nadwyżki z reguły nie dokonuje faktycznych dostaw wewnątrzwspólnotowych, które wykazuje w rozliczeniach z urzędem skarbowym. Stanowi to podstawę do żądania zwrotu podatku od towarów i usług naliczonego z tytułu deklarowanego nabycia towarów często odpowiadającego wysokości dokonanych (fikcyjnych) dostaw”²¹⁶. Po wprowadzeniu wskazanych zmian, grupy przestępcze przerzuciły się na nieco inny towar, dokonując wyłudzenia VAT na podstawie fikcyjnego handlu prętami zbrojeniowymi²¹⁷.

W sprawozdaniu za 2012 r. GIIF wskazuje natomiast, że „najczęściej występującym obszarem, wskazywanym w zawiadomieniach kierowanych do GIIF w 2012 r. przez instytucje obowiązane oraz jednostki współpracujące były tzw. przestępstwa prania pieniędzy pochodzących z korzyści związanych z wyłudzeniami podatku VAT. W tym przypadku tzw. przestępstwem bazowym jest z reguły wyłudzenie nienależnego zwrotu nadwyżki naliczonego podatku VAT nad należnym. Podmiot występujący o zwrot nadwyżki z reguły nie dokonuje faktycznych dostaw wewnątrzwspólnotowych, które wykazuje w rozliczeniach z urzędem skarbowym. Stanowi to podstawę do żądania zwrotu podatku od towarów i usług naliczonego z tytułu deklarowanego nabycia towarów często odpowiadającego wysokości dokonanych (fikcyjnych) dostaw. W 2012 r. najwięcej zawiadomień od instytucji obowiązanych i jednostek współpracujących z tego obszaru dotyczyło obrotu: elektroniką, kom-

podatku naliczonego stanowiącego podatek należny (z tytułu dokonania na ich rzecz dostawy) na ogólnych zasadach. Nabywca złomu lub ww. uprawnień staje się więc odpowiedzialny za zapłatę podatku VAT, co w praktyce oznacza, że jednocześnie zadeklaruje oraz odliczy ten podatek. Obowiązek podatkowy, jak i prawo do odliczenia podatku naliczonego powstają w tym samym okresie rozliczeniowym. Jednocześnie jednak GIIF zauważył, iż podmioty będące dotychczas w zainteresowaniu GIIF w związku z podejrzeniem dokonywania transakcji związanych z nielegalnym lub fikcyjnym obrotem złodem, zaczęły działalność w innym obszarze. Chodzi o handel metalami szlachetnymi, granulatem złota i srebra (granulat złota i srebra nie jest złodem zgodnie z definicją złomu, zatem sprzedaż granulatów nie jest sprzedażą złomu, a więc zobowiązanie podatkowe z tytułu takiej transakcji obciąża na zasadach ogólnych sprzedającego, a nie kupującego).

²¹⁶ *Sprawozdanie GIIF z 2011 r.*, s. 19.

²¹⁷ *Przedstawiciele hutnictwa: proceder wyłudzenia VAT-u zagraża branży*, wiadomość z dnia 7 lutego 2013 r., źródło: PAP, <http://biznes.onet.pl/przedstawiciele-hutnictwa-proceder-wyludzenia-vat-19925,5415363,new-s-detaj>; Źródłem ogromnych zysków są różnice podatkowe. Na wywóz towaru poza Polskę w obrocie wewnątrzwspólnotowym obowiązuje zerowa stawka podatku VAT. Po zgłoszeniu wywozu towaru za granicę grupa przestępcza uzyskuje zwrot VAT-u w wysokości 23 proc. Według danych Hutniczej Izby Przemysłowo-Handlowej w Katowicach, w ostatnim czasie gwałtownie wzrosła różnica pomiędzy deklarowaną (do Eurostatu) a zarejestrowaną przez resort finansów wielkością przywozu do Polski prętów zbrojeniowych z innych krajów UE. W 11 miesiącach 2012 roku Ministerstwo Finansów zarejestrowało przywóz o 618 tys. ton mniej prętów, niż zadeklarowano do Eurostatu. Różnica pomiędzy zadeklarowanym a zarejestrowanym przez kraje UE wywozem prętów z Polski wyniosła w tym samym czasie 361 tys. ton.

Inne artykuły dot. tego problemu, np.: *Dystrybutorzy stali: proceder wyłudzenia VAT kwitnie w najlepsze*, wiadomość z dnia 29 stycznia 2013 r., źródło: PAP, <http://biznes.onet.pl/dystrybutorzy-stali-proceder-wyludzenia-vat-kwitni,18512,5407585,new-s-detaj>, *Stal, blachy i firmy „slupy”*. ABW: *wyłudzali VAT na ponad 20 mln*, wiadomość z dnia 7 lutego 2013 r., źródła: PAP, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/stal-blacha-i-firmy-slupy-abw-wyludzili-vat-na-ponad-20-mln,304869.html>

ponentami biopaliw, metalami szlachetnymi, w tym granulatem złota i elementami stalowymi”²¹⁸. Problem przestępczości podatkowej dotyczy całej Unii Europejskiej, a straty spowodowane uchylaniem się od opodatkowania (w tym oszustwa podatku VAT) mogą sięgać nawet 1 biliona euro rocznie²¹⁹.

Podobnie jak na dużą skalę w Polsce występują tzw. sprawy złomowe²²⁰, prane pieniądze pochodzą też z obrotu paliwami: tzw. sprawy paliwowe²²¹. Charakterystyczną cechą spraw paliwowych są rozbudowane sieci powiązanych podmiotów gospodarczych – w niektórych przypadkach ponad 200 podmiotów – które pomimo zidentyfikowania oraz skierowania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do prokuratury odbudowują się tworząc nowe ogniwa. W większości przypadków kolejne podmioty to tak zwane przedsiębiorstwa symulujące. W zamian za niewielkie korzyści majątkowe osoby fizyczne (figuranci, słupy) wyrażają zgodę na wykorzystanie ich danych osobowych do zarejestrowania nowych podmiotów gospodarczych, a następnie założenia rachunków bankowych, wykorzystywanych dalej do prania pieniędzy. Z prowadzonych analiz oraz aktów oskarżeń sformułowanych przez prokuratury wynika, że otrzymywane przez te osoby korzyści majątkowe sięgają kwot 500 – 2.000 PLN, podczas gdy wartość *wypranych* przez zarejestrowane w ten sposób podmioty środków, w ciągu jednego roku, może dochodzić do kilkudziesięciu milionów złotych²²². Wydaje się, iż ze względu na ogromne straty Skarbu Państwa działania ustawodawcze powinny być podjęte niezmiernie szybko²²³. Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług

²¹⁸ *Sprawozdanie GIIF z 2012 r.*, s. 16-17.

²¹⁹ Zob. Raport PwC, *Straty Skarbu Państwa w VAT*, maj 2013 roku, s. 4. Wg danych zawartych w rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 23 października 2013 r. w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw (2013/2107(INI)) jest to kwota 100 mld euro.

²²⁰ Rozpoznane przypadki zob. D. Tysza, *Omówienie sprawy z art. 299 kk. dotyczącego pieniędzy pochodzących z tzw. „handlu złomem”* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 146-154, P. Leks, *Mechanizmy wyłudzenia podatku VAT w związku z transakcjami obrotu złomem – praktyczne aspekty* (w:) *Pragmatyka*, op. cit., s. 190-198, R. Walewski, *Metodologia prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o „pranie pieniędzy” w obszarze handlu złomem* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 285-289.

²²¹ Ten rodzaj działalności przestępczej wykorzystywany był przez grupy przestępcze przez szereg lat, o czym świadczą informacje na ten temat w kolejnych sprawozdaniach GIIF z realizacji u.p.p.f.t. – w roku 2004, s. 9; w roku 2005, s. 7; w roku 2006, s. 7; w roku 2007, s. 10-11; w roku 2008, s. 13; w roku 2009, s. 14; w roku 2010, s. 13; w roku 2011, s. 17; w roku 2012 – s. 17. Jak wskazano w sprawozdaniach GIIF szacunkowa wartość transakcji podejrzanych w tego tytułu wynosiła: w sprawach prowadzonych w latach 2001–2005. – 1 763,2 mln PLN; w 2006 r. – 524 mln PLN; w 2007 r. – 224,8 mln PLN; w 2008 – 421,8 mln PLN; w 2009 r. – 1 400 mln PLN. Łącznie w latach 2001–2009 udokumentowane straty Skarbu Państwa wyniosły 4 333 mld PLN.

²²² *Informacja GIIF z 2005 r.*, s. 7. Zob. także: K. Wiciak, *Obszary działalności przestępczej w obrocie paliwami płynnymi* (w:) E. Gruza, K. Wiciak (red.), *Przestępczość w obrocie paliwami płynnymi*, Szczytno 2012, s. 33-66, J. Więckowski, *Nielegalny obrót paliwami płynnymi* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 180-189, R. Babiński, *Krótką analizą postępowania w aspekcie ujawnionego przemytu paliw z Niemiec* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 55-70.

²²³ Możliwości „ukrócenia” procedury wyłudzenia podatku VAT prezentuje Raport PwC, *Straty Skarbu Państwa w VAT*, maj 2013 roku, s. 34-45. Wydaje się, iż należałoby ponownie rozważyć kwestię zrównania stawek podatku akcyzowego na olej napędowy i olej opałowy, a wraz z tym przygotowanie systemu zwrotu części wydatków poniesionych przez osoby fizyczne na zakup oleju opałowego przeznaczonego do ogrzewania mieszkań i domów oraz rekompensaty dla organów administracji publicznej, szkół, żłobków, szpitali, przychodni, domów dziecka, domów samotnej matki, domów dla bezdomnych, noclegowni, które olej opałowy

oraz niektórych innych ustaw²²⁴ (data wejścia w życie – 1 październik 2013 r.) wprowadziła instrumenty prawne, które mają przeciwdziałać oszustwom podatkowym. W uzasadnieniu do ustawy wskazano, że „podstawowym celem projektowanych zmian w VAT jest zwiększenie skuteczności walki z oszustami, której oczekują przede wszystkim uczciwi przedsiębiorcy doświadczający nieuczciwej konkurencji ze strony podmiotów uczestniczących w procederze wyłudzeń podatkowych. Zmiany wprowadzane niniejszą ustawą polegają na rozbudowaniu obowiązujących regulacji w zakresie przeciwdziałania nadużyciom w podatku od towarów i usług w obszarze obrotu tzw. towarami wrażliwymi. Projektowane rozwiązania dotyczą niektórych wyrobów stalowych, paliw, złota oraz niektórych odpadów²²⁵. Proponowane regulacje obejmują trzy obszary: rozszerzenie katalogu towarów objętego odwróconym obciążeniem, wyłączenie w niektórych przypadkach możliwości kwartalnych rozliczeń oraz wprowadzenie odpowiedzialności solidarnej²²⁶. Oceny funkcjonowania wskazanej ustawy będzie można zapewne dokonać dopiero za kilka czy kilkanaście miesięcy.

Źródłem pranych pieniędzy są również środki pochodzące z handlu narkotykami. Dostrzega się, że „podobnie jak przestępczość ekonomiczna transgraniczny charakter ma również przestępczość narkotykowa, a narkotyki, w zależności od rodzaju, docierają do Europy zarówno z Ameryki Południowej i Północnej, Afryki, jak i Azji. W procederze tym uczestniczą największe międzynarodowe grupy przestępcze. W obszarze zorganizowanej przestępczości o charakterze narkotykowym bezpośredni wpływ na polski rynek mają zagraniczne tendencje dotyczące popytu na narkotyki oraz dostępność prekursorów do ich produkcji. Polska, ze względu na położenie na przecięciu szlaków przemytniczych, jest zarówno państwem tranzytowym przemytu narkotyków, jak również docelowym, a także znaczącym w skali Europy producentem narkotyków syntetycznych²²⁷.

wykorzystują zgodnie z przeznaczeniem. W sytuacji gdy nastąpiłoby zrównanie stawek akcyzy, przestępcom odebrałoby źródło dochodu, bowiem wszystkie przestępstwa prania pieniędzy związane z paliwami płynnymi oparte były o ten mechanizm. Taki system zwrotu mógłby być oparty na doświadczeniach urzędów skarbowych ze zwrotu VAT na materiały budowlane. Jak wskazano w ciągu 7 lat (od początku 1999 roku do połowy 2006 roku) Skarb Państwa stracił 6,1 mld zł z tytułu uszczupleń akcyzy i VAT w obrocie paliwami. Tak ogromna strata dla budżetu, chyba nie jest współmierna do istniejących korzyści. Trzeba zauważyć, iż zyskiem w przypadku dokonania zmiany byłby również czas i koszty prowadzenia postępowań kontrolnych i karnych-podatkowych w związku z oszustwami podatkowymi. Zdecydowanym przeciwnikiem tych rozwiązań była Polska Izba Paliw Płynnych (zob. publikacja *Gazety Prawnej* z dnia 5 lutego 2007 r., *Akcyza na olej opałowy: od września kilkakrotnie wzrost stawki*, http://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/7125,akcyza_na_olej_opalowy_od_wrzesnia_kilkakrotnie_wzrost_stawki.html, zob. druk sejmowy nr 739. Rządowy projekt ustawy o zwrocie części wydatków ponoszonych w latach 2006-2012 na ogrzewanie olejem opałowym powierzchni bytowych oraz o zmianie niektórych ustaw).

²²⁴ Dz. U. poz. 1027.

²²⁵ Np. makulatury. Wydaje się, iż w tej sytuacji ustawodawca zadziałał wyprzedzająco, Zob. *Grozi nam mafia makulaturowa*, wiadomość z dnia 25 września 2012 r., źródło: PAP, <http://podatki.onet.pl/grozi-nam-mafia-makulaturowa,19923,5258950,prasa-detel>

²²⁶ Zob. uzasadnienie ustawy z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw, LEX.

²²⁷ *Raport Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce za 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 109. Pranie pieniędzy z tego źródła opisuje *Sprawozdanie GILF z 2010 r.*, s. 14; *Sprawozdanie GILF z 2011 r.*, s. 17.

W UE, której głównym filarem jest swobodny przepływ osób, towarów i usług dostrzega się również, że przestępczość zorganizowana osiąga znaczne korzyści z takich rodzajów działalności jak handel ludźmi, nielegalny handel organami, bronią, narkotykami i ich prekursorami, substancjami o charakterze jądrowym, radiologicznym, biologicznym, chemicznym, lekami i lekami na receptę, a także przemysł wymienionych towarów, podrabianie towarów konsumpcyjnych codziennego użytku, takich jak środki spożywcze, produkty farmaceutyczne, gatunki chronionej fauny i flory i ich części, tytoń w każdej postaci²²⁸, dzieła sztuki i wiele innych często podrabianych produktów²²⁹. Nielegalny handel towarami takimi jak: sterydy, substancje psychoaktywne, leki, tytoń, podrobione kosmetyki i odzież jako przestępstwo bazowe dostrzegalne jest również w Polsce²³⁰.

Przestępczość która jak należy sądzić, w związku z rozwojem sieci internetowych, będzie nabierała z każdym rokiem większych rozmiarów jest cyberprzestępczość. GIIF w swoich działaniach analitycznych wskazuje na wykorzystywanie do prania pieniędzy internetowych przekazów pieniężnych realizowanych poprzez instytucje non-bank²³¹, *phishing attack*²³² czy obrót wirtualną walutą Bitcoins²³³. Zorganizowane grupy przestępcze wykorzystują wirtualną walutę cyfrową w celu ukrycia faktycznego źródła pochodzenia środków finansowych. Z waluty tej korzystają m.in. podmioty zajmujące się działalnością związaną z grami hazardowymi – szacuje się, że już pod koniec 2012 roku przechowywano w obszarze internetowych gier hazardowych na wirtualnych rachunkach Bitcoins o wartości ok. 300 mln USD. Wartość ta systematycznie wzrasta, co dało się oszacować po dynamice wzrostu kursu waluty BTC w stosunku do innych walut. Z raportów instytucji związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy wynika, że np. grupy przestępcze związane z handlem narkotykami wynajmują osoby specjalizujące się w cyberprzestępczości i wykorzystują je do obrotu walutą wirtualną, która w kolejnej fazie prania pieniędzy jest ponownie zamieniana, np. w kantorach, na walutę tradycyjną. Wzrasta również liczba osób korzystających z Bitcoins oraz liczba firm, które przyjmują płatności w tej walucie, np. firmy internetowe oferujące zakupy przez Internet²³⁴. Zagrożenie

²²⁸ W Polsce, zob. M. Zatoński, *Branża tytoniowa chce ostrych kar za przemysł*, <http://www.pb.pl/3093975,66055,branza-tytoniowa-chce-ostrych-kar-za-przemysl>

²²⁹ pkt D rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 23 października 2013 r. w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw (2013/2107(INI), P7_TA(2013)0444.

²³⁰ *Sprawozdanie GIIF z 2012 r.*, s. 18.

²³¹ *Sprawozdanie GIIF z 2010 r.*, s. 18.

²³² K. Buczkowski, *Przestępstwa bazowe...*, op. cit., s. 792. O fakcie, iż *phishing attack* stanowi zagrożenie w sieci świadczyć może chociażby fakt, przygotowania przez KGP ostrzeżenia na ten temat, zob. *Phishing a pranie pieniędzy i oszustwa w internecie*, <http://www.policja.pl/pol/kgp/biuro-slugby-kryminaln/cyberprzestepczosc/86700,quotPhishing-a-pranie-pieniedzy-i-oszustwa-w-interneciequot.html?search=2162577>

²³³ *Sprawozdanie GIIF z 2012 r.*, s.18. Należy wskazać, iż już kilka lat wstecz wskazywano, na możliwość prania pieniędzy poprzez wirtualne zakłady bukmacherskie, Por. R. Pasztelański, *Polska mafia wchodzi w internetowe zakłady*, Życie Warszawy z dnia 8 marca 2006 r.

²³⁴ *Raport Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce za 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 310.

cyberprzestępczością jest bardzo duże, bowiem jak wskazuje Parlament Europejski dotyka ona milionów konsumentów, przynosząc roczne straty szacowane na 290 mld EUR²³⁵.

Przestępstwem bazowym, o którym nie wspomina w swoich raportach GIIF jest korupcja²³⁶. Pierwsze przypadki prania pieniędzy pochodzących z korupcji są jednak ujawniane²³⁷. Jak szacuje Komisja Europejska koszt korupcji w Unii wynosi ok. 120 mld euro rocznie, czyli 1% PKB UE²³⁸. Z kolei, zgodnie z mniej pewnymi szacunkami Banku Światowego koszt korupcji na poziomie międzynarodowym wynosi prawie bilion dolarów, czyli około 770 miliardów euro²³⁹. Bank Światowy w swoim opracowaniu „*The Puppet Masters*” wskazuje liczne przypadki korupcji dokonywane przez polityków i rządzących²⁴⁰, oraz instrumenty prawne państw – określanych jako raje podatkowe – które pomagają ukrywać te środki. Korupcji dopuszczają się także bardzo znane firmy o zasięgu ogólnosiwiatowym²⁴¹. Nie omija ona także dyscyplin sportowych (np. sprawa Ryszarda F. pseudonim Fryzjer, który poprzez korupcję w polskiej lidze ustawiał wyniki meczów²⁴²). Pranie pieniędzy w piłce nożnej nie jest zagadnieniem nowym²⁴³ i dotyka nie tylko kluby polskie, ale również ligi o ugruntowanej tradycji piłkarskiej²⁴⁴. Media bardzo często infor-

²³⁵ pkt S rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 23 października 2013 r. w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw (2013/2107(INI)), P7_TA(2013)0444. Jak ogromne rozmiary w skali globalnej osiąga cyberprzestępczość, zob. E. McClarkin, *Cybercrime – New Investigation Strategies and New Technologies*, Thematic Paper on Organised Crime, September 2012, s. 3-4, <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201210/20121016ATT53718/20121016ATT53718EN.pdf>

²³⁶ C. Nowak, *Korupcja jako przestępstwo źródłowe prania brudnych pieniędzy – prawo polskie i międzynarodowe* (w:) Juan Carlos Ferre Olive (red.), *Blanqueo de dinero y corrupcion en el sistema bancario*, Ediciones Universidad de Salamanca, s. 221-227; J. Bojarski, S. Leszczyński, *Odpowiedzialność karna za pranie pieniędzy pochodzących z korupcji (w świetle ustawodawstwa polskiego i australijskiego)*, PiP 2009, Nr 5, s. 107-117.

²³⁷ <http://www.wprost.pl/ar/350928/Urzednik-wzial-pol-miliona-zlotych-lapowek>

²³⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego z dnia 6 czerwca 2011 r. pt.: „Zwalczanie korupcji w UE” (COM(2011)308 final).

²³⁹ <http://go.worldbank.org/KQH743GKF1> za S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie korupcji*, PE500.539v01-00, s. 3.

²⁴⁰ E. van der Does de Willebois, E. M. Halter, R. A. Harrison, J. Won Park, J.C. Sharman, *The Puppet Masters. How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It*, Stollen Asset Recovery Initiative, The World Bank, UNODC, 2011, s. 171-217. W celu odzyskiwania mienia w szczególności w państwach rozwijających się, które zostało wskutek korupcji wyprowadzone z tego państwa Stollen Asset Recovery Initiative (Inicjatywa Odzyskiwania Skradzionych Wartości) czyli porozumienie Banku Światowego i UNODC (Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości) wydało publikację: J.-Pierre Brun, L. Gray, C. Scott, K. M. Stephenson, *Asset Recovery Handbook. A Guide for Practitioners*, Stollen Asset Recovery Initiative, The World Bank, UNODC, 2011, s. 1-286. W literaturze polskiej opracowaniem tego zagadnienia zajął się W. Jasiński, Zob. W. Jasiński, *Zasady przeciwdziałania praniu pieniędzy i korupcji*, Kontrola Państwowa 2011, Nr 5, s. 73-92; W. Jasiński, *Osoby..., op. cit.*, s. 194-306.

²⁴¹ Zob. J. Anyango Oduor, F. M. U. Fernando, A. Flah, D. Gottwald, J. M. Hauch, M. Mathias, J. Won Park, O. Stolpe, *Left out of the Bargain. Settlements in Foreign Bribery Cases and Implications for Asset Recovery*, Stollen Asset Recovery Initiative, The World Bank, UNODC, 2013, s. 101-140.

²⁴² <http://www.tvn24.pl/wroclaw/44/fryzjerowi-zrobilo-sie-slabo-gdy-sluchal-zarzutow,287237.html>

²⁴³ Zob. Sprawozdanie FATE, *Money Laundering through the Football Sector*, July 2009, s. 1-42 oraz literatura tam wskazana.

²⁴⁴ P. Kilian, *Piłka i brudne pieniądze*, <http://biznes.pl/magazyny/finanse/pilka-i-brudne-pieniadze-5022630,magazyn-detal.html>, <http://sport.wp.pl/kat,1715,title,Afera-we-wloskiej-pilce-Kluby-praly-pienia->

mują o najróżniejszych przypadkach prania pieniędzy. Niewątpliwie za taki uznać należy pranie pieniędzy poprzez sekstelefon. Mechanizm takiego działania polega na podpisaniu umowy z operatorem telefonicznym, obsługującym numer (0-700), a następnie „zatrudnienie” osób które będą dzwonić pod wskazany numer. Dzwoniący na ww. numer korzystają z kart telefonicznych doładowujących (oczywiście anonimowych) wydzwaniając je²⁴⁵.

7. Etapy prania pieniędzy

Jak prawidłowo zauważa W. C. Gilmore „pranie pieniędzy nie jest jednostkową czynnością lecz procesem, niekiedy bardzo skomplikowanym”²⁴⁶. Na określenie tego zjawiska, oprócz pojęcia proces, często używa się także terminu proceder. Przestępstwo to zawsze wiąże się z przekształceniem (konwersją) lub ruchem wartości majątkowych. W literaturze podkreśla się, że zamiar legalnie działającego przedsiębiorcy jest taki sam jak piorącego pieniądze, tzn. prowadzenie interesów poprzez konwersję i ruch funduszy, różnica występuje jedynie w sferze motywacyjnej.

Wyodrębnione kategorie działań (zachowań, czynności) nazywa się fazami lub stadiami prania pieniędzy²⁴⁷. Zgodnie z podziałem, który najczęściej występuje w literaturze, można wyróżnić trzy podstawowe fazy prania²⁴⁸. Są to: lokowanie (ang. *placement*), nawarstwianie (ang. *layering*) oraz integracja (ang. *integration*). Podział ten jest podziałem opartym na ujęciu kryminologicznym prania pieniędzy i nie uzasadnia wniosku, iż dopiero przejście przez wszystkie trzy stadia stanowi przestępstwo prania pieniędzy, bowiem zachowania (czynności) podjęte w każdej z faz odrębnie mogą wypełniać jego znamiona. Ponadto zdarza się, iż któraś z faz nie wystąpi, bądź też ciężko określić, kiedy zakończyła się jedna a zaczęła druga, a nawet może mieć miejsce tylko jedna z nich.

dze,wid,15761681,wiadomosc.html, <http://www.polskieradio.pl/43/265/Artykul/873608,Afera-w-Serie-A-Policja-wkracza-do-klubow> Zagadnienie oszustw w sporcie, jako przestępczość transgraniczna, która ma tendencję wzrostową była przedmiotem 15 Forum dla prokuratorów na temat walki z przestępczością zorganizowaną, Zob. Z. Rzepa, *Sprawozdanie z 15 Forum dla prokuratorów na temat walki z przestępczością zorganizowaną, Stambuł, 25-28 listopada 2012 roku*, WPP 2013, Nr 1, s. 4-5.

²⁴⁵ T. Pietryga, *Prokuratorzy nie wejdą do raju*, Rzeczpospolita z dnia 10 lipca 2007 r.

²⁴⁶ W. C. Gilmore, *Bрудne...*, op. cit., s. 36.

²⁴⁷ E. Gołębiowska, W. Jasiński, J. Odziomek, J. W. Wójcik, *Zadania instytucji obowiązanych w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Poradnik dla instytucji obowiązanych*, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Warszawa 2001.

²⁴⁸ Zob. np. S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 3; B. Kunicka-Michalska, *Pranie...*, op. cit., s. 66; R. A. Stefański wskazuje z kolei, że proces prania pieniędzy obejmuje 3 etapy, dzieląc go następująco: ruch pieniędzy (*move*), ukrycie pieniędzy (*hiding*) oraz użycie pieniędzy (*use*). Por. R. A. Stefański, *Przestępstwo „prania pieniędzy” w polskim prawie karnym (w:) Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane pani profesor Oktawii Górniok*, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1996, s. 162.

Faza pierwsza, zwana lokowaniem, umiejscawianiem lub umieszczaniem, rozpoczyna się z momentem fizycznego wyzbywania się gotówki pochodzącej z wszelkich przestępstw. Najczęściej gotówka ta jest wprowadzana do systemu finansowego przez wpłatę w odpowiedniej instytucji lub przez zamianę na krótkoterminowe instrumenty finansowe czy dobra materialne. Ważne jest, ażeby były one wystawione na okaziciela²⁴⁹, bowiem ułatwia to obrót nimi bez identyfikacji „pracza”. W literaturze przyjmuje się, że najczęściej wykorzystywanymi metodami w tym etapie prania są: *smerfing*, *structuring*, *refining*, *blending* oraz wykorzystywanie tzw. „podziemnej bankowości”. W tej fazie najczęściej dochodzi do usiłowania korupcji w stosunku do pracowników obowiązanych do rejestrowania wpłat, bowiem jest ona pierwszym momentem zetknięcia się „brudnych środków” z legalną gospodarką. Równie często w tym momencie „pracze” usiłują wprowadzić w błąd lub oszukać pracowników albo – ażeby zmylić trop ewentualnych poszukiwań – posługują się fałszywymi dokumentami. O tym, że faza pierwsza jest bardzo czułym punktem zetknięcia się legalnie działającej gospodarki z brudnymi pieniędzmi wiedzą, oprócz przestępców także bankowcy i pracownicy instytucji obowiązanych. W literaturze przedmiotu moment ten określany jest jako: „pięta Achilleśa”²⁵⁰, „punkt przecięcia”²⁵¹, „wrażliwe miejsce”²⁵² czy „najsłabsze ogniwo”²⁵³. Jest to newralgiczny punkt czasowy prania pieniędzy, przede wszystkim dlatego, iż w momencie tym powstaje ślad buchalteryjny²⁵⁴ tzn. dokumentowy, inaczej określany jako *paper-trail* lub *audit-trail*²⁵⁵, dlatego też przestępcy robią wszystko, by tego uniknąć. Mając to na uwadze, widać, jak wiele zależy od tzw. „okienka bankowego”, a co za tym idzie, od profesjonalnych programów przeciwdziałania praniu pieniędzy w instytucjach finansowych i niefinansowych. Zasada „*know your customer*” (poznaj swojego klienta) dodatkowo ułatwia ocenę podejmowanego zachowania. Trzeba zauważyć, iż krąg podmiotów obowiązanych²⁵⁶ ciągle ulega modyfikacji i poszerzeniu, bowiem zjawisko prania pieniędzy ewoluuje próbując wykorzystać miejsca i działalności nie angażowane do przeciwdziałania temu przestępstwu.

Faza druga nawarstwiania, zwana także maskowaniem, odkładaniem czy ukrywaniem, zaczyna się już w momencie wprowadzenia środków finansowych do systemu finansowego. Na tym etapie procederu „osoba piorąca” dąży do odcięcia

²⁴⁹ Idealnie nadawały się do tego świadectwa udziałowe NFI. Zob. A. Marszałek, *Gangi wykupują świadectwa udziałowe NFI*, Rzeczpospolita z 5 marca 1996 r.

²⁵⁰ W. Flormann: *Geldwäsche – die Achillesferse der Organisierten Verbrechen*, „Der Kriminalist” 1992, Nr 5 za J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Studium...*, op. cit., s. 138.

²⁵¹ M. Findeisen, *Międzynarodowe przepisy oraz podstawowe zasady postępowania w zakresie zwalczania zjawiska „prania pieniędzy”*, Prok. i Pr. 1995, Nr 6, s. 45.

²⁵² B. Hołyst, *Kryminalistyka*, wyd. IX, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2000, s. 302.

²⁵³ E. U. Savona, M. A. De Feo, *Money Trails: International Money Laundering Trends and Prevention/ Control Policies* za W. C. Gilmore, *Brudne...*, op. cit., s. 35.

²⁵⁴ P. C. van Duyne, *Pranie...*, op. cit., s. 147.

²⁵⁵ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, op. cit., s. 29, podobnie M. A. De Feo, M. J. Dittoe, *Nielegalne pieniądze-doświadczenia amerykańskie* (w:) A. Siemaszko (red.), *Przestępczość...*, op. cit., s. 28.

²⁵⁶ Zob. art. 2 pkt 1 u.p.p.p.ft.

brudnych pieniędzy od faktycznego źródła ich pochodzenia, wykorzystując do tego liczne i różnorodne operacje finansowe. Do tworzenia kolejnych „warstw” najczęściej wykorzystuje się elektroniczne przelewy (*electronic fund transfer* – EFT). Są one nieocenione dla przestępców m.in. ze względu na szybkość, dystans, na jaki można dokonać transferu, minimalne „ślady księgowe” oraz coraz większą anonimowość wynikającą z ogromnej liczby takich operacji dziennie²⁵⁷. Jeżeli dodamy do tego częstotliwość, z jaką można dokonywać przelewów widzimy, jaką „bronią” dysponują „pracze”. W tym etapie prania, często wykorzystuje się również *shell corporation* – „przedsiębiorstwa przykrywki” w oazach podatkowych. Przepuszczenie pieniędzy przez takie miejsca powoduje, iż ściganie przestępstwa może być kompletnie zablokowane²⁵⁸. Trzeba jednak zauważyć, iż „pracz” dokonuje operacji tak długo, aż przynajmniej w jego ocenie, nie jest możliwe „ustalenie prawdziwego źródła ich pierwotnego pochodzenia. Cechy charakterystyczne tej fazy to krótko-terminowość ewentualnych lokat, szybkość dokonywania operacji oraz sztuczne, zupełnie nieuzasadnione ekonomicznie wydłużanie drogi pieniądza”²⁵⁹.

W doktrynie niektórzy przyjmują, iż nawarstwianie tym różni się od poprzedniego stadium, że „o ile na etapie lokowania pieniędzy osoba piorąca stara się uniknąć jakichkolwiek śladów w postaci dokumentów, o tyle w tej fazie generują się po raz pierwszy dokumenty, które mają świadczyć o legalnym pochodzeniu tych środków”²⁶⁰. K. Wąsowski jest przeciwnego zdania twierdząc, iż przestępcy chcą pozostać anonimowi oraz nie zależy im na śladach księgowych²⁶¹. Wydaje się, że „pracze” mogą zabiegać o ślady dokumentowe (*paper-trail*) dopiero w momencie, gdy nabiorą przekonania, iż nie jest już możliwe dotarcie do pierwotnego źródła, z którego pochodzą pieniądze.

Ostatni etap prania pieniędzy to integracja, zwana również legitymizacją lub włączaniem. Ma ona na celu dostarczenie „praczowi” ekonomicznego, a co ważniejsze, prawnego uzasadnienia posiadanych środków. Popularne w tej fazie procederu są: kredyt dla siebie, inwestycja w upadające przedsiębiorstwa, kontrakt z podwójnym źródłem zapłaty, transakcje importowo-eksportowe czy finansowanie kar i odszkodowań kontraktowych. Termin „integracja” wskazuje, że „brudne pieniądze” zintegrowały się już z legalnie działającą gospodarką i kończy się proceder prania pieniędzy. Jak zauważa W. Jasiński, bardzo często w tej fazie procederu wracają do kraju w postaci inwestycji środki, które wcześniej zostały przerzucone (wytransferyowane) w celu wyprania za granicę²⁶².

²⁵⁷ Por. KIR przetworzył w 2013 r. 1,53 mld przelewów krajowych, Źródło: PAP, <http://biznes.pl/magazyny/finanse/kir-przetworzyl-w-2013-r-153-mld-przelewow-krajowy,5598185,magazyn-detal.html>

²⁵⁸ P. C. van Duyne, *Pranie...*, op. cit., s. 147. Podobnie C. Michalczuk, *Współpraca prawna w sprawach karnych z „rajami podatkowymi”*, Prok. i Pr. 2010, Nr 9, s. 136-137.

²⁵⁹ K. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 13.

²⁶⁰ Por. M. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, op. cit., s. 51.

²⁶¹ Por. K. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 13.

²⁶² R. Zakrzewski, W. Jasiński, *Prawno-organizacyjne...*, op. cit., s. 34.

Podział prania pieniędzy na trzy etapy, choć najbardziej charakterystyczny, nie jest jedyną formą klasyfikacji tego zjawiska. Inny podział prezentują, za P. Bernasconim²⁶³, J. Głuchowski²⁶⁴ i K. Laskowska. Dzielią oni pranie na dwie fazy. Pierwsza z nich określana jako pranie pieniędzy pierwszego stopnia (*Geldwäscherei ersten Grades, money laundering*) obejmuje wszystkie działania, za pomocą których „brudne pieniądze” w możliwie najkrótszym czasie mogą być „oczyszczone”. Ma ona na celu ukrycie prawdziwego pochodzenia środków, a także uniemożliwienie ich konfiskaty. Charakterystyczne dla tej fazy prania pieniędzy jest to, że pieniądź gotówkowy pochodzący z przestępstwa źródłowego jest „prany” przy użyciu krótkoterminowych operacji pieniężnych (jak w fazie lokowania). Drugie stadium, tzw. pranie pieniędzy drugiego stopnia (*Geldwäscherei zweiten Grades, recycling*) ma na celu obracanie raz już „oczyszczonymi” środkami za pomocą operacji średnio- i długoterminowych do momentu, w którym niemożliwe stanie się powiązanie ich z konkretnym przestępstwem (jak w fazie nawarstwiania). Zwieńczeniem tego etapu prania pieniędzy jest zadeklarowanie władzom podatkowym wypranych pieniędzy jako normalnego dochodu²⁶⁵. Słabość tego systemu obnażył S. Müller, który stwierdza, iż łączenie terminu „*money laundering*” z operacjami krótkoterminowymi, a „*recycling*” z operacjami średnio- i długoterminowymi prowadzi do błędnego rozumowania, gdyż zarówno krótko-, średnio- i długoterminowe operacje stanowią fazy mające na celu „*money laundering*” i służą jednemu celowi – *recycling*²⁶⁶.

R. Wack również dzieli pranie pieniędzy na dwie fazy. Pierwsza z nich polega na zamianie banknotów na sumy umieszczane w obrocie bezgotówkowym, druga zaś, na uzasadnieniu pochodzenia kapitału²⁶⁷. Jednocześnie autor twierdzi, iż bardzo trudno wykręć proceder, gdy przejdzie on do fazy drugiej.

Interesujące ujęcie prania pieniędzy prezentuje również A. Zünd²⁶⁸. Porównuje on ten proces do obiegu wody w przyrodzie. Jego dziesięciofazowy model prania przedstawia się następująco: 1) odpad [dostęp do gotówki], 2) wsiąkanie [pierwsze czyszczenie], 3) tworzenie się wód gruntowych [gromadzenie się kapitału], 4) woda gruntowa w jeziorach / odpływ [sortowanie i transfer za granicę], 5) ponowne zbieranie się w jeziorach [sortowanie w celu legalizacji], 6) pompownia [wejście do legalnego świata finansów], 7) oczyszczalnia [drugie czyszczenie], 8) zasilanie/korzystanie [transfer i inwestycja], 9) wyparowanie [legalne wprowadzenie], 10) świeży odpad [ponowny dostęp do gotówki z przestępstwa]. Zauważyć należy, iż model

²⁶³ Zob. P. Bernasconi, *Finanzunterwert. Gegen Wirtschaftskriminalität und organisiertes Verbrechen*, Orell Füssli Verlag, Zurich – Wiesbaden 1989, s. 29 i n. (za:) K. Laskowska, *Pranie brudnych pieniędzy – możliwość przeciwdziałania w Polsce* (w:) P. Hofmański (red.), *Z problematyki prawa karnego*, Wyd. Temida 2, Białystok 1994, s. 105.

²⁶⁴ J. Głuchowski, *Oazy...*, op. cit., s. 114.

²⁶⁵ Por. K. Laskowska, *Pranie...*, op. cit., s. 105.

²⁶⁶ C. Müller, *Geldwäscherei, Motive – Formen – Abwehr, Eine betriebswirtschaftliche Analyse*, Zürich 1992, s. 100 (za:) M. Prengel, *Pranie...*, op. cit., s. 75.

²⁶⁷ R. Wack, *Aspekty...*, op. cit., s. 403.

²⁶⁸ A. Zünd, *Motive – Formen – Abwehr* (w:) „Der Schweizer Treuhänder” 1990, Nr 9, s. 403 i n. (za:) M. Prengel, *Pranie...*, op. cit., s. 76.

ten ma zastosowanie do przestępczości zorganizowanej, pojedynczy przestępca bowiem wyjątkowo jedynie będzie reinwestował w dalsze czyny karalne²⁶⁹.

Ze względu na wyrazistość, spójność i logiczne ukształtowanie najbardziej przekonujący wydaje się trójfazowy podział prania. Nie należy jednak zapominać, że są to ujęcia (modele) kryminologiczne, których zadaniem jest opis i przedstawienie danego zjawiska.

8. Metody prania pieniędzy²⁷⁰

Pranie pieniędzy jest procesem, w którym wykorzystuje się szerokie spektrum zachowań, technik i zdarzeń, by otrzymać produkt finalny tj. „wyprane” środki finansowe. W procederze tym stosuje się szeroki wachlarz zachowań, które – gdyby nie dotyczyły brudnych środków – należałoby uznać za legalne, np. zamiana środków, ich transfer²⁷¹. Ta okoliczność właśnie, znacznie utrudnia walkę z praniem pieniędzy. Podrozdział ten ma na celu zaprezentowanie metod najczęściej wykorzystywanych do prania pieniędzy, a co ważniejsze, rozpoznanych w technice śledczej. Trzeba założyć bowiem, że są techniki prania nie rozpoznane, ze względu na dynamizm tego zjawiska, które się zmienia, albowiem przestępcy dostosowują się do nowych regulacji, warunków społecznych. Ponadto, w zorganizowanych grupach przestępczych do legalizacji brudnych pieniędzy wykorzystywani są najlepsi specjaliści, których profesjonalizm powoduje, iż duża liczba przypadków nie zostaje wykryta. Preferują oni techniki odpowiadające ich oczekiwaniom, tj. kryją prawdziwego właściciela pieniędzy, ukrywają źródło pochodzenia środków i pozwalają utrzymać kontrolę nad czyszczonymi pieniędzmi w każdej fazie procederu. Ważne jest również, by transakcje nie były czasochłonne, szczególnie w fazie lokowania najbardziej narażonej na wykrycie²⁷². Operacje na każdym z trzech poziomów mogą być mniej lub bardziej złożone²⁷³. Istnieje prawidłowość, że im więcej trudu zadał sobie „pracz” komplikując i rozbudowując ciąg czynności w procesie prania, tym trudniej będzie odtworzyć tok jego postępowania oraz udowodnić mu, iż środki finansowe pochodzą z działalności przestępczej²⁷⁴, jeśli w ogóle będzie to możliwe.

²⁶⁹ M. Prengel, „Pranie...”, *op. cit.*, s. 76.

²⁷⁰ To zagadnienie było przedmiotem publikacji autora, zob. M. Mazur, *Pranie pieniędzy – ujęcie kryminologiczne*, CPKiNP 2006, Nr 2, s. 137-153.

²⁷¹ K. Wąsowski, W. Wąsowski podkreślają, że pranie pieniędzy, jest jedynym przestępstwem, którego jedynym z integralnych celów jest pozostanie nie wykrytym jego przebiegu i skutków, które same w sobie często nie noszą znamion przestępstwa. Zob. K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 30.

²⁷² Tamże, s. 30.

²⁷³ Uwzględniając ten fakt W. Jasiński, dzieli mechanizmy prania na: proste i złożone. Zob. W. Jasiński, *Przeciw...*, *op. cit.*, s. 69-105.

²⁷⁴ K. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 23.

Dokonując prezentacji poszczególnych technik prania najczytelniej jest tego dokonać w oparciu o podział przestępstwa na trzy fazy. Jest to uzasadnione, bowiem pewne techniki są charakterystyczne dla poszczególnych faz. Mankamentem takiego rozwiązania jest z kolei to, że niektóre metody mogą być wykorzystywane we wszystkich jego fazach, a ponadto – co już zaznaczyłem wcześniej – nie wszystkie etapy prania muszą wystąpić oraz występując mogą w szczególnych przypadkach nachodzić na siebie lub też zachodzić równolegle²⁷⁵. Przed omówieniem technik prania pieniędzy warto zasygnalizować, iż wielu autorów wyróżnia „czynności poprzedzające proceder” sugerując, iż czynności te nie składają się na sam proces prania pieniędzy²⁷⁶. Wśród nich najważniejsze miejsce zajmuje transport gotówki z jednego miejsca do drugiego, w sposób legalny bądź nie. Przemyt gotówki²⁷⁷ ma najczęściej miejsce, gdy dany kraj wymaga dla wwozu lub wywozu obcych walut deklaracji dewizowych. Stanowi to niewątpliwie utrudnienie dla przestępców, wobec czego czasami łatwiej jest ją przemyścić. Legalnie przewozić gotówkę można, np. w obrębie państw UE, co w związku z wejściem do strefy Schengen, nie podlega jakiegokolwiek weryfikacji. Na „czynności” te zwraca uwagę także E. Pływaczewski twierdząc, że są to „formy związane z przekraczaniem granic państwowych”²⁷⁸, choć zdaje się twierdzić, iż formy te składają się na cały proceder prania.

Wśród rozpoznanych technik prania, zwraca się uwagę, że często jest tak, że brudne pieniądze powstałe w jednym państwie, prane są w innym. Stąd też określenia „kraje działalności kryminalnej” (ang. *criminal activity countries*) i „kraje prania” (ang. *laundering countries*).

8.1. Techniki prania pieniędzy w fazie lokowania

W fazie lokowania – jak wcześniej wskazałem – należy wprowadzić do legalnego obiegu środki finansowe. Jest to o tyle utrudnione, iż w wielu państwach istnieje obowiązek rejestracji transakcji przekraczających określoną kwotę. Ażeby „obejść” ten wymóg przestępcy zaczęli rozdrabniać wprowadzane do obiegu kwoty (*structuring*). W ten sposób na początku lat osiemdziesiątych w USA, pojawiła się najtrudniejsza do wykrycia metoda określana potocznie jako *smurfing*. Polega ona na tym, że piorący pieniądze wynajmują określone osoby np. bezrobotnych czy studentów czyli tzw. *smurfy*, które za określoną opłatą otwierają szereg rachunków w różnych bankach i wpłacają na nie kwoty poniżej sumy granicznej. Często za brudną gotów-

²⁷⁵ K. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 24.

²⁷⁶ Tamże, s. 25 oraz K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 31.

²⁷⁷ Wśród rozpoznanych technik prania istnieje także taka, w której przedmiotem przemytu może być złoto lub kamienie szlachetne. Jak zauważono często dobra te są wywożone do innych krajów w celu dokonania ich legalnej odsprzedaży. Mogą wystąpić próby obchodzenia obowiązków zgłoszenia informacji dotyczących wywozu tych dóbr poprzez rozbić ich na ilości poniżej minimalnego wymaganego progu. S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 13.

²⁷⁸ E. Pływaczewski, *Pranie...*, op. cit., s. 64.

kę *smurfy* nabywają czeki bankierskie, podróżnicze lub inne papiery wartościowe na okaziciela, również poniżej kwoty obligującej do rejestracji. *Smurfing* może być wykorzystywany nie tylko w bankach, ale także w innych instytucjach finansowych i usługowych, np. kantorach, kasynach czy na poczcie. W USA przewiduje się odpowiedzialność karną za omijanie obowiązku rejestracyjnego przy dokonywaniu dużych transakcji bądź wpłat gotówkowych, a strukturyzowanie wpłat jest traktowane jako jedna z form takiego przestępstwa²⁷⁹. Pewną odmianą tej formy prania jest *smurfing* towarowy. Odmiana ta najczęściej występuje w krajach azjatyckich i w Rosji. *Smurfy* zazwyczaj w grupach kilkusobowych wyjeżdżają „na wycieczkę” do innego państwa i tam dokonują zakupu luksusowych towarów, np. wyrobów skórzanych. Następnie towar ten pakują i przesyłają do kraju, z którego przyjechali. Tam towar jest sprzedawany, zazwyczaj poniżej jego ceny zakupu, a pieniądze ze sprzedaży wpłacane są na rachunki bankowe jako pochodzące z handlu. J.W. Wójcik twierdzi, iż największe szanse na wykrycie *smurfingu* mają banki, jeśli znają jego cechy charakterystyczne, do których zaliczył: znaczne zwiększenie się liczby przekazów nadchodzących z jednego miasta lub państwa, przekazy wystawione są tego samego dnia lub mają zbliżone numery seryjne oraz oznaczone są symbolami, które mają imitować oryginalne oznaczenia, jakie stosują instytucje finansowe. Przestępcy nanoszą swoje oznaczenia w celu kontroli *smurfów*²⁸⁰. Także w Polsce odnotowano przypadki stosowania tej techniki²⁸¹.

Na tym etapie prania bardzo często wykorzystuje się najstarszą technikę prania, którą stosował już Al Capone. Jest nią *blending*, czyli mieszanie czystych dochodów z brudnymi. Do tego celu wykorzystywane są podmioty, w których przepływ gotówki jest duży, a jednocześnie trudny do ustalenia ze względu na specyfikę branży. Najczęściej wykorzystywane są do tego celu: hotele, motele, punkty gastronomiczne, kasyna, pralnie oraz szeroko rozumiany sektor usług. Także w tej technice występuje kilka wariantów. Pierwszy z nich zakłada, że właścicielem podmiotu, w którym dokonuje się prania pieniędzy jest sam piorący. Wówczas oprócz tego, iż miejsce to wykorzystywane jest jako „pralnia pieniędzy”, służy także innym celom, np. jako miejsce spotkań dla grup przestępczych, a także jako miejsce zatrudnienia (fikcyjne) dla członków tych grup. W takiej sytuacji, kwestią otwartą jest na ile podmiot ten generuje zysk z legalnie prowadzonej działalności, a na ile z wypranych pieniędzy. Alternatywą dla „piorącego” jest zakup przedsiębiorstwa z wyłączną intencją prania²⁸². Trzecią odmianą tej metody jest porozumienie się piorącego z faktycznym właścicielem danego podmiotu w celu prania pieniędzy za jego pomocą. W takim wypadku prowadzi się podwójną księgowość. Zastosowanie tej metody powoduje wzrost obrotów danego podmiotu. Jednakże ustalenie czy dany podmiot pierze pieniądze wymaga dokładnej analizy ekonomicznej, ponieważ

²⁷⁹ Zob. K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, op. cit., s. 50.

²⁸⁰ J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, op. cit., s. 108-110.

²⁸¹ W. Jasiński, *Przeciw...*, op. cit., s. 165-166, K. Buczkowski, *Przestępstwa bazowe...*, op. cit., s. 787.

²⁸² K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 35.

dochody mogą być zbyt wysokie jak na daną branżę lub są zbyt duże biorąc pod uwagę możliwości danego podmiotu czy popyt na te usługi w danym miejscu²⁸³. Jeden z autorów²⁸⁴ widzi nawet pozytywny aspekt tej techniki prania, ten właśnie, że wszystkie dochody podmiotu zostają opodatkowane. Wydaje się, iż metoda ta może być mniej atrakcyjna w państwach o wysokiej stawce podatku dochodowego²⁸⁵, bowiem jak oceniają specjaliści kanadyjscy koszt prania uzależniony jest od konkretnego państwa, np. w USA na wypranie dolara trzeba wydać nie mniej niż 22 centy, podczas gdy w Kanadzie tylko 6-7 centów²⁸⁶. Nie można jednak nie zakładać takiej sytuacji, że „piorący” aby dokonać legalizacji brudnych środków będzie gotowy ponieść wyższe koszty prania pieniędzy²⁸⁷.

W celu „wyprania” brudnych środków można również wykorzystać tzw. podziemną bankowość. Systemy te powstały w odpowiedzi na brak zaufania do tradycyjnych systemów bankowych. Techniki te wykorzystują najczęściej azjaci ponieważ stamtąd wywodzi się ten system. Podstawowa zasada tego systemu polega na powierzeniu kapitałów pewnej osobie w danym kraju i odzyskanie ich od innej osoby w innym kraju. Poziom bezpieczeństwa systemu gwarantują powiązania rodzinowe oraz wzajemne zaufanie stron z negatywnymi konsekwencjami w razie jakichkolwiek nadużyć. Ponadto, bezpieczeństwo gwarantuje system kodów. Ta technika przekazywania walut znana jest także jako: *Hawala*, *Hundi* czy *Chiti-Chiti*. Ten sposób przekazywania gotówki jest bardzo atrakcyjny, gdyż nie zostawia żadnych śladów audytorskich, a rachunkowość polega jedynie na okresowym porównywaniu salda przez dwóch „handlowców”. Zaletą tego systemu dla przestępców jest także szybkość realizacji transakcji, która wiąże się z czasem jaki jest potrzebny by przesłać wiadomość, np. sms czy fax. Podziemna bankowość rozkwita także ze względu na fakt, iż oferuje mniejszościom etnicznym konkurencyjne wobec oficjalnych kursy walut, a także umożliwia uchylanie się od płacenia podatków. „Pracze” doceniają pełną anonimowość jaką gwarantuje podziemna bankowość. Ostatnio coraz częściej system ten wykorzystują mafie wietnamskie, rosyjskie czy albańskie. To co jest zaletą dla przestępców jawi się jako przeszkoda w pracy organów ściga-

²⁸³ Przykład zob. W. Jasiński, *Przeciw...*, op. cit., s. 73 albo J. W. Wójcik, *Kryminologiczna...*, op. cit., s. 208-209.

²⁸⁴ K. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 29.

²⁸⁵ Jako przykład można podać Szwecję, gdzie obciążenia podatkowe są najwyższe, zob. J. Głuchowski, *Oazy...*, op. cit., s. 67-69. W Polsce ta technika prania jest wykorzystywana, zob. K. Buczkowski, *Przestępstwa skarbowe...*, op. cit., s. 1141.

²⁸⁶ Zob. E. Śleszyńska-Charewicz, *Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy w polskim systemie bankowym* (w:) H. Machińska (red. nauk.), *Przeciwdziałanie korupcji i zorganizowanej przestępczości*, Biuletyn 1999, Nr 3-4, Ośrodek Informacji Rady Europy, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1999, s. 134. Autorka wskazuje również, że w ocenie ekspertów Międzynarodowego Funduszu Walutowego, koszty operacji prania pieniędzy mogą sięgać przeszło 30% „wybielanej” kwoty.

²⁸⁷ Stwierdzone w Polsce przypadki wskazują, iż przestępcy są gotowi ponosić koszty zapłaty podatku dochodowego w wysokości 19% np. zob. S. Wojciechowski, *Śledztwo w sprawie „prania pieniędzy” pochodzących z korzyści majątkowych* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 178. W przypadku prania pieniędzy pochodzących z przestępstw internetowych stwierdzona prowizja dla „pracza” wynosiła 8% wartości przekazanych środków, zob. J. Szyszkowski, *„Pranie brudnych pieniędzy” a Internet – wybrane przykłady* (w:) *Pragmatyka...*, op. cit., s. 222.

nia, które aby walczyć z tym systemem muszą sięgać po „najcięższą broń”, tj. operacje pod przykryciem²⁸⁸.

Inna z technik tzw. *refining*, także często znajduje zastosowanie w tym procedurze. Polega ona na wymianie banknotów o niskich nominałach na wysokie, oczywiście poniżej kwot obligujących do rejestracji transakcji i identyfikacji klienta. W technice tej nie ma potrzeby otwierania rachunku bankowego, co więcej wykorzystuje się do tej operacji także kantory czy kasyna gry, gdzie gotówkę zamienia się na żetony by później z powrotem zamienić ją na gotówkę ale już o wyższych nominałach, czy na inne instrumenty finansowe, np. czeki. Bardzo często przestępcy skupują rzeczywiste wygrane, które dają podstawę do legitymizowania dochodów w sposób ostateczny. Obecnie zauważa się, że „rozwój internetowych kasyn zwiększa możliwości w zakresie prania pieniędzy i zmniejsza ryzyko wykrycia tego zjawiska, nie tylko z uwagi na niematerialny charakter takich kasyn i techniki zatajania obsługujących ich serwerów, lecz także z uwagi na osłonę, jaką zapewniają wirtualne konta do przechowywania środków, którymi chce się grać (*poker account*)”²⁸⁹. Ażeby odwrócić uwagę bankierów pracze wymieniają również banknoty zużyte lub zniszczone. Wymarzone wręcz warunki dla przestępców stwarza wymiana (denominacja) starych banknotów na nowe. Przeprowadziło ją większość państw bloku Europy Środkowo-Wschodniej po 1989 r. w tym Polska²⁹⁰. Podobne warunki obecnie stwarza wprowadzanie wspólnej waluty euro i związana z tym wymiana walut krajowych na walutę wspólną, krajów przystępujących do Eurolandu.

Do lokowania pieniędzy w tej fazie wykorzystuje się również rachunki imigrantów zarobkowych. Fakt, iż swe zarobki wpłacają oni na jeden zbiorczy rachunek i przesyłają do państwa swego pochodzenia, rozpoznały zorganizowane grupy przestępcze i wykorzystują ten fakt, w szczególności dla ominięcia procedur identyfikacyjnych. W literaturze podaje się przykład pewnego francuskiego banku, który dla ułatwienia kontaktów gospodarczych Francji z niektórymi państwami afrykańskimi powołał specjalną agendę do spraw odsyłania oszczędności imigrantów zatrudnionych we Francji. Za pomocą tej agencji imigranci mogli otwierać konta bezpośrednio we własnym kraju i lokować na nim kapitał, który był transferowany za pomocą wewnętrznego rachunku bankowego. Okazało się, że najwięcej zyskali na tym handlarze narkotyków²⁹¹.

Wyprać pieniądze można również przez nadpłatę podatku. Organ podatkowy po sprawdzeniu zeznania podatkowego odeśle nam pieniądze, lecz już wyprane. Podobny schemat działania wykorzystuje się przy przekazie na nie istniejący ra-

²⁸⁸ Zob. J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, op. cit., s. 111-112; W. Jasiński, *Przeciw...*, op. cit., s. 100-102; K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, op. cit., s. 49-50; R. Wack, *Aspekty...*, op. cit., s. 407. Na temat operacji pod przykryciem w polskich realiach w zwalczaniu prania pieniędzy, zob. W. Jasiński, *Wybrane aspekty ofensywnych metod pracy operacyjnej Policji w zwalczaniu prania pieniędzy* (w:) E. Gruza, K. Wiciak (red.), *Przestępczość...*, op. cit., s. 7-21.

²⁸⁹ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 13.

²⁹⁰ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego (Dz. U. Nr 84, poz. 386, ze zm.), dalej u.d.z.

²⁹¹ R. Wack, *Aspekty...*, op. cit., s. 407-408.

chunek. Jediną możliwością reakcji, jest odesłanie pieniędzy do nadawcy, ale jest to jednoznaczne z ich wypraniem. W literaturze pojawił się pogląd, aby w takim przypadku obracać pieniędzmi jak najdłużej, zamiast je szybko odsyłać, co banki robią najczęściej²⁹². Wydaje się, iż w takim przypadku należy powiadomić jednostkę wywiadu finansowego państwa z którego przyszedł przekaz za pośrednictwem GIIF lub też bezpośrednio. W innym przypadku (np. gdy w danym państwie brak takiej jednostki), należałoby powiadomić polskie organy ścigania lub tego państwa.

W fazie lokowania dokonuje się także innych przestępstw, które są środkiem do celu, jakim jest umiejscowienie gotówki w systemie finansowym. Wśród nich najczęstsze są: korumpowanie personelu odpowiedzialnego za identyfikację klienta, fałszowanie dokumentów za pomocą których otwiera się fikcyjne rachunki na nie istniejące osoby, przedsiębiorstwa czy spółki. Odmianą tej techniki jest ukrywanie faktycznych właścicieli rachunków za pomocą tzw. „przedsiębiorstw przykrywek” (*shell corporations*) tworzonych w oazach podatkowych.

8.2. Techniki prania pieniędzy w fazie nawarstwiania

Wprowadzenie brudnych pieniędzy do systemu finansowego kończy pierwszy etap, ale nie kończy procedury prania pieniędzy. Ażeby przestępstwo prania oraz przestępstwo pierwotne z którego pochodzą środki finansowe, które należy wyprać, nie zostało zdemaskowane, należy dokonać oddzielenia nielegalnych środków od źródła ich faktycznego pochodzenia. Przeprowadzane kolejno operacje finansowe nakładają kolejne „warstwy” tak, iż po pewnym czasie niemożliwe staje się ustalenie faktycznego źródła pranych pieniędzy. Ponieważ środki znajdują się już w systemie bankowym (finansowym), operacje w tej fazie prania polegają na serii kolejno przeprowadzanych transferów czy konwersji środków. Często pracze ażeby zmylić lub zgubić organy śledcze, symulują podjęcie gotówki przez zamknięcie danego rachunku, faktycznie jednak transferują pieniądze na inny, nowo otwarty rachunek.

Do przelewów środków między rachunkami, przestępcy używają przelewów elektronicznych przy pomocy systemu SWIFT. Z punktu widzenia przestępców system SWIFT²⁹³ jest dogodny ze względu na: szybkość przemieszczania pieniędzy,

²⁹² Zob. M. Pokojka, *Pieniądze z kryminatu*, Gazeta Bankowa 4-10 kwietnia 2000, s. 21.

²⁹³ W 1994 r. system SWIFT wykorzystywany był przez 4004 instytucje finansowe, co pozwoliło na przekazanie poprzez SWIFT 460 milionów informacji w 1993 r., Por. W. Jasiński, *Wykorzystanie...*, op. cit., s. 62; W VII Raporcie FATF z 28 czerwca 1996 r. mówi się już o 5300 użytkownikach systemu, który przesyła rocznie 580 milionów informacji, Zob. W. Jasiński, *Nowe zalecenia Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Brudnych Pieniądzy*, PUG 1997, Nr 10, s. 12. Obecnie skala informacji przekazywanych przez SWIFT jest ogromna, w zestawieniu z ww. danymi. I tak dzięki SWIFT zrealizowano następującą liczbę przelewów: w 2010 r. – 4.031.935.296, w 2011 r. – 4.431.099.899, w 2012 r. – 4.589.109.272, w 2013 r. (bez grudnia) – 4.642.257.436.

częstotliwość z jaką można dokonywać przelewów, odległość na jaką można dokonać przemieszczenia funduszy oraz minimalną liczbę dokumentacji stosowaną w procedurach bankowych. Księgowość komórek bankowych realizujących przelewy ogranicza się bowiem do numeru instytucji wysyłającej i otrzymującej środki finansowe oraz sumy transakcji. Często brak jest w ogóle informacji na temat osoby czy firmy która zadysponowała przelew, jak i na temat podmiotu który ma go otrzymać²⁹⁴. Praktyczna anonimowość transakcji wynika także z tego, że niezwykle wysoka jest liczba elektronicznych transferów funduszy. Kolejna cecha systemu tj. szybkość przemieszczania środków daje możliwość dynamicznego obracania pieniędzem, zatem ułatwia nakładanie kolejnych „warstw”. Wyrafinowani pracze ażeby jeszcze bardziej pogmatwać i zaciemnić sytuację, wydają bardziej skomplikowane dyspozycje, np. zlecenie stałego wykonywania przelewów na określoną kwotę lub po przekroczeniu określonego stanu konta. Transfer środków może przebiegać także nieco inaczej w przypadku gdy grupa przestępcza kontroluje co najmniej dwa banki²⁹⁵. W takim wypadku nie ma nawet potrzeby angażowania systemu SWIFT, bowiem przelewów można dokonywać drogą łączności telekomunikacyjnej w oparciu o rachunki korespondenckie banków.

W fazie tej, oprócz różnego rodzaju transferów wykorzystuje się także konwersję środków. Pieniądze zgromadzone na rachunku zamienia się na rozmaite aktywa finansowe²⁹⁶. Są to najczęściej: czek podróżniczy lub bankierski, przekazy pieniężne, akcje i obligacje czy bony skarbowe. Jeżeli w fazie lokowania jest możliwość nabywania tych aktywów, to już zazwyczaj wtedy są nabywane. Mając do dyspozycji takie instrumenty, przestępcy obracają nimi cały czas, zmieniając tylko ich formę. Powoduje to utratę wartości pranych środków, jednakże jest to wliczone w poczet kosztów prania. Według ekspertów FATF w fazie tej dokonuje się także zakupów luksusowych, a zarazem drogich środków trwałych. Podsumowując, nawarstwianie jest sumą różnych operacji finansowych, których wynikiem jest prawie wyprany pieniądź, bowiem raczej niemożliwe jest dotarcie do źródła jego faktycznego pochodzenia.

²⁹⁴ Zob. W. Jasiński, *Wykorzystanie...*, op. cit., s. 61.

²⁹⁵ K. Grzybowska powołując się na przedstawiony w „Die Welt” raport niemieckiego wywiadu BND, pisze, że tylko w Rosji w rękach mafii znajduje się 4 tys. banków i filii renomowanych banków zagranicznych. Zob. K. Grzybowska, *Mafia opanowuje banki w Europie Wschodniej*, Rzeczpospolita z 26 czerwca 1996 r. Inny przykład podaje cytowany już raport *Puppet Masters*. O tym jak łatwo było założyć rosyjskim „biznesmenom” banki na wyspie Nauru, świadczy fakt, iż powstało ich tam setki, a tylko w 1998 r. z samej Rosji wypłynęło na wyspę 70 mld dolarów, Zob. M. Potocki, *Zachód największą pralnią kradzionych fortun*, Magazyn Dziennik Gazeta Prawna, 16-18 grudnia 2011 r., Nr 243 (3129), s. m7.

²⁹⁶ W. Filipkowski analizował ten aspekt prania pieniędzy pod kątem nabywania jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (a nawet samych podmiotów z intencją wykorzystania ich do tego procederu), jak również pod kątem innych instrumentów finansowych oferowanych przez domy maklerskie, Zob. W. Filipkowski, *Zagrożenie funduszy inwestycyjnych przez proceder prania pieniędzy*, RPEiS 2003, z. 4, s. 53-64, W. Filipkowski, *Metody wykorzystywania domów maklerskich w procederze prania pieniędzy*, Prok. i Pr. 2004, Nr 10, s. 82-96, K. Grabowski, W. Filipkowski, *Rola domów maklerskich w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy*, Prok. i Pr. 2002, Nr 11, s. 81-96.

8.3. Techniki prania pieniędzy w fazie integracji

Ponieważ jest to ostatnia faza procederu, należy zastanowić się jak prawnie i ekonomicznie uzasadnić pojawienie się znacznych dochodów. Przestępcy wykorzystują do tego celu kilka sprawdzonych technik.

Jedną z nich jest kredyt dla siebie (*loan back*). Polega ona na tym, iż znajdującą się pod kontrolą przestępców firma, zaciąga kredyt w banku, który następnie spłacany jest z czyszczonych środków. Aby ukryć fakt, iż środki te są brudne, składa się je w formie depozytu, zazwyczaj w innym banku niż kredytodawca. Dodatkowo, by cała operacja była mniej podejrzana, składane depozyty są długoterminowe, a bank który przyjmuje depozyt i bank udzielający kredytu znajdują się w różnych państwach²⁹⁷. Kredyt spłacany jest z tego zabezpieczenia bądź z fikcyjnego kredytu, którego udzieli sobie sam kredytobiorca. Z kolei pieniądze uzyskane z kredytu z banku, wykorzystuje się na legalne inwestycje przedsiębiorstwa. Oprócz pieniędzy z banku, przedsiębiorstwo może uzyskać ulgę podatkową od spłaty oprocentowania albo możliwość zaliczenia odsetek w koszty działalności firmy (uzależnione jest to od przepisów finansowych obowiązujących w danym państwie)²⁹⁸. Metoda ta jest stosunkowo prosta, ale jednocześnie bardzo trudna do wykrycia²⁹⁹. W oparciu o tę samą zasadę, wykorzystuje się do prania pieniędzy zakupy własnego mienia (*buy back*). W takim przypadku kredyt zastępuje umowa sprzedaży, a przedmiotem transakcji jest mienie, które *de facto* już należy do sprzedającego³⁰⁰.

Umowa kredytu³⁰¹ w tej fazie prania, może być wykorzystana przez przestępców, także w inny sposób. Często bowiem to oni oferują kredyt legalnie działającym podmiotom. Taka sytuacja ma miejsce, gdy podmiot ubiegający się o kredyt nie może go uzyskać w banku, ze względu na mało wiarygodne źródła spłaty bądź nienajlepszą sytuację finansową. Podkreślić należy także, iż grupy przestępcze proponują zazwyczaj bardzo dogodne warunki (niskie oprocentowanie, długi okres spłaty, itp.)³⁰². Ta forma prania, a jednocześnie zagrożenie, dobitniej ujawnia się

²⁹⁷ K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 41.

²⁹⁸ W. Jasiński, *Przeciw...*, *op. cit.*, s. 79.

²⁹⁹ Pewnych wskazówek jak zdemaskować tę technikę udziela W. Jasiński, zob. Tamże, s. 90.

³⁰⁰ Tamże, s. 91.

³⁰¹ Terminu kredyt używają K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 41. Nadmienić należy, że umowa kredytu zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 3 pr. bank. (ustawa z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz. U. z 2012 r., poz. 1376, z późn. zm.) należy do czynności bankowych *sensu stricto*. Oznacza to, iż dokonywać jej mogą wyłącznie banki z zastrzeżeniem zawartym w art. 5 ust 5 pr. bank. Zgodnie z nim, możliwość wykonywania czynności bankowych *sensu stricto* uzyskały także podmioty niebankowe tzw. „parabanki”, ale tylko wtedy gdy przepisy odrębnych ustaw uprawniają je do tego. Mając to na uwadze stwierdzić wypada, że aby pracz mógł udzielić kredytu musi być właścicielem banku lub „parabanku”, który na mocy odrębnych przepisów może dokonywać czynności bankowych *sensu stricto*, w innym razie mówić możemy jedynie o umowie pożyczki. Na temat czynności bankowych i tzw. „parabanków”, zob. E. Fojcik-Mastalska (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, wyd. II, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002, s. 37-45.

³⁰² K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 41.

w czasie kryzysów gospodarczych. Opisana sytuacja została zdiagnozowana obecnie także na poziomie UE³⁰³.

Równie często jak powyższe metody, do prania w tej fazie służy *transferpricing*³⁰⁴. Polega on na tym, że w oparciu o transakcje w handlu międzynarodowym, podmioty powiązane dokonują nadfakturowania bądź niedofakturowania eksportu lub importu. W zależności od tego, pieniądze są transferowane do kraju albo z kraju, np. w przypadku eksportu po zaniżonych cenach (niedofakturowanie) pieniądze transferowane są z kraju eksportera za granicę do importera. W przypadku zaś eksportu po zawyżonych cenach (nadfakturowanie) pieniądze transferowane są w odwrotnym kierunku. Metoda ta służy także holdingom do usuwania pieniędzy, z kraju o wysokiej stawce podatku dochodowego do krajów o niskiej stawce³⁰⁵. Transfer brudnych pieniędzy może tu występować również jako zapłata za fikcyjne usługi konsultingowe, szkoleniowe, reklamowe bądź jako opłata licencyjna³⁰⁶. W transakcjach z zagranicą do prania pieniędzy wykorzystuje się także kontrakty z podwójnym źródłem zapłaty. Jedno źródło jest legalne i zapłata za towar następuje na podstawie faktury, drugie zaś źródło jest nielegalne i stanowi je brudna gotówka. Powstały zysk ze sprzedaży zakupionego w ten sposób towaru stanowi zalegalizowany dochód kupującego³⁰⁷ i jest równy kwocie wypranych pieniędzy powiększonej o marżę naliczoną przy sprzedaży w kraju³⁰⁸. Pewną odmianą tej metody są kontrakty *pro forma*, jednakże mogą być one wykorzystywane przez firmy o dużych obrotach i prawie wyłącznie w transakcjach importowych. Polega ona na tym, że określona liczba kontraktów realizowana jest bez oficjalnej zapłaty. Dla zachowania pozorów stosuje się fikcyjne umowy kredytu konsumenckiego oraz odroczone terminy płatności. W rzeczywistości zapłata następuje za granicą, a jej źródłem są brudne pieniądze.

Do prania pieniędzy wykorzystywane są także upadające przedsiębiorstwa, bowiem zarządzający nimi nie dociekają zazwyczaj jakie jest faktyczne źródło kapitału, którym ożywia się przedsiębiorstwo, bądź nawet znając źródło kapitału, działają w zмовie z przestępcami. J.W. Wójcik określa ten sposób prania jako wariant panamski³⁰⁹.

³⁰³ Pkt AK rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 23 października 2013 r. w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw (2013/2107(INI)), P7_TA(2013)0444.

³⁰⁴ Zob. Z. Bielecki, W. Jasiński, *Wykorzystywanie transakcji w międzynarodowym obrocie handlowym do prania pieniędzy*, Kontrola Państwowa 2002, Nr 5, s. 116-120.

³⁰⁵ Zachowanie takie określane jest jako tzw. międzynarodowe planowanie podatkowe (*international tax planning*) bądź jako międzynarodowa strategia podatkowa. Zob. J. Głuchowski, *Oazy...*, *op. cit.*, s. 71-78 oraz J. Fiszer, J. Stefaniak, *Dlaczego pewna inwestycja na Wyspach Dziewiczych okazała się fiaskiem*, Rzeczpospolita z 18 maja 1996 r.

³⁰⁶ K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 43; S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 13-14.

³⁰⁷ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 53.

³⁰⁸ K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 41.

³⁰⁹ Zob. J. W. Wójcik, *Kryminalistyczne...*, *op. cit.*, s. 43-44.

Standardowym wręcz sposobem prania w tej fazie procederu jest zakup środków trwałych, np. nieruchomości³¹⁰, dzieł sztuki, antyków, jachtów czy samochodów. W metodzie tej, świadomie lub nie, uczestniczą pośrednicy nieruchomości, dealerzy samochodów, antykwariaty, domy aukcyjne, itp. Zakupione za brudne pieniądze mienie jest następnie sprzedawane, a dochody stają się legalnymi funduszami uzyskanymi z jego sprzedaży³¹¹.

W tej fazie procederu wyrafinowani pracze korzystają także z możliwości jakie dają giełdy papierów wartościowych. W erze dynamicznej integracji rynków finansowych i rozwoju światowego handlu, rynek papierów wartościowych jest niezwykle atrakcyjny. Jego zalety to prostota operacji zakupu akcji i dostępność instrumentów³¹².

W literaturze polskiej wyrażany jest pogląd, że rynek kontraktów terminowych na warszawskiej giełdzie wykorzystywany jest do prania pieniędzy. W transakcjach kontraktami terminowymi zyski jednej strony transakcji są zawsze równe stratom drugiej strony. Jeżeli jednocześnie kupimy i sprzedamy kontrakt po tej samej cenie na dwóch różnych rachunkach, to suma naszych zysków i strat zawsze wyniesie zero, a właściwie zawsze wyjdziemy na minus po zapłaceniu prowizji maklerskiej. Działanie takie jest bez sensu, chyba że jesteśmy podmiotem piorącym pieniądze³¹³. Zlecenia równoległe występują również na rynku akcji. Działania takie mogą wypełniać jednocześnie znamiona innego przestępstwa, prowadzą bowiem do manipulowania kursami akcji³¹⁴. Na rynku giełdowym do prania pieniędzy wykorzystuje się także operacje określane jako *stellage*. *Stellage* to kontrakt giełdowy, na podstawie którego nabywca, w zamian za wpłatę określonej kwoty tytułem premii, zastrzega sobie prawo do podjęcia decyzji o sprzedaży (tzw. opcja *put*) lub zakupie (tzw. opcja *call*) – po ustalonej cenie i w ustalonym terminie – określonej ilości papierów wartościowych. Kontrakt *stellage* staje się następnie przedmiotem odpłatnej cesji. Nawet gdy w terminie wymagalności transakcja miałaby zakończyć się drobną stratą osoby popełniającej przestępstwo prania pieniędzy, suma pobrana tytułem zapłaty za cesję kontraktu *stellage* zostałaby formalnie zapłacona przez podmiot gospodarczy z opcji i straciłaby wszystkie powiązania z działalnością przestępczą będącą podstawą inwestycji³¹⁵.

³¹⁰ Por. Z. Niemczyk, *Wykorzystanie obrotu nieruchomościami w trzeciej fazie „prania pieniędzy”* (w:): *Pragmatyka...*, op. cit., s. 169-176.

³¹¹ W. Jasiński, *Pranie...*, op. cit., Warszawa 1999, s. 79. Ze względów wyżej wymienionych, podmioty zajmujące się sprzedażą tych dóbr zostały włączone w poczet instytucji obowiązanych, tj. raportujących dokonanie transakcji powyżej określonej kwoty lub transakcji podejrzaných.

³¹² W. C. Gilmore, *Pranie...*, op. cit., s. 44.

³¹³ T. A. Klarecki, *Podejrzane kontrakty terminowe*, BusinessWeek 2001, Nr 12, s. 43, W. Filipkowski, *Wykorzystanie instrumentów pochodnych w procedurze prania pieniędzy*, Prawo bankowe 2004, Nr 2 (78), s. 73-78. Tę formę prania pieniędzy przedstawia także S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 14.

³¹⁴ Na temat manipulowania kursami akcji: R. Kuciński, *Przestępstwa giełdowe*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2000, s. 128.

³¹⁵ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 14.

Duże możliwości dla pracy, przy bardzo małym prawdopodobieństwie wykrycia daje zawarcie w treści podpisywanych umów klauzuli określającej wysokość odszkodowania kontraktowego, tzw. kary umownej. Można bowiem w oparciu o art. 483 § 1 kodeksu cywilnego³¹⁶ zastrzec w umowie, że naprawienie szkody z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę kary umownej. Zastosowanie tego przepisu nie sprawia najmniejszych trudności bowiem strony z góry przewidują, iż do wykonania świadczenia nie dojdzie, bądź jeżeli nawet dojdzie to rzeczy lub usługi świadczone przez dłużnika będą posiadać wady³¹⁷. Zastanawiający może być w tym przypadku stosunek takiej klauzuli do treści art. 58 k.c. Odmianą tej formy prania pieniędzy jest fałszywy proces dwóch spółek kontrolowanych przez organizację przestępczą, gdzie jedna wnosi przeciwko drugiej pozew do sądu o rzekome naruszenie zobowiązań umownych oraz wniossek o odszkodowanie. Zarówno w przypadku wyroku zasądzającego roszczenie, jak i w przypadku porozumienia między stronami pozwana spółka przystaje na żądania spółki wnoszącej pozew. Transfer środków finansowych tytułem odszkodowania będzie praniem pieniędzy.

Nieuczciwe pobranie odszkodowania z tytułu umowy ubezpieczenia również może stanowić dodatkowo przestępstwo prania pieniędzy. W tej technice, nielegalne środki finansowe zostają najpierw zainwestowane w zakup pojazdów i innych dóbr, które są następnie objęte ubezpieczeniem od kradzieży lub zniszczenia. Później następuje fałszywe zgłoszenie szkody w celu uzyskania odszkodowania, które umożliwia odzyskanie wcześniej zainwestowanej sumy, ale już pochodzącej od towarzystwa ubezpieczeniowego, mającej pozory legalności³¹⁸. Reasumując, stwierdzić trzeba, iż nie sposób ukazać wszystkich możliwych wariantów czy technik prania, gdyż jak słusznie zauważa J. W. Wójcik pranie pieniędzy to najbardziej wyrefinowane przestępstwo finansowe³¹⁹.

³¹⁶ Dz. U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 z późn. zm., dalej k.c.

³¹⁷ W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania*, wyd. VII, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1999, s. 312.

³¹⁸ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 14. Wskazane metody prania jako rozpoznane także w Polsce opisuje K. Buczkowski, zob. K. Buczkowski, *Przestępstwa bazowe...*, *op. cit.*, s. 786-794, K. Buczkowski, *Przestępstwa skarbowe...*, *op. cit.*, s. 1140-1142.

³¹⁹ E. Stankunowicz, *Wszyscy jesteśmy podejrzani*, *Businessman* 1999, Nr 12, s. 68.

Rozdział II

Przestępstwo prania pieniędzy

1. Dobro chronione przez art. 299 k.k.

Określenie dobra prawnego w każdym przestępstwie, wydaje się być punktem wyjścia do tworzenia normy sankcjonowanej i normy sankcjonującej. Spośród wielu autorów zajmujących się zagadnieniem prania pieniędzy, najwięcej uwagi temu pojęciu poświęcił M. Prengel³²⁰. Ten autor, oprócz wskazania jak rozumie dobro prawne w tym przestępstwie, sięgnął także do dogmatyki prawa karnego niemieckiego i polskiego ukazując miejsce dobra prawnego w prawie karnym. Zwraca on uwagę, iż po 1989 r. w polskiej doktrynie prawa karnego najwięcej uwagi pojęciu dobra prawnego poświęcili K. Buchała i A. Zoll. Dla tych ostatnich dobra prawne są „nosicielami wartości ważnych dla funkcjonowania społeczeństwa jako wspólnoty, dla bezpieczeństwa tworzących tę wspólnotę ludzi, dla rozwoju każdego człowieka, tj. „pewne rzeczy, zdarzenia, idee, stosunki społeczne, które z punktu widzenia aksjologicznych założeń ustawodawcy są dla prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa ważne, a czasami niezbędne” z drugiej strony – stanowią one „wartość społeczną, którą chroni norma sankcjonowana”³²¹.

A. Zoll dobro prawne zalicza do znamion typu czynu zabronionego wskazując, że „do rekonstrukcji typu czynu zabronionego służą również te właściwości czynu, które przesądzą o jego sprzeczności z normą sankcjonowaną (narażenie na niebezpieczeństwo lub naruszenie dobra prawnego oraz naruszenie przyjętych reguł postępowania)”³²². Zauważa On, że „norma prawna sankcjonowana wyrażająca powinność określonego zachowania się zawiera zawsze dwie informacje dla adresata normy: przekaz informujący o tym, że zachowanie sprzeczne z normą jest uznane przez ustawodawcę za niepożądane oraz że ustawodawca poleca powstrzymanie się od zachowań sprzecznych z normą”³²³. Jednakże jak wskazują P. Kardas i W. Wróbel „norma sankcjonowana w ujęciu Profesora Andrzeja Zolla nie sprowadza się wyłącznie do formalnego zakazu lub nakazu określonego zachowania. Swój sens normatywny czerpie ona z ochrony dobra prawnego (interesu prawnego). Zrelacjonowanie normy sankcjonowanej do dobra prawnego i reguł postępowania z tym dobrem pozwoliło [A. Zollowi – M.M.] na wprowadzenie dodatkowych kryteriów do oceny zachowania niezgodnego z normą sankcjonowaną. Dla przyjęcia sprzeczności z tą normą (bezprawności) nie jest wystarczające samo formalne naruszenie zakazu lub nakazu. Oceniane zachowanie ma faktycznie naruszać lub zagrażać do-

³²⁰ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 283-312, M. Prengel, *Dobro prawne – centralne pojęcie prawa karnego*, Jurysta 2002, Nr 5, s. 5 i n., M. Prengel, *Wybrane problemy przestępczości prania pieniędzy*, Apelacja Gdańska – Kwartalnik, 2003, Nr 2, s. 85-87.

³²¹ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, wyd. 2, Warszawa 1997, s. 11 i n., 123 i n., 146 i n., 196 i n., 239-240 (za:) M. Prengel, *Środki zwalczania...*, s. 293.

³²² A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, wyd. 3, Kraków 2007, s. 27-28.

³²³ A. Zoll, *Odpowiedzialność karna za czyn niesprowadzający zagrożenia dla dobra prawnego w świetle Konstytucji* (w:) J. Majewski (red.), *Formy stadialne i postacie zjawiskowe popełnienia przestępstwa. Materiały III Bielańskiego Kolokwium Karnistycznego*, Wyd. TNOiK, Toruń 2007, s. 12.

bru prawnemu, dla którego ochrony nakaz ten lub zakaz został ustawiony, w sposób sprzeczny z regułami postępowania z dobrem prawnym. Dla odpowiedzialności karnej nie jest więc wystarczające samo nieposłuszeństwo formalnym zakazom lub nakazom prawa, ale konieczne jest ustalenie dodatkowo faktycznego zagrożenia dla chronionych prawem wartości³²⁴.

M. Prengel przywołuje także rozumienie dobra prawnego prezentowane przez A. Marka wskazując, że „na pierwszy plan wyłania się dwutorowe usystematyzowanie omawianego pojęcia: dobra skupione wokół pewnej większej „całości” oraz jej najmniejszej „jednostki składowej”. O ile te ostatnie zapewne chronią poszczególne indywidua (dobra indywidualne), o tyle te pierwsze biorą pod swoją pieczę zarówno poszczególne grupy społeczne, jak również cały twór państwowy (dobra ponadindywidualne)”³²⁵. Także R. Zawłocki określając przedmiot ochrony przepisów karnych gospodarczych, wyodrębnia rodzajowy i indywidualny przedmiot ochrony³²⁶.

Stanowisko zaliczające dobro prawne do znamion typu czynu zabronionego prezentuje również w swoich orzeczeniach Sąd Najwyższy. W uzasadnieniu uchwały składu 7 sędziów z dnia 30 września 2003 r. SN stwierdził, że „skoro rodzajowym przedmiotem ochrony przepisów zawartych w rozdziale 6 kodeksu karnego skarbowego jest obowiązek podatkowy, to stypizowane tu czyny stanowią jedynie takie zachowania, które godzą w ten obowiązek”³²⁷.

M. Prengel zauważa, iż „zasada ochrony dóbr prawnych mieści w sobie dwa komponenty, będące jednocześnie dwiema dyrektywami skierowanymi do ustawodawcy. Pierwszą z nich jest danie temu ostatniemu podstawy do reakcji karnoprawnej w formie tworzenia normy prawa karnego, wtedy i tylko wtedy, gdy może zostać naruszone określone dobro prawne (w przypadku niektórych dóbr wystarczy ich narażenie). Druga – stanowi jedynie dopełnienie tej pierwszej: ograniczenie owej reakcji karnoprawnej do stopnia naruszenia/narażenia określonego dobra prawnego. Inaczej formułując: dobro prawne jest wyznacznikiem dla tej reakcji karnoprawnej na zachowanie danej jednostki i jego granicą”³²⁸.

Przystępując zatem do tworzenia przepisu penalizującego pranie pieniędzy trzeba mieć na uwadze, jakie zagrożenia niesie za sobą pranie pieniędzy³²⁹.

³²⁴ P. Kardas, W. Wróbel, *Profesor Andrzej Zoll – subiektywny życiorys naukowy* (w:) P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, Tom I, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 10.

³²⁵ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 292.

³²⁶ R. Zawłocki, *Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa gospodarcze*, Wyd. CH. Beck Warszawa 2004, s. 89-116. We wskazanej monografii autor przedstawia zagadnienie przedmiotu ochrony przepisów karnych gospodarczych analizując zagadnienie zamachu na dobro prawne w obrocie gospodarczym oraz zagadnienia rodzajowego i indywidualnego przedmiotu ochrony. Wg Niego „wykazanie zamachu na dobro prawne w obrocie gospodarczym stanowi pierwszy etap rekonstrukcji przestępstwa gospodarczego”, a „przestępstwo gospodarcze jest zamachem na ogólnie rozumiany obrót gospodarczy, a ściślej na dobra społeczno-gospodarcze, na których się on opiera”.

³²⁷ OSNKW 2003, Nr 9–10, poz. 75, s. 18, Zob. także uchwała SN z dnia 22 stycznia 2003 r., I KZP 39/02, OSNKW 2003, Nr 1–2, poz. 1.

³²⁸ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 290.

³²⁹ Szeroko na ten temat, zob. Rozdział I, Cele i skutki prania pieniędzy.

Zagrożenia jakie płyną z prania pieniędzy dostrzeżono penalizując ten czyn w art. 5 u.o.o.g. O. Górniok powołując się na definicję prania pieniędzy wypracowaną przez Komisję do spraw przestępczości przy Prezydencie USA powołaną w 1984 r. wskazuje, że „[...] skoro pranie pieniędzy umożliwia jego sprawcom korzystanie z przestępczych zysków i kamuflowanie śladów tej przestępczości lub przeznaczanie tych zysków na cele przestępcze, to taki proceder zagraża również dobrom atakowanym przez różne rodzaje przestępczości, z jakimi się on wiąże np. bezpieczeństwo, zdrowie, życie, wolność. W takim razie przepisy dające podstawę karania za „pranie pieniędzy” wzmacniają jednocześnie ochronę tych dóbr, zaś etap tego złożonego zjawiska, na jakim interweniują sprawy, że udzielają one jednocześnie ochrony obrotowi gospodarczemu przed wykorzystaniem jego funkcjonowania dla celów przestępczych”³³⁰. Wg innego autora „dobrem chronionym w przepisie art. 5 jest [był – M.M.] nie tylko legalny obrót środkami płatniczymi, papierami wartościowymi lub wartościami dewizowymi, ale także obowiązujący porządek prawny oraz prawidłowe funkcjonowanie organów wymiaru sprawiedliwości”³³¹. Za podstawowe dobro chronione przez art. 5 u.o.o.g. W. Wróbel uznał prawidłowość obrotu gospodarczego³³², zauważając również, że dobrem prawnym współzagrożonym jest wymiar sprawiedliwości, bowiem wiele ze stanów faktycznych wyczerpujących znamiona prania pieniędzy znajduje się na pograniczu poplecznictwa lub udaremniania egzekucji. Autor zauważa ponadto, iż „możliwość zagospodarowania korzyści pochodzących z przestępstwa jest istotnym czynnikiem ułatwiającym jego popełnienie, działania z tym związane stanowią więc szczególną postać pomocy w popełnieniu przestępstwa udzieloną po jego realizacji”³³³.

Także na gruncie obowiązującej regulacji art. 299 k.k. podkreśla się, iż przedmiotem ochrony (dobrem chronionym) jest prawidłowe funkcjonowanie obrotu gospodarczego (napływ brudnych pieniędzy zakłóca bowiem mechanizmy działania wolnego rynku) oraz wymiaru sprawiedliwości (pranie pieniędzy utrudnia wykrywanie przestępstw z których pochodzą prane pieniądze)³³⁴. A. Michalska-Wa-

³³⁰ O. Górniok, *Ustawa..., op. cit.*, s. 22-23. Tożsamą argumentację autorka podaje w komentarzu do art. 299 k.k., O. Górniok, *Przestępstwa..., op. cit.*, s. 47; O. Górniok, *Podstawy..., op. cit.*, s. 38; Także T. Stępień, K. Stępień, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, Wyd. TNOiK, Toruń 2001, s. 49.

³³¹ A. Ratajczak, *Ochrona..., op. cit.*, s. 48-49.

³³² Podobnie W. Huba, *Przestępstwo prania pieniędzy w świetle prawa i praktyki prokuratorskiej*, Prok. i Pr. 1996, Nr 11, s. 11.

³³³ W. Wróbel (w:) K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Wydawnictwa Prawnicze, Warszawa 1995, s. 83-84. Tożsamą argumentację W. Wróbel wskazuje w komentarzu do art. 299 k.k., zob. W. Wróbel (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278-363 Kodeksu karnego*, wyd. I, Kantor Wydawniczy Zakamycze 1999, s. 339-340.

³³⁴ Por. A. Michalska-Warias (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. I, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006, s. 614; B. Maruszewska, *Pranie „brudnych” pieniędzy, ustawodawstwo europejskie a polskie inicjatywy* (w:) C. Mik (red.) *Europeizacja prawa karnego. Wpływ integracji europejskiej na klasyczne dziedziny prawa krajowego. V Ogólnopolska konferencja prawnicza. Toruń 4-5 listopada 1999*, Wyd. TNOiK, Toruń 2000, s. 371; M. Kulik (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Zakamycze 2006, s. 588; W. Filipkowski, E. Pływaczewski (w:) Oktawia Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. II, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006, s. 876.

rias wskazuje dodatkowo, iż przedmiotem ochrony jest mienie i wszystkie dobra prawne chronione przez przestępstwa bazowe³³⁵. Dobro chronione określane jest również w oparciu o tytuł rozdziału w którym przestępstwo prania pieniędzy jest umiejscowione. Rozdział XXXVI w którym znajduje się art. 299 k.k. brzmi „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”, zatem dobrem prawnym podlegającym ochronie jest prawidłowość obrotu gospodarczego³³⁶. Umieszczenie przestępstwa w danym rozdziale kodeksu jest wskazówką interpretacyjną przy określaniu przedmiotu ochrony (zamachu), ułatwiając rodzajową kwalifikację przestępstwa. Wg M. Prengela pranie pieniędzy winno być umieszczone w rozdziale XXXII Kodeksu karnego, bowiem wg Niego ochrona gwarantowana tym przepisem powinna mieć charakter zdecydowanie prewencyjny³³⁷. R. Zawłocki, koncentrując się na wszystkich przestępstwach gospodarczych, zauważa, iż „przestępstwo gospodarcze jest zamachem na ogólnie rozumiany obrót gospodarczy, a ściślej na dobra gospodarcze, na których się opiera. [...] Z tego względu zamach na każde dobro gospodarcze jest w istocie zamachem na określoną normę gospodarczą.[...] Przestępstwa popełnione przeciwko obrotowi gospodarczemu (*sensu stricto*) często stanowią zarazem zamach także na inne dobra prawne. [...] Formalnym przejawem takiego stanu rzeczy będzie najczęściej kumulatywna kwalifikacja przepisów karnych gospodarczych z innymi przepisami karnymi. W tym znaczeniu przepisy karne gospodarcze udzielają ochrony karnoprawnej także innym dobrom. Mają one jednak w tym zakresie charakter dóbr ubocznie chronionych”³³⁸. Jak już wcześniej wskazano, R. Zawłocki analizując zagadnienie dobra prawnego, przyjmuje jego rodzajowy i indywidualny przedmiot ochrony. Wg Niego w przestępstwie prania pieniędzy

³³⁵ A. Michalska-Warias (w:) *Kodeks..., op. cit.*, wyd. I, s. 614, R. Zakrzewski, *Ochrona obrotu gospodarczego w nowym kodeksie karnym*, PUG 1997, Nr 11, s. 4-5. M. Prengel wskazuje również, że przedmiotem ochrony art. 299 k.k. jest mienie, ale co do ochrony dóbr prawnych przestępstw pierwotnych jest innego zdania. Podaje on, iż „[...] otwarty katalog przestępstw pierwotnych obejmujących teoretycznie wszystkie czyny zabronione czyni trudnym nawet do wyobrażenia sobie chociażby pośredniej ochrony przez art. 299 dóbr chronionych przez przestępstwa pierwotne. W praktyce musiałyby to oznaczać rozciągnięcie ochrony tego przestępstwa na wszystkie dobra chronione przez prawo karne”, M. Prengel, *Środki..., op. cit.*, s. 311-312.

³³⁶ T. Hajduk, *Nowe ujęcie przepisów art. 299 k.k. penalizującego wprowadzanie do obrotu pieniędzy pochodzących z nielegalnych źródeł* (w:) T. Bojarski, E. Skrętowicz (red.), *Nowe prawo karne po zmianach*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002, s. 46.

³³⁷ Szerzej na ten temat, zob. M. Prengel, *Środki..., op. cit.*, s. 299-311. Autor wskazuje, iż w celu zwiększenia prewencyjnego charakteru prania pieniędzy, oraz mając na uwadze fakt bliskiego pokrewieństwa prania pieniędzy i przestępczości zorganizowanej należałoby rozważyć zmianę przepisu art. 299 k.k. i zniesienie różnicowania mienia znajdującego się w posiadaniu grup przestępczych na mienie przestępcze i nie-przestępcze. Wprowadzenie braku takiego podziału niesłoby ze sobą odstąpienie od konieczności udowodnienia przez organy ścigania przestępczego pochodzenia mienia będącego we władaniu grup przestępczych, powodowałoby jednak konieczność stwierdzenia istnienia struktur przestępczych. Takie ujęcie prowadziłoby do wprowadzenia abstrakcyjnego przestępstwa z zagrożenia w postaci dysponowania mieniem przez grupy lub związki przestępcze. Projekt ustawy o zmianie Kodeksu karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 listopada 2013 r. wychodzi naprzeciw temu postulatowi w zakresie umiejscowienia przepisu penalizującego pranie pieniędzy.

³³⁸ R. Zawłocki, *Podstawy..., op. cit.*, s. 95-96. Na ochronę – oprócz prawidłowości obrotu gospodarczego – mienia i wymiaru sprawiedliwości przez przepisy art. 299 k.k. wskazuje Z. Długosz. Zob. Z. Długosz, *Strona przedmiotowa przestępstwa prania brudnych pieniędzy przewidzianego w art. 299 k.k.*, Przegląd Policyjny 1999, Nr 4 (56), s. 77.

„rodzajowym przedmiotem ochrony jest tutaj dobro prawne w postaci zasad uczciwego i rzetelnego, a w szczególności zgodnego z przepisami obrotu gospodarczego, finansowego, a także obrotu prawnego”³³⁹. Natomiast „na indywidualny przedmiot ochrony składają się dobra prawne w następujących postaciach:

- 1) majątkowy interes pokrzywdzonych przestępstwem, z którego pochodzą nielegalne wartości majątkowe, przejawiający się w prawie do odzyskania swojego majątku;
- 2) majątkowy interes profesjonalnych i nieprofesjonalnych uczestników obrotu gospodarczego i finansowego, przejawiający się w prawie do dokonywania uczciwych i rzetelnych transakcji handlowych;
- 3) interes podmiotów, których zadaniem jest nadzór i kontrola w zakresie prawidłowego obrotu gospodarczego i finansowego (np. Generalny Inspektor Informacji Finansowej);
- 4) interes organów wymiaru sprawiedliwości, nie tylko w zakresie postępowania karnego, lecz także cywilnego i administracyjnego, albowiem nielegalne i oszukańcze zachowanie się sprawcy może dotyczyć np. postępowania egzekucyjnego, czy też wpisu do księgi wieczystej;
- 5) interes innych podmiotów, nieuczestniczących w obrocie finansowym i gospodarczym, lecz faktycznie pokrzywdzonych praniem wartości majątkowych w indywidualnych przypadkach”³⁴⁰.

Ponadto, R. Zawłocki wskazuje, że „w zakresie przepisu art. 299 § 2 k.k. przedmiotem ochrony jest dodatkowo interes instytucji o charakterze finansowym, w której pracuje i działa sprawca rozważanego przestępstwa”³⁴¹.

Dobrem prawnym chronionym przez art. 299 k.k., podnoszonym przez wszystkich wymienionych autorów, jest prawidłowy obrót gospodarczy. Autorzy generalnie nie precyzują tego pojęcia, wskazując jedynie, iż może on być zagrożony przez napływ „brudnej gotówki”. M. Prengel, słusznie krytykuje stanowisko O. Górniok, według której pojęcie obrotu gospodarczego przy przestępstwie prania pieniędzy może być równoznaczne z definicją cywilistyczną. Podaje że takie ujęcie nakazywałoby, aby przynajmniej jeden uczestnik obrotu gospodarczego zajmował się nim profesjonalnie, a to z kolei pociągałoby za sobą wykluczenie z ochrony obrotu gospodarczego dokonywanego przez „nieprofesjonalistów”, którzy jednocześnie piorą pieniądze³⁴². Stanowisko tożsame z O. Górniok zajmuje R. Zawłocki³⁴³. Słusznie podniesiono w doktrynie, „aby w toku dekodowania struktur normatywnych odczytać znamię przedmiotu ochrony w oparciu o treść jednostki redakcyjnej tekstu prawnego, należy uwzględnić kryterium semantyczne, syntaktyczne oraz funkcjonalne”³⁴⁴.

³³⁹ R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1416.

³⁴⁰ *Tamże*, s. 1416.

³⁴¹ *Tamże*, s. 1416.

³⁴² M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 298.

³⁴³ R. Zawłocki, *Podstawy...*, op. cit., s. 101.

³⁴⁴ Zob. S. Tarapata, *Kontrowersje wokół wyznaczania granic dobra prawnego – uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 2009 r. (sygn. akt I KZP 15/09)*, Lex Nr 149774, Teza 3 albo CPKiNP 2012/1/91-151.

Należy się zgodzić także, iż odrębność przestępstw gospodarczych winna być upatrywana także w celu karania ich sprawców, tzn. „w przestępstwach gospodarczych sankcja karna powinna być ukierunkowana na aspekt majątkowy. Dominować powinna więc funkcja kompensacyjna, wyrażająca się w wyrównaniu szkody popełnionej przestępstwem, a nie funkcja represyjna, wyróżniająca się w odwecie za popełniony czyn karalny”³⁴⁵.

2. Przestępstwo określone w art. 299 § 1 k.k.

Art. 299 § 1 k.k.

Kto środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, przekazuje lub wywozi za granicę, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

2.1. Podmiot

Sprawcą przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. może być każdy, jest to zatem przestępstwo powszechne³⁴⁶. W pierwotnym ujęciu, przepis art. 299 § 1 k.k. nie obejmował sprawców przestępstwa pierwotnego, z którego pochodziły wartości majątkowe podlegające „praniu”³⁴⁷. Obecnie „podmiotem przestępstwa może być zarówno sprawca przestępstwa pierwotnego, który podejmuje działania opisane w art. 299 § 1 k.k., jak i ten, kto w pierwotnym przestępstwie nie uczestniczył, ograniczając się

³⁴⁵ J. Skorupka, *Pojęcie przestępstwa gospodarczego* (w:) *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz (red.), Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 503.

³⁴⁶ W. Filipkowski, E. Pływaczewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 876.

³⁴⁷ W wyroku z dnia 7 października 2008 r. (sygn. akt II KK 62/08) SN wskazał, że „przypisanie danej osobie współsprawstwa do przestępstwa źródłowego stoi na przeszkodzie przypisaniu mu przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej w 2001 r.”; Prok. i Pr. - wkł. 2009, Nr 3, poz. 8, Lex Nr 483612. Błędne przypisanie odpowiedzialności za pranie pieniędzy sprawcy czynu zabronionego bazowego do tego przestępstwa przed zmianą art. 299 § 1 k.k. z dnia 23 czerwca 2001 r. było przyczyną zmiany rozstrzygnięcia sądu I instancji przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu. Por. wyrok z dnia 3 kwietnia 2013 r. (sygn. akt II AKa 80/13), s. 18.

[http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/155000000001006_II_AKa_000080_2013_Uz_2013-04-03_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/155000000001006_II_AKa_000080_2013_Uz_2013-04-03_001)

do działań określonych w tym przepisie”³⁴⁸ (usunięto sformułowanie o popełnieniu czynu zabronionego „przez inne osoby”).

2.2. Przedmiot czynności wykonawczej

Przedmiotem karalnych czynności wykonawczych przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. są: środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego³⁴⁹. M. Prengel, opierając się na właściwych przepisach prawa karnego szwajcarskiego i niemieckiego, proponuje zastąpienie obecnego wyliczenia przedmiotów czynności wykonawczych przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. zwięzłym pojęciem mienia, przez które rozumie wszystkie wartości majątkowe, które mogą być przedmiotem prawa. Chodzi mu nie tylko o pieniądze (gotówka i *cybermoney*), lecz również o rzeczy (ruchome i nieruchome) lub roszczenia (prawa) o charakterze majątkowym³⁵⁰. Jest to koncepcja słuszna, której naprzeciw wychodzi projekt z dnia 5 listopada 2013 r.

Wydaje się, iż w literaturze przedmiotu zauważyć można szerokie (*sensu largo*) i wąskie (*sensu stricto*) ujęcie terminu środki płatnicze. W myśl tego pierwszego „środkami płatniczymi są poza pieniądzem również wszelkie inne środki, jakimi można posługiwać się w obrocie wewnętrznym lub międzynarodowym samodzielnie, tj. bez dodatkowych czynności prawnych. Takie cechy mają również wartości dewizowe i mogą je posiadać papiery wartościowe na okaziciela”³⁵¹. Szerokie ujęcie środków płatniczych prezentują także E. Dobrodziej³⁵² i M. Kulik³⁵³. Ten ostatni odwołuje się do definicji „krajowych środków płatniczych” z art. 2 ust. 1 pkt 6 pr. dew.³⁵⁴, która obejmuje walutę polską oraz papiery wartościowe i inne dokumenty, pełniące funkcję środka płatniczego, wystawione w walucie polskiej. Należy wskazać, iż prawo dewizowe wyjaśnia pojęcie waluty polskiej. W myśl art. 2 ust. 1 pkt 7 pr. dew. walutą polską są znaki pieniężne (banknoty i monety) będące w kraju prawnym środkiem płatniczym, a także wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianie³⁵⁵.

³⁴⁸ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2007, wyd. IV, s. 554. Podobnie R. Zawłocki, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. IV, s. 1425.

³⁴⁹ Przedmiot czynności wykonawczych w przestępstwie z art. 299 § 1 k.k. uległ zmianie z dniem 22.10.2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 166, poz. 1317). Pierwotne brzmienie było następujące: „środki płatnicze, papiery wartościowe lub inne wartości dewizowe, prawa majątkowe albo mienie ruchome lub nieruchome”.

³⁵⁰ M. Prengel, *Środki..., op. cit.*, s. 316-317.

³⁵¹ O. Górniok (w.): *Kodeks karny. Komentarz. Tom III (art. 117-363)*, O. Górniok, S. Hoc, S. M. Przyjemski, Wyd. ARCHE, Gdańsk 1999, s. 398.

³⁵² E. Dobrodziej, *Ochrona obrotu gospodarczego*, Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego, Bydgoszcz 1998, wyd. I, s. 46.

³⁵³ M. Kulik (w.): M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013, wyd. V, s. 694.

³⁵⁴ Dz. U. z 2012 r. poz. 826, z późn. zm.

³⁵⁵ W doktrynie zgłaszana jest wobec tej definicji wątpliwość terminologiczna pozwalająca klasyfikować znaki pieniężne wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianie, jako krajowe środki płatnicze, skoro nie są już one

Wydaje się, iż Prawo dewizowe którego *ratio legis* jest regulacja zasad określających obrót środkami płatniczymi polskimi i wartościami dewizowymi, posługuje się terminem „krajowych środków płatniczych” dla wyraźniejszego odróżnienia ich od wartości dewizowych. Pytanie, które się rodzi to czy tę definicję można przenieść na grunt prawa karnego, a konkretnie art. 299 k.k.? Należy wszak pamiętać, iż pojęcie „prawnego środka płatniczego” określa ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim³⁵⁶. W myśl art. 32 tej ustawy prawnymi środkami płatniczymi na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są znaki pieniężne emitowane przez Narodowy Bank Polski. Znakami pieniężnymi Rzeczypospolitej Polskiej są banknoty i monety opiewające na złote i grosze (art. 31 ustawy o NBP). Mając na uwadze zakresy pojęciowe wskazanych definicji stwierdzić należy, iż termin „krajowe środki płatnicze” zawiera w pełni zakres pojęciowy terminu „prawnych środków płatniczych”.

R. Zawłocki podkreśla iż pojęcie „środków płatniczych” należy ujmować wąsko zgodnie z jego definicjami legalnymi. Jako definicje legalne przytacza art. 31 i 32 ustawy o NBP oraz art. 2 ust. 1 pkt 6 pr. dew. Ten autor podaje, że ze względu na okoliczność, iż art. 299 § 1 k.k. odróżnia środki płatnicze od papierów wartościowych „należy uznać, iż „środkami płatniczymi”, w omawianym zakresie, są dokumenty pełniące funkcję środka płatniczego, wystawione w walucie polskiej, a w szczególności będące w obiegu banknoty i monety (złote i grosze)”³⁵⁷. Tym samym przywołany autor dokonuje połączenia obu definicji legalnych: „prawnego środka płatniczego” i „krajowego środka płatniczego”, usuwając z niej jedynie papiery wartościowe, jak można domniemywać ze względu na fakt, że są one wymienione odrębnie jako przedmiot czynności wykonawczej tego przestępstwa. Choć autor deklaruje wąskie rozumienie środków płatniczych tak naprawdę wydaje się, iż bliżej wskazanej definicji do ujęcia „środków płatniczych” w szerokim znaczeniu.

Najwęższe rozumienie środka płatniczego sprowadzające go do rozumienia z art. 31 i 32 ustawy o NBP prezentuje W. Wróbel³⁵⁸ i A. Michalska-Warias³⁵⁹. Przyjmując takie rozumienie środka płatniczego, należałoby stwierdzić, że poza zakresem tego pojęcia znajdują się (w myśl obu definicji) zniszczone lub uszkodzone znaki pieniężne. Art. 34 ust. 1 ustawy o NBP wskazuje, że „znaki pieniężne, nieodpowiadające wskutek zużycia lub uszkodzenia warunkom ustalonym przez Prezesa NBP, przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej

prawnym środkiem płatniczym. Zgodnie z art. 3 ust. 2 u.d.z. od 1 stycznia 1997 r. stare złote przestały być prawnymi środkami płatniczymi, z tym że podlegały one bez żadnych ograniczeń wymianie w placówkach NBP w terminie do dnia 31 grudnia 2010 r., Por. Z. Ofiarski, *Prawo dewizowe. Komentarz*, Kantor Wydawniczy Zakamycze 2006, s. 52.

³⁵⁶ Dz. U. z 2013 r. poz. 908, z późn. zm.

³⁵⁷ R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1417.

³⁵⁸ Por. W. Wróbel (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III, Komentarz do art. 278-363 Kodeksu karnego*, wyd. II, Zakamycze 2006, s. 720.

³⁵⁹ Por. A. Michalska-Warias (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2008, wyd. II, s. 642.

Polskiej i podlegają wymianie³⁶⁰. To natomiast oznacza, iż z momentem zużycia lub uszkodzenia takie znaki pieniężne przestają być prawnym środkiem płatniczym³⁶¹. Wydaje się mimo wszystko, iż mogą one być przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa prania pieniędzy, bowiem nawet jeżeli przyjmujemy, iż ze względu na utratę cechy samodzielności w posługiwaniu się nimi w obrocie prawnym, nadal będą się mieścić w pojęciu innego przedmiotu czynności wykonawczych, tj. w definicji innego mienia ruchomego. W literaturze wskazywany jest sposób prania pieniędzy polegający na wymianie uszkodzonych banknotów i wprowadzeniu ich w ten sposób do legalnego obrotu³⁶².

Pojęcie „środków płatniczych” w oderwaniu od definicji legalnych prezentuje natomiast A. Marek, który pod tym terminem rozumie „pieniądze polskie i obce, a także inne środki, którymi można samodzielnie posługiwać się w obrocie (np. czeki podróżne, czeki na okaziciela)”³⁶³. Podobnie bez odniesienia do definicji legalnych komentują to pojęcie W. Filipkowski i E. Pływaczewski wskazując, iż „środki płatnicze” to „przede wszystkim pieniądze oraz inne środki, którymi można posługiwać się w obrocie”³⁶⁴. Dokonując interpretacji pojęcia środek płatniczy nie można tracić z pola widzenia faktu, iż ustawodawca umyślnie nie wskazał, iż środek płatniczy ma być krajowym środkiem płatniczym czy też prawnym środkiem płatniczym, co sugeruje, iż chodzi o wszystkie środki płatnicze, którymi można samodzielnie posługiwać się w obrocie. Definicje legalne cytowane wyżej powstały na potrzeby ustawy Prawo dewizowe i ustawy o NBP i tylko na gruncie tych ustaw należy je w pełni stosować. Wobec innych gałęzi prawa pełnią one funkcję jedynie pomocniczą i nie mogą przesądzać o zakresie pojęciowym danego znamienia czynu zabronionego.

Nie ulega wątpliwości, iż w zakresie pojęcia środki płatnicze mieszczą się wszystkie rodzaje pieniędzy.

Wg słownika języka polskiego „pieniądz”, oznacza „środek płatniczy przyjmowany w zamian za towary, usługi lub zwalniający od zobowiązań; moneta lub banknot obiegowy; także: fundusz, majątek, zasoby pieniężne”³⁶⁵. Inne źródło po-

³⁶⁰ W myśl art. 34 ust. 2 ustawy o NBP, Prezes NBP określa, w drodze zarządzenia, szczegółowe zasady i tryb wymiany znaków pieniężnych, o których mowa w ust. 1. Obecnie jest to zarządzenie Nr 1/2003 Prezesa NBP z dnia 15 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Urz. NBP Nr 1, poz. 1, z późn. zm.).

³⁶¹ Takie środki pieniężne są w myśl art. 2 pkt 7 pr. dew. definiowane jako waluta polska. Przywołany przepis stanowi: walutą polską są znaki pieniężne (banknoty i monety) będące w kraju prawnym środkiem płatniczym, a także wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianie.

³⁶² W. Jasiński, *Pranie...*, op. cit., Warszawa 1999, s. 30. Wg tego autora istnieje tu luka prawna, bowiem autor przyjmuje, iż definicja środków pieniężnych z art. 299 § 1 k.k. jest tożsama z definicją z art. 31 i 32 ustawy o NBP.

³⁶³ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2006, wyd. III, s. 546.

³⁶⁴ W. Filipkowski, E. Pływaczewski, *Kodeks...*, op. cit., s. 876.

³⁶⁵ Zob. M. Szymczak (red. nauk.), *Słownik języka polskiego, Tom II L-P*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1988, s. 651.

daje, że pieniądź to materialny lub niematerialny środek, który można wymienić na towar lub usługę³⁶⁶.

W doktrynie J. Skorupka wskazuje, iż pieniądź „to wszelkiego rodzaju środki wymiany i środki płatnicze, których zdolność do zapłaty jest nieograniczona zarówno wtedy, gdy nabywany jest towar lub usługa, jak i wtedy, gdy spełniane jest świadczenie pieniężne wobec każdego wierzyciela”³⁶⁷. Ten sam autor w innym miejscu podnosi, że „pieniądz jest pojęciem wieloznacznym, gdyż występuje w wielu postaciach”³⁶⁸. R. Zakrzewski, charakteryzując termin pieniądza polskiego i obcego, zaznacza, że pieniądź to środek płatniczy dopuszczony do obrotu pieniężnego przez państwa gwarantujące jego wartość poprzez uwierzytelnienie przez upoważnioną do tego władzę³⁶⁹.

Z kolei C. Kosikowski podaje, że „pieniądz jest szczególnym towarem, którego wartość użytkowa pokrywa się z wartością wymienną. W gospodarce wewnętrznej kraju pieniądź spełnia cztery funkcje: miernika wartości, środka cyrkulacji, środka akumulacji, środka płatniczego. Natomiast w stosunkach między różnymi krajami pieniądź może występować w roli pieniądza światowego”³⁷⁰.

Na gruncie prawa cywilnego „pieniądem w szerokim tego słowa znaczeniu są wszelkie elementy pieniężne, które zgodnie z przyjętymi w obrocie poglądami posiadają faktyczną zdolność do spełnienia funkcji miernika wartości oraz wywodzących się stąd dalszych funkcji środka płatności i umarzania zobowiązań, jak również oszczędności i akumulacji. W węższym natomiast tego słowa znaczeniu pieniądzem są tylko takie elementy, którym zdolność spełniania tych funkcji nadaje obowiązujący przepis prawa”³⁷¹.

³⁶⁶ Por. definicja pieniądza zawarta w Wikipedii – <http://pl.wikipedia.org/wiki/Pieni%C4%85dz>. Tam też wskazuje się podział pieniędzy na:

1. Pieniądz zdawkowy (gotówkowy) obejmujący: pieniądź kruszcowy, pieniądź metalowy (monety), pieniądź papierowy (banknoty),
2. Pieniądz rozrachunkowy (bezgotówkowy) obejmujący: czek, weksle, obligacje, bony, karty płatnicze i kredyty, pieniądź bankowy, pieniądź elektroniczny,
3. Pieniądz międzynarodowy.

³⁶⁷ J. Skorupka (w:) A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222-316, Tom II*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2006, wyd. III, s. 1499.

³⁶⁸ J. Skorupka, *Pojęcie pieniądza w przestępstwie z art. 310 k.k.*, Prok. i Pr. 2007, Nr 7-8, s. 56.

³⁶⁹ Por. R. Zakrzewski, *Ochrona obrotu pieniędzmi i papierami wartościowymi w nowym kodeksie karnym*, PUG 1998, Nr 5, s. 16 oraz R. Zakrzewski, *Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi*, MoP 1998, Nr 12, s. 462.

³⁷⁰ C. Kosikowski, *Pieniądz* (w:) W. Pyzioł (red.), *Encyklopedia prawa bankowego*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2001, s. 479. W Encyklopedii prawa bankowego C. Kosikowski wskazuje także, iż na istotę prawną pieniądza składają się trzy elementy: jednostka pieniężna, suma pieniężna, znak pieniężny. Jednostka pieniężna jest abstrakcyjną miarą wartości. Jej wielkość jest funkcją skali ocen obowiązujących w danym kraju. Sumą pieniężną jest natomiast abstrakcyjna wielkość wartości, która przy pieniądzu papierowym i innych formach pieniądza niematerializowanego oznacza tylko prawo podmiotowe do dokonywania zapłat, tj. przenoszenia na wierzyciela abstrakcyjnej wartości. Przedmiotem materialnym jest natomiast znak pieniężny, będący nośnikiem sumy pieniężnej. C. Kosikowski wskazuje, iż pieniądź występuje w dwóch postaciach: jako pieniądź gotówkowy i jako pieniądź bezgotówkowy. Zob. C. Kosikowski, j.w., s. 481.

³⁷¹ S. Grzybowski (w:) W. Czachórski (red.), *System prawa cywilnego. Część ogólna, T. I*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich 1985, s. 444. Zob. też W. J. Katner (w:) M. Safjan (red. tomu), *System prawa cywilnego. Prawo cywilne – część ogólna, T. I*, Wyd. C. H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2007, s. 1218-1220.

Pojęcie pieniądza można formułować w odniesieniu do jego funkcji, pochodzenia (polski, obcy) i charakteru (gotówkowy, bezgotówkowy).

W systemie prawa odnajdujemy definicje zagranicznych środków płatniczych i walut obcych. Termin waluty obce rozumieć natomiast należy jako znaki pieniężne (banknoty i monety) będące poza krajem prawnym środkiem płatniczym, a także wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianie; na równi z walutami obcymi traktuje się wymienialne rozrachunkowe jednostki pieniężne stosowane w rozliczeniach międzynarodowych, w szczególności jednostkę rozrachunkową Międzynarodowego Funduszu Walutowego (SDR) – art. 2 ust. 1 pkt 10 pr. dew.

Definicję „pieniądza obcego” wskazuje O. Górniok, wyjaśniając, iż chodzi tu o pozostający w obiegu prawny środek płatniczy jakiegokolwiek kraju, jak również pieniądź Unii Europejskiej (euro)³⁷².

Przyjmując definicję O. Górniok, za pieniądź obcy uznaliśmy także pozostające w obiegu prawne środki płatnicze innych państw (z wyłączeniem państw, które posługują się euro). Pełną listę 127 wymienialnych walut (pieniędzy) obcych odnajdujemy w obwieszczeniu Prezesa NBP z dnia 23 lutego 2011 r. w sprawie ogłoszenia wykazu walut wymienialnych³⁷³.

Przechodząc do pojęcia pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego, należy wrócić do prezentowanych na początku pojęć znaku pieniężnego i jednostki pieniężnej. Prawidłowe rozróżnienie tych wszystkich pojęć prezentuje J. Skorupka, którego zdaniem „znakiem pieniężnym (banknotem, bilonem) jest rzecz będąca nosicielem (nośnikiem) jednostek pieniężnych, którymi są abstrakcyjne jednostki (mierniki) wartości, uznawane przez państwo za prawny środek płatniczy. Jednostki pieniężne wyrażone są na znakach pieniężnych, które uważane są za zewnętrzną stronę pieniądza. Na pojęcie pieniądza składają się zatem jednostka pieniężna i znak pieniężny. W obrocie jednostka pieniężna występuje w dwóch formach:

- jako jednostka ucieleśniona w znaku pieniężnym (pieniądz gotówkowy) oraz
- jako jednostka oderwana od znaku pieniężnego (pieniądz bezgotówkowy, pieniądz bankowy, pieniądz elektroniczny i pieniądz sieciowy)³⁷⁴.

O pieniądzu bezgotówkowym mówimy w odniesieniu do pieniądza plastikowego i pieniądza elektronicznego.

Pieniądz plastikowy to inaczej pieniądz bankowy, czyli wartość pieniężna zapisana na rachunku bankowym posiadacza karty płatniczej. Dokonanie zapłaty za pomocą karty płatniczej powoduje obciążenie rachunku jej posiadacza i uznanie rachunku beneficjanta, w następstwie czego następuje umorzenie zobowiązania pieniężnego dłużnika³⁷⁵.

³⁷² O. Górniok, *Przestępstwa...*, *op. cit.*, s. 127.

³⁷³ M. P. z 2011 r. Nr 19, poz. 203.

³⁷⁴ J. Skorupka, *Pojęcie pieniądza...*, *op. cit.*, s. 51.

³⁷⁵ Por. J. Skorupka, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1501 oraz J. Skorupka, *Przedmiot ochrony przestępstwa z art. 310 k.k.*, *Pal.* 2002, Nr 7-8, s. 66.

Definicję pieniądza elektronicznego odnajdujemy w prawie wspólnotowym, w szczególności w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniającej dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylającej dyrektywę 2000/46/WE³⁷⁶.

W myśl przywołanej dyrektywy, „pieniądz elektroniczny” oznacza wartość pieniężną przechowywaną elektronicznie, w tym magnetycznie, stanowiącą prawo do roszczenia wobec emitenta, która jest emitowana w zamian za środki pieniężne w celu dokonywania transakcji płatniczych określonych w art. 4 pkt 5 dyrektywy 2007/64/WE i akceptowana przez osoby fizyczne lub prawne inne niż emitent pieniądza elektronicznego (art. 2 pkt 2).

Ta definicja została implementowana do prawa polskiego, znajdując odzwierciedlenie w art. 4 ust. 1 pkt 5 pr. bank., który odsyła jednak do przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych³⁷⁷. Pieniądz elektroniczny jest surogatem pieniądza gotówkowego wyrażonego w znakach pieniężnych (banknotów i monet), natomiast okoliczność, iż jest pieniądzem niematerialnym implikuje miejsce jego umieszczenia na elektronicznym nośniku informacji.

Jak podaje J. Skorupka, „przez wyraz „pieniądze” należy rozumieć pieniądze papierowe włącznie z biletami bankowymi i pieniądze kruszcowe, mające kurs na mocy ustawy (art. 2 Konwencji o zwalczaniu fałszowania pieniędzy z 20.04.1929 r.)”³⁷⁸.

Niezależnie jednak od formy, jaką przybierze pieniądz (papierowa, elektroniczna, plastikowa, kruszcowa), podstawę prawną jego emisji lub wydania stanowi przepis ustawy, nadto taki pieniądz jest powszechnie akceptowalnym środkiem płatniczym.

Pojęcia środka płatniczego kodeks karny używa także w art. 165a k.k., a pojęcia „innego środka płatniczego” (innego niż polski albo obcy pieniądz) w art. 115 § 9 k.k., art. 310 § 1 i 2 k.k. i art. 312 k.k., dlatego też można korzystać z dorobku doktryny i orzecznictwa wypracowanego wskutek stosowania tych przepisów.

W pełni należy podzielić pogląd W. Wróbla, który zauważa, iż „w związku z tym, że art. 115 § 9 oraz art. 310 § 1 k.k. rozróżniają środek płatniczy od dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniężnej lub zawierającego obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach lub stwierdzenie uczestnictwa w spółce, dokument taki nie może być uważany za środek płatniczy także w rozumieniu art. 299 § 1. Może być natomiast papierem wartościowym”³⁷⁹. Ten pogląd oparty jest na tezie, że ustawodawca posługuje się danym pojęciem w jednakowym jego znaczeniu w całym akcie prawnym, a nie inaczej na użytek poszczególnych jego przepisów.

³⁷⁶ Dz.U.UE.L.2009.267.7

³⁷⁷ Dz. U. z 2011 r. Nr 199, poz. 1175, z późn. zm.

³⁷⁸ J. Skorupka, *Kodeks..., op. cit.*, s. 1499.

³⁷⁹ W. Wróbel (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny, Kodeks karny. Część szczególna, Tom III. Komentarz do art. 278-363*, Zakamycze 2006, wyd. II, s. 720.

W orzecznictwie sądowym przez jakiś czas spornym pozostawało czy karty płatnicze należy traktować jako inny środek płatniczy. Obecnie nie ulega wątpliwości, iż są to środki płatnicze³⁸⁰. W nowszej judykaturze rozstrzygany był problem, czy w pojęciu „innych środków prawnych” mieszczą się białe karty magnetyczne z uzyskanymi i naniesionymi przez oskarżonych informacjami³⁸¹.

Na tle pojęcia „inny środek płatniczy” słusznie zauważa J. Kędziński, że „urasta [...] [ono – M.M.] do rangi pojęcia-worka, do którego orzecznictwo skłonne jest „wrzucić” te wszystkie przedmioty, które *in concreto* mogą pełnić funkcję płatniczą, nie rezygnując z potocznego znaczenia tego terminu”. Dalej autor wskazuje, że „nie byłoby tak, gdyby katalog środków płatniczych był katalogiem zamkniętym. Jego otwartość naraża na niebezpieczeństwo pogwałcenia podstawowej zasady prawa karnego”³⁸².

Przy analizie pojęcia środek płatniczy z art. 299 § 1 k.k. nie można nie dostrzec, iż wskazany problem również może wystąpić, gdyż ustawodawca zapewne umyślnie nie określa czy chodzi o krajowy środek płatniczy, czy prawny środek płatniczy, tak aby nie ograniczać tego pojęcia, a przeciwnie – objąć nim wszystkie przedmioty, które mogą pełnić funkcję płatniczą.

Przedmiot czynności wykonawczych przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. uległ zmianie z dniem 22 października 2009 r., poprzez dodanie do listy tych przedmiotów instrumentów finansowych. Próżno w treści uzasadnienia dokonanej zmiany szukać choćby zdania o tym, jak ustawodawca rozumie instrument finansowy, co należy odczytywać jako działanie negatywne z punktu widzenia art. 2 Konstytucji RP. W doktrynie³⁸³ pojawiły się zatem głosy odnoszące to pojęcie do definicji legalnych usytuowanych w innych ustawach, tj. w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości³⁸⁴ (dalej: u.o.r.) bądź ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi³⁸⁵ (dalej: u.o.o.i.f.). W myśl art. 3 ust. 1 pkt 23 u.o.r., przez instrument finansowy rozumie się kontrakt, który powoduje powstanie aktywów finansowych u jednej ze stron i zobowiązania finansowego albo instrumentu kapitałowego u drugiej ze stron, pod warunkiem że z kontraktu zawartego między dwiema lub więcej stronami jednoznacznie wynikają skutki gospodarcze, bez względu na to, czy

³⁸⁰ Wyrok z dnia 26 października 2004 r. SA w Katowicach (sygn. akt II AKa 295/04), LEX Nr 154980, Prok. i Pr. – wkł. 2005, Nr 10, poz. 21, KZS 2005, Nr 6, poz. 77; Podobnie SN w postanowieniu z dnia 7 października 2003 r. (sygn. akt V KK 39/03), OSNKW 2003, Nr 11-12, poz. 101, OSP 2004, Nr 6, poz. 80, Biul. SN 2003, Nr 12, poz. 21.

³⁸¹ Twierdząco w tej kwestii wypowiedział się w wyroku z dnia 11 lipca 2008 r. SA we Wrocławiu (sygn. akt II AKa 143/08), OSA 2009/6/11-22, Prok. i Pr. – wkł. 2009, Nr 10, poz. 36, OSAW 2009, Nr 3, poz. 138, KZS 2009, Nr 6, poz. 84.

³⁸² J. Kędziński, *Uwagi dotyczące „pojęcia pieniądza w przestępstwie z art. 310 k.k.” (w związku z artykułem J. Skorupki)*, Prok. i Pr. 2008, Nr 7-8, s. 72-73.

³⁸³ M. Kulik (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, Oficyna 2010, LEX [tak w komentarzu do art. 165a k.k., który używa tożsamych pojęć, natomiast w komentarzu do art. 299 § 1 k.k. ten autor odwołuje się jedynie do definicji legalnej z ustawy o rachunkowości].

³⁸⁴ Dz. U. z 2013 r. poz. 330, z późn. zm.

³⁸⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 94, z późn. zm.

wykonanie praw lub zobowiązań wynikających z kontraktu ma charakter bezwarunkowy albo warunkowy³⁸⁶. Analizując definicję instrumentu finansowego, nie sposób nie zgodzić się z tezą B. Bek-Gaik, iż jej „przedmiotem zainteresowania nie jest sam instrument finansowy, ale jego skutki finansowe w postaci trzech podstawowych kategorii: aktywów (finansowych), zobowiązań (finansowych), kapitału własnego. Instrument finansowy sam w sobie nie stanowi bowiem składnika aktywów bądź pasywów, a zatem nie występuje jako odrębna kategoria bilansowa”³⁸⁷. Z tego właśnie powodu wydaje się, iż odnoszenie wprost tej definicji instrumentu finansowego do definicji jaką chciał jej nadać ustawodawca na potrzeby art. 299 § 1 k.k. nie jest prawidłowe i należałoby posiłkować się nią jedynie przy wykładni tego znamienia czynu zabronionego. Rozbudowaną definicję instrumentu finansowego podaje art. 2 u.o.o.i.f. Podobnie jak w przypadku „środków płatniczych” definicjami powyższymi kierować się należy pomocniczo.

Nie mniej wątpliwości wzbudza pojęcie papieru wartościowego. R. Zawłocki definiuje je w oparciu o art. 3 pkt 1 u.o.o.i.f.³⁸⁸. Zgodnie z tym przepisem, papierami wartościowymi są: akcje, prawa poboru w rozumieniu przepisów ustawy – Kodeks spółek handlowych, prawa do akcji, warranty subskrypcyjne, kwity depozytowe, obligacje, listy zastawne, certyfikaty inwestycyjne i inne zbywalne papiery wartościowe, w tym inkorporujące prawa majątkowe odpowiadające prawom wynikającym z akcji lub z zaciągnięcia długu, wyemitowane na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego lub obcego oraz inne zbywalne prawa majątkowe, które powstają w wyniku emisji, inkorporujące uprawnienie do nabycia lub objęcia wymienionych wyżej papierów wartościowych, lub wykonywane poprzez dokonanie rozliczenia pieniężnego (prawa pochodne)³⁸⁹. Podobnego zdania – tyle, że w oparciu o definicję papieru wartościowego z wcześniejszych ustaw regulujących publiczny obrót papierami wartościowymi – są O. Górniok³⁹⁰,

³⁸⁶ Jak słusznie zauważa w komentarzu do ustawy o rachunkowości Bogusław Bek-Gaik, „powyższa definicja wykorzystuje zatem pojęcia, które same wymagają zdefiniowania (co następuje w dalszych punktach art. 3 ust. 1 u.o.r.). Z definicji tej wynika symetryczny charakter instrumentu finansowego. Bowiem u jednej ze stron umowy powstaje składnik aktywów finansowych, natomiast u drugiej – zobowiązanie finansowe lub instrument kapitałowy (czyli składnik kapitału własnego)”. B. Bek-Gaik (w:) E. Walińska (red.), *Komentarz do ustawy o rachunkowości*, LEX.

³⁸⁷ B. Bek-Gaik, *Komentarz...*, op. cit., LEX.

³⁸⁸ Przed wejściem w życie przedmiotowej ustawy definicję papieru wartościowego wskazywał art. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. z 2005 r. Nr 111, poz. 937, z późn. zm.), a jeszcze wcześniej art. 2 ustawy z dnia 22 marca 1991 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych (Dz. U. z 1994 r. Nr 58, poz. 239, z późn. zm.).

³⁸⁹ Jak wskazuje P. Sokal, „zaliczenie praw pochodnych, o których mowa w opisanym powyżej rozumieniu art. 3 pkt 1 lit. b ObrInsFU, do papierów wartościowych sensu largo skutkuje m.in. tym, że rozumienie papieru wartościowego jest szersze na tle prawa regulującego publiczny obrót, aniżeli w odniesieniu do prawa cywilnego. Zakwalifikowanie zatem do typu normatywnych papierów wartościowych, wynikających z nich praw majątkowych, może budzić wątpliwość co do właściwej kwalifikacji tychże praw”. P. Sokal, *Definicja i znaczenie instrumentów finansowych w świetle nowych regulacji prawnych*, Prawo Spółek 2006, Nr 7-8, s. 71.

³⁹⁰ O. Górniok, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 48; O. Górniok, *Kodeks...*, op. cit., s. 398.

J. Wojciechowski³⁹¹, W. Jasiński³⁹², A. Opala³⁹³, W. Huba³⁹⁴ czy A. Marek³⁹⁵, który dodatkowo proponuje odwołać się do odpowiednich przepisów ustawy Prawo czekowe³⁹⁶ i Prawo wekslowe³⁹⁷. A. Michalska-Warias wskazuje, iż definicję papierów wartościowych należy przede wszystkim rozumieć w sposób określony w art. 3 pkt 1 u.o.o.i.f., pamiętając jednocześnie o ograniczeniach w rozumieniu tego pojęcia wynikających z wykładni systemowej i użycia go w tytule rozdziału XXXVII kodeksu karnego³⁹⁸. Podobnie odwołanie do obu regulacji proponuje T. Hajduk³⁹⁹.

Wg W. Filipkowskiego i E. Pływaczewskiego, papierami wartościowymi są „akcje, weksle, czeki, obligacje, konosamenty, dowody składowe, przekazy, oraz certyfikaty inwestycyjne zamkniętych funduszy inwestycyjnych, zgodnie z obowiązującą w polskim prawie zasadą *numerus clausus* papierów wartościowych”⁴⁰⁰.

Pojęcie papierów wartościowych w myśl definicji kodeksu cywilnego proponuje przyjąć W. Filipkowski⁴⁰¹ oraz J. Skorupka⁴⁰².

W doktrynie prawa cywilnego podkreśla się natomiast, iż „brak w polskim prawie ogólnej definicji papieru wartościowego, ustawodawca bowiem zrezygnował z definiowania, chcąc pozostawić „system otwarty”, celem ułatwienia procesów tworzenia – zgodnie z potrzebami praktyki – nowych typów (postaci) papierów wartościowych”⁴⁰³. Do definicji cywilistycznej papieru wartościowego odwołuje się M. Kulik, który jednocześnie wskazuje na przywołane wyżej przepisy prawa wekslowego i czekowego oraz ustawy o obrocie instrumentami finansowymi⁴⁰⁴.

Za prawidłowe uznać należy jednak stanowisko zaprezentowane przez W. Wróbla, który pojęcie papieru wartościowego definiuje w kontekście rozdziału XXXVII kodeksu karnego *Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi*. Przewidziany w tym rozdziale podstawowy typ przestępstwa z art. 310 § 1 k.k. na określenie papieru wartościowego posługuje się zwrotem „dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej lub zawierający obowiązek wypłaty

³⁹¹ J. Wojciechowski, *Ustawa..., op. cit.*, s. 33; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Wydawnictwo Librata, Warszawa 1997, s. 525.

³⁹² W. Jasiński, *Pranie brudnych pieniędzy w świetle nowego kodeksu karnego*, Wyd. Hubertus, Warszawa 1997, s. 13.

³⁹³ A. Opala, *Ochrona obrotu gospodarczego*, Zielona Góra 1995, s. 31.

³⁹⁴ W. Huba, *Przestępstwo..., op. cit.*, s. 14.

³⁹⁵ A. Marek, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. III, s. 546.

³⁹⁶ Dz. U. z 1936 r. Nr 37, poz. 283, z późn. zm.

³⁹⁷ Dz. U. z 1936 r. Nr 37, poz. 282, z późn. zm.

³⁹⁸ Por. A. Michalska-Warias, *Przestępczość..., op. cit.*, s. 335; A. Michalska-Warias (w:) *Kodeks..., op. cit.*, wyd. II, s. 642. A. Michalska-Warias w kolejnym komentarzu odwołuje się do rozumienia papierów wartościowych jedynie w oparciu o art. 3 pkt 1 u.o.o.i.f., zob. A. Michalska-Warias (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2012, wyd. V, s. 815.

³⁹⁹ T. Hajduk, *Nowe..., op. cit.*, s. 47.

⁴⁰⁰ W. Filipkowski, E. Pływaczewski (w:) *Kodeks..., op. cit.*, s. 876.

⁴⁰¹ W. Filipkowski, *Zwalczanie..., op. cit.*, s. 110.

⁴⁰² J. Skorupka, *Prawo..., op. cit.*, s. 130.

⁴⁰³ C. Zuławska (w:) G. Bieniek (red.), *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom 2*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006, wyd. VII, s. 831. Podobnie K. Zawada (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2004, s. 679.

⁴⁰⁴ M. Kulik, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. V, s. 694.

kapitału, odsetek, udziału w zyskach lub stwierdzenie uczestnictwa w spółce⁴⁰⁵. Należy jednak wskazać, iż art. 310 § 1 k.k. nie definiuje dokładnie, które dokumenty są papierami wartościowymi. Wspomniany autor odsyła wobec tego do art. 2 pkt 8 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym⁴⁰⁶ (przywołany przepis odsyła natomiast do 3 pkt 1 u.o.o.i.f.) oraz art. 921⁶ k.c.

Podobnie jak W. Wróbel wypowiada się także J. Skorupka, który podnosi, że „prawo karne powinno posługiwać się jednolitymi definicjami dla wszystkich instytucji w nim uregulowanych, a także uwzględniając rodzajową bliskość przestępstwa prania brudnych pieniędzy z art. 299 § 1 k.k. (przestępstwo to stypizowane jest w rozdziale XXXVI – przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu) i przestępstwa fałszowania papierów wartościowych z art. 310 § 1 k.k., należy rozważyć, czy może mieć ona zastosowanie dla ustalenia zakresu desygnatów pojęcia „papiery wartościowe” z art. 310 § 1 k.k.”⁴⁰⁷.

Za papiery wartościowe nie można uznać natomiast dokumentów, które mogą być przedmiotem obrotu, ale dotyczą innych praw majątkowych niż te wskazane w art. 310 § 1 k.k. Wśród takich wymienić należy: karty magnetyczne uprawniające do korzystania z określonych urządzeń, karty wstępu, bilety⁴⁰⁸.

Art. 299 § 1 k.k., wśród przedmiotów czynności wykonawczej, wskazuje również wartości dewizowe. To pojęcie nie nastręcza trudności interpretacyjnych i wydaje się, iż przy jego wykładni można posłużyć się definicją przyjętą w ustawie prawo dewizowe. W myśl art. 2 pkt 8 pr. dew., wartościami dewizowymi są zagraniczne środki płatnicze (czyli waluty obce i dewizy) oraz złoto dewizowe i platyna dewizowa. Art. 299 § 1 k.k. uległ zmianie w zakresie regulacji wartości dewizowych. Od jego wprowadzenia w życie do 22 października 2009 r. pojęcie wartości dewizowych poprzedzało sformułowanie „inne”. Na tle tego stanu prawnego W. Filipkowski podawał, że w porównaniu z poprzednio obowiązującą regulacją w tej mierze nastąpiło zawężenie zakresu przedmiotowego tego pojęcia, bowiem poza nim pozostały niektóre rodzaje papierów wartościowych wystawionych w walutach obcych⁴⁰⁹. Użycie przez ustawodawcę w art. 299 § 1 k.k. przymiotnika „inne” przed pojęciem „wartości dewizowe” sugerowało, iż jakaś część „wartości dewizowych” zawiera się w pojęciach „środków płatniczych” lub „papierów wartościowych”. W obecnym stanie prawnym słusznie zrezygnowano z przymiotnika „inne”. Ta zmiana może powodować, że dany substrat majątkowy może być jednocześnie zakwalifikowany jako środek płatniczy, papier wartościowy czy wartość dewizowa, co dla bytu czynu zabronionego pozostaje bez znaczenia.

Kolejny termin „prawa majątkowe” należy interpretować jako prawa podmiotowe obejmujące wszystkie możliwe prawa majątkowe zarówno na rzeczach, jak i na dobrach niematerialnych. Od podmiotowych praw niemajątkowych różni je

⁴⁰⁵ Por. W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 720. Podobnie B. Maruszewska, *Pranie...*, op. cit., s. 383.

⁴⁰⁶ Dz. U. z 2005 r. Nr 183, poz. 1537, z późn. zm.

⁴⁰⁷ J. Skorupka, *Papiery wartościowe jako przedmiot czynności wykonawczych w przestępstwach przeciwko obrotowi papierami wartościowymi w kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 1999, Nr 1, s. 45.

⁴⁰⁸ W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 721.

⁴⁰⁹ W. Filipkowski, *Zwalczanie...*, op. cit., s. 110.

typowy charakter interesu, jakiemu służą. Opierając się na wskazanym kryterium, do praw majątkowych zalicza się w szczególności prawa rzeczowe, wierzytelności opiewające na świadczenia majątkowe, małżeńskie prawa majątkowe, istotną część praw kwalifikowanych jako tzw. własność intelektualna (autorskie, wynalazcze). Dodać trzeba również, iż dla uznania konkretnego prawa podmiotowego za prawo typu majątkowego nie ma znaczenia, czy ma ono jakąś wartość rynkową⁴¹⁰. Za prawa majątkowe uważa się także roszczenia pieniężne, chociażby służyły do ochrony dóbr niemajątkowych (np. roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę)⁴¹¹.

Ostatni substrat majątkowy, który może być przedmiotem przestępstwa prania pieniędzy, to mienie ruchome lub nieruchome. W doktrynie panuje dość zgodny pogląd, że użyte wyżej zwroty normatywne należy odczytywać jako rzeczy lub przedmioty ruchome (w znaczeniu wyjaśnionym w art. 115 § 9 k.k.) albo nieruchomości (art. 46 k.c.)⁴¹². Pojawiają się też opinie, że „ustawodawca, używając pojęcia mienia ruchomego, niewątpliwie chciał zaznaczyć jego odrębność od pojęcia rzeczy ruchomej czy przedmiotu, wskazanych w art. 115 § 9 k.k.”. Ci sami autorzy zaznaczają, iż w art. 299 § 1 k.k. ustawodawcy chodzi o rzecz w jej fizycznym znaczeniu. Za takim rozumieniem wydaje się przemawiać fakt, że przepis art. 299 § 1 osobno wspomina o rzeczy nieruchomej czy ruchomej, a osobno o środkach płatniczych, prawach majątkowych⁴¹³.

Jak podaje K. Buczkowski (za O. Górniok), wymienienie obok mienia ruchomego i nieruchomego praw majątkowych jako osobnej kategorii oznacza, że nie mieszczą się one w zakresie nazw mienie ruchome i nieruchome w rozumieniu tego przepisu⁴¹⁴.

Wątpliwości dotyczące znaczenia pojęcia „mienie ruchome i nieruchome” wydają się zasadne, bowiem przyjmując racjonalność ustawodawcy nie można postawić znaku równości między pojęciem rzecz ruchoma a pojęciem mienie ruchome. Ten ostatni termin odnajdujemy w dwóch przepisach kodeksu karnego: w art. 294 § 1 i art. 299 § 1, w pozostałych natomiast ustawodawca posługuje się terminami rzecz lub rzecz ruchoma. Zastrzeżenia co do zasadności zastąpienia terminu „mienie” terminem „rzecz ruchoma” zgłasza J. Majewski. Podnosi on, iż „zamieniono nazwę, której znaczenie w ciągu ponad pół wieku obowiązywania na przód k.k. z 1932 r., a później k.k. z 1969 r., zdążyło się ujednolicić i dzisiaj może uchodzić za

⁴¹⁰ Jako przykład Z. Radwański podaje pukiel włosów po drogiej osobie. Zob. Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 1997, wyd. 3, s. 95.

⁴¹¹ *Tamże*.

⁴¹² A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 555. Podobnie R. Zawłocki, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1419, O. Górniok, *Zmiany dotyczące przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu* (w:) *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze. Zeszyt 7*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Kadr i Szkolenia 1998, s. 130, M. Kulik, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. V, s. 694, W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 721, W. Filipkowski, *Zwalczanie...*, *op. cit.*, s. 113.

⁴¹³ W. Filipkowski, E. Pływaczewski (w:) *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 877.

⁴¹⁴ K. Buczkowski, *Przestępstwa gospodarcze...*, *op. cit.*, s. 56.

ustalone w języku prawniczym, na termin wieloznaczny”⁴¹⁵. W analizowanym przepisie (art. 299 § 1 k.k.) termin „mienienie” jednak pozostał, co można byłoby uzasadniać okolicznością, iż należy go rozumieć tak jak w k.k. z 1969 r. To jednak klóciło by się z racjonalnością ustawodawcy, który generalnie derogował pojęcie „mienienia” zastępując go terminem „rzecz ruchoma”.

Wg J. Skorupki, termin „mienienie ruchome i nieruchome należy rozumieć szerzej niż rzecz ruchoma i nieruchoma, określona w art. 46 k.c. Mieniem jest każda rzecz lub nieruchomości przedstawiająca wartość materialną możliwą do przeliczenia na pieniądzu i mająca wartość użytkową, przez co może być przedmiotem obrotu gospodarczego, jak również dokumenty przedstawiające pewną wartość materialną, a także wszelkie prawa rzeczowe i obligacyjne stanowiące majątek określonego podmiotu”. Według tego autora „mienieniem jest także energia przedstawiająca wartość użytkową”⁴¹⁶.

Szeroką definicję mienia podaje natomiast art. 1D dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE z 4 grudnia 2001 r. zmieniająca dyrektywę Rady 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy⁴¹⁷, który określa mienie jako wszelkiego rodzaju aktywa, bez względu na to, czy mają one charakter materialny czy niematerialny, ruchomy czy nieruchomy, rzeczowy lub nierzeczowy, oraz akty prawne lub dokumenty zaświadczaające o tytule własności lub prawach pokrewnych do tych aktywów.

W doktrynie zastanawiano się także, czy do przedmiotów przestępstwa prania pieniędzy można zaliczyć „rzeczywiste statusy”, którym można przypisać pewną quasi-wartość majątkową (np. nie istniejące już roszczenia, sfałszowane dokumenty, banknoty). Odpowiadając twierdząco, M. Prengel zaznacza, że wprowadzenie tego rodzaju przedmiotów do legalnego obrotu jest zamierzeniem sprawców, nadto są one nośnikami wartości majątkowych w operacjach zarówno w legalnym, jak i nielegalnym systemie gospodarczym⁴¹⁸.

Interpretacji wymaga także normatywny zwrot „pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”. W tej materii zdania doktryny są

⁴¹⁵ J. Majewski (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I, Komentarz do art. 1-116 k.k.*, wyd. III, Zakamycze 2007, s. 1198. Wątpliwości w tej mierze zgłasza także A. Dermont, por. A. Dermont, *Ustawowa zamiana „mienienia” na „rzecz” w kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 2003, Nr 9, s. 76 i n.

⁴¹⁶ J. Skorupka, *Prawo...*, op. cit., s. 130-131.

⁴¹⁷ Dz. U. WE L 344 z 28. 12.2001, s. 76.

⁴¹⁸ Zob. M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 317-318. Ten sam autor – powołując się na przedstawicieli doktryny niemieckiej – wskazuje, iż przedmiot prania pieniędzy mogą stanowić bezwartościowe przedmioty pochodzące z czynu zabronionego, takie jak: komórki, tkanki i narządy ludzkie pochodzące ze zwłok lub od żywego człowieka. Wskazuje on, że choć przedmioty tej grupy należą do *res extra commercium*, to jednak w doktrynie prawa cywilnego powszechnie uznaje się je za rzeczy w rozumieniu art. 45 kodeksu cywilnego. Przedmiotem rozważań autora są również narkotyki, jako przedmiot przestępstwa prania pieniędzy. M. Prengel przywołuje argumentację przedstawicieli doktryny niemieckiej i szwajcarskiej, którzy wskazują, że narkotyki nie stanowią zagrożenia dla podstawowego dobra prawnego, tj. prawidłowego obrotu gospodarczego (względnie prawidłowego funkcjonowania życia gospodarczego) oraz, że uznanie narkotyków nielegalnego pochodzenia jako przedmiotu przestępstwa prania pieniędzy zbyt rozszerza pojęcie „mienienia”. Podsumowując, autor stwierdza, że „może i jest to trafne rozwiązanie, jednak sama argumentacja nie przekonuje”. Trzeba wskazać, iż narkotyki nie mogą być uznane za wartości podlegające „praniu” mimo, że mieszczą się chociażby w pojęciu mienia ruchomego. Niemniej jednak należą do *res extra commercium*, których nie obejmuje dyspozycja art. 299 § 1 k.k.

podzielone, gdyż jedni przyjmują, iż chodzi o korzyść pochodzącą zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio z czynu zabronionego⁴¹⁹, drudzy natomiast, że chodzi tylko i wyłącznie o korzyść pochodzącą pośrednio z czynu zabronionego⁴²⁰. Nie ulega wątpliwości, iż korzyść należy rozumieć jako każde przysporzenie obejmujące zwiększenie aktywów lub zmniejszenie pasywów.

Zwolennicy pierwszej z teorii wyjaśniają swe stanowiska następująco: W. Wróbel podaje, że „należy przyjąć, iż pod tym pojęciem [M.M. – „wartości majątkowych” pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego] należy rozumieć korzyści pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z popełnionego przestępstwa”. Wskazuje on, iż „mogą to być także te składniki majątkowe, które bezpośrednio pochodzą z popełnionego przestępstwa (np. skradzione mienie)”⁴²¹. Wspomniany autor podnosi, iż w przypadku zachowania tożsamości podmiotu „w którego mieniu dokonują się przekształcenia majątkowe (zastępowanie przedmiotów i praw, pochodzących bezpośrednio z korzyści związanych z popełnieniem przestępstwa, przez inne), każde następne zastąpienie powoduje, że mienie uzyskane może być przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa prania brudnych pieniędzy. Charakter brudnych pieniędzy posiadają także wartości majątkowe określone w art. 299 § 1, uzyskane za przedmioty pochodzące bezpośrednio z przestępstwa, jako pożytki prawne, na przykład zapłata za ich używanie lub odsetki – na przykład od pieniędzy pochodzących z handlu narkotykami ulokowanych na oprocentowanym rachunku bankowym”⁴²². R. Zawłocki wyjaśniając zwrot wartości „pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” podaje natomiast tylko, że „chodzi tutaj zarówno o korzyść bezpośrednią, jak i pośrednią z popełnionego wcześniej przestępstwa”⁴²³. T. Stępień i K. Stępień wskazują jedynie, na wyraźną różnicę znamienia z art. 299 § 1 (pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego) wobec znamienia z art. 291 kk. Ci autorzy dodają, iż „przedmiotem przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. są także korzyści uzyskane pośrednio z popełnienia czynu zabronionego”⁴²⁴. Swojego stanowiska nie uzasadniają natomiast W. Filipkowski, M. Kulik, J. T. Stefański.

⁴¹⁹ Tak: R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1419, M. Kulik, *Kodeks...*, op. cit., wyd. V, s. 695, W. Filipkowski, *Zwalczanie...*, op. cit., s. 113, O. Górniok, *Kodeks...*, op. cit., s. 399, W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 722, J. T. Stefański, *Przestępstwo „prania brudnych pieniędzy”*, Pal. 1997, Nr 7-8, s. 38, T. Stępień, K. Stępień, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 51, K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie...*, op. cit., s. 103, M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 322, J. Bojarski, S. Leszczyński, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 110.

⁴²⁰ Tak: J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2000, s. 564, J. Skorupka, *Pojęcie „brudnych...”*, op. cit., s. 45, J. Długosz (w:) R. Zawłocki (red.): *System prawa karnego, Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, t. 9, Warszawa 2011, s. 586-587.

⁴²¹ Zob. W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 722.

⁴²² *Tamże*.

⁴²³ R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1419. W innej publikacji wskazany autor opowiada się wyraźnie jednak za poglądem, iż przesłanki pochodzenia „z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” nie spełniają „wartości majątkowe” pochodzące bezpośrednio z czynu zabronionego. Na potwierdzenie tej okoliczności przytaczając orzeczenie SN (sygn. akt V KK 43/10). Zob. R. Zawłocki (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 222-316. Tom II*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2013, wyd. I, s. 779.

⁴²⁴ Por. T. Stępień, K. Stępień, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 51.

Wątpliwości wobec omawianego zwrotu prezentuje A. Michalska-Warias, która podaje, iż „jego dosłowne rozumienie prowadziłoby do wniosku, że przedmiotem czynności wykonawczych prania pieniędzy nie mogą być dobra pochodzące bezpośrednio z przestępstwa, lecz dopiero dobra uzyskane przy pomocy korzyści pochodzących z przestępstwa”⁴²⁵. Dalej autorka wskazuje, iż „dominuje jednak pogląd, że określenie to obejmuje zarówno wszelkie środki majątkowe pochodzące bezpośrednio z przestępstwa, jak i kolejne etapy „prania” pieniędzy, kiedy to pochodzące z przestępstwa korzyści zamieniane są na inne dobra majątkowe”⁴²⁶. Ta sama autorka podaje w innym miejscu, iż „wykładnia taka wydaje się jednak niedopuszczalna ze względu na funkcje kryminalno-polityczne, jakie ma spełniać omawiana norma prawna. Zupełnie niezrozumiałą byłaby bowiem penalizacja czynności polegającej na wywożeniu za granicę dewiz zakupionych np. za skradzione pieniądze, przy jednoczesnym braku penalizacji wywożenia za granicę pieniędzy pochodzących z przestępstwa bezpośrednio”⁴²⁷.

Określone wątpliwości w tej mierze podnosi również J. Bojarski, który wskazuje, iż stosując wykładnię językową należałoby przyjąć, iż chodzi wyłącznie o korzyść pochodzącą pośrednio z czynu zabronionego, gdyż przepis mówi wyraźnie o tym, że środki płatnicze, itd. pochodzą nie z przestępstwa, lecz z korzyści z niego pochodzących. A zatem związek „pranych pieniędzy” z przestępstwem jest jedynie pośredni. Zdaniem J. Bojarskiego, wydaje się to jednak sprzeczne z wykładnią celowościową omawianego przepisu, albowiem wartości majątkowe pochodzące bezpośrednio z przestępstwa są przedmiotem tzw. prania pieniędzy pierwszego stopnia, czyli owego procederu w ścisłym tego słowa znaczeniu. Ten autor wywodzi, iż przyjmując stanowisko, że przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa prania pieniędzy mogą być jedynie wartości „pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”, należałoby uznać, że formy prania pieniędzy, uznawane w kryminologii za podstawowe, nie wypełniają znamion przestępstwa z art. 299 § 1 k.k.⁴²⁸

Ku pierwszej z teorii opowiedział się również J. Duży, który ma rację wskazując, iż przy wykładni tego pojęcia i dla uniknięcia kolizji norm paserstwa i prania pieniędzy należy odwołać się „w procesie stosowania prawa przede wszystkim do przedmiotu ochrony prawno-karnej oraz charakteru czynności wykonawczych tych typów przestępstw”⁴²⁹. Dalej podaje on za I. Andrejewem, że „wyobrażenie przedmiotu ochrony służy lepszej interpretacji przepisu karnego, pozwala racjonalnie wyznaczyć zakres objętego nim czynu zabronionego”⁴³⁰. Wspomnia-

⁴²⁵ A. Michalska-Warias (w:) *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 642.

⁴²⁶ *Tamże*, s. 642.

⁴²⁷ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, op. cit., s. 335.

⁴²⁸ Zob. J. Bojarski, *Przestępstwa gospodarcze związane z działalnością banków*, Wyd. TNOiK, Toruń 2001, s. 104 -105, J. Bojarski, *Przepisy polskiego prawa karnego dotyczące odpowiedzialności pracowników instytucji finansowych za pranie pieniędzy* (w:) A. Adamski (red.), *Przestępczość...*, op. cit., s. 341.

⁴²⁹ J. Duży, *Korzyść w przestępstwie prania pieniędzy*, Prok. i Pr. 2010, Nr 12, s. 36.

⁴³⁰ J. Duży, *Korzyść...*, op. cit., s. 37.

ny autor w konkluzji stwierdza, iż „to że związek przyczynowy w typie czynu zabronionego określonego w art. 299 § 1 k.k. ma zachodzić pomiędzy brudnymi pieniędzmi a korzyścią związaną z popełnieniem czynu zabronionego, a nie pomiędzy brudnymi pieniędzmi a popełnieniem czynu zabronionego, w istocie nie czyni zasadniczej różnicy w procesie dowodzenia. Skoro bowiem brudne pieniądze mają być kolejnym elementem w łańcuchu zdarzeń, poczynawszy od czynu zabronionego pierwotnego, poprzez korzyści związane z jego popełnieniem aż do finalnego zachowania polegającego na ich praniu, to nie można źródła ich pochodzenia pominąć w analizie. W przeciwnym wypadku wspomniany ciąg zdarzeń nie zostałby zamknięty poprzez wskazanie, jak w tym nieprzerwanym łańcuchu zdarzeń korzyści były przekształcane”. W ocenie J. Dużego „co najwyżej [...] w konkretnym postępowaniu karnym nie będzie koniecznym udowodnienie, że dane, konkretne środki będące przedmiotem procedury prania pieniędzy pochodzą z konkretnego czynu, a możliwym będzie spojrzenie całościowe obejmujące szerszy ciąg zdarzeń, który prowadził do uzyskania pranych pieniędzy w drodze przestępnej. To jednak jedyne ułatwienie, na które pozwala kształt znamion art. 299 § 1 k.k.”⁴³¹.

W doktrynie przyjmując szerokie rozumienie tego pojęcia, słusznie odwołano się do ratyfikowanej przez Polskę Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu. Według terminologii tej Konwencji „dochody” oznaczają każdą korzyść ekonomiczną pochodzącą lub uzyskaną bezpośrednio lub pośrednio z przestępstw. Może ona stanowić każde mienie, zarówno materialne, jak i niematerialne, ruchome lub nieruchome, oraz dokumenty prawne lub inne stanowiące dowód tytułu do tego mienia lub prawo na tym mieniu (art. 1 lit. b Konwencji). Według konwencji „przestępstwo bazowe” oznacza każde przestępstwo, skutek którego zostały uzyskane dochody, które mogą być przedmiotem przestępstwa prania pieniędzy. J. Duży uważa, że „powołane wyżej uregulowanie międzynarodowe zobowiązujące Polskę do ścigania procedury prania pieniędzy mówi więc wprost zarówno o pośrednim, jak i bezpośrednim pochodzeniu korzyści podlegających praniu z czynu zabronionego”⁴³².

Zwolennicy drugiej z teorii uzasadniają swoje stanowisko następująco: J. Wojciechowski wskazuje, iż przedmiotem przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. nie jest majątek pochodzący bezpośrednio z przestępstwa, albowiem jego przyjmowanie, nabywanie, itd. jest przedmiotem odpowiedzialności za paserstwo z art. 291 k.k. Natomiast w przestępstwie „prania pieniędzy” chodzi raczej o majątek związany z przestępstwem pośrednio, który pośrednio pochodzi z korzyści związanych z przestępstwem⁴³³.

⁴³¹ Tamże, s. 45-46.

⁴³² J. Duży, *Zorganizowana przestępczość podatkowa w Polsce. Zwalczanie przestępczego nadużycia mechanizmów podatków VAT i akcyzowego*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 71.

⁴³³ Por. J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2000, s. 564.

Zwolennikiem tej teorii jest także J. Skorupka, który podaje, iż z treści art. 299 § 1 k.k. nie wynika, „że będące przedmiotem wykonawczym środki płatnicze itd. muszą pochodzić z przestępstwa, ale z korzyści związanych z jego popełnieniem, a precyzyjnie rzecz ujmując, z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”. Wg Niego „brzmienie art. 299 § 1 daje zatem podstawę do stwierdzenia, że dla uznania środków płatniczych itd. za „brudne pieniądze” niezbędne i konieczne jest ustalenie, że pochodzą one z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”. Autor ocenia, iż „wymieniony przepis nie stwarza więc wymogu pochodzenia „brudnych pieniędzy” z czynu zabronionego, ale z korzyści związanych z jego popełnieniem.”⁴³⁴. Dalej ten autor wskazuje, iż „należy odróżnić pojęcia „przedmiot uzyskany za pomocą czynu zabronionego” i „przedmiot pochodzący z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”. Pierwsze z tych pojęć występuje w opisie ustawowych znamion typu czynu z art. 291 § 1 k.k., natomiast drugi w opisie ustawowych znamion czynu z art. 299 § 1 k.k.”. Ten autor rozumie to w ten sposób, że „popełnienie czynu zabronionego ma przynieść określone korzyści i dopiero z tych korzyści ma pochodzić ów przedmiot (np. wprowadzanie do obrotu narkotyków przynosi korzyści majątkowe, z których pochodzą środki płatnicze uzyskane za wymienione korzyści)”⁴³⁵.

Jak wskazał w jednym z orzeczeń SN przez pojęcie „rzecz uzyskana za pomocą czynu zabronionego” należy rozumieć jako wejście w jej posiadanie w wyniku posłużenia się czynem zabronionym przez przepisy prawa karnego⁴³⁶.

Wobec powyższego J. Skorupka wskazuje: „wydaje się więc, że interpretując przepis art. 299 § 1 k.k., nie można przedmiotu pochodzącego z czynu zabronionego (uzyskanego za pomocą czynu zabronionego) utożsamiać z przedmiotem pochodzącym z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”. Podsumowując swoje rozważania ten autor podaje: „należy wyrazić pogląd, że brzmienie art. 299 § 1 k.k. daje podstawę do przyjęcia, że przedmiotem czynności wykonawczych w tym typie czynu zabronionego są przedmioty i prawa (tzw. brudne pieniądze), których związek z popełnionym czynem jest jedynie pośredni. Przesłanki pochodzenia z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego nie spełniają te przedmioty i prawa, które zostały uzyskane z pomocą czynu zabronionego, a więc pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego”⁴³⁷.

Do wskazanego stanowiska przyłączyła się również J. Długosz, która prezentując swoje stanowisko wskazuje, że „sposób ujęcia znamion art. 299 § 1 k.k. pozwala zaliczyć do katalogu przedmiotów czynności sprawczych tego przestępstwa każdy przedmiot lub prawo, które wykazuje pośrednie powiązanie z poprzedzającym go czynem zabronionym. Oznacza to, że przesłanki pochodzenia z „korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” nie spełniają te przedmioty lub prawa,

⁴³⁴ J. Skorupka, *Pojęcie „brudnych pieniędzy” w prawie karnym*, Prok. i Pr. 2006, Nr 11, s. 42.

⁴³⁵ *Tamże*, s. 44.

⁴³⁶ Uchwała SN z dnia 19 lipca 1995 r., sygn. akt I KZP 27/95, OSNKW 1995, Nr 9-10, poz. 60.

⁴³⁷ J. Skorupka, *Pojęcie „brudnych...”, op. cit.*, s. 45.

które uzyskane zostały za pomocą czynu zabronionego, a zatem pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego⁴³⁸. Wskazana autorka podaje także, iż nie stanowią „brudnych wartości” „przedmioty lub prawa uzyskane w zamian za popełnienie takiego czynu, pod warunkiem, że nie zostały one poddane przetworzeniu lub zamianie na surogaty, a ich wartość nie uległa zmianie. Będą to więc przede wszystkim tzw. owoce przestępstwa (*quaesita sceleris*), np. skradzione lub sfalszowane pieniądze, a także przedmioty będące produktem przestępstwa (*producta sceleris*), tj. pożytkiem prawnym, takim jak np. nielegalnie wytworzone narkotyki⁴³⁹.

Patrząc na wskazany zwrot „pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” jedynie od strony normatywnej być może należałoby zgodzić się ze stanowiskiem, iż przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa prania pieniędzy mogą być jedynie „wartości majątkowe” pochodzące pośrednio z czynu zabronionego. Choć wykładnia językowa ma pierwszeństwo wobec innych wykładni, uzasadnieniem dla przyjęcia, iż przedmiotem czynności wykonawczych prania pieniędzy są zarówno wartości majątkowe pochodzące bezpośrednio jak i pośrednio z czynu zabronionego jest zastosowanie zasady „a maiori ad minus” (z większego na mniejsze). Skoro przedmiotem czynności wykonawczych prania pieniędzy mogą być wartości majątkowe pochodzące pośrednio z czynu zabronionego, to tym bardziej takim przedmiotem mogą być wartości majątkowe pochodzące bezpośrednio z czynu zabronionego⁴⁴⁰.

Wskazane wyżej wątpliwości doktryny, znalazły również odzwierciedlenie w orzecznictwie. W postanowieniu z dnia 15 lipca 2009 r. (sygn. akt II AKz 417/09) SA w Katowicach przyjął, że „przepis art. 299 § 1 k.k. nie wymaga, aby przedmiotem tak zwanego przestępstwa prania pieniędzy były wartości majątkowe uzyskane za pomocą czynu zabronionego. W tym miejscu art. 299 § 1 k.k. zdecydowanie różni się od tak zwanego przestępstwa paserstwa, bo nie ogranicza swej regulacji tylko do wartości majątkowych uzyskanych za pomocą czynu zabronionego. Zakres przedmiotowy art. 299 § 1 k.k. jest zdecydowanie szerszy i obejmuje wartości majątkowe, które co najmniej w sposób pośredni są związane z czynem zabronionym. Ustawodawca wymaga, aby wartości majątkowe pochodziły z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Chodzi więc o zbadanie, czy sprawca „pierwotnego” czynu zabronionego posiadałby określone wartości majątkowe, gdyby nie popełnił tego czynu. Korzyścią w rozumieniu art. 299 § 1 k.k. jest przy tym zarówno zwiększenie aktywów, jak i zmniejszenie pasywów⁴⁴¹.

Tę linię orzecniczą potwierdził Sąd Najwyższy, który w postanowieniu z dnia 15 kwietnia 2010 r. (sygn. akt II KK 226/09) przyjął, że „pod pojęciem „korzyści

⁴³⁸ J. Długosz (w:) R. Zawłocki (red.): *System prawa karnego, Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, t. 9, Warszawa 2011, s. 586-587.

⁴³⁹ J. Długosz, *Przestępstwo prania pieniędzy* (w:) R. Zawłocki, *Prawo karne gospodarcze*, Wyd. C.H.Beck, Warszawa 2012, s. 387.

⁴⁴⁰ Tak też uchwała SN (7) z dnia 18 grudnia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/13).

⁴⁴¹ LEX Nr 519615, KZS 2010/11/55, OSA 2010/7/3-10. Glosa aprobująca do tego orzeczenia zob. A. Golonka, *Prok. i Pr.* 2012, Nr 1, s. 176-182.

związanych z popełnieniem czynu zabronionego” należy rozumieć korzyści pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z popełnionego przestępstwa”. Wskazane znamię czynu zabronionego było również przedmiotem postępowania Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 2 lutego 2011 r. (sygn. akt II KK 159/10) wskazał, że „dla realizacji znamion z art. 299 § 1 k.k. konieczne jest by te wymienione w dyspozycji tego przepisu rzeczy, stanowiące przedmiot karalnych czynności wykonawczych, pochodziły z „korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego”. Oznacza to, że niezbędne jest ustalenie owego czynu oraz korzyści bezpośrednio lub pośrednio z niego odniesionej przez sprawcę lub inną osobę, a następnie wprowadzonej do obrotu”. Tę linię orzecznictwą odzwierciedlają również następujące orzeczenia: wyrok SA w Krakowie z dnia 28 października 2009 r. (sygn. akt II AKa 184/09)⁴⁴², wyrok SA w Katowicach z dnia 8 czerwca 2010 r. (sygn. akt II AKa 108/10)⁴⁴³, wyrok SA w Katowicach z dnia 14 grudnia 2012 r. (sygn. akt II AKa 324/12), wyrok SA w Warszawie z 11 lutego 2013 r. (sygn. akt II AKa 316/12).

Druga linia orzecznictwa przebiega według podziału wskazanego wyżej w doktrynie. W postanowieniu z dnia 1 września 2010 r. (sygn. akt V KK 43/10) Sąd Najwyższy przyjął, że „przesłanki pochodzenia „z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” nie spełniają te przedmioty i prawa, które zostały uzyskane za pomocą czynu zabronionego, a więc pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego”⁴⁴⁴. W tym duchu wypowiedział się również w wyroku z dnia 21 kwietnia 2011 r. SA w Katowicach (sygn. akt II AKa 20/11) podnosząc, że „*ratio legis* przepisu art. 299 k.k. polega na tym, że penalizowane jest tu zachowanie polegające na swego rodzaju „legalizacji” korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Jednak tym samym nie mogą te środki pochodzić bezpośrednio z czynu zabronionego. Odmienne interpretacja prowadziłaby do uznania, że sprawcą przestępstwa „prania brudnych pieniędzy” byłby każdy kto w wyniku popełnienia jakiegokolwiek czynu zabronionego odniósłby korzyść majątkową, a następnie nią rozporządził”. Tę linię orzecznictwą odzwierciedlają również następujące orzeczenia: wyrok SA we Wrocławiu z dnia 31 maja 2010 r. (sygn. akt II AKa 103/10)⁴⁴⁵, wyrok SA w Łodzi z dnia 13 grudnia 2012 r. (sygn. akt II AKa 198/12)⁴⁴⁶, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 21 lutego 2012 r. (sygn. akt II AKa 338/11)⁴⁴⁷, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 10 kwietnia 2013 r. (sygn. akt II AKa 78/13), wyrok SA we Wrocławiu z dnia 6 listopada 2012 r. (sygn. akt II AKa 263/12).

⁴⁴² KZS 2009, z. 12, poz. 61.

⁴⁴³ Biul SAKa 2010, Nr 3, s. 6-7.

⁴⁴⁴ Głosę krytyczną do przedmiotowego orzeczenia przygotowała A. Golonka, wskazując słusznie, że „korzyści, z których czerpany jest „brudny dochód” mogą, ale nie muszą, pochodzić tylko pośrednio z czynu pierwotnego. Najczęściej, zwłaszcza w przypadku zorganizowanych grup przestępczych, ich „podstawowa działalność” będzie stanowiła źródło pochodzenia „brudnych zysków”, a tym samym ich związek z czynem pierwotnym będzie bezpośredni”. Zob. LEX Nr 149775, Teza 2 albo CPKiNP 2012, Nr 1, s. 153-162.

⁴⁴⁵ LEX Nr 621557.

⁴⁴⁶ LEX Nr 1237093.

⁴⁴⁷ LEX Nr 1171343.

Rozbieżności w orzecznictwie dostrzegła również Prokuratura Generalna, która rozważała wystąpienie do Sądu Najwyższego z wnioskiem w trybie art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni art. 299 § 1 k.k.⁴⁴⁸, jednakże od tego odstąpiła.

Ostatecznie rozstrzygnięcie w tej kwestii zapadło wskutek pytania prawnego skierowanego do Sądu Najwyższego. Postanowieniem z dnia 25 września 2013 r. (sygn. akt I KZP 10/13) SN na podstawie art. 441 § 2 k.p.k. przekazał rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego powiększonemu składowi Sądu Najwyższego.

Skład 7-osobowy Sądu Najwyższego w dniu 18 grudnia 2013 r. podjął uchwałę (sygn. akt I KZP 19/13), iż przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. są wymienione w tym przepisie „środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości” pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z popełnienia czynu zabronionego. W pkt 2 uchwały SN przyjął, że sprawcą przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. może być również sprawca czynu zabronionego, z którego popełnieniem związana jest korzyść stanowiąca przedmiot czynności wykonawczej. Ponadto, uchwale nadał moc zasady prawnej.

W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy dokonał interpretacji pojęć „związanych”, „pochodzi”, kładąc też duży nacisk na dobro chronione.

Sąd Najwyższy podał iż „[...] nie można tracić z pola widzenia, że pranie pieniędzy, zacierając nielegalne pochodzenie lub umieszczenie korzyści, godzić ma w prawidłowe funkcjonowanie obrotu gospodarczego, wymiar sprawiedliwości lub prawa majątkowe. Na tej podstawie nie sposób uznać, by każde rozporządzenie korzyścią pochodzącą także bezpośrednio z zabronionego czynu źródłowego mogło zostać uznane za realizujące dyspozycję art. 299 § 1 k.k., i to bez względu na kwestię wypełnienia, przy pomocy tego zachowania, strony podmiotowej wymienionego przestępstwa co do jego wszystkich znamion. Z pewnością więc można powiedzieć, że zachowania niezagrażające choćby w minimalnym stopniu dobrom prawnym leżącym u podstaw kryminalizacji omawianego czynu, w ogóle nie uzasadniają odpowiedzialności za przestępstwo określone w art. 299 § 1 k.k. Przy ocenie natomiast zachowań wykraczających poza ów minimalny stopień zagrożenia wskazanych wcześniej dóbr prawnych, możliwe jest także – w konkretnych okolicznościach – uznanie ich za znikomo szkodliwe społecznie”. Ponadto wskazał, że „pozostawienie poza jej zakresem [kryminalizacji – M.M.] czynności odnoszących się do środków bezpośrednio pochodzących z czynu zabronionego, traktowanych jako pierwsza faza prania pieniędzy, byłoby więc sprzeczne z racją rozważanego przepisu”. Trzeba przyjąć, iż wskazana uchwała, mająca moc zasady prawnej powinna przeciąć pojawiające się w doktrynie i orzecznictwie rozbieżności co do wskazanego znamienia czynu zabronionego.

⁴⁴⁸ J. Duży, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 września 2010 r. (sygn. akt V KK 43/10)*, PiP 2012, Nr 5, s. 133.

W doktrynie, analizy znamienia „pochodzi” – w kontekście tego jak długi powinien być łańcuch kolejnych substratów majątkowych określanych jako „brudne pieniądze” – dokonał M. Prengel podając, iż jak należy przypuszczać „nieprzypadkowo dokonano wyboru tego sformułowania, które ma zapewne objąć całość operacji mających na celu pranie pieniędzy. Chodzi tu nie tylko o pojedyncze czynności sprawcze, lecz przede wszystkim o cały „łańcuch” operacji, podczas których pierwotny przedmiot prania pieniędzy zachowując swoją równowartość zostanie zastąpiony (zamieniony) w toku następujących po sobie operacji przez inny”⁴⁴⁹. Dalej ten autor wskazuje, iż „właśnie pośrednie pochodzenie przedmiotów prania pieniędzy jest najbardziej problematycznym zagadnieniem, ponieważ z nim wiąże się zarówno „zwielokrotnienie”⁴⁵⁰, jak i „rozcieńczenie”⁴⁵¹: to one mogą prowadzić do nieskończonego „łańcucha” operacji mieniem, na którym będzie, przynajmniej teoretycznie, ciążyło brzemie ich „brudnego” pochodzenia”⁴⁵². Mając to na uwadze autor stawia pytanie, do którego momentu na takim „mieniu” ciąży znamie brudu? Odpowiadając na nie M. Prengel zastanawia się nad zastosowaniem teorii adekwatności w celu rozstrzygnięcia tego problemu. Tym samym przyjmuje on, iż „spowodowany skutek mający swoją przyczynę w czynie danej osoby nie będzie mógł być jej (karnoprawnie) przypisany wtedy, gdy taki skutek nie jest „normalnym” (przeciętnym) – z punktu widzenia doświadczenia życiowego – następstwem rozpatrywanego czynu”⁴⁵³.

Rozstrzygając to zagadnienie należy wskazać na prawidłowy pogląd W. Wróbla, który podaje, iż „mienienie” tak pochodzące pośrednio, jak i bezpośrednio z czynu zabronionego nosi „znamie brudnych pieniędzy do momentu, w którym trzecia osoba nabyła skutecznie prawa do tego mienia”. Dalej autor podaje iż „nabycie przez osobę trzecią możliwe jest wyłącznie w oparciu o przepisy o ochronie nabywcy w dobrej

⁴⁴⁹ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 322.

⁴⁵⁰ Autor jako przykład podaje serię następujących po sobie transakcji wymiany dóbr za środki pochodzące z czynu zabronionego (nieruchomość – dzieło sztuki – metale szlachetne). Podsumowując autor stwierdza, iż „przedmiot sprawczy straci znamie ciężącego na nim „brudu” wtedy, gdy pierwotny czyn zabroniony wraz z operacjami dążącymi do prania pieniędzy zostanie wykryty, a ostatni z przedmiotów całego „łańcucha” surogatów (względnie jego równowartość) – odebrany sprawcy. W takim stanie rzeczy trudno byłoby potwierdzić, iż istniałaby w dalszym ciągu potrzeba czynienia „niezdatnymi” do obrotu jakichkolwiek przedmiotów prania pieniędzy pochodzących z „łańcucha” zastępowanego mienia nabytego zwłaszcza przez osoby trzecie w dobrej wierze”, Zob. *Tamże*, s. 326-328.

⁴⁵¹ M. Prengel podaje jako przykład takiego działania nabycie samochodu o wartości 90 tys., przy czym 89.900 tej kwoty to legalne środki, 100 natomiast to środki z czynu zabronionego. Autor proponuje cztery teorie służące określeniu czy wskazane mienie jest jeszcze przestępne. Wg pierwszej z teorii, całość majątku została skażona, od środków o znamieniu „brudne”. Druga teoria głosi, iż czysta część „wybiela” brudne wartości majątkowe. Trzecia teoria wskazuje na procentowe skażenie mienia, ostatnia natomiast wskazuje na kwotowe skażenie mienia. Autor proponuje jako „mniejsze zło” połączenie dwóch wskazanych teorii skażenia procentowego mienia i skażenia kwotowego mienia, jako teorii wzajemnie się uzupełniających. Dodatkowo autor proponuje połączyć tę mieszaną teorię z tzw. klauzulą bagatelności, wtedy gdy „brudna” część mienia stanowi jedynie niewielki udział (procentowo-kwotowy) w całości. To razem wg autora powinno pomóc w dookreśleniu mienia jako jeszcze pochodzącego (lub już nie pochodzącego) z pierwotnego czynu zabronionego, Zob. *Tamże*, s. 329-332.

⁴⁵² M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 323.

⁴⁵³ *Tamże*, s. 325.

wierze (art. 169 k.c.) lub w inny sposób w drodze nabycia pierwotnego. Z uwagi bowiem na zakazy wynikające z treści art. 299, brudne pieniądze nie mogą stanowić skutecznego przedmiotu świadczenia, nie mogą być więc przedmiotem ważnej czynności cywilnoprawnej⁴⁵⁴.

W doktrynie podnosi się, że dla przyjęcia iż określone „wartości majątkowe” pochodzą z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego nie jest konieczne, by ten czyn został osądzony prawomocnym wyrokiem⁴⁵⁵. Nadto nie ma też znaczenia, iż jego karalność uległa przedawnieniu.

Zagadnieniem wymagającym rozważenia jest kwestia decyzji procesowej stwierdzającej popełnienie czynu zabronionego, będącego źródłem „brudnych wartości majątkowych”. W celu określenia o jaką decyzję chodzi należy ustalić znaczenie terminu „popełnienie czynu zabronionego”. Należy wskazać, iż postępowanie karne przygotowawcze wszczyna się, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 303 k.p.k.). Jednym z celów postępowania przygotowawczego jest ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo (art. 297 § 1 pkt 1 k.p.k.). Jeżeli dane istniejące w momencie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu jej zarzutów (art. 313 § 1 k.p.k.). Jeżeli natomiast postępowanie nie dostarczyło podstaw do wniesieniu aktu oskarżenia albo zachodzi negatywna przesłanka procesowa z art. 17 § 1 k.p.k. postępowanie umarza się. Wskazane wyżej uwagi prowadzą do wniosku, iż stwierdzenie popełnienia czynu zabronionego następuje na etapie postępowania przygotowawczego. Sąd nie rozstrzyga, czy zarzucany w akcie oskarżenia czyn zabroniony został popełniony, ale jedynie czy został on popełniony przez oskarżonego. Jeżeli w postępowaniu zostanie ustalone, że dany czyn zabroniony stanowiący przestępstwo popełniła określona osoba, wówczas podejmowane są czynności procesowe zmierzające do pociągnięcia jej do odpowiedzialności karnej. Natomiast, jeżeli po stwierdzeniu popełnienia czynu zabronionego nie zostanie ustalony jego sprawca, postępowanie zostaje umorzone. Jak wskazuje się w doktrynie, to decyzja kończąca postępowanie przygotowawcze będzie przesądzać czy został popełniony czyn zabroniony, czy też go nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia, albo czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego⁴⁵⁶. W przypadku wydania przez właściwy organ decyzji kończącej postępowanie przygotowawcze, z której wynika, że został po-

⁴⁵⁴ W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 722-723.

⁴⁵⁵ Zob. W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 723, R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1419. Podczas 3 rundy ewaluacji MONEYVAL ten aspekt także był analizowany. Stwierdzono wówczas, że „ewaluatorzy zgodzili się co do tego, że najwyraźniej skazanie nie jest konieczne w odniesieniu do krajowych przestępstw bazowych. Takiej jasności nie było, jeśli chodzi o zagraniczne przestępstwa bazowe, w odniesieniu do których polskie organy stwierdziły, że skazanie mogłoby być/byłoby konieczne”. Zob. *Szczegółowe sprawozdanie z 3. rundy oceny w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy i zwalczania finansowania terroryzmu w Polsce, Moneyval (2006)24*, [dalej: *Raport z 3 Rundy ewaluacji*], s. 34-35.

⁴⁵⁶ J. Skorupka, *Pojęcie „brudnych...”*, op. cit., s. 47, H. Skwarczyński, *Problematyka prawna przestępstwa bazowego związanego z nierzetelną fakturą VAT w procedurze prania brudnych pieniędzy*, MoP 2010, Nr 3, s. 165-166.

pełniony czyn zabroniony, może on stanowić źródło korzyści, z których pochodzą przedmioty czynności wykonawczych przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. Natomiast w przypadku wydania decyzji kończącej postępowanie przygotowawcze, z której wynika, iż czynu zabronionego nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia, albo czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego, brak jest podstaw do przyjęcia, że czyn zabroniony został popełniony, a w konsekwencji czyn, jeżeli został popełniony, nie stanowi źródła korzyści z którego pochodzą „brudne wartości majątkowe”⁴⁵⁷. Wobec powyższego dla przyjęcia, iż określone mienie pochodzi z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, nie musi być znana tożsamość jego sprawców. Mając na uwadze powyższe, J. Giezek stwierdza, że „jest oczywiste, że w sytuacji, gdy nie podjęto żadnej decyzji procesowej (w szczególności zaś decyzji o wszczęciu postępowania w sprawie o przestępstwo, z którego pochodzi korzyść majątkowa), tym bardziej trudno mówić o realizacji znamion strony przedmiotowej przestępstwa z art. 299 § 1 k.k.”⁴⁵⁸. Wydaje się, iż powyższe stwierdzenie jest nieco na wyrost i nie może być uznane za prawidłowe, skoro sąd zachowuje tu samodzielność jurysdykcyjną w ustaleniu tego znamienia strony przedmiotowej, oddaje ono jednak, jak należy sądzić, podejście do tego zagadnienia organów procesowych⁴⁵⁹. W wyroku z dnia 4 października 2011 r. (sygn. akt III KK 28/11) Sąd Najwyższy wskazał, że „znamień „korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” musi być udowodnio-

⁴⁵⁷ Por. J. Skorupka, *Pojęcie „brudnych...”, op. cit.*, s. 47-48.

⁴⁵⁸ J. Giezek, *„Brudne pieniądze” jako korzyść związana z popełnieniem czynu zabronionego* (w:) J. Skorupka (red.), *Rzeczny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdry*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 768.

⁴⁵⁹ W raporcie Prokuratury Generalnej zatytułowanego *„Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2011”* (PG III PZ 404/10/12 z dnia 22 maja 2012 r.), s. 4 wskazano, iż „orzeczenie to [sygn. akt III K 28/11 – M.M.] może istotnie wpłynąć na ograniczenie niepewności prawnej widocznej w praktyce prokuratorskiej od początku monitoringu prania pieniędzy, polegającej na braku jasnego stanowiska, czy oskarżanie z art. 299 k.k. jest dopuszczalne już wtedy, gdy przestępstwo bazowe zostało uprawdopodobnione w stopniu pozwalającym na wszczęcie w tym zakresie śledztwa, czy też wymagany jest w tym wypadku poziom ustaleń faktycznych dostateczny do przedstawienia zarzutów popełnienia przestępstwa bazowego, lub przestępstwo bazowe powinno zostać wręcz stwierdzone prawomocnym wyrokiem skazującym. Objawem wspomnianej niepewności była praktyka polegająca na powstrzymywaniu się ze stawianiem podejrzanym „autonomicznym” zarzutów z art. 299 k.k. i przedstawianiem ich dopiero wraz z zarzutami popełnienia przestępstw bazowych, co podczas orzekania niejako automatycznie rozwiązywało problem udowodnienia przestępstwa bazowego, koniecznego do skazania oskarżonych o pranie pieniędzy. Taki sposób procedowania, charakterystyczny nie tylko dla polskiego wymiaru sprawiedliwości, lecz także dla większości krajów spoza obszaru *common law* (w literaturze przedmiotu nazywany mianem „self-laundering”), był zauważalny w monitoringu prowadzonym w roku 2011 i latach ubiegłych. Jego najbardziej widocznym przejawem była niemal dwukrotnie większa liczba spraw typu self-laundering, niż postępowań z „autonomicznymi” zarzutami z art. 299 k.k., w ogólnej liczbie śledztw, w których doszło do przekształcenia postępowania z fazy *in rem* w *ad personam*. Liczba postępowań self-laundering (w 2007 r. – 58, w 2008 r. – 42, w 2009 r. – 41, w 2010 r. – 33, w 2011 r. – 42), podczas gdy postępowań „autonomicznych” było odpowiednio (w 2007 r. – 29, w 2008 r. – 21, w 2009 r. – 22, w 2010 r. – 19, w 2011 r. – 17). Na ten aspekt wskazywano także w związku z umorzeniem śledztwa dot. prania pieniędzy przez gang pruszkowski, podając, że „aby kogoś oskarżyć o wypranie pieniędzy pochodzących z przestępstwa, trzeba najpierw udowodnić, z jakiego konkretnego przestępstwa te wyprane pieniądze pochodzą”. Zob. B. Wróblewski, *Gangsterzy czyści i bogaci*, Gazeta Wyborcza z dnia 20-21 sierpnia 2011 r., s. 6.

ne⁴⁶⁰ w postępowaniu karnym w taki sam sposób, jak wszystkie pozostałe znamiona przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. Należy przy tym podkreślić, że ustawodawca nie wymaga ustalenia przez sąd, aby czyn, stanowiący źródło wartości majątkowych mających charakter „brudnych pieniędzy”, spełniał wszystkie znamiona przestępstwa. Sąd nie jest zwolniony z konieczności udowodnienia przynajmniej tych przedmiotowych elementów czynu „pierwotnego”, które pozwalają na jego zakwalifikowanie pod znamiona konkretnego czynu zabronionego zawartego w ustawie karnej, ani też nie jest zwolniony od wskazania tej kwalifikacji”. W tym samym orzeczeniu Sąd Najwyższy wyjaśniał ponadto, iż „w ustaleniu realizacji znamion przestępstwa z art. 299 § 1 k.k., w tym znamienia pochodzenia „wartości majątkowych stanowiących brudne pieniądze”, sąd zachowuje samodzielność jurysdykcyjną w granicach wyznaczonych treścią art. 7 i 8 k.p.k.”⁴⁶¹.

Na marginesie powyższego, należy odnotować, iż zdaniem przedstawicieli niemieckich organów ścigania karnego⁴⁶² „w przypadku niemożności dowiedzenia przestępstwa pierwotnego sprawcy, który popełnia jednocześnie przestępstwo prania pieniędzy, istnieje możliwość ukarania go za to ostatnie. Chodzi tu w szczególności o sytuacje, w których będzie można udowodnić przestępcze pochodzenie mienia przy jednoczesnych trudnościach w dowiedzeniu popełnienia przez niego przestępstwa pierwotnego, np. wtedy, gdy nie będzie znana tożsamość sprawców”⁴⁶³. Sytuacje braku możliwości potwierdzenia przedmiotowo istotnych elementów czynu zabronionego występują często w praktyce organów ścigania. Jak wskazuje D. Potakowski: „zdarza się, że wiemy, iż doszło do prania, a my nie jesteśmy w stanie udowodnić pochodzenia tych pieniędzy”. Z tego względu funkcjonariusze postulują potrzebę zmiany przepisu, np. na wzór belgijski, gdzie pranie pieniędzy jest traktowane jako przestępstwo niezależne. Nie trzeba udowadniać przestępstwa źródłowego”⁴⁶⁴.

Ostatecznie wyjaśnienia wymaga jeszcze pojęcie czynu zabronionego. Jak wiadomo, ten termin został zdefiniowany w art. 115 § 1 k.k. W myśl tego przepisu

⁴⁶⁰ Nie udowodnienie tego znamienia czynu zabronionego, może być przyczyną uchylenia wyroku sądu I instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Zob. wyrok SA w Warszawie z dnia 1 sierpnia 2012 r. (sygn. akt II AKa 211/12)

[http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/154500000001006_II_AKa_000211_2012_Uz_2012-08-01_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/154500000001006_II_AKa_000211_2012_Uz_2012-08-01_001), wyrok SA w Poznaniu z dnia 4 lipca 2013 r. (sygn. akt II AKa 51/13),

[http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/153500000001006_II_AKa_000051_2013_Uz_2013-07-04_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/153500000001006_II_AKa_000051_2013_Uz_2013-07-04_001)

Podobnie, zob. wyrok SA w Warszawie z dnia 11 lutego 2013 r. (sygn. akt II AKa 316/12), przy czym przekazanie sprawy w tym zakresie nastąpiło do Prokuratury prowadzącej postępowanie przygotowawcze.

[http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/154500000001006_II_AKa_000316_2012_Uz_2013-02-11_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/154500000001006_II_AKa_000316_2012_Uz_2013-02-11_001)

⁴⁶¹ OSNKW 2011/11/101, LEX Nr 1099304, Biul. SN 2011/12/13 oraz Prok. i Pr. – wkł. 2012, Nr 4, poz. 8, LEX Nr 1130708. Podobnie wyrok SA w Krakowie z dnia 16 października 2012 r., sygn. akt II AKa 148/12, KZS 2012/12/51, Prok. i Pr. – wkł. 2013/5/36, LEX Nr 1293420.

⁴⁶² M. Gradowski, J. Ziegler, *Geldwäsche. Gewinnabschöpfung. Erste Erfahrungen mit den neuen gesetzlichen Regelungen (§§ 261, 43a, 73d StGB und Geldwäschegesetz)*, Wiesbaden 1997 (za:) M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 314.

⁴⁶³ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 314.

⁴⁶⁴ T. Pietryga, *Prokuratorzy...*, *op. cit.*, Rzeczpospolita z dnia 10 lipca 2007 r.

czynem zabronionym jest zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej. O. Górniok komentując ten termin w kontekście art. 299 § 1 k.k. pisze: „nareszcie zrezygnowano z nawet przykładowego wyliczenia czynów, z jakich prane wartości pochodzą”⁴⁶⁵. Należy wskazać, iż w pierwotnej wersji art. 299 § 1 k.k. wymieniał przykładowo, poprzez zwrot „w szczególności” przestępstwa z których mogły pochodzić wartości majątkowe podlegające „praniu”. Nie oznacza to jednak, że do czasu zmiany dokonanej z dniem 23 czerwca 2001 r. „brudne” wartości majątkowe mogły pochodzić tylko z wymienionych czynów zabronionych⁴⁶⁶. Ostatecznie, słusznie przykładowe wyliczenie pierwotnych czynów zabronionych wyeliminowano z dyspozycji art. 299 § 1 k.k.

Jak wskazuje W. Wróbel „z uwagi na treść art. 115 § 1 dotyczy to wszystkich typów przestępstw określonych w kodeksie karnym oraz innych ustawach przewidujących czyny zabronione pod groźbą kary jako przestępstwa lub przestępstwa skarbowe”⁴⁶⁷. Szersze rozumienie czynu zabronionego w kontekście art. 299 § 1 k.k. proponuje R. Zawłocki, który wskazuje, iż chodzi o „każde zachowanie się sprawcy, nawet nieosądzone, wskazane w ustawie pod groźbą kary (wykroczenia i przestępstwa oraz wykroczenia i przestępstwa skarbowe)”⁴⁶⁸. Innego zdania jest A. Michalska-Warias, która podaje, iż „użyte w art. 299 § 1 k.k. określenie „czyn zabroniony” odnosi się wyłącznie do czynów zabronionych formalnie wypełniających znamiona przestępstwa określonego w kodeksie karnym lub ustawach szczególnych zawierających przepisy karne, nie rozciąga się natomiast na wykroczenia oraz przestępstwa i wykroczenia skarbowe. Wniosek taki można wyprowadzić z faktu, że zarówno kodeks wykroczeń, jak i kodeks karny skarbowy zawierają własne definicje czynów zabronionych (art. 47 § 1 k.w. oraz art. 53 § 1 k.k.s.) a zgodnie z brzmieniem art. 116 k.k. przepisy części ogólnej nie powinny być stosowane do ustaw, które wyraźnie wyłączają ich stosowanie. W przypadku prawa wykroczeń zasadą jest niestosowanie przepisów kodeksu karnego, a już na pewno nie byłoby to dopuszczalne w przypadku definicji pojęcia, które zdefiniowano także w kodeksie wykroczeń w art. 47 § 1. Podobnie art. 20 § 2 k.k.s. nie wymienia art. 115 § 1 k.k. jako przepisu, który powinien być stosowany na gruncie prawa karnego skarbowego”⁴⁶⁹. Według art. 53 § 1 k.k.s. czynem zabronionym w rozumieniu tej ustawy jest tylko zachowanie o zna-

⁴⁶⁵ O. Górniok, *Z problematyki prawnokarnej prania pieniędzy na tle ustawy z dnia 16 listopada 2000 r.*, PS 2002, Nr 4, s. 28. Z kolei E. Zielińska prezentuje pogląd, w myśl którego pranie pieniędzy winno penalizować „wyłącznie legalizację dochodów pochodzących z najgroźniejszych form przestępczości zorganizowanej”. Zob. E. Zielińska, *Polskie prawo karne a ochrona interesów ekonomicznych Wspólnot Europejskich*, PiP 2001, Nr 1, s. 44.

⁴⁶⁶ Odmienne A. Golonka, która wskazuje, że „do tego czasu [23 czerwca 2001 r. – M.M.] bowiem, dla przypisania sprawcy przestępstwa prania pieniędzy wymagano również, aby nielegalne korzyści pochodziły z katalogu czynów zabronionych, przykładowo wymienionych w art. 299 k.k., stanowiącym w tym względzie zasadniczo powielenie art. 5 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego, regulującego uprzednio tę materię”. Zob. A. Golonka, *Prawnoporównawcze aspekty pochodzenia „brudnych pieniędzy” w ujęciu prawa niemieckiego i polskiego*, CPKiNP 2009, z. 3, s. 100.

⁴⁶⁷ W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 722.

⁴⁶⁸ R. Zawłocki, op. cit., wyd. IV, s. 1419.

⁴⁶⁹ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, op. cit., s. 336.

mionach określonych w kodeksie karnym skarbowym, chociażby nie stanowiło ono przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego. Na poparcie swojej tezy autorka dodaje: „skoro prawo karne skarbowe definiuje czyn zabroniony na własne potrzeby i nie zalicza do tej kategorii przestępstw określonych w kodeksie karnym, zasadny wydaje się pogląd, iż także czyn zabroniony w rozumieniu kodeksu karnego nie obejmuje zdefiniowanego gdzie indziej czynu zabronionego w rozumieniu prawa karnego skarbowego”⁴⁷⁰. Jako ostatni argument A. Michalska-Warias podaje, iż „w końcowej części przepisu art. 299 § 1 k.k. ustawodawca mówi o „przestępnym pochodzeniu” wymienionych na początku przepisu wartości majątkowych. Nie sposób przyjąć, że wartości majątkowe pochodzące z wykroczenia mogą być uznane za posiadające przestępne pochodzenie”⁴⁷¹. Poza wskazaną argumentacją A. Michalska-Warias dodaje, iż „przyjęcie interpretacji proponowanej przez R. Zawłockiego prowadziłoby do trudnej do uzasadnienia sytuacji, w której przestępstwem byłoby w zasadzie korzystanie z owoców pewnych wykroczeń. Nadto – dodaje – uznanie za przestępstwo czynności mających na celu pranie pieniędzy pochodzących z wykroczenia byłoby reakcją niewspółmierną do wagi tego typu czynów i nadmiernie poszerzałoby wytyczone przez art. 299 § 1 k.k. pole penalizacji”⁴⁷². Według O. Górniok „stwierdzenie przestępnego pochodzenia polega na ustaleniu faktu, iż korzyści, o których mowa w tym przepisie [M.M. – art. 299 § 1 kk.], pochodzą bezpośrednio lub pośrednio z przestępstw innej osoby, i dokonywane jest we wszystkich fazach postępowania karnego przewidzianego poza prawem karnym powszechnym, także w prawie karnym administracyjnym i karnym skarbowym. Źródłem pochodzenia musi być zawiniony czyn zabroniony – przestępstwo”⁴⁷³. Trzeba przyjąć, iż „brudne pieniądze” mogą pochodzić tylko z przestępstw, choć praktyka pokazuje, iż nie wszyscy tak interpretują to znamień⁴⁷⁴.

⁴⁷⁰ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, *op. cit.*, s. 337.

⁴⁷¹ *Tamże*, s. 337.

⁴⁷² *Tamże*. Odmienne zdanie prezentuje H. Skwarczyński, który uważa, iż obecne brzmienie art. 299 § 1 k.k. „wydaje się nie wykluczać sytuacji, w której walory podlegające „oczyszczeniu” pochodzić będą z czynu zabronionego stanowiącego wykroczenie skarbowe”. W tej sytuacji autor *de lege ferenda* postuluje aby termin którym posługuje się art. 299 § 1 k.k. „czyn zabroniony” ograniczyć jedynie do przestępstw. H. Skwarczyński, *Problematyka...*, *op. cit.*, s. 167.

⁴⁷³ O. Górniok, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 400. Tym samym cytowana autorka wyklucza możliwość pochodzenia „brudnego” mienia z wykroczeń.

⁴⁷⁴ Praktyka pokazuje jednak, iż za czyn zabroniony (bazowy) może być uznane wykroczenie skarbowe. Tak przyjęto w jednej ze spraw prowadzonych w Prokuraturze Okręgowej w Jeleniej Górze. Pranie pieniędzy było popełnione przy przyjęciu konstrukcji czynu ciągłego, a jednym z czynów zaliczonych do prania pieniędzy było wykroczenie skarbowe, które polegało na „nielegalnym przywiezieniu do Polski kupionych w Czechach wartości dewizowych, wyczerpujący znamiona wykroczenia skarbowego z art. 106f k.k.s.”, E. Węglarowicz-Makowska, *Charakterystyka śledztwa z art. 299 kk. dotyczącego „prania pieniędzy” przez właściciela kantoru wymiany walut oraz zatrudnionych przez niego pracowników* (w:) *Pragmatyka zwalczania przestępczości „prania pieniędzy” w Polsce. Materiały z V sympozjum zorganizowanego w Szkole Policji w Pile*, s. 140. Trzeba zauważyć również, że w doktrynie podnosi się, iż dyspozycja art. 299 § 1 kk. nie obejmuje przywozu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „brudnych pieniędzy”, jak również przesłanie lub ich przewóz przez granicę innego kraju, chyba że może to udaremnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia mienia. W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 716.

Najważniejsze dla udzielenia prawidłowej odpowiedzi, jak rozumieć użyty w art. 299 § 1 k.k. zwrot „czyn zabroniony” będzie prawidłowe odczytanie definicji tego pojęcia z art. 115 § 1 k.k., a w kontekście powstałej wyżej różnicy zdań zwrotu „ustawa karna”. Nie ulega wątpliwości, iż to pojęcie obejmuje kodeks karny i inne ustawy, które zawierają przepisy karne (tzw. pozakodeksowe) określające typy czynów zabronionych pod groźbą kary. Taką ustawą bez wątpienia jest także kodeks karny skarbowy, który jako ustawa karna przewiduje określone typy czynów zabronionych pod groźbą kary. W tej sytuacji nie ma znaczenia, iż kodeks karny skarbowy tworzy na swój użytek definicję czynu zabronionego. Przyjęcie, iż definicja art. 115 § 1 k.k. odejmuje także kodeks karny skarbowy, powoduje bezprzedmiotowość badania zakresu pojęciowego terminu „czyn zabroniony” w kodeksie karnym skarbowym. Interpretując pojęcie „ustawy karnej” z art. 115 § 1 k.k. należy się zastanowić czy w zakresie pojęciowym tego terminu znajduje się kodeks wykroczeń. Wydaje się, iż w sensie ścisłym taką ustawą nie jest, ale już *sensu largo* jest. Ponieważ jednak w prawie karnym nie należy stosować wykładni rozszerzającej, przeto kodeks wykroczeń wyłączymy z zakresu pojęcia „ustawy karnej” z art. 115 § 1 k.k. W tej sytuacji „mienie” pochodzące z wykroczeń, nie może być przedmiotem czynności sprawczych z art. 299 § 1 k.k. Należy jeszcze udzielić odpowiedzi, co do możliwości wykorzystania jako przedmiotu przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. „mienia” pochodzącego z wykroczeń skarbowych określonych w k.k.s. Argument A. Michalskiej-Warias w pełni przekonuje, że „nie sposób przyjąć, że wartości majątkowe pochodzące z wykroczenia mogą być uznane za posiadające przestępne pochodzenie”⁴⁷⁵. Mając na uwadze powyższe rozważania należy wskazać, iż prawidłowe rozumienie terminu „czyn zabroniony” który użyto w art. 299 § 1 k.k. prezentuje W. Wróbel. Potwierdzenie tej tezy odnajdujemy również w powołanym wcześniej wyroku Sądu Najwyższego⁴⁷⁶.

Dokonując rozważań jak rozumieć pojęcie czynu zabronionego, nie możemy tracić z pola widzenia faktu, iż „brudne pieniądze” mogą pochodzić z czynów zabronionych, które ze względu na brak zawinienia nie będą stanowić przestępstw, np. „brak możliwości przypisania winy w ramach przestępstwa bazowego, a gdy chodzi o przestępstwa skarbowe sprawca częściej dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionej nieświadomości jego karalności (art. 10 § 4 KKS), nie stoi na przeszkodzie rozważeniu odpowiedzialności za czyn z art. 299 § 1 KK, przy spełnieniu pozostałych znamion tego przepisu”⁴⁷⁷.

W kontekście tych rozważań należy zapytać o karalność ukrywania dochodów przed właściwymi służbami kontroli skarbowej. W doktrynie został bowiem przedstawiony pogląd, iż przy przestępstwach skarbowych, w większości środki płatnicze nie pochodzą z czynu zabronionego, lecz z legalnej działalności, a dopiero pewne działania lub zaniechania, których przedmiotem są wskazane środki, mogą być za-

⁴⁷⁵ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, op. cit., s. 337.

⁴⁷⁶ Sygn. akt III KK 28/11, Lex Nr 1112140, Prok. i Pr. – wkł. 2012/2/6.

⁴⁷⁷ H. Skwarczyński, *Problematyka...*, op. cit., s. 165.

kwalifikowane jako przestępstwa czy wykroczenia skarbowe⁴⁷⁸. Słusznie odniósł się do tej tezy H. Skwarczyński, który podniósł, że „trafność takiego sformułowania należy sprecyzować stwierdzeniem, że zachowuje ono swoje znaczenie do momentu, gdy nie zostanie w procesie karnym ustalone zaistnienie czynu zabronionego skutkującego korzyścią majątkową w postaci pomniejszenia pasywów (obniżenia faktycznie należnego zobowiązania publicznoprawnego) lub zwiększenie aktywów (nienależny zwrot)”⁴⁷⁹.

Zaprobować trzeba również pogląd J. Bojarskiego, który wskazuje, że „źródłem korzyści w przypadku przestępstw skarbowych nie jest działalność gospodarcza, ale owo działanie lub zaniechanie skutkujące niewywiązaniem się sprawcy z ciężących na nim obowiązków podatkowych. W takiej sytuacji co najmniej kwota należnego, a niezapłaconego podatku stanowi „brudne pieniądze”, gdyż jest to korzyść osiągnięta w wyniku popełnienia czynu zabronionego”⁴⁸⁰.

H. Skwarczyński wskazuje na trzy różne sytuacje i wysokości korzyści uzyskanych przez sprawcę w wyniku obrotu nierzetelnymi fakturami.

Pierwsza z nich – wg tego autora najbardziej klarowna – to „sytuacja, w której czyn zabroniony pierwotny polega na wyłudzeniu bezpodstawnego zwrotu podatkowej należności publicznoprawnej, w szczególności podatku naliczonego [...], ale także podatku akcyzowego oraz zwrotu nadpłaty”. Tę sytuację penalizuje art. 76 k.k.s. Środki w ten sposób uzyskane, będą niewątpliwie stanowiły korzyść z popełnienia czynu zabronionego. H. Skwarczyński zauważa, iż „w ramach art. 76 § 1-3 k.k.s. może również dojść do zaliczenia nadpłaty na poczet zaległości podatkowej lub bieżących albo przyszłych zobowiązań podatkowych. W tym przypadku korzyścią będzie kwota nadpłaty, jaka została podatnikowi naliczona w sposób nienależny”.

Druga ma miejsce „jeśli podatnik zaniżył należność publicznoprawną w ten sposób, że na poczet podatku naliczonego uwzględnił nierzetelne faktury, lecz kwota podatku należnego i tak była wyższa od kwoty podatku naliczonego”. W tej sytuacji, o której mowa w art. 56 § 1-3 k.k.s. „korzyścią będzie należność, o którą nastąpiło uszczuplenie należności publicznoprawnej w związku z zaliczeniem w mechanizmie samoobliczenia podatku nierzetelnych faktur”.

Trzecia sytuacja wiąże się z „wystawieniem i posłużeniem się nierzetelną fakturą, w rozumieniu art. 62 § 2 k.k.s. Posługiwanie się nierzetelnym dokumentem może polegać na skorzystaniu na jego podstawie z ulgi podatkowej, zaliczeniu dokonanego wydatku do kosztów uzyskania przychodu, a także na dokonaniu pomniejszenia kwoty należnego podatku od towarów i usług o podatek naliczony wynikający z nierzetelnej faktury”⁴⁸¹. Inny autor podaje, że „w przypadku wystawienia nierzetelnej

⁴⁷⁸ Zob. J. Aninowski, *Kontrowersje wokół wykładni art. 299 kodeksu karnego w związku z art. 56 kodeksu karnego skarbowego*, Doradztwo Podatkowe 2002, Nr 4, s. 33; także W. Jasiński jest zdania, że środki pochodzące z nadużyć podatkowych nie mogą stanowić przedmiotu przestępstwa z art. 299 § 1 k.k., W. Jasiński, *Relacje między przestępstwami podatkowymi a praniem pieniędzy*, Kontrola Państwowa 2000, Nr 1, s. 118.

⁴⁷⁹ H. Skwarczyński, *Problematyka...*, op. cit., s. 166.

⁴⁸⁰ J. Bojarski, *Przepisy...*, op. cit., s. 342.

⁴⁸¹ H. Skwarczyński, *Problematyka...*, op. cit., s. 167-168.

faktury lub rachunku (art. 62 § 2 k.k.s.), korzyścią związaną z popełnieniem czynu zabronionego jest tylko wynagrodzenie, jakie sprawca uzyskał w zamian za wystawienie tych dokumentów, nie zaś całość środków pieniężnych, które zazwyczaj są przekazywane w drodze przelewu bankowego na rzecz wystawcy nierzetelnej faktury lub rachunku w celu ich uwiarygodnienia. Środki te, co do zasady, po odliczeniu prowizji, zwracane są w gotówce do podmiotu zamawiającego nierzetelną fakturę lub rachunek, nie można więc przyjąć, że pochodzą z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego⁴⁸².

W literaturze przedmiotu wskazuje się, iż rodziimy ustawodawca dokonując penalizacji prania pieniędzy, nie dostrzegł problemu wyczerpywania znamion przestępstwa przez niektóre zachowania życia codziennego, których może dokonać niemal każdy, kto ma styczność z osobami dokonującymi przestępstw (np. dilerami narkotyków, innymi przestępcami). M. Prengel na określenie tych czynów używa określenia tzw. bagatelne czyny zabronione wskazując, że mogą być one dokonane w ramach zwykłej wymiany dóbr i usług życia codziennego i jednocześnie ocenia, że ustawodawca nadmiernie rozszerzył katalog pierwotnych czynów zabronionych, również na te zachowania nie związane z najgroźniejszymi formami przestępczości⁴⁸³. Jako przykłady czynów bagatelnych podaje on: wpłatę na rachunek bankowy 10 zł pochodzących z drobnego „okolicznościowego” rabunku dokonanego przez innego sprawcę przy świadomości pochodzenia środków czy dokonanie sprzedaży na rzecz diler narkotyków codziennych zakupów, przy świadomości pochodzenia środków za które dokonywana jest sprzedaż⁴⁸⁴. Podane przykłady jako abstrakcyjne, nie do końca wyjaśniają stopień świadomości osób które przyjmują, przekazują, czy podejmują inną czynność sprawczą „brudną gotówką”. Należy bowiem wskazać, iż taka osoba musi obejmować swoją świadomością, iż „brudne pieniądze” pochodzą z określonego przestępstwa, a nie w ogólności z działalności przestępczej. Potwierdzenie tej tezy odnajdujemy w cytowanym już wyroku SN z dnia 4 października

⁴⁸² K. Buk, „*Pranie brudnych pieniędzy*” pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych skierowanych przeciwko obowiązkowi podatkowemu, Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych 2006, Nr 5, s. 54 i 56 za H. Skwarczyński, *Problematyka...*, op. cit., s. 168. H. Skwarczyński zastanawia się również, jaką wartość korzyści związaną z popełnieniem czynu zabronionego przyjąć w sytuacji gdy z żadnego źródła dowodowego nie wynika, jaką prowizję pobrał sprawca za wystawienie nierzetelnych faktur? Autor odpowiadając na wskazane pytanie dostrzega, iż przyjmowanie w tej sytuacji konstrukcji prawnej z art. 299 k.k. zaczyna być wątpliwe, brak bowiem elementu korzyści mimo, że wystawca faktur otrzymuje od zamawiającego przelew w kwotach wynikających z kwot sprzedażowych faktur zbywcy. Nie jest to jednak korzyść związana z popełnieniem czynu zabronionego, a ogniwo służące do zrealizowania przestępstwa bazowego. Reasumując autor zauważa, że korzyść z jednej strony związana jest z prowizją z wystawienia nierzetelnej faktury, a z drugiej jest odniesiona przez inną osobę, która wprowadziła te faktury w łańcuch transakcyjny i w oparciu o nie dokonując kolejnych sfingowanych sprzedaży lub sprzedaży towaru z innego źródła, uzyskała zmniejszenie należności podatkowej lub większy zwrot tej należności. H. Skwarczyński, *Problematyka...*, op. cit., s. 168. Trzeba zauważyć, iż do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy może dojść nawet wówczas gdy dokonujący go sprawca nie uzyskał żadnej korzyści majątkowej.

⁴⁸³ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 319. Autor zdaje się skłaniać do poglądu, iż przestępstwa bazowe winny się ograniczać do tych związanych z najgroźniejszymi formami przestępczości.

⁴⁸⁴ *Tamże*, s. 320 i 321, M. Prengel, *Wybrane...*, op. cit., s. 93. Tożsamy niejako jak drugi z przykładów podaje J. Skorupka, *Pojęcie „brudnych”*, op. cit., s. 46.

2011 r., gdzie sąd stwierdza, że „źródłem pochodzenia wartości majątkowych stanowiących „brudne pieniądze” ma być zachowanie realizujące znamiona konkretnego typu czynu zabronionego pod groźbą kary”. Idąc dalej nawet jeżeli założymy, iż ww. mieli świadomość, iż „brudna gotówka” pochodzi z przestępstwa sprzedaży narkotyków dokonanego w określonym miejscu i czasie, to należy się zastanowić, czy takie działanie wyczerpuje znamiona czynu zabronionego z art. 299 k.k. skoro dokonując wykładni tego przepisu nie możemy tracić z pola widzenia przedmiotu ochrony jakim jest zasadniczo prawidłowy obrót gospodarczy. Dodatkowo, należy postawić również pytanie czy pomocnictwo w przeniesieniu posiadania/własności lub przyjęcie tych środków mogło udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku. Tylko odpowiedź twierdząca powoduje, iż możemy zarzucić komuś popełnienie czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. Nawet to jednak jeszcze nie przesądza, iż możemy mówić o popełnieniu przestępstwa z art. 299 § 1 k.k., bowiem należałoby się zastanowić czy społeczna szkodliwość tego czynu zabronionego jest wyższa niż znikoma.

M. Prengelowi „wydaje się, iż wyłączenie z katalogu pierwotnych czynów zabronionych, tych o charakterze „bagatelnych” oraz tych powiązanych ze zwykłą wymianą dóbr i usług w ramach życia codziennego, pozwoliłoby skoncentrować się na walce z typowymi przejawami przestępczości prania pieniędzy, tj. na „wielkim” praniu pieniędzy”⁴⁸⁵.

Obecnie tzw. bagatelne czyny zabronione mogą być kończone na etapie postępowania przygotowawczego w oparciu o dostępne instrumenty prawne⁴⁸⁶. Z kolei wprowadzenie dolnego progu penalizującego pranie pieniędzy *de facto* otworzyło możliwość bezkarnego prania pieniędzy do tej kwoty poprzez już zgodne z prawem dzielenie środków, które następnie byłyby poddawane praniu.

2.3. Znamiona określające czynność sprawczą

Analizując znamiona czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. należy szczegółowo wyjaśnić znamiona określające czynność sprawczą, które należą do bardziej rozbudowanych w kodeksie karnym. W myśl tego przepisu sprawca przestępstwa przyjmuje, przekazuje lub wywozi za granicę, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku.

⁴⁸⁵ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 320. Autor podaje przykład Austrii która do swojego porządku prawnego wprowadziła „dolny próg” w wysokości 100.000 szylingów austriackich (szacunkowo ok 30 tys. zł) dla czynności sprawczych objętych penalizacją w ramach przestępstwa prania pieniędzy. To działanie spotkało się ze sprzeciwem Komisji Europejskiej, która skierowała sprawę do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (C 290/98).

⁴⁸⁶ Ustawodawca wskazywał postulat konsumuje w projekcie zmian do k.k. z dnia 5 listopada 2013 r.

Rozważania powyższe dotyczące czynności sprawczych czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. wymagają jednak szczegółowej odpowiedzi jak należy rozumieć poszczególne zwroty zawarte w tym przepisie. Termin „przyjęcie” którym posługuje się art. 299 § 1 k.k. rozumieć należy jako przejęcie we władztwo określonych wartości majątkowych, czyli uzyskanie faktycznej możliwości dysponowania nimi, na podstawie porozumienia pomiędzy przekazującym a przyjmującym⁴⁸⁷. Może polegać również na złożeniu przedmiotu w pomieszczeniach pozostających w zasięgu (objętych władztwem) osoby przejmującej, która o tym wie i *per facta concludentia* obejmuje w swoje posiadanie⁴⁸⁸. Przyjęcie rzeczy nie obejmuje natomiast nabycia pierwotnego⁴⁸⁹. Zwrot „przyjęcie” występujący w art. 299 § 1 k.k. należy interpretować podobnie jak w przestępstwie paserstwa z art. 291 § 1 k.k., z tym, że jak wskazuje W. Wróbel obejmuje on także takie przyjęcie, którego celem jest osiągnięcie korzyści majątkowej, co odpowiada „nabyciu” w art. 291 k.k.⁴⁹⁰. Należy się zgodzić także z prezentowanym poglądem, iż samo wystawienie pełnomocnictwa lub dokonanie wpłaty na cudze konto nie stanowi jeszcze „przyjęcia” określonych wartości przez pełnomocnika lub dysponenta kontem. Decyduje o tym dopiero wyrażenie przezeń zgody, co może nastąpić w sposób wyraźny lub domniemany (wykorzystanie pełnomocnictwa, nie zgłoszenie zastrzeżeń po uzyskaniu wyciągu bankowego informującego o wpłacie)⁴⁹¹.

Pojęcie przekazania lub wywozu za granicę obejmuje wszystkie te czynności, których wynikiem będzie przemieszczenie wartości majątkowych poza granice Rzeczypospolitej Polskiej. Wydaje się, iż na gruncie językowym pojęcie wywiezienia należy generalnie łączyć z fizycznym przemieszczeniem wartości majątkowych, natomiast przekazanie wydaje się być terminem szerszym i oprócz fizycznego przemieszczenia może obejmować przemieszczenie wartości majątkowych (gotówki) drogą elektroniczną np. przelew bankowy⁴⁹². Nieco inaczej te pojęcia przedstawia R. Zawłocki, który zachowanie się sprawcy polegające na powierzeniu (oddaniu) fizycznego władztwa nad wartością majątkową innej osobie nazywa przekazaniem. Natomiast wywóz za granicę to wg Niego „zachowanie się sprawcy polegające na faktycznym lub prawnym przemieszczeniu wartości majątkowych za granicę Rzeczypospolitej Polskiej”⁴⁹³. Z przestępczym działaniem polegającym na przekazaniu

⁴⁸⁷ Zob. K. Indeck, *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1969 r. – analiza dogmatyczna*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1991, s. 68.

⁴⁸⁸ E. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa w ustawodawstwie polskim*, Toruń 1986, s. 87.

⁴⁸⁹ Zob. K. Indeck, *Przestępstwo...*, *op. cit.*, s. 69.

⁴⁹⁰ W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 715. Trzeba wskazać, iż przestępstwa te mogą również pozostawać w zbiegu, por. wyrok SA w Katowicach z dnia 14 grudnia 2012 r. (sygn. akt II AKa 324/12), Lex Nr 1239908.

⁴⁹¹ W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 716.

⁴⁹² Tak, np. O. Górniok, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 397, W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 716, J. Skorupka, *Prawo...*, *op. cit.*, s. 128. Podobnie A. Michalska-Warias, która wskazuje, iż „przewożenie oznacza fizyczne przemieszczenie, natomiast przekazywanie obejmuje także wszelkie inne formy powodowania przemieszczenia danych wartości za granicę”, A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, *op. cit.*, s. 334.

⁴⁹³ R. Zawłocki, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1420. Wskazany autor podnosi także, iż znaczenie powołanej czynności [wywozu za granicę – M.M.] opisują szczegółowo odpowiednie przepisy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o administrowaniu obrotem towarowym z zagranicą (Dz. U. Nr 97, poz. 963, z późn. zm.). Jeżeli R. Za-

lub wywiezieniu za granicę będziemy mieli do czynienia także w przypadku uzyskania zezwolenia dewizowego na wywóz określonych środków, o ile te wartości noszą znamię „brudnych”. Trzeba zauważyć, iż do faktycznego przekazania musi dojść, a to znamię przestępcze nie zostanie zrealizowane jedynie wskutek woli politycznego przekazania wskutek umowy przestępczej. W wyroku z dnia 13 grudnia 2012 r. SA w Łodzi (sygn. akt II AKa 198/12) wskazał, iż „nie można uznać jako przestępstwa „prania brudnych pieniędzy” takiej sytuacji, w której dwie osoby popełniające wspólnie i w porozumieniu przestępstwo, z którego pochodzi zysk, umawiają się, że ta część zysków, która w ramach podziału zysku przypadłaby jednemu z nich, nie zostanie mu przekazana w całości, tylko zaliczona na poczet długu jednego wobec drugiego. Jest to bowiem swoista umowa między przestępcami, na skutek której pieniądze te nie zostały i nie mogły zostać „wyprane”⁴⁹⁴.

Dyspozycja art. 299 § 1 k.k. nie obejmuje natomiast – jak prawidłowo jest podnoszone w literaturze – przywozu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „brudnych pieniędzy”, jak również przesłanie lub ich przewóz przez granicę innego kraju, chyba że może to udaremnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia mienia⁴⁹⁵. W takiej sytuacji zasadne może się wydawać *de lege ferenda* rozszerzenie katalogu czynności sprawczych o te właśnie działania. Z drugiej jednak strony czy można wyobrazić sobie sytuację w której przywóz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „brudnych pieniędzy”, jak również przesłanie lub ich przewóz przez granicę innego kraju, nie będzie jednocześnie udaremniać lub znacznie utrudniać stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku?

Interpretując znamię „pomaga” O. Górniok wskazuje, iż oznacza ono tak jak w przestępstwie paserstwa „wyszukiwanie nabywców, umawianie ceny, przedstawianie nabywców osobom dysponującym rzeczami oraz odbywanie z nimi spotkań i nawiązywanie porozumienia”⁴⁹⁶. R. Zawłocki wskazuje natomiast, iż ustawodawca uznał zachowanie w postaci pomocnictwa jako samodzielny typ przestępstwa. Pomocnik, który zachował się w sposób określony w ustawie odpowiada samodzielnie na podstawie art. 299 § 1 k.k., z pominięciem konstrukcji wskazanej w art. 18 § 3 k.k.⁴⁹⁷.

Z. Ćwiąkalski, który interpretując identyczny zwrot z art. 310 § 2 k.k. „pomaga do” wskazuje, iż „pomaganie” należy tu interpretować w sensie pomocnictwa, o którym mowa w art. 18 § 3. Tak więc sprawca swoim zachowaniem ułatwia innej osobie popełnienie czynu zabronionego, w szczególności dostarczając narzędzie,

włocki przyjmuje, że wywóz może polegać także na prawnym przemieszczeniu wartości majątkowych, to należy wskazać, iż przywołana przez niego ww. ustawa została uchwalona, aby uregulować obrót towarami – na terytorium UE i z krajami trzecimi – przez które ustawa rozumie jedynie rzeczy ruchome oraz energię (art. 2 pkt 2 ustawy), a przedmiot czynności wykonawczych przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. jest szerszy i obejmuje nie tylko towary w znaczeniu podanym przez ww. ustawę.

⁴⁹⁴ LEX Nr 1237093.

⁴⁹⁵ Por. W. Wróbel, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. II s. 716.

⁴⁹⁶ O. Górniok, *Kodeks..., op. cit.*, s. 398. O. Górniok powołuje się na E. Pływaczewskiego, *Przestępstwo..., op. cit.*, s. 93.

⁴⁹⁷ R. Zawłocki, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. IV, s. 1421.

środek przewozu, udzielając rady lub informacji; odpowiada za pomocnictwo także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązкови niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie⁴⁹⁸. Dalej autor wskazuje, iż karalne pomocnictwo może dotyczyć tylko danej czynności sprawczej, z którą jest bezpośrednio związany, a nie innych wskazanych w tym przepisie. W myśl tej zasady, na gruncie art. 299 § 1 k.k. karalne pomocnictwo może dotyczyć tylko „przenoszenia własności lub posiadania” wartości majątkowych wskazanych w art. 299 § 1 k.k., ale już nie przyjmowania czy przekazywania tych wartości, chyba że ma to również służyć „przenoszeniu własności lub posiadania”.

Kodeks karny posługuje się pojęciem „pomaga do” jeszcze tylko w dwóch przepisach: art. 291 § 1 k.k. i art. 292 § 1 k.k. Komentując wskazane przepisy autorzy⁴⁹⁹ wskazują, iż przy tych czynnościach sprawczych pomocnictwa, przestępstwo ma charakter formalny i zostaje zrealizowane w chwili udzielenia pomocnictwa, natomiast w przypadku pozostałych czynności sprawczych nie polegających na „pomocy do” przestępstwo ma charakter materialny.

Omawiając pojęcia przenoszenia własności lub posiadania, należy odwołać się do zagadnień cywilistycznych. Przeniesienie własności będzie następować w myśl przepisów art. 155 i n. k.c., natomiast przeniesienie posiadania w oparciu o przepisy art. 336 i n. k.c. A. Marek podważa tezę R. Górala, iż przy interpretacji tych określeń „należy się posługiwać ich potocznym znaczeniem”⁵⁰⁰ skoro te czynności normują przepisy kodeksu cywilnego⁵⁰¹.

Tak więc za pomoc w przeniesieniu własności rozumieć należy wszelkie czynności (faktyczne i prawne) ułatwiające przeniesienie prawa własności do „brudnych” wartości majątkowych. Pomoc ta przejawiać się może w szeroko rozumianej pomocy prawnej (sporządzenie umowy, przygotowanie dokumentacji), jak i faktycznym rozporządzeniu „brudnym” mieniem, ale także może polegać na czasowym nabyciu własności z intencją dalszego zbycia.

Przeniesienie posiadania w myśl art. 348 k.c. następuje przez wydanie rzeczy, ale również przez wydanie dokumentów, które umożliwiają rozporządzanie rzeczą, jak również wydanie środków, które dają faktyczną władzę nad rzeczą. Jako przykłady takich działań wskazuje się: czasowe przejęcie dzierżenia składników majątkowych określonych w art. 299 § 1 k.k., czasowe użyczenie konta w celu dokonania nań wpłaty gotówkowej lub przelewu, przesunięcie określonego pakietu akcji na konto innego akcjonariusza, a także wszelkie inne działania (np. wydanie kluczyka do skrytki bankowej), umożliwiające przekazanie władztwa nad określonym przedmiotem lub dokumentem⁵⁰².

⁴⁹⁸ Z. Cwiakalski (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III, Komentarz do art. 278-363 kk.*, Zakamycze 2006, wyd. II, s. 890.

⁴⁹⁹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III, Komentarz do art. 278-363 kk.*, Zakamycze 2006, wyd. II, s. 449.

⁵⁰⁰ R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Wyd. Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2005, wyd. IV, s. 498.

⁵⁰¹ Zob. A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005, wyd. II, s. 619-620.

⁵⁰² W. Wróbel, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. II, s. 717.

Katalog otwarty czynności sprawczych z art. 299 § 1 k.k. ujmuje zwrot „podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku”.

Według O. Górniok zamykający wyliczenie czynności sprawczych zwrot „[...] podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić [...]”, „po pierwsze informuje, że poprzedzające go wyliczenie sposobów zachowania sprawczego nie jest pełne, po drugie – wymaga ustalenia, iż każdy z podjętych przez sprawców sposobów działania co najmniej umożliwiał udaremnienie lub znaczne utrudnienie uzyskania wskazanych w przepisie efektów (stwierdzenie przestępnego pochodzenia itd.)”⁵⁰³. Zgodzić się należy z tezą, iż katalog czynności sprawczych jest otwarty, co wynika zapewne ze złożoności omawianego przestępstwa. To pozwala jednak postawić pytanie o takie zredagowanie przepisu w kontekście funkcji gwarancyjnej prawa karnego⁵⁰⁴.

Niektórzy autorzy przywołując opinię O. Górniok, podnoszą, iż wszystkie czynności sprawcze – także te wyliczone przykładowo – są karalne pod warunkiem, że mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku. W oparciu o to założenie R. Zawłocki podaje: „podkreślić należy, iż wskazane czynności [w zdaniu poprzedzającym, autor wymienia zachowania sprawcze wyliczone w art. 299 § 1 kk. przykładowo] są karalne tylko wtedy, gdy mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, wykrycia, zajęcia albo orzeczenia przepadku wartości majątkowych”⁵⁰⁵. To założenie przyjmuje także A. Michalska-Warias wskazując, iż „aby przypisać sprawcy odpowiedzialność na podstawie art. 299 § 1, niezbędne jest ustalenie nie tylko tego, że np. wywoził on brudne pieniądze za granicę, lecz również udowodnienie, że w danym przypadku czynność ta mogła udaremnić lub znacznie utrudnić wskazane w przepisie czynności organów ścigania. Aby doszło do zrealizowania znamion przestępstwa, o którym mowa w art. 299 § 1, z czynnościami podejmowanymi przez sprawcę musi łączyć się możliwość udaremnienia lub znacznego utrudnienia czynności organów ścigania”⁵⁰⁶. W tym samym tonie wypowiadają się inni autorzy wskazując, że „zachowanie się sprawcy określone zostało jako przestępcze z uwagi na fakt, iż może ono udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego

⁵⁰³ O. Górniok, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 49-50; O. Górniok, *Odpowiedzialność karna menadżerów*, Wyd. TNOiK, Toruń 2004, wyd. I, s. 117; O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze* (w:) O. Górniok (red.), *Prawo gospodarcze i handlowe, Tom 10*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2003, s. 98. Podobnie B. Bieniek, *Pranie...*, op. cit., s. 203.

⁵⁰⁴ Na gruncie poprzedniego kodeksu karnego K. Buchała wobec użycia w przepisie zwrotu „w szczególności” który de facto ustanawiał otwarty katalog czynności sprawczych podnosił zarzut, iż „wykładnia językowa [wskazująca na przykładowe wyliczenie] prowadzi jednak do zbyt szerokiego zakresu karalności, kolidującego z innymi przepisami, w szczególności związanymi z prawem do obrony”, Zob. K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989, s. 690.

⁵⁰⁵ R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1419.

⁵⁰⁶ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, op. cit., s. 642.

pochodzenia przedmiotów opisanych w § 1 art. 299 lub ich miejsca umieszczenia czy wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku”⁵⁰⁷.

Podzielić należy pogląd, iż „podjęcie innej czynności, która może udaremnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia albo wykrycie, zajęcie lub orzeczenie przepadku określonych w art. 299 § 1 składników majątkowych, stanowi kategorię ogólną, dopełniającą, dla której wcześniej wymienione czynności wykonawcze stanowiły typowe egzemplifikacje”⁵⁰⁸. Akceptacja tego poglądu prowadzi zatem do wniosku, iż te przykładowe wyliczenia, które zawierają się w ogólnej kategorii czynności sprawczych także musi charakteryzować znamię opisane jako działanie, które ma na celu „udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku”.

Przywołany zwrot normatywny używa pojęcia „udaremnić lub znacznie utrudnić”. Według A. Michalskiej-Warias „oznacza to, że podjęte przez sprawcę zachowania nie muszą takiego utrudnienia lub udaremnienia faktycznie spowodować; wystarczy, że będzie to hipotetycznie możliwe”⁵⁰⁹. Należy zaaprobować takie stanowisko, bowiem nie jest konieczne, by działanie sprawcy rzeczywiście udaremniało zdarzenia wskazane w tym przepisie, o czym przekonuje formuła gramatyczna tego zwrotu jak i użycie w przepisie terminu „mogą”. W. Wróbel wskazuje, iż „z uwagi jednak na użycie zwrotu „udaremnąć”, a nie „utrudnić”, działanie to musi mieć typowo istotne znaczenie dla postępowania, które ma ustalić pochodzenie określonych przedmiotów, ich wykrycie, zajęcie lub orzeczenie przepadku”⁵¹⁰.

W literaturze wskazuje się również, że „znaczne utrudnienie”, może stanowić „na tle konkretnego stanu faktycznego relacja do przeciętnych, typowych trudności, na jakie natrafia się w praktyce”⁵¹¹.

W oparciu o to znamię przestępstwa J. Giezek wyciąga wniosek, że „nawet potencjalne utrudnianie przez sprawcę wykrycia przestępnego pochodzenia wartości majątkowych, nie jest kryminalizowane, jeżeli nie wpływa istotnie na możliwość wykrycia ich pochodzenia”. Dalej ten autor wskazuje, że „nie może być mowy o potencjalnym choćby utrudnianiu lub – tym bardziej – udaremnianiu stwierdzenia przestępnego pochodzenia środków, jeśli wiedza organów ścigania na temat przestępstwa, z którego środki te miałyby pochodzić, jest tak skromna i ograniczona, że nie ma żadnej szansy na jego osądzenie. Kolej rzeczą jest przecież taka, że:

- 1) po pierwsze – musimy mieć do czynienia z przestępstwem (np. nielegalnym obrotem środkami odurzającymi), z którym związana jest korzyść majątkowa;
- 2) po drugie – środki z tej korzyści pochodzące muszą być przedmiotem jednej z czynności czasownikowych, wynikających z dyspozycji art. 299 § 1 k.k.;

⁵⁰⁷ W. Filipkowski, E. Pływaczewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 877.

⁵⁰⁸ W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 717.

⁵⁰⁹ A. Michalska-Warias, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. I, s. 614.

⁵¹⁰ W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 717.

⁵¹¹ O. Górniok, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 400.

3) po trzecie wreszcie – wykonanie takich czynności musi chociażby potencjalnie udaremniać lub znacznie utrudniać stwierdzenie przestępnego pochodzenia środków⁵¹².

Znamie czynu zabronionego „udaremnienia lub znacznego utrudnienia” winno być wykazane w procesie. W wyroku z dnia 28 października 2009 r. SA w Krakowie (sygn. akt II AKa 184/09) podał, że „sprawca prania brudnych pieniędzy musi swym zamiarem obejmować wszystkie znamiona przestępstwa, zatem należy mu wykazać świadomość posługiwania się wartościami majątkowymi o przestępczym pochodzeniu oraz wolę udaremnienia lub znacznego utrudnienia identyfikacji tych pieniędzy przez uprawnione organy, zaś w przypadku z § 5 art. 299 k.k. – także wolę przestępczego współdziałania z innymi osobami, stanowiącego znamie typu kwalifikowanego”⁵¹³. Z kolei brak potrzeby uzasadniania tego znamienia czynu zabronionego zdaje się wybijać z treści uzasadnienia wyroku z dnia 14 września 2012 r. SA w Białymstoku (sygn. akt II AKa 110/12). Sąd podał: „to, że inkryminowane działania powodowały w ostatecznym rozrachunku tzw. „pranie brudnych pieniędzy” w rozumieniu art. 299 § 1 kk poprzez nadawanie pozorów legalności fikcyjnym transakcjom i *de facto* utrudniały ujawnienie środków pochodzących z obrotu paliwem nielegalnego pochodzenia, nie wymaga – czego żąda od Sądu autor środka odwoławczego – szczególnego wyjaśniania, gdyż jest to rzecz na wskroś oczywista i wkalkulowana w całokształt działań przedsięwziętych przez wszystkich biorących udział w tym procederze, w tym A.S. i M.Ł. i należy niejako do natury takich zachowań”⁵¹⁴. Prowadzone przez autora badania również potwierdzają brak udowadniania tego znamienia przestępstwa przez organy ścigania.

Z punktu widzenia zasady *nullum crimen sine lege certa* przepis art. 299 § 1 k.k. nie powinien zawierać zwrotu zbyt niedookreślonego jakim jest określenie „znacznie”. Wskazany zwrot powinien być usunięty również z tego względu, że w procesie dowodzenia – który w przestępstwach z art. 299 § 1 k.k. nie należy do łatwych – powoduje on, iż należy udowodnić także to znamie czynu zabronionego, a przecież naganne winno być nie tylko znaczne utrudnianie stwierdzenia przestępnego pochodzenia „brudnych pieniędzy”, ale także normalne, zwykłe utrudnianie stwier-

⁵¹² J. Giezek, „*Brudne...*”, *op. cit.*, s. 773. Co do zasady należy się zgodzić z ww. autorem, iż kolejność popełniania przestępstw jest właśnie taka jak wskazał. Jednak patrząc na to zagadnienie od strony procesowej, często bywa przecież tak, iż organy ścigania są najpierw powiadamiane o podejrzeniu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy, a dopiero później jest ustalane przestępstwo bazowe (pierwotne). Konieczność udowodnienia, iż pranie pieniędzy mogło znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, jest niepotrzebną komplikacją, bowiem naganne jest już samo utrudnianie stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia.

Na fakt, iż ściganie przestępstw pierwotnych inicjuje często najpierw podejrzenie prania pieniędzy zwraca również uwagę J. Duży. Podaje on, że „ściganie omawianej przestępczości [podatkowej – M.M.] bardzo często inicjuje właśnie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa prania pieniędzy, ponieważ w tym właśnie momencie grupa przestępcza pozostawia ślady wskazujące na podejrzaną charakter prowadzonej przez działające w jej ramach lub na jej zlecenie podmioty gospodarcze działalności”, J. Duży, *Zorganizowana ...*, *op. cit.*, s. 66.

⁵¹³ KZS 2009, Nr 12, poz. 61, Nr LEX 570564. Podobnie, zob. wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r. (sygn. akt II KK 159/10), LEX Nr 785651.

⁵¹⁴ http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/SN/150500000001006_II_AKa_000110_2012_Uz_2012-09-14_001

dzenia przestępnego pochodzenia „brudnych pieniędzy”. Przede wszystkim jednak prawo karne powinno unikać tak ocennych zwrotów w przepisach penalizujących czyn zabroniony. *De lege ferenda* należy postulować usunięcie ze znamion czynu zabronionego określonego w art. 299 § 1 k.k. pojęcia „znaczenie”.

Stwierdzenie przestępnego pochodzenia oznacza możliwość ustalenia takiego właśnie charakteru wartości majątkowych, którego to ustalenia dokonują powołane do tego organy w postępowaniu karnym (tak przygotowawczym, jak i sądowym) i karnoskarbowym. Takie postępowanie ma za zadanie ustalenie, iż te wartości majątkowe pochodzą bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa.

Stwierdzenie miejsca umieszczenia oznacza natomiast ustalenie miejsca fizycznego przebywania wartości majątkowych wskazanych w art. 299 § 1 k.k.

Termin normatywny wykrycie odnosić należy do wartości majątkowych objętych dyspozycją art. 299 § 1 k.k., nie zaś do przestępstw z których one pochodzą. Wobec powyższego „wykrycie polega na ustaleniu miejsca, w którym środki te są przechowywane (zdeponowane), co często oznacza ustalenie tożsamości podmiotu będącego ich dysponentem. Wykryciem jest także ustalenie wielkości korzyści majątkowej”⁵¹⁵. Wydaje się, iż pojęcie „wykrycia” można rozumieć szerzej, również jako „namierzenie” określonych transakcji, przenoszących „brudne” wartości majątkowe. Koncentrowanie się głównie na ustaleniu miejsca, w którym środki te są przechowywane (zdeponowane), powodowałoby niemalże zrównanie tego pojęcia z uprzednim terminem ustawowym „stwierdzenia miejsca umieszczenia”.

Termin zajęcie, którym posługuje się ustawodawca w omawianym przepisie oznacza tak faktyczne (fizyczne) zajęcie wartości majątkowych, jak i prawne jego dokonanie. Według W. Wróbla zajęcie może nastąpić na podstawie orzeczenia sądu w postępowaniu karnym lub cywilnym, bądź na podstawie decyzji określonego organu administracyjnego lub komornika. Natomiast jako przykład uniemożliwienia zajęcia wskazany autor wymienia: ukrycie określonych przedmiotów, ich uszkodzenie, obciążenie, pozorne wyzbycie się władztwa nad rzeczą, choćby nawet działania te nastąpiły po stwierdzeniu przestępnego pochodzenia zabezpieczanych w ten sposób „brudnych” wartości majątkowych⁵¹⁶.

Ostatni termin użyty w katalogu otwartym czynności sprawczych z art. 299 § 1 k.k. dotyczy orzeczenia przepadku. Tu nie ma wątpliwości, iż chodzi o czynność prawną dokonywaną przez sąd w postępowaniu karnym bądź cywilnym, skoro ustawodawca wskazuje na orzeczenie sądowe. Jak trafnie zauważono działania podjęte po orzeczeniu przepadku, a udaremniające jego wykonanie, nie mieszczą się w zakresie art. 299 § 1 k.k.⁵¹⁷.

W zakresie „innych czynności” sprawczych prania pieniędzy wymienić należy, np. tworzenie fikcyjnych podmiotów gospodarczych, sporządzanie fikcyjnych

⁵¹⁵ W. Wróbel, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. II, s. 718.

⁵¹⁶ *Tamże*.

⁵¹⁷ *Tamże*.

umów, fałszowanie dokumentów czy podejmowanie wszelkich czynności w celu ukrycia „brudnego” mienia.

Jak podaje R. Zawłocki, prezentowane czynności sprawcze można zrealizować wyłącznie poprzez działanie⁵¹⁸. Innego zdania i słusznie jest A. Michalska-Warias, która w odniesieniu do czynności sprawczej „pomocy do” nie wyklucza jego popełnienia także przez zaniechanie⁵¹⁹. M. Dąbrowska-Kardas i P. Kardas interpretując znamię „pomocy do” w przestępstwie paserstwa z art. 291 § 1 wskazują, iż „zaniechanie” będzie karalne tylko wówczas, gdy na paserze ciążył prawny szczególny obowiązek ujawnienia prawdy o okolicznościach związanych z rzeczą uzyskaną za pomocą czynu zabronionego⁵²⁰.

Czyn zabroniony przez art. 299 § 1 kk. nie zawiera znamienia skutku, dotyczy on zatem przestępstwa formalnego⁵²¹. Słusznie podnosi się w orzecznictwie, że pranie pieniędzy jest przestępstwem formalnym z narażenia⁵²².

2.4. Strona podmiotowa

Podmiot czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. może działać jedynie w sposób umyślny, z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym. W pełni należy podzielić pogląd, że „sprawca musi obejmować zamiarem wszystkie znamiona określone w art. 299 § 1, z tym że nie musi znać prawnej kwalifikacji czynu zabronionego, z których pochodzą brudne pieniądze. Wystarczająca jest świadomość, iż stanowią one przestępstwa, a więc czyny, za które grozi odpowiedzialność karnosądowa”⁵²³.

Wobec ubożego orzecznictwa w tej mierze, warto przytoczyć pogląd SA w Szczecinie z wyroku z dnia 28 lutego 2013 r. (sygn. akt II AKa 17/13). W tym orzeczeniu sąd wypowiedział się na temat zamiaru ewentualnego sprawcy prania pieniędzy, wskazując, że „biorąc przy tym pod uwagę istotę przestępstw z art. 299 § 1 k.k. i 291 § 1 k.k. i istotę zamiaru, jaki Sąd Okręgowy przypisał oskarżonemu – ewentualny (przewidując możliwość popełnienia czynu zabronionego, na to się godzi) podkreślić należy, iż powyższe oświadczenie oskarżonego oraz jego dalsze stwierdzenia o tym, iż obojętne mu było, jakie pieniądze wpłyną na rachunek, że się tym nie interesował, łącznie z okolicznościami dotyczącymi kontaktów ze S. i z aktywnością oskarżonego (zakładanie rachunków, wypłata środków z jednego z nich, sprawdzanie salda) prowadzą do uznania poczynionych przez Sąd I instancji ustaleń faktycznych i rozważań dotyczących strony podmiotowej za prawidłowe.

⁵¹⁸ R. Zawłocki, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1419.

⁵¹⁹ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, *op. cit.*, s. 334.

⁵²⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 447.

⁵²¹ Tak R. Zawłocki, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1421, W. Filipkowski, E. Pływaczewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 876, A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 555.

⁵²² Por. wyrok SA w Łodzi z dnia 28 lutego 2013 r. (sygn. akt II AKa 17/13), Lex Nr 1298974.

⁵²³ W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 731.

Według jednej z koncepcji wyjaśniającej istotę zamiaru ewentualnego a mianowicie teorii „obojętności woli” W. Woltera, w: *Nauka o przestępstwie*, W-wa 1973 s. 127, przejętej, choć w zmienionej nieco postaci przez ustawodawcę do k.k. z 1997 r. (teoria obiektywnej manifestacji połączona z teorią prawdopodobieństwa) istota zamiaru ewentualnego polega właśnie na tym, że sprawca ani chce popełnić czyn zabroniony, ani chce, aby czyn zabroniony nie został popełniony. Właśnie taki stan woli świadomości oskarżonego przedstawiają jego wyjaśnienia [w – M.M.] wielu fragmentach i twierdzenia skarżącego. Jednocześnie przecież wykazuje on wiele aktywności omawianej wyżej, co wynika także z jego wyjaśnień, która wszak jednoznacznie wskazuje na godzenie się na popełnienie przestępstwa. Dodać trzeba, iż zamiar wynikowy nigdy nie występuje samodzielnie, lecz zawsze obok innego zamiaru, którym może być objęte popełnienie innego czynu zabronionego bądź niekoniecznie, gdyż zachowanie objęte innym zamiarem może też nie być karalne. W przypadku oskarżonego tym innym celem podjętego działania niewątpliwie było zarobienie pieniędzy – osiągnięcie korzyści majątkowej, które przecież z założenia nie jest karalne, jednakże, co wykazał przekonująco Sąd I instancji, podejmując takie kroki oskarżony zamiarem wynikowym obejmował pranie brudnych pieniędzy i paserstwo⁵²⁴.

3. Przestępstwo określone w art. 299 § 5 k.k.

Art. 299 § 5 k.k.

Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, działając w porozumieniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Czyn zabroniony określony w art. 299 § 5 k.k. stanowi kwalifikowaną postać prania pieniędzy z art. 299 § 1 k.k. i art. 299 § 2 k.k. Okolicznością kwalifikującą jest, iż sprawca tego czynu zabronionego działa w porozumieniu z innymi osobami. Liczba mnoga użyta w zapisie art. 299 § 5 k.k. wskazuje, iż sprawca przestępstwa z art. 299 § 1 lub § 2 k.k. musi działać w porozumieniu z co najmniej dwoma osobami⁵²⁵.

⁵²⁴ [http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/II\\$0020AKa\\$002017\\$002f13/155500000001006_II_AKa_000017_2013_Uz_2013-02-28_002](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/II$0020AKa$002017$002f13/155500000001006_II_AKa_000017_2013_Uz_2013-02-28_002)

⁵²⁵ Na gruncie tej regulacji, słusznie podnosi w wyroku z dnia 23 grudnia 2013 r. (sygn. akt II AKa 417/13) SA w Warszawie, że „niezrozumiałym jest [...] zarzucenie oskarżonemu, by przestępstwa dopuścił się działając w porozumieniu z innymi osobami (art. 299 § 5 kk). Wykładnia gramatyczna art. 299 § 5 kk wskazuje, że dla przyjęcia stypizowanego tam typu kwalifikowanego przestępstwa niezbędne jest pozostawanie sprawcy w porozumieniu z co najmniej dwiema osobami (Zob. A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2010, M. Kulik, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2013), gdy tymczasem oskarżonemu prokurator zarzucił działanie wspólnie i w porozumieniu wyłącznie z H. M. (1)”.

http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/SN/154500000001006_II_AKa_000417_2013_Uz_2013-12-23_001

Działanie w porozumieniu oznacza „nie tylko współsprawstwo, lecz wszelkie formy opartego na porozumieniu współdziałania przestępnego (w tym pomocnictwo)”⁵²⁶. O. Górnik zauważa, iż „zwrot ten [działanie w porozumieniu z innymi osobami – M.M.] nie zawierający wyrażenia „wspólnie”, pozwala przyjąć, iż owe „inne osoby” nie muszą wykonywać czynności sprawczych i mogą być pomocnikami”⁵²⁷. Trzeba zauważyć, jednak iż działanie w porozumieniu z innymi osobami będzie obejmować także sprawstwo kierownicze i sprawstwo polecające oraz podżeganie⁵²⁸. Reasumując, w doktrynie wyrażono pogląd, że „analizowane zachowanie nie stanowi odrębnej formy popełnienia czynu zabronionego, lecz dotyczy wszystkich karalnych form popełnienia przestępstwa, przewidzianych w art. 18 § 1-3 KK”⁵²⁹. Tak jak w przypadku art. 18 § 1 k.k. porozumienie stanowi konstytutywny element współsprawstwa wyznaczający subiektywne granice odpowiedzialności karnej⁵³⁰, tak i na mocy art. 299 § 5 k.k. to znamię czynu zabronionego musi być rozumiane tożsamo. J. Kardas zauważa również, że „termin „porozumienie” różni się od pojęcia „zamiar” zarówno semantycznie, jak i normatywnie. Porozumienie nie zostało bowiem w Kodeksie karnym zdefiniowane, zamiar natomiast ma wyraźną normatywną konotację wyrażoną w art. 9 § 1 k.k. Zamiar popełnienia czynu zabronionego zawiera warunek świadomości wszystkich znamion czynu zabronionego, porozumienie z oczywistych powodów takiego wymogu nie zakłada. Porozumienie odnosi się do wspólnego wykonania czynu zabronionego, co oznacza uzgodnienie przyszłych zachowań sprawców związanych z planowanym przedsięwzięciem. Porozumienie może odnosić się do jednoznacznie scharakteryzowanego normatywnie przyszłego zdarzenia, które jest obejmowane świadomością uczestników porozumienia i objęte chęcią lub stosunkiem wolitywnym w postaci „godzenia się”, może jednak obejmować tylko mniej lub bardziej dokładnie sprecyzowane zachowania umawiających się osób, którym nie towarzyszy świadomość ich normatywnego znaczenia, przy czym obiektywnie z realizacją porozumienia może łączyć się prawdopodobieństwo popełnienia przez jego uczestników czynu zabronionego”⁵³¹.

W Ministerstwie Sprawiedliwości były (są) prowadzone prace mające na celu odrębne określenie pomocnictwa do przestępstw z art. 299 § 1 k.k. i art. 299 § 2 k.k.⁵³².

Działanie w porozumieniu, które opisuje współsprawstwo w art. 18 § 1 k.k. jest przedmiotem licznych orzeczeń sądowych, które na potrzeby terminu użytego w art. 299 § 5 k.k. będzie oczywiście aktualne. Jako reprezentatywne podać można orzeczenie SN z dnia 12 grudnia 2002 r. (sygn. akt III KKN 371/00), w którym Sąd

⁵²⁶ A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, LEX 2010.

⁵²⁷ O. Górniok, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 405.

⁵²⁸ Zob. R. Zawłocki, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1424.

⁵²⁹ *Tamże*, s. 1424 za A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego. Część szczególna*, Warszawa 2000, s. 346.

⁵³⁰ P. Kardas (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I, Komentarz do art. 1-116 k.k.*, Zakamycze 2006, wyd. II, s. 298.

⁵³¹ P. Kardas, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 302.

⁵³² Por. Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2010 (PG III PZ 404/04/11 z dnia 30 marca 2011 r.), s. 20.

wskazał, że „ustawa (art. 18 § 1 kk) nie wprowadza żadnych dodatkowych warunków dotyczących formy porozumienia. Może do niego dojść nawet w sposób dorozumiany. Ważny jest zamiar współdziałania z drugą osobą w wykonaniu czynu zabronionego. Współdziałający nie muszą się bezpośrednio kontaktować, natomiast muszą mieć świadomość wspólnego wykonania czynu zabronionego, a zatem przynajmniej wiedzieć o sobie i zdawać sobie sprawę, że podejmowana czynność składa się na realizację wspólnie wykonywanej całości przedsięwzięcia”⁵³³.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 kwietnia 2004 r. (sygn. akt V KK 351/03) przyjął nawet, że „wykonuje czyn zabroniony wspólnie i w porozumieniu z inną osobą (art. 18 § 1 k.k.) także ten, kto nie biorąc osobiście udziału w czynności sprawczej tego czynu, swoim zachowaniem zapewnia realizację uzgodnionego z tą osobą wspólnego przestępczego zamachu”⁵³⁴.

Słusznie dostrzeżono, że „porozumienie nie będzie zachodziło, gdy kilka osób wykonało czyn zabroniony, ale każdy sprawca działał sam, na własną rękę, bez porozumiewania się z pozostałymi. Mamy wtedy do czynienia z przypadkowym zbiegiem sprawstw pojedynczych, nazywanych w doktrynie prawa karnego sprawstwem koincydentalnym”⁵³⁵.

4. Przestępstwo określone w art. 299 § 6 k.k.

Art. 299 § 6 k.k.

Karze określonej w § 5 podlega sprawca, jeżeli dopuszczając się czynu określonego w § 1 lub 2, osiąga znaczną korzyść majątkową.

Czyn zabroniony określony w art. 299 § 6 k.k. stanowi kwalifikowaną postać prania pieniędzy z art. 299 § 1 k.k. i art. 299 § 2 k.k. Okolicznością kwalifikującą jest, osiągnięcie przez piorącego pieniądze znacznej korzyści majątkowej. W doktrynie⁵³⁶ przyjmuje się, że treść tego pojęcia należy odnosić do definicji z art. 115 § 5 k.k.

⁵³³ LEX Nr 74395, Prok. i Pr. – wkł. 2003, Nr 7-8, s. 2. Zob. także wyrok SA w Łodzi z dnia 11 października 2000 r. (sygn. akt II AKa 120/00), Prok. i Pr. – wkł. 2001, Nr 5, s. 26; Wyrok SN z dnia 8 grudnia 2011 r. (sygn. akt II KK 162/11), OSNKW 2012/3/28, Biul. SN 2012/3/20-21.

⁵³⁴ OSNKW 2004/5/53.

⁵³⁵ A. Opala, *Ochrona...*, op. cit., s. 39. Komentarz jest w tej mierze aktualny, bowiem art. 5 § 3 u.o.o.g. stanowi kwalifikowaną formę prania pieniędzy poprzez działanie w porozumieniu z innymi osobami.

⁵³⁶ R. Góral, *Kodeks...*, op. cit., s. 500, M. Kulik, *Kodeks...*, op. cit., wyd. V, s. 696, W. Filipkowski, E. Pływaczewski, *Kodeks...*, op. cit., s. 885, R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1424, A. Kaucz, B. Myrna, *Zakres penalizacji prania brudnych pieniędzy w Polsce* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja Prawa Karnego. Tom XII*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003, s. 25, A. Michalska-Warias, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 616-617, W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. I, s. 346, T. Stępień, K. Stępień, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 56, A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, 2004, wyd. I, s. 614.

tj. mienia znacznej wartości, czyli mienia, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych⁵³⁷.

Doktryna termin „znaczna” czerpie z definicji art. 115 § 5 k.k., a pojęcie korzyść majątkowa z definicji art. 115 § 4 k.k. Odosobniony w tej mierze pogląd prezentuje O. Górniok, według której „treść znamienia „znaczna” odnosi się bezpośrednio tylko do „wartości mienia” oraz do „szkody majątkowej”, ale nie do korzyści majątkowej. Skoro ustawodawca definiował je tylko w połączeniu z wartością mienia i szkodą majątkową, przyjąć wypadnie, iż nie zamierzał odnosić tej definicji do rozmiarów korzyści majątkowej i nie chciał pozbawiać tego znamienia charakteru w pełni cenowego. Za pozostawieniem mu tego charakteru przemawia większa, w porównaniu z mieniem czy szkodą, złożoność pojęcia korzyści majątkowej. Przyjmując, iż korzyścią majątkową jest każdy przyrost majątku sprawcy lub innej osoby w wyniku popełnienia przestępstwa, może ona w kontekście przepisów § 1 i § 2 przybierać różne postacie”⁵³⁸. Należy podzielić pogląd prezentowany przez większość przedstawicieli doktryny, a jednocześnie zauważyć, iż ustawodawca definiując pojęcia powinien używać tych samych terminologicznie zwrotów, ewentualnie doprecyzować treść art. 115 § 5 k.k. wskazując, iż ten przepis dotyczy również znacznej korzyści majątkowej⁵³⁹.

Według treści art. 115 § 4 k.k. korzyścią majątkową lub osobistą jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego. Art. 115 § 4 k.k. nie definiuje zatem pojęcia korzyść majątkowa, a wskazuje jedynie, że „charakter majątkowy lub osobisty korzyści nie jest uzależniony od tego, czy działający podmiot (sprawca przestępstwa) uzyskuje ją dla siebie czy też przypada ona w udziale – jako rezultat jego zachowania – innej osobie. [...] Wątpliwym jest natomiast taki, że utrwała on podział korzyści na majątkowe i osobiste”⁵⁴⁰. Definicję korzyści majątkowej, która jest często przytaczana w doktrynie⁵⁴¹ przedstawiła O. Górniok, według której jest to „korzyść zaspokajającą w pierwszym rzędzie potrzebę materialną, któ-

⁵³⁷ Definicja z art. 115 § 5 k.k. w pierwotnym jego brzmieniu odnosiła się do najniższego miesięcznego wynagrodzenia wskazując, że mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w chwili popełnienia czynu zabronionego przekracza dwustukrotną wysokość najniższego miesięcznego wynagrodzenia.

⁵³⁸ O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, op. cit., s. 51-52. Podobnie O. Górniok, *Kodeks...*, op. cit., s. 405, Także, O. Górniok, *Zmiany...*, op. cit., s. 134.

⁵³⁹ Trzeba wskazać, iż ustawodawca w przepisie art. 45 § 2 k.k. używa pojęcia „korzyść majątkowa znacznej wartości”, a w art. 299 § 6 k.k. pojęcia „znaczna korzyść majątkowa”. Wydaje się, iż te pojęcia są ze sobą tożsame (odmiennie B. Mik, A. Marek, N. Kłaczyńska i R. Korczyński, którzy wskazują, iż przy interpretacji pojęcia korzyść majątkowa znacznej wartości art. 115 § 5 k.k. można posłużyć się jedynie pośilkowo, B. Mik, *Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r. Rys historyczny i podstawowe problemy interpretacyjne*, Kraków 2003, s. 105, A. Marek, *Kodeks...*, op. cit., wyd. I, s. 217, N. Kłaczyńska, R. Korczyński, *Kilka uwag o nowelizacji art. 45 k.k. (przypadek korzyści majątkowej)* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, Tom XV, Wrocław 2004, s. 52-53), ale mając na uwadze względy poprawnej legislacji należałoby dokonać ujednolicenia terminologicznego i nie dopuszczać do występowania w tym samym akcie prawnym takich niejednoznacznych sformułowań tożsamych znaczeniowo.

⁵⁴⁰ J. Giezek, (w:) J. Giezek (red. nauk.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012, wyd. II, s. 686.

⁵⁴¹ Por. J. Raglewski, *Materiałnoprawna regulacja przypadku w polskim prawie karnym*, Kraków 2005, s. 31, M. Kulik, *Kodeks...*, op. cit., wyd. V, s. 263, J. Giezek, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 686.

rej osiągnięcie zmienia stan majątkowy sprawcy lub tej osoby, której ją przysparza, a taka zmiana nie jest uzasadniona uprawnieniami przysługującymi sprawcy imienne, wynikającymi ze stosunku prawnego, istniejącego między nim a osobą fizyczną lub prawną pokrzywdzoną jego działaniem⁵⁴². Przyjmuje się, iż korzyść majątkowa ma wymierną wartość ekonomiczną i jest to takie przysporzenie, które polega na zwiększeniu aktywów lub zmniejszeniu pasywów lub też wystąpieniu łącznie obu postaci przysporzenia. Korzyścią majątkową będzie zatem „rzecz o określonej wartości, świadczenie czy też prawo majątkowe mające wartość pieniężną, np.: zawarcie korzystnej umowy czy przejęcie lub zrzeczenie się zobowiązania”⁵⁴³. Według J. Raglewskiego stanowi synonim terminu mienie zdefiniowanego w art. 45 k.c. a obejmującego własność i inne prawa majątkowe⁵⁴⁴.

Słusznie zauważa J. Majewski, iż pojęcie korzyść majątkowa, należy rozumieć wężej aniżeli by to wynikało z reguł znaczeniowych ogólnego języka polskiego, jednakże różnica zakresowa bywa przedstawiana za pomocą różnych określeń⁵⁴⁵. Dalej wskazuje ten autor „korzyść majątkowa” jako termin języka prawnego – w doktrynie i judykaturze – obejmuje jedynie korzyści „nienależne, niegodziwe”, „bezprawne”, „niemające podstawy prawnej”, a nie mieści się zaś w jej zakresie korzyść, która „prawnie przysługuje” danemu podmiotowi, należy się „sprawcy lub innej osobie zgodnie z istniejącym w chwili czynu stosunkiem prawnym”. Wg J. Majewskiego, najpełniej rzeczoną różnicę wyrażają określenia „niegodziwa”, „nienależna”, a także „bezprawna” (przy określonym rozumieniu tych dwóch ostatnich przymiotników)⁵⁴⁶.

Pojęcie korzyści majątkowej definiuje także judykatura. Cytowanym powszechnie orzeczeniem Sądu Najwyższego jest uchwała Izby Karnej SN z dnia 30 stycznia 1980 r. (sygn. akt VII KZP 41/78) według której „korzyścią majątkową w rozumieniu art. 36 § 3 k.k. [z 1969 r. – M.M.] – stanowiącą cel działania sprawcy – jest każde przysporzenie majątku sobie lub innej osobie albo uniknięcie w nim strat, z wyjątkiem jedynie tych wypadków, gdy korzyść taka przysługuje sprawcy lub innej osobie zgodnie z istniejącym w chwili czynu stosunkiem prawnym”⁵⁴⁷.

W doktrynie⁵⁴⁸ przyjmuje się, iż kryterium odróżniającym korzyść osobistą od majątkowej, wyznacza czy dana korzyść „ma wartość ekonomiczną, przejawiającą

⁵⁴² O. Górniok, *O pojęciu „korzyści majątkowej” w kodeksie karnym (Problemy wybrane)*, PiP 1978, Nr 4, s. 117.

⁵⁴³ J. Postulski, *Komentarz do zmiany art.115 Kodeksu karnego wprowadzonej przez Dz. U. z 2003 r. Nr 111 poz. 1061*, LEX/el., 2004.

⁵⁴⁴ J. Raglewski, *Materialnoprawna...*, *op. cit.*, s. 31.

⁵⁴⁵ J. Majewski (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I, Komentarz do art. 1-116 k.k.*, wyd. IV, Warszawa 2012, s. 1368, J. Giezek, *Kodeks...* *op. cit.*, wyd. II, s. 686-687.

⁵⁴⁶ Por. J. Majewski (w:) *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1368-1369 i powołane tam stanowisko doktryny i judykatury. Według A. Marka „prawo karne interesują jedynie korzyści majątkowe uzyskiwane bezprawnie, w wyniku popełnienia czynu zabronionego”. Por. A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, LEX 2010.

⁵⁴⁷ OSNKW 1980, Nr 3, poz. 24. Zob. również wyrok SN z dnia 16 stycznia 2009 r. (sygn. akt IV KK 269/08), postanowienie SA w Szczecinie z dnia 15 listopada 2006 r. (sygn. akt II AKz 390/06), LEX Nr 284373.

⁵⁴⁸ Tak np. A. Spotowski, *Przestępstwa służbowe. Nadużycie służbowe i łapownictwo w nowym kodeksie karnym*, Warszawa 1972, s. 126, M. Surkont, *Łapownictwo*, Sopot 1999, s. 110 i n. (za:) J. Majewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1366.

się m.in. w tym, że jest przeliczalna na pieniądze, w związku z czym jej wielkość może zostać wyrażona sumą pieniężną [...]. Jeżeli ma – jest korzyścią majątkową, jeżeli nie – jest korzyścią osobistą”⁵⁴⁹. Wg J. Majewskiego wskazanego sposobu rozróżnienia nie można uznać za ściśle, bowiem kryterium to jest mało diagnostyczne, nadto mogą się zdarzyć dobra, które służy zaspokojeniu potrzeb materialnych, jak i niematerialnych. Pomimo tego wskazany autor przyjmuje, iż „podział ogółu korzyści na majątkowe i osobiste jest na gruncie przepisów kodeksu podziałem rozłącznym”⁵⁵⁰. Innego zdania – i jak należy przyjąć słusznie – jest J. Giezek, który podnosi, iż „przyjęcie alternatywy rozłącznej (albo korzyść majątkowa, albo korzyść osobista) musiałoby wszak prowadzić do konkluzji, że koniunkcyjne osiągnięcie przez sprawcę korzyści majątkowej i osobistej – czego wykluczyć przecież się nie da – nie realizowałoby znamion tych typów czynów zabronionych, do których korzyść majątkowa lub osobista należy, albowiem stanowiłoby ono jakąś trzecią, nieuwzględnioną przez ustawodawcę postać korzyści o mieszanym charakterze. Należałoby chyba zatem przyjąć, że chodzi w tym przypadku raczej o alternatywę prostą, nie zaś rozłączną”⁵⁵¹.

Przepis art. 299 § 6 k.k. używa także zwrotu „osiąga” co oznacza, iż chodzi o korzyść faktycznie uzyskaną⁵⁵², rzeczywiście odniesioną⁵⁵³. Znamię „osiąga” trzeba udowodnić. Nie może to być jedynie hipotetyczne założenie, iż osoba korzyść taką mogła osiągnąć. Zgodzić się należy z poglądem J. Raglewskiego – wyrażonym na potrzeby interpretacji art. 45 § 2 i 3 k.k., ale mającego również zastosowanie przy interpretacji art. 299 § 6 k.k. – który podnosi, że „przy ocenie, czy sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa dla siebie lub kogoś innego (art. 115 § 4 k.k.) korzyść majątkową co najmniej znacznej wartości, uwzględnia się również wartość składników majątkowych, podlegających zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi. Trudno wskazać dostateczne racje normatywne, które mogłyby uzasadniać odmienne stanowisko”⁵⁵⁴.

Z kolei, B. Bieniek podaje, iż „korzyścią majątkową, której źródłem jest pranie pieniędzy, jest kwota pieniędzy „czystych”, pomniejszona o koszty procederu prania pieniędzy”⁵⁵⁵. Przeciwno tej tezie wypowiedział się w wyroku z dnia 8 czerwca

⁵⁴⁹ J. Majewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1366. B. Mik proponuje, aby przy wykładni terminu „korzyść osobista” posilkować się cywilnoprawnym ujęciem dóbr osobistych, w sensie art. 23 k.k. Wg Autorki „byłaby to korzyść zaspokajająca owe dobra, sprzyjająca ich cieszeniu się przez osobę, do której z natury rzeczy należą lub której przysługują”, B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 142.

⁵⁵⁰ J. Majewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1366.

⁵⁵¹ J. Giezek, *Kodeks...* *op. cit.*, wyd. II, s. 686-687. Podobnie A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, LEX 2010.

⁵⁵² Tak, J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Liberta, Warszawa 1997, s. 527.

⁵⁵³ Tak, W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. I, s. 346.

⁵⁵⁴ J. Raglewski, *Materiałnopravna...*, *op. cit.*, s. 116. Odmiennego zdania jest B. Mik, która wskazuje, iż „zważywszy na cel ustanowienia domniemań [z art. 45 § 2 i 3 k.k. – M.M.], chodzi tylko o korzyść nadającą się do objęcia przepadkiem, czyli tę niepodlegającą zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi”. B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 105.

⁵⁵⁵ B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 220.

2010 r. SA w Katowicach (sygn. II AKa 108/10)⁵⁵⁶. Co prawda orzeczenie dotyczy art. 299 § 1 k.k. niemniej jednak ma ono zastosowanie także do art. 299 § 6 k.k., bowiem ten przepis statuuje kwalifikowaną postać przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. Na potrzeby odpowiedzialności z art. 299 § 1 k.k. i form kwalifikowanych – jak przyjął Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 15 lipca 2009 r. (sygn. akt II AKz 417/09) – należy zbadać „czy sprawca „pierwotnego” czynu zabronionego posiadałby określone wartości majątkowe, gdyby nie popełnił tego czynu”. Nie da się jednak poprzestać na przyjęciu, że sprawca pierwotnego czynu zabronionego wszedł w posiadanie określonych wartości majątkowych, bowiem ustalenie tej wartości majątkowej jest niezbędne celem prawidłowego zakwalifikowania czynu zabronionego tj. jako przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. bądź też jako przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 299 § 6 k.k., w przypadku gdy sprawca osiągnął znaczną korzyść majątkową.

Na gruncie rozważań treści art. 299 § 6 k.k. A. Michalska-Warias stawia pytanie „czy można mówić o uzyskaniu korzyści majątkowej z popełnienia czynu określonego w art. 299 § 1, w przypadku gdy dopuszcza się go sprawca przestępstwa pierwotnego (np. handlarz narkotykami „pierze” swoje zyski z tego procederu). Źródłem wątpliwości jest to, że sprawca korzyść majątkową polegającą na zwiększeniu aktywów odniósł już wcześniej, a proces „prania” pieniędzy daje mu jedynie możliwość legalnego korzystania z owoców przestępstwa (nierzadko łączy się to z koniecznością pomniejszenia korzyści o koszty „prania”). Przyjęcie, iż sprawca przestępstwa pierwotnego podejmuje działania polegające na „praniu” pieniędzy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej jest także uzyskanie możliwości wprowadzenia do legalnego obrotu gospodarczego korzyści uzyskanych z nielegalnych źródeł”⁵⁵⁷. Ta konstatacja jest

⁵⁵⁶ Sąd wskazał, iż „obrońca oskarżonego dokonał swoistej nadinterpretacji zawartego w tym orzeczeniu stwierdzenia, że korzyścią w rozumieniu art. 299 § 1 k.k. jest zarówno powiększenie aktywów, jak i zmniejszenie pasywów. Zdanie to wskazuje bowiem jedynie na różnorodność form owej korzyści majątkowej, a nie zakłada konieczności zliczania całości aktywów i pasywów majątku sprawcy przed i po popełnieniu zarzucanego mu przestępstwa celem sprawdzenia, czy i jaką bezwzględną korzyść dla całego swego mienia osiągnął. Gdyby zaakceptować rozumowanie obrońcy w tym zakresie, można by dojść do absurdu wniosku, że np. przedmiotem przestępstwa tzw. prania brudnych pieniędzy pochodzących z napadu na bank może być jedynie ta część zrabowanej gotówki, która odpowiada jej wartości pomniejszonej o poniesione przez sprawców napadu koszty dojazdu na miejsce przestępstwa, koszty zakupu kominiarek itp. Taka interpretacja nie jest uprawniona ani przy zastosowaniu językowej, ani celowościowej wykładni przepisu art. 299 § 1 k.k. Inaczej rzecz by się przedstawiała, gdyby przestępstwo bazowe polegać miało na uszczupleniu należności publiczno-prawnej poprzez nieuiszczenie podatku dochodowego od zysków z nieewidencjonowanego kupna i sprzedaży waluty Euro. Wówczas istotnie dla określenia przedmiotu przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. konieczne byłoby wyliczenie uszczuplonego podatku”. Zob. Biul. SAKa 2010, Nr 3, s. 6-7.

W innym orzeczeniu z dnia 21.12.2006 r. (sygn. akt. II AKa 394/06) Sąd Apelacyjny w Katowicach przyjął, że „korzyścią majątkową pochodzącą z przestępstwa w rozumieniu art. 45 § 1 k.k. są wszelkie składniki majątkowe pochodzące z popełnienia danego przestępstwa (o ile nie podlegają przypadkowi przedmiotów wymienionych w art. 44 § 1 i § 6 k.k.), a nie tylko osiągnięty zysk. Tak więc za nieuprawnione należy uznać wyliczanie kosztów, jakie sprawca zaangażował w przestępczy proceder (np. zakup narkotyków, które następnie udzielał, przejazd po nie itp.), a potem pomniejszanie o tę wartość osiągniętej z przestępstwa korzyści, bo tego typu ekonomiczne kalkulacje w aspekcie zysku i strat są nie do przyjęcia”. KZS 2007, Nr 5, s. 57.

⁵⁵⁷ A. Michalska-Warias, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. I, s. 616-617, Także, A. Michalska-Warias, *Przestępczość..., op. cit.*, s. 338-339.

jak najbardziej słuszną jedynie przy przyjęciu tradycyjnego postrzegania korzyści majątkowej jako polegającego na zwiększeniu aktywów lub zmniejszeniu pasywów, albo wystąpienie tych form łącznie, jednak na potrzeby przestępstwa prania pieniędzy trzeba ją rozumieć także jako możliwość legalnego korzystania z owoców przestępstwa, co stanowi jego istotę. Trzeba zauważyć, iż korzyść z przestępstwa pierwotnego bazowego to korzyść majątkowa „brudna” na której ciąży znamię czynu zabronionego, natomiast korzyść majątkowa z prania pieniędzy to korzyść majątkowa „czysta” bazująca na tezie, iż nie uda się ustalić przestępnego źródła jej pochodzenia, którą można legalnie dysponować.

Korzyścią w przypadku przestępstwa prania pieniędzy będzie wartość korzyści uzyskanych z przestępstwa pierwotnego, a wykorzystanie owoców przestępstwa pierwotnego nie może być traktowana jako współukarany czyn następczy, bowiem dobrem chronionym w przestępstwie prania pieniędzy jest prawidłowy obrót gospodarczy, który będzie zakłócony przez wykorzystywanie owoców przestępstwa pierwotnego. Na tym założeniu bazuje przestępstwo z art. 299 k.k.

5. Przepadek określony w art. 299 § 7 k.k.⁵⁵⁸

Art. 299 § 7 k.k.:

W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przypadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.

Ustawodawca wprowadzając instytucję przypadku przyjął założenie, że „należy w miarę możliwości pozbawić sprawcę korzyści pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa. Spełnienie tego założenia oddziałuje prewencyjnie znacznie skuteczniej niż nawet surowe kary”⁵⁵⁹. Instytucja przypadku co do zasady określona została w przepisach części ogólnej kodeksu karnego w art. 44 i 45 k.k., natomiast dotycząca przestępstwa prania pieniędzy w art. 299 § 7 k.k.

W doktrynie przyjmuje się, iż art. 44 i 45 k.k. przewidują następujące formy przypadku: 1) przedmiotów (art. 44 § 1, 2 i 6), 2) równowartości przedmiotów (art. 44 § 4), 3) korzyści majątkowej (art. 45 § 1), 4) równowartości korzyści majątkowej (art. 45 § 1), 5) udziału we własności przedmiotów (art. 44 § 7 *in fine*), 6) równowartości udziału we własności przedmiotów (art. 44 § 7 *in fine*), 7) udziału we własności

⁵⁵⁸ To zagadnienie było także przedmiotem artykułu autora, zob. M. Mazur, *Przepadek w myśl art. 299 § 7 k.k.*, CPKiNP 2014, z. 2, s. 43-69.

⁵⁵⁹ *Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniem*, Warszawa 1997, s. 145.

korzyści majątkowej (art. 45 § 5 *in principio*) oraz 8) równowartości udziału we własności korzyści majątkowej (art. 45 § 5 *in fine*)⁵⁶⁰.

Art. 299 § 7 k.k. przewiduje natomiast następujące formy przepadku: 1) przedmiotów, 2) korzyści majątkowej 3) równowartości korzyści majątkowej. W sposób dorozumiany na podstawie art. 299 § 7 k.k. orzec można także przepadek: 1) udziału we własności przedmiotów, 2) udziału we własności korzyści majątkowej oraz 3) równowartości udziału we własności korzyści majątkowej.

W literaturze różnie określa się stosunek art. 299 § 7 k.k. do art. 44 i 45 k.k. Według A. Michalskiej-Warias „art. 299 § 7 k.k. stanowi *lex specialis* w regulowanym przez siebie zakresie w stosunku do unormowań przepadku przedmiotów oraz przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości zawartych w art. 44 i 45 k.k.”⁵⁶¹. Podobnie wskazuje B. Mik, która podaje, iż „art. 299 § 7 k.k., w zakresie przepadku przedmiotów pochodzących pośrednio z przestępstwa, zawsze był przepisem szczególnym w relacji do ogólnego unormowania środków karnych przepadku przedmiotów oraz przepadku korzyści majątkowej lub równowartości tej korzyści w ujęciu art. 44 i 45 k.k. W tym zakresie miał przeto pod każdym względem pierwszeństwo przed wymienionymi przepisami ogólnymi i nie mógł się z nimi pokrywać ani im ustępować”⁵⁶². Odnajdujemy również pogląd, że art. 299 § 7 k.k. jest przypadkiem *sui generis*, ale w przypadku sporów interpretacyjnych co do poszczególnych znamion, konieczne jest odwołanie się do spokrewnionej regulacji części ogólnej kodeksu karnego⁵⁶³. R. Zawłocki przyjmuje, że „treść przepisu art. 299 § 7 k.k. bezpośrednio odnosi się do przepisów art. 44 i 45 KK, precyzując lub modyfikując je na użytek rozważanego przestępstwa prania wartości majątkowych”⁵⁶⁴. Podobnie wypowiada się A. Marek, który zauważa, iż „unormowanie to [art. 299 § 7 k.k. – M.M.] jest uzupełnieniem przepisów art. 44 i 45, które dotyczą przepadku przedmiotów oraz korzyści majątkowych albo ich równowartości pochodzących z przestępstwa „pierwotnego”, a nie przestępstwa prania brudnych pieniędzy”⁵⁶⁵. Ostatni z autorów rozgranicza zatem stosowanie art. 299 § 7 k.k. do przepadku „aktywów” pochodzących wyłącznie z przestępstwa prania pieniędzy, natomiast art. 44 i 45 k.k. należy stosować w przypadku orzekania przepadku „aktywów” z przestępstwa bazowego (pierwotnego). Odrębne stosowanie wskazanych przepisów będzie możliwe w sytu-

⁵⁶⁰ J. Raglewski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I, Komentarz do art. 1-116 k.k.*, Zakamycze 2004, wyd. II, s. 706. B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 59.

⁵⁶¹ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, *op. cit.*, s. 339. Tak również W. Filipkowski, który dodatkowo zwraca uwagę, iż art. 299 § 7 k.k. pozwala na bardzo szerokie pod względem przedmiotowym stosowanie przepadku przedmiotów lub korzyści w porównaniu z regulacją z części ogólnej kodeksu, szczególnie ze względu na obligatoryjny charakter przepadku z art. 299 § 7 k.k. Por. W. Filipkowski, *Zwalczanie...*, *op. cit.*, s. 355.

⁵⁶² B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 44. Również W. Wróbel zauważa, iż art. 299 § 7 k.k. „rozszerza zakres orzekania środka karnego w postaci przepadku przedmiotów także na przedmioty pochodzące z przestępstwa jedynie pośrednio, czego nie przewiduje art. 44 § 1, zawierający generalne uregulowania odnoszące się do przepadku”. W. Wróbel, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 736.

⁵⁶³ Por. M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 369.

⁵⁶⁴ R. Zawłocki, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1429.

⁵⁶⁵ A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. I, s. 614.

acji gdy będzie możliwe rozdzielenie tych „aktywów” pochodzących z przestępstwa pierwotnego i przestępstwa prania pieniędzy. Tymczasem jak pokazuje praktyka postępowań karnych w Polsce, najczęściej te postępowania są prowadzone razem, a wówczas aktywa w przestępstwie prania pieniędzy stanowią pochodną aktywów przestępstwa pierwotnego, powiększone o ewentualne przychody (np. odsetki) lub pomniejszone o „koszty” prania pieniędzy.

W doktrynie został przedstawiony pogląd, iż „wykładnia językowa art. 299 § 7 k.k. prowadzi do wniosku, iż przewidziany w nim obligatoryjny przepadek nie dotyczy przypadków skazania za kwalifikowane typy prania pieniędzy z § 5 i 6 art. 299 k.k. (w przepisie mowa jest o skazaniu za „przestępstwo określone w art. 299 § 1 lub 2). Wobec takich sprawców przepadek powinien być orzekany na podstawie art. 44 i 45 k.k., co w praktyce nie oznacza dla nich zresztą żadnej różnicy”⁵⁶⁶. Z tym poglądem zgodzić się nie można bowiem, kwalifikowane formy popełnienia przestępstwa dokonywane są pod warunkiem dopuszczenia się czynów z art. 299 § 1 lub 2 k.k., które art. 299 § 7 k.k. wymienia. Przyjęcie wniosku przeciwnego powodowałoby, iż pod dyspozycję art. 299 § 7 k.k. podpadałyby przestępstwa popełnione w formie podstawowej, a nie podpadały te popełnione w formie kwalifikowanej, których przepadek tym bardziej winien być orzekony. Generalnie zakresy przepadku z art. 44 i 45 k.k. względem art. 299 § 7 k.k. są podobne, jednak art. 299 § 7 k.k. wymienia, że podlegają jej również przedmioty pochodzące pośrednio z przestępstwa, nadto przepadek jest zawsze obligatoryjny, a zatem nie do końca można się godzić z tezą, iż dla sprawców jest to wszystko jedno. W. Filipkowski i E. Pływaczewski, wskazując, iż „z zakresu art. 299 § 7 wyłączone są zachowania opisane w art. 299 § 3 i 4”⁵⁶⁷. Jeżeli zatem w ocenie cytowanych autorów temu wyłączeniu podlegałyby także art. 299 § 5 i 6 k.k., zapewne wskazałoby to w swojej wypowiedzi. Wprost natomiast na ten temat wypowiada się H. Pracki, który podaje, że „ten dotkliwy środek karny będzie jednak stosowany tylko w wypadku skazania za przestępstwa przewidziane w art. 299 § 1 lub 2 n.k.k. (a także w typach kwalifikowanych określonych w § 5 lub 6), natomiast nie będzie stosowany w przypadku skazania za czyny określone w art. 299 § 3 lub 4 n.k.k.”⁵⁶⁸.

Należy ocenić, iż art. 299 § 7 k.k. jest regulacją swoistą opartą o znane prawo karnemu instytucje przepadku przedmiotów, korzyści majątkowych lub ich równowartości, która stanowi *lex specialis* wobec art. 44 i 45 k.c. jedynie w kwestiach uregulowanych w tym przepisie. W kwestiach nieuregulowanych (np. domniemania z art. 45 § 2 – 4 k.k.) należy odwołać się do właściwych regulacji części ogólnej kodeksu karnego. Na marginesie trzeba zauważyć, iż domniemanie z art. 45 § 2 k.k. i tak może znaleźć zastosowanie jedynie w przypadku popełnienia kwalifikowanego

⁵⁶⁶ A. Michalska-Warias, *Przestępczość...*, op. cit., s. 339. Odmienne M. Prengel, który podaje, że „nie powinno budzić wątpliwości, iż odnosi się to [przepadek z art. 299 § 7 k.k. – M.M.] także odpowiednio do art. 299 § 5 i 6”, M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 369.

⁵⁶⁷ W. Filipkowski, E. Pływaczewski, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 885.

⁵⁶⁸ H. Pracki, *Przestępstwa gospodarcze w nowym kodeksie karnym* (w:) *Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze*, zeszyt 15, Warszawa 1998, s. 158-159.

przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 6 k.k., bowiem aby z niego skorzystać sprawca musi osiągnąć korzyść majątkową znacznej wartości. We wszystkich pozostałych przypadkach prania pieniędzy nie będzie można go zastosować, co nie wydaje się prawidłowe⁵⁶⁹. *De lege ferenda* należy postulować aby domniemanie z art. 45 § 2 k.k. aktualizowało się w każdym przypadku prania pieniędzy, bowiem jest to przestępstwo, którego zadaniem jest legalizacja „brudnych pieniędzy”, a największy problem organów ścigania to właśnie wykazanie, iż „aktywa” podlegające praniu pochodzą z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego.

W pierwszej części art. 299 § 7 k.k. ustawodawca wskazuje na obligatoryjność („orzeka”, a nie „może orzec”) instytucji przepadku – jako środka karnego – przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa. R. Zawłocki określając tę grupę przedmiotów wskazuje, że są to:

- „a) pochodzące bezpośrednio z przestępstwa prania wartości majątkowe (np. papiery wartościowe),
- b) służące albo przeznaczone do popełnienia przestępstwa (np. sprzęt komputerowy),
- c) połączone z rzeczami z pkt a i b w taki sposób, iż nie można dokonać ich rozłączenia bez uszkodzenia którejkolwiek z tych rzeczy (np. surogaty praw majątkowych),
- d) rzeczy, których wytwarzanie, posiadanie lub obrót jest zabronione (np. broń palna)”⁵⁷⁰.

Jeżeli by przyjąć zaprezentowany podział, w odniesieniu do wskazanego w pkt b przepadku rzeczy, trzeba by się zastanowić czy posiłkowo (bowiem nie jest to uregulowane w art. 299 § 7 k.k.) znajdzie zastosowanie przepis dotyczący niewspółmierności tego przepadku do wagi popełnionego czynu (art. 44 § 3 k.k.). Nie trudno wyobrazić sobie sytuację w której należałoby orzec np. przepadek pojazdów użytych do przekazania „brudnych pieniędzy” czy nieruchomości o znacznej wartości. Ponadto, trzeba by rozważyć czy wówczas orzeczenie byłoby obligatoryjne czy fakultatywne? Na gruncie art. 44 k.k. prezentowany jest pogląd, że „orzeczenie tego

⁵⁶⁹ Podobne uwagi krytyczne zgłasza L. Tyszkiewicz (odnosi je jednak do wszystkich rodzajów przestępstw) który podnosi, że „nie widać uzasadnienia dla kolejnego ograniczenia domniemania do korzyści majątkowej stanowiącej mienie znacznej wartości. Czyżby domniemanie, o którym mowa nie mogło być przydatne w przypadku mienia o niższej wartości niż „znaczna”?”, L. Tyszkiewicz, *O przepadku przedmiotów pochodzących z przestępstwa, zwrocie ich pokrzywdzonemu i odszkodowaniu*, Prok. i Pr. 2003, Nr 12, s. 17 oraz P. Krzezińska, *Przepadek korzyści majątkowej w świetle projektowanych i wprowadzonych zmian w kodeksie karnym* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, T. XIV, Wrocław 2003, s. 24.

⁵⁷⁰ R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1429. Podział zaprezentowany przez autora wykracza poza tradycyjny podział przyjęty w doktrynie na potrzeby art. 44 k.k. w myśl którego wyróżniamy przedmioty: 1) pochodzące bezpośrednio z przestępstwa (tzw. *producta sceleris* – art. 44 § 1 k.k.), 2) służące do popełnienia przestępstwa lub do tego przeznaczone (tzw. *instrumenta sceleris* – art. 44 § 2 k.k.), 3) których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przesyłanie, przenoszenie lub przewóz stanowi przestępstwo (art. 44 § 6 k.k.). Por. J. Wojciechowska (w:) G. Rejman, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 1999, s. 897, J. Raglowski, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 712-713, N. Kłaczyńska (w:) J. Giezek (red. nauk.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012, wyd. II, s. 340, K. Maksymowicz, *Niektóre zagadnienia związane z wykonywaniem środka karnego przepadku przedmiotów* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, T. XIII, Wrocław 2003, s. 392.

majątkowego środka karnego, na podstawie art. 44 § 3, jest zawsze fakultatywne, niezależnie od tego, czy przepadek przedmiotów byłby obligatoryjny czy fakultatywny⁵⁷¹. W powyższej sprawie prawidłowe stanowisko reprezentuje B. Mik, która podnosi, że „przepis art. 299 § 7 k.k. nie zawiera odrębnej regulacji przypadku narzędzi przestępstw określonych w art. 299 § 1 i 2 k.k. Znajdzie tu zatem zastosowanie ogólne unormowanie art. 44 § 2-5 k.k.”⁵⁷². Słusznie zauważa także, iż „brak przepisu szczegółowego, którego mocą narzędzia takiego przestępstwa podlegałyby przypadkowi nawet wtedy, gdy nie stanowią własności sprawcy, powoduje, że pierwszeństwo ma ich zwrot uprawnionemu (art. 44 § 5 k.k.). Jeżeli natomiast właścicielem tych przedmiotów jest sprawca lub nie stwierdza się, by przysługiwało do nich jakiekolwiek prawo osoby trzeciej, przepadek będzie zawsze fakultatywny”⁵⁷³.

Pojęcie przedmiotu było i nadal pozostaje przedmiotem rozważań doktryny, głównie na potrzeby wyjaśnienia znaczenia tego pojęcia w kontekście art. 44 § 1 k.k. (*producta sceleris*)⁵⁷⁴. Rozważania tam poczynione będą znajdowały zastosowanie do art. 299 § 7 k.k., nade wszystko pamiętać jednak trzeba, że zakres tego pojęcia wyznaczają *de facto* przedmioty czynności wykonawczych przestępstw z art. 299 § 1 i 2 k.k., z popełnienia których można orzec przepadek przedmiotów, korzyści majątkowych lub ich równowartości.

Definicji przedmiotu nie odnajdujemy w przepisach kodeksu karnego, bowiem art. 115 § 9 k.k. podaje jedynie co „także” należy traktować jako rzecz ruchomą lub przedmiot, co należy traktować jako wskazówkę interpretacyjną⁵⁷⁵. W myśl art. 115 § 9 k.k. rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce⁵⁷⁶.

W doktrynie panuje pogląd, iż w wykładni tego terminu należy odwołać się do gałęzi prawa cywilnego. Poniekąd taki kierunek wyznaczył sam ustawodawca, który w uzasadnieniu podaje, że „sprecyzowanie to jest – jak się wydaje – konieczne przede wszystkim ze względu na odmienne, bardziej odpowiadające pojęciom cywilistycznym, określenie przedmiotu czynności wykonawczej przy przestępstwach przeciwko mieniu”⁵⁷⁷. W myśl art. 45 k.c. rzeczami są tylko przedmioty materialne.

⁵⁷¹ J. Raglewski, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. II, s. 724.

⁵⁷² B. Mik, *Nowela..., op. cit.*, s. 83.

⁵⁷³ *Tamże*, s. 83. Niemniej jednak jak wynika ze sprawozdania Prokuratury Generalnej z dnia 22.05.2012 r. (PG III PZ 404/10/12) prowadzone są prace mające na celu rozszerzenia możliwości przypadku mienia – w razie skazania z art. 299 § 1, 2 lub 7 k.k. (wg projektu) – a mianowicie przypadkowi podlegać będą również przedmioty, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy.

⁵⁷⁴ Por. J. Raglewski, *Materiałnoprawna..., op. cit.*, s. 21-31, K. Postulski, M. Siwek, *Przepadek w polskim prawie karnym*, Zakamycze 2004, s. 95-110, W. Filipkowski, *Instytucja przypadku w kodeksie karnym z 1997 r.* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek..., op. cit.*, s. 215-217, P. Daniluk, *Kilka uwag o pojęciach „rzecz ruchoma” i „przedmiot” w Kodeksie karnym*, PS 2011, Nr 6, s. 90-96.

⁵⁷⁵ Tak, J. Raglewski, *Materiałnoprawna..., op. cit.*, s. 22.

⁵⁷⁶ Krytykę tej definicji przeprowadza A. Dermont, *Ustawowa..., op. cit.*, s. 85-56.

⁵⁷⁷ *Nowe..., op. cit.*, s. 175.

Przyjmuje się, iż takie ujęcie przedmiotu, łączące go jedynie z substratem materialnym jest zbyt wąskie skoro przypadkowi może podlegać program komputerowy (art. 269b § 2, art. 293 § 2) czy technologia (art. 58 ust. 2 ustawy z 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych⁵⁷⁸). Za przedmioty w rozumieniu art. 44 i art. 299 § 7 k.k. uznać należy także zwierzęta, choć nie są one rzeczami w świetle art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt⁵⁷⁹, stanowią jednak inny niż rzecz obiekt (przedmiot) materialny i mogą stanowić przedmiot obrotu⁵⁸⁰. W praktyce nie trudno wyobrazić sobie sytuację „ulokowania” brudnych pieniędzy w nabycie jakichś drogich lub zagrożonych wyginięciem gatunków zwierząt, a później dalsze przeniesienie ich własności lub posiadania aby udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia⁵⁸¹. Trzeba tu jednak zauważyć, iż w sytuacji gdy obrót gatunkami zwierząt jest zakazany (chronione gatunki zwierząt), wówczas te zwierzęta należałoby traktować jako przedmioty, których przypadek byłby możliwy na podstawie art. 44 § 6 k.k.⁵⁸², w innych przypadkach – gdy obrót nimi jest dozwolony – znajdzie zastosowanie art. 299 § 7 k.k. Wg B. Mik – na gruncie art. 299 § 7 k.k. – podział *producta sceleris* na typowe owoce przestępstwa (np. łup, przedmiot łapówki) i produkty przestępstwa (fałszywe banknoty, narkotyki) nie ma znaczenia, bowiem ten przepis przewiduje jednolitą konstrukcję przypadku *producta sceleris*, niezależną od sposobu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 i 2 k.k.⁵⁸³.

J. Raglewski stwierdza, natomiast że „brak jest bowiem dostatecznych racji normatywnych, które pozwoliłyby ograniczyć dopuszczalność orzekania przypadku wyłącznie do rzeczy”⁵⁸⁴. Można zgodzić się z tą tezą jako dotyczącą art. 44 § 1 k.k., natomiast na potrzeby art. 299 § 7 k.k. wydaje się, iż trzeba przyjąć, iż pojęcie przedmiotu odnieść należy wyłącznie do rzeczy.

J. Potulski podaje dodatkowo, iż „wydaje się, że interpretacja tego terminu [przedmiot – M.M.] pozwoli na uznanie, iż w ramach zakresu nazwy „przedmiot” mieszczą się również nieruchomości. Przedmiotem czynu zabronionego, np. prania brudnych pieniędzy typizowanego w art. 299 k.k., może być również nieruchomość, a nabycie tej nieruchomości po zaniżonej cenie może być uznane za korzyść mająt-

⁵⁷⁸ Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233 ze zm.

⁵⁷⁹ Dz. U. z 2013 r., poz. 856.

⁵⁸⁰ Por. N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 341, M. Kulik, *Kodeks...*, op. cit., wyd. V, s. 133, M. Budyn, M. Kulik, *Glosa do wyroku SA w Lublinie z dnia 9 grudnia 2002 r., II AKa 306/02*, WPP 2004, Nr 3, s. 147.

⁵⁸¹ Problem przestępczości związanej z obrotem fauną i florą w piśmiennictwie dostrzega W. Pływaczewski, Por. np. W. Pływaczewski, *Inicjatywy Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej – INTERPOL na rzecz ochrony dzikich gatunków zwierząt*, Prok. i Pr. 2011, Nr 10, s. 5 i n., W. Pływaczewski, *Międzynarodowa współpraca policyjna w zakresie przeciwdziałania przestępczości związanej z handlem chronionymi gatunkami fauny i flory*, Przegląd Policjiny 2010, Nr 4, s. 71-93.

⁵⁸² Odmienne B. Mik, która przyjmuje, iż „szczególny zakres rzeczowy przypadku owoców przestępstwa według art. 299 § 7 k.k. wydaje się wykluczać możliwość ich oceny przez pryzmat art. 44 § 6 k.k.”, Zob. B. Mik, *Nowela...*, op. cit., s. 88.

⁵⁸³ Tamże, s. 74.

⁵⁸⁴ J. Raglewski, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 709, Tak również N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 341. Odmienne B. Mik *Nowela...*, op. cit., s. 72-73; K. Postulski, M. Siwek, *Przypadek...*, op. cit., s. 97.

kową w rozumieniu art. 115 § 4 k.k. (korzyścią taką byłaby różnica pomiędzy ceną rzeczywistą a ceną kupna)⁵⁸⁵. Pojęcie przedmiotu, którego używa art. 299 § 7 k.k. oczywiście obejmuje nieruchomości, bowiem te mogą być przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa z art. 299 § 1 k.k., do którego odwołuje się przepis. Także na gruncie wykładni art. 44 § 1 k.k. przyjmuje się, iż obejmuje on nieruchomości⁵⁸⁶. Omówienie pozostałych przedmiotów, których egzemplifikacja następuje w art. 115 § 9 k.k., wykraczałoby poza ramy niniejszej pracy.

Na gruncie art. 44 § 1 k.k. za przedmioty pochodzące bezpośrednio z przestępstwa uznaje się, te „wobec których wystarczającym warunkiem dla ich uzyskania jest realizacja znamion przestępstwa. Orzeczenie tej postaci przepadku poprzedzone być musi ustaleniem związku o charakterze bezpośrednim pomiędzy określonym przedmiotem, który ma nim być objęty, a popełnionym przestępstwem rozpoznawanym w danej sprawie”⁵⁸⁷. Teza powyższa została wyrażona w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1974 r. (sygn. akt II KR 186/74), który przyjął, że „sąd może orzec przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa ale tylko wówczas gdy przedmiot ten pochodzi z przestępstwa rozpoznawanego w danej sprawie”⁵⁸⁸. Art. 299 § 7 k.k. dotyczy również przepadku – jak w kodeksie karnym z 1969 r. – przedmiotów pochodzących pośrednio z przestępstwa, zatem cyt. wyrok w pełni znajduje zastosowanie do wykładni art. 299 § 7 k.k.

Według W. Wróbla „przedmiotami pochodzącymi bezpośrednio z przestępstwa prania brudnych pieniędzy są w szczególności środki płatnicze, wartości dewizowe lub papiery wartościowe będące przedmiotem czynności wykonawczych tego przestępstwa, jak również wszelkie korzyści lub ekwiwalenty majątkowe (rzeczy lub prawa majątkowe) uzyskane zamiast tych wartości”⁵⁸⁹. Ze wskazaną tezą można się zgodzić tylko w odniesieniu do substratów majątkowych które mają przymiot rzeczy, takich natomiast nie posiadają prawa majątkowe, które będzie trzeba traktować jako korzyści majątkowe na gruncie art. 299 § 7 k.k.

Natomiast „za przedmioty pośrednio pochodzące z przestępstwa uznaje się te, które zostały nabyte za spieniężone przedmioty bezpośrednio pochodzące z przestępstwa”⁵⁹⁰. W innym ujęciu podkreśla się, że są to przedmioty, „które wprowadzie znalazły się we władztwie sprawcy w związku z popełnieniem przez niego przestępstwa, tym niemniej nie nastąpiło to w ramach realizacji znamion tego czynu

⁵⁸⁵ J. Potulski, *Komentarz do art. 44 kodeksu karnego* (w:) J. Potulski, *Komentarz do ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. 03.111.1061), LEX/el. 2004.

⁵⁸⁶ N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 342, J. Raglewski, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 714, J. Raglewski, *Materialnorawna...*, op. cit., s. 157-160, A. Wąsek, *Narzędzia przestępstwa*, AUMCS 1968, vol. XV, s. 268-269. Odmienne, B. Mik, *Nowela...*, op. cit., s. 72.

⁵⁸⁷ J. Raglewski, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 713.

⁵⁸⁸ OSNPG 1975, z. 3, poz. 34. Podobnie, zob. wyrok SN z dnia 15 kwietnia 2008 r., sygn. akt II KK 29/08, LEX Nr 388435, Prok. i Pr. – wkł. 2008/10/2, Biul.PK 2008/9/4.

⁵⁸⁹ W. Wróbel, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 736.

⁵⁹⁰ J. Wojciechowska, *Kodeks...*, op. cit., s. 897.

karalnego, lecz niejako „przy okazji”⁵⁹¹. Trzeba też powiedzieć, że ustawodawca co do zasady wykluczył z kodeksu karnego przepadek przedmiotów pochodzących pośrednio z przestępstwa tłumacząc to trudnościami, związanymi z jednoznacznym określeniem pojęcia i zakresu tych przedmiotów⁵⁹². Jak wskazywano w doktrynie, istnienie tej kategorii przedmiotów, mogłoby uzasadniać zarzut sprzeczności takiej regulacji z konstytucyjną zasadą dostatecznej ustawowej określoności sankcji karnej⁵⁹³. Mimo tych zastrzeżeń w art. 299 § 7 k.k. określono, że przypadkowi może podlegać przedmiot pochodzący pośrednio z przestępstwa. Według B. Mik „można się tylko domyślać, że ustawodawca, mając świadomość „mobilnej” specyfiki owoców przestępstwa „prania pieniędzy” mogących przechodzić z jednej formy w następną praktycznie w nieskończoność [...], obawiał się utraty kontroli nad tego typu przedmiotami i „obdarowania” nimi sprawcy z własnej bezsilności”⁵⁹⁴. Słusznie zauważa ona również, że „bezpośredniość czy pośredniość pochodzenia z przestępstwa przedmiotów, które podlegają przypadkowi na podstawie art. 299 § 7 k.k., trzeba konsekwentnie odnosić do przestępstw określonych w art. 299 § 1 lub 2 k.k., nie zaś przestępstw w stosunku do nich „pierwotnych” (np. pieniędzy z kradzieży, których „wyprania” podjął się sprawca). W przeciwnym razie ulegnie zachwianiu cała koncepcja pozwalająca odróżnić przedmioty pochodzące z przestępstwa bezpośrednio oraz pośrednio, według kryterium pozostawiania danego przedmiotu w zasięgu czynności wykonawczej. Tak więc bezpośrednio z przestępstwa „prania pieniędzy” będzie pochodzić produkt „prania”, a pośrednio – przedmiot, który sprawca uzyskał w zamian za ten produkt już poza przestępczym procederem (np. kupując sobie za „wyprane” pieniądze telewizor)”⁵⁹⁵. Oczywiście trzeba się zgodzić z przedstawionym wywodem, niemniej jednak problem, który się pojawi w praktyce, to określenie, że dane aktywa są już „produktem” prania, a nie, że znajdują się jeszcze w trakcie „cyklu prania pieniędzy”. Oczywiście to zagadnienie będzie musiał rozstrzygać organ prowadzący postępowanie, a później sąd, który stosuje art. 299 § 7 k.k. Krótko mówiąc, należy poszukiwać ostatniego składnika majątkowego, który „zakończy” przestępstwo. Pytanie jakie się pojawi to jak traktować składniki majątkowe niejako „po drodze” tego przestępstwa. Jeżeli są one zamieniane na inne – ale ciągle przedmioty – a ich wartość ciągle jest taka sama lub mniejsza to, należy przyjąć, iż są to ciągle przedmioty pochodzące bezpośrednio z przestępstwa prania pieniędzy, które tylko zostały zamienione na inne. Jeżeli nastąpiłaby natomiast zamiana przedmiotu (np. gotówki) na prawo majątkowe i na tym substracie

⁵⁹¹ J. Raglewski, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 714. Podobnie B. Mik, *Nowela...*, op. cit., s. 75. Jako przykład autorka wskazuje, zapłatę dla wykonawcy napadu na bank za udaną akcję czy pobieranie opłat za przyjmowane wkłady gotówkowe przez osobę prowadzącą karalną działalność para bankową.

⁵⁹² Por. Nowe..., op. cit., s. 145.

⁵⁹³ W. Wróbel, *Środki karne w projekcie kodeksu karnego. Część II. Przepadek*, PS 1995, Nr 11-12, s. 107, P. Tuleja, W. Wróbel, *Konstytucyjne standardy prawa karnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* (w:) *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci Profesora Kazimierza Buchały*, Kraków 1994, s. 259.

⁵⁹⁴ B. Mik, *Nowela...*, op. cit., s. 41-42.

⁵⁹⁵ *Tamże*, s. 75.

zakończyło by się przestępstwo prania pieniędzy wówczas trzeba przyjąć, iż mamy do czynienia z korzyścią, bowiem prawo majątkowe nie mieści się w określonej wcześniej definicji przedmiotu. W sytuacji natomiast jeżeli zwiększa się wartość przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa, np. odsetki od pożyczki udzielonej brudnymi pieniędzmi to należy przyjąć, iż te odsetki stanowią przedmioty pochodzące pośrednio z przestępstwa, powstałe „przy okazji” popełniania przestępstwa i winny ulec przepadkowi⁵⁹⁶. Sytuacja komplikuje się natomiast gdy np. brudne pieniądze są mieszane z czystymi z działalności gospodarczej (tzw. *blending*) i za te aktywa nabywane są przedmioty służące do prowadzenia działalności gospodarczej czy produkty służące przetworzeniu, których wytworem są inne produkty następnie sprzedawane. W takiej sytuacji „zmieszania”⁵⁹⁷ brudnych pieniędzy z czystymi i po wykonaniu kilku operacji finansowych tymi pieniędzmi, bardzo trudno będzie wskazać czy są to przedmioty pochodzące bezpośredni czy pośrednio z przestępstwa, a może trzeba będzie przyjąć że są to korzyści majątkowe? Te problemy wyraźnie akcentuje M. Prengel, który dokonując podziału mienia pochodzącego pośrednio z czynu zabronionego dzieli je na mienie: pochodzące pośrednio *sensu stricto* z czynu zabronionego oraz mienie pochodzące pośrednio *sensu largo* z czynu zabronionego, w tej ostatniej kategorii wyodrębniając jeszcze „z wielokrotnienie” i „rozcieńczenie”⁵⁹⁸.

Odnosnie mienia pochodzącego pośrednio *sensu stricto* z czynu zabronionego wskazuje on na dwie grupy przypadków mogących budzić wątpliwości, tj. kwestię traktowania produktów powstałych w ramach cyklu produkcyjnego w przedsiębiorstwie nabytym za „brudne pieniądze” oraz kwestię nabycia zwycięskiego kuponu loteryjnego za brudne pieniądze. Jednocześnie proponuje on wykorzystanie dla rozstrzygnięcia tych zagadnień teorię adekwatności⁵⁹⁹ i przyjęcie, że w sytuacji gdy kapitał na zakup przedsiębiorstwa stanowi w pełni „brudna gotówka” wytworzone produkty uznaje za pochodzące z czynu zabronionego, natomiast w przypadku wygranej przyjmuje, iż nie jest to typowy (normalny) skutek zakupu losu loteryjnego⁶⁰⁰.

Ustawodawca konstruując przepis art. 299 § 7 k.k. wskazał, że przepadkowi podlegają przedmioty bezpośrednio albo pośrednio pochodzące z przestępstwa, podczas gdy jak wskazuje powyższy przykład chyba nie można wykluczyć sytuacji,

⁵⁹⁶ Tak również M. Prengel, który wskazuje, że odsetki, dywidendy, czynsz najmu „brudnego mienia” zyski wynikłe z działalności podmiotu gospodarczego, którego kapitał stanowi przestępcze mienie są to wszystko przykłady mienia pochodzącego pośrednio z prania pieniędzy, określanego przez niego jako mienie pochodzące pośrednio *sensu stricto* z czynu zabronionego. Por. M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 325 i 369, J. Długosz, *Przestępstwo...*, op. cit., s. 387. Odmienne jak można sądzić J. Raglewski, który powołuje się na B. Zygmonta i A. Marka. Ten autor dokonując rozważań na temat korzyści majątkowych stwierdza, że przypadek nie powinien jednak obejmować pożytków, jakie sprawca osiągnął w wyniku obrotu składnikami majątkowymi pochodzącymi bezpośrednio z popełnienia przestępstwa. Por. J. Raglewski, *Materiałnoprawna...*, op. cit., s. 99.

⁵⁹⁷ M. Prengel używa na określenie tego zjawiska pojęcia rozcieńczenia.

⁵⁹⁸ Pojęcia zostały omówione w podrozdziale, pt. Przestępstwo określone w art. 299 § 1 k.k.

⁵⁹⁹ Wyjaśnienie teorii prawa karnego dot. związku przyczynowego na tle orzecznictwa polskiego, Zob. P. Góralski, *Związek przyczynowy w prawie karnym na tle orzecznictwa sądowego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 6, s. 26-45.

⁶⁰⁰ Por. M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 325-326.

że będzie to zarówno jeden jak i drugi przedmiot, a w tej sytuacji właściwe byłoby użycie słowa „lub” jako alternatywy zwykłej (nierozłącznej), bowiem obecnie możliwy byłby jedynie przypadek jednego z tych przedmiotów.

Art. 299 § 7 k.k. oprócz przypadku przedmiotów, konstruuje instrument przypadku korzyści lub jej równowartości. Rozumienie pojęcia korzyść majątkowa, zostało wyjaśnione na potrzeby interpretacji znamion przestępstwa z art. 299 § 6 k.k. Przyjęte tam znaczenie tego pojęcia jest tożsame w art. 299 § 7 k.k.

Od razu trzeba wskazać w oparciu o budowę przepisu art. 299 § 7 k.k., iż przypadek równowartości dotyczy wyłącznie korzyści majątkowej, o czym świadczy użycie przecinka po zwrocie „pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa” oraz jego brak przed zwrotem „lub ich równowartość”, który wskazywałby, że chodzi o równowartość obu rodzajów aktywów. Dodatkowo w zdaniu drugim art. 299 § 7 k.k. ustawodawca używa słowa „jej” (*przypadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość*), a nie słowa „ich”. Gdyby przypadkowi – na podstawie art. 299 § 7 k.k. – miała podlegać również równowartość przedmiotów ustawodawca musiałby użyć słowa „ich”⁶⁰¹. Można się zastanawiać czy przypadek równowartości przedmiotów jest możliwy na podstawie art. 44 § 4 k.k.?

B. Mik zauważa, że „z uwagi na to, że w hipotezie art. 44 § 4 k.k., mówi się wyłącznie o przedmiotach wymienionych w art. 44 § 1 lub 2 k.k., przepis ten nie może mieć zastosowania w wypadku następczego braku możliwości orzeczenia, w oparciu o art. 299 § 7 k.k., przypadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstw określonych w art. 299 § 1 lub 2 k.k. W takich sytuacjach rzeczą organów procesowych będzie skrupulatne ustalenie, co *in concreto* stało się z danymi owocami przestępstwa, a w szczególności, czy nie przeistoczyły się one w korzyść majątkową możliwą do objęcia przypadkiem właściwym dla niej”⁶⁰². Wydaje się to dyskusyjne, bowiem sama autorka dopuściła możliwość zastosowania do nieuregulowanych w art. 299 § 7 k.k. *instrumenta scellaris* możliwość stosowania przepisów art. 44 § 2-5 k.k., tymczasem do nieuregulowanej w art. 299 § 7 k.k. kwestii przypadku równowartości przedmiotów, takiej możliwości nie dopuszcza.

Gdyby nawet przyjąć, iż art. 44 § 4 k.k. może znaleźć w tej sytuacji zastosowanie trzeba pamiętać, że może on objąć przypadek równowartości przedmiotów pochodzącego tylko bezpośrednio z czynu zabronionego, bowiem art. 44 k.k. nie przewiduje możliwości przypadku przedmiotów czy ich równowartości w stosunku do tych pochodzących pośrednio z przestępstwa⁶⁰³. Niemniej jednak w tej mierze

⁶⁰¹ Odmienne W. Filipkowski, *Zwalczanie...*, op. cit., s. 354, który podaje „przypadek może dotyczyć również równowartości ww. przedmiotów lub korzyści (art. 299 § 7 k.k.)”. Autor powołuje się na zmianę dokonaną przez art. 43 pkt 3 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2000 r. Nr 116, poz. 1216).

⁶⁰² B. Mik, *Nowela...*, op. cit., s. 94-95.

⁶⁰³ W tym miejscu wyjaśnić również, trzeba, że art. 44 § 4 k.k. znajdzie zastosowanie tylko wówczas gdy nie jest możliwe orzeczenie przypadku przedmiotu. Chodzi wyraźnie o niemożność orzeczenia przypadku od

ustawodawca powinien dokonać zmian, bowiem nie do zaakceptowania jest sytuacja, w której przepadek równowartości przedmiotów nie jest możliwy na podstawie art. 299 § 7 k.k., a dyskusyjne pozostaje czy jest on możliwy na podstawie art. 44 § 4 k.k.

W tym miejscu trzeba też postawić pytanie „jak na użytek skazania za przestępstwo „prania pieniędzy” odróżnić podlegający przypadkowi przedmiot, który pochodzi z przestępstwa pośrednio, od „uprzedmiotowionej”, chociażby bezpośredniej korzyści majątkowej oraz czemu ma służyć ten dualizm, ale również to, czy zamiarem ustawodawcy było pozbawienie sprawcy takiego przestępstwa przedmiotów uzyskanych drogą przestępczą oraz łączących się z owym przestępstwem korzyści jedynie majątkowych, czy też wszelkich korzyści, w tym osobistych”⁶⁰⁴. O. Górniok wskazuje, że chodzi o korzyści majątkowe, bowiem orzeczenie przypadku innych korzyści nie jest możliwe⁶⁰⁵. Z drugiej strony należy zauważyć, iż w przepisie art. 299 § 6 k.k. ustawodawca wskazał, że chodzi o korzyść majątkową, natomiast w art. 299 § 7 k.k. użył jedynie zwrotu korzyść, co musi przy zestawieniu tych dwóch przepisów sugerować, iż w art. 299 § 7 k.k. chodzi o każdą postać korzyści.

Zauważyć należy również, że art. 299 § 7 k.k. mówi o przypadku korzyści nie rozgraniczając czy chodzi o korzyść bezpośrednią czy pośrednią. Przyjąć można, iż ustawodawcy chodziło o oba rodzaje korzyści majątkowej⁶⁰⁶, bowiem *ratio legis* art. 299 § 7 k.k. jest takie aby odebrać sprawcy przestępstwa wszystkie substraty majątkowe, o ile nie występują negatywne przesłanki orzeczenia przypadku (prawa osób trzecich)⁶⁰⁷. Z drugiej jednak strony można postawić pytanie czy należy rozszerzać to pojęcie (korzyść) na korzyści pochodzące pośrednio z przestępstwa, skoro ustawodawca tego wprost nie wskazał, a czyni to na użytek przedmiotów podlegających przypadkowi określonych w tym samym przepisie czy na użytek art. 45 § 1 k.k.

Trzeba wskazać, iż „korzyść bezpośrednia to taka, wobec której wystarczającym warunkiem dla jej uzyskania jest realizacja znamion przestępstwa, zaś pośrednia wy-

której należy odróżnić niemożność wykonania orzeczenia, w którym zastosowano ten środek karny. Niemożliwość orzeczenia przedmiotów może wynikać z przyczyn o charakterze prawnym i faktycznym. Z pierwszym przypadkiem mamy do czynienia np. w sytuacji konieczności zwrotu przedmiotu pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi (art. 44 § 5 k.k.). Z drugim natomiast wówczas gdy nastąpiło ukrycie, zniszczenie, zabicie przedmiotu, tak zawinione przez sprawcę jak i niezawinione (np. wskutek wystąpienia klęski żywiołowej). W. Wróbel, słusznie proponuje aby w sytuacji niemożności wykonania orzeczenia przypadku przedmiotu, który spowodował sprawca, sąd w postępowaniu wykonawczym miał prawo do orzeczenia o obowiązku uiszczenia kwoty pieniężnej, Por. W. Wróbel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 117

⁶⁰⁴ B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 43. Sama autorka odpowiada, że przyjęcie że chodzi również o korzyści osobiste prowadzi do dylematów „z pogranicza absurdu”.

⁶⁰⁵ O. Górniok (w): *Kodeks karny. Komentarz do artykułów 117-363, Tom II*, O. Górniok, S. Hoc, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, Gdańsk 2005, s. 458-459 (za:) M. Kulik, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. V, s. 697.

⁶⁰⁶ Tak, B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 46.

⁶⁰⁷ Z. Sienkiewicz wypowiadając się o kształcie art. 45 k.k., który stanowi *lex generali* wobec art. 299 § 7 k.k., ale jego *ratio legis* jest podobne wskazuje, że „zakres orzeczonego przypadku, zgodnie z art. 45 kk powinien być szeroki i stwarzać możliwość odebrania wszelkich korzyści majątkowych, jakie pochodziły z popełnionego przestępstwa”. Zob. Z. Sienkiewicz, *Zamiast konfiskaty mienia* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja Prawa Karnego. Tom IV*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999, s. 162.

maga dla jej uzyskania dodatkowych czynności o charakterze faktycznym lub prawnym [...]. W szczególności z korzyścią pośrednią mamy do czynienia wówczas, gdy korzyść pochodząca bezpośrednio z przestępstwa zostanie przetworzona na inny składnik majątku”⁶⁰⁸. Dalej autorka opowiada się „zdecydowanie za poglądem, iż za podlegającą przepadkowi w trybie art. 45 k.k. korzyść pośrednią pochodzącą z przestępstwa uznać należy także pożytki, które sprawca uzyskał, przetwarzając w legalny sposób środki uzyskane w drodze przestępczej, np. inwestując je na giełdzie. Tego rodzaju pożytki stanowią „owoc zatrutego drzewa” i ze względów aksjologicznych winny podlegać przepadkowi. Nawet bowiem, gdy ich wysokość znacznie powiększa wartość osiągniętej pierwotnie korzyści bezpośredniej, stanowią one niewątpliwie „korzyść pośrednią”, o której mowa w art. 45 § 1 k.k., uzyskaną dzięki istnieniu korzyści bezpośredniej. Brak jest norm wykluczających możliwość orzeczenia przepadku takiej nadwyżki, w szczególności nie uprawnia do tego treść art. 45 k.k.”⁶⁰⁹.

Słusznie zauważa B. Mik, że w art. 299 § 7 k.k. zdaje się doszło do eliminacji „z ogólnego pola znaczeniowego wyrażenia „korzyść majątkowa pochodząca chociażby pośrednio z przestępstwa”, w sensie art. 45 k.k., i przerzucenie na pole znaczeniowe wyrażenia „przedmiot pochodzący pośrednio z przestępstwa” w sensie art. 299 § 7 k.k., wszystkich korzyści stanowiących przedmioty przedstawiające wartość majątkową, uzyskane z przestępstwa nie bezpośrednio, lecz w zamian za owoce przestępstwa „prania pieniędzy” (np. biżuteria kupiona za „przeprany” dochód z handlu bronią) bądź niejako przy okazji popełnienia takiego przestępstwa (np. samochód otrzymany od współsprawcy w dowód wdzięczności za udaną akcję „czyszczącą” nielegalne dochody)”. Według tej autorki doszło również do wejścia w zakres wyrażenia „przedmioty pochodzące z przestępstwa” kosztem wyrażenia „korzyści z tego przestępstwa”, „w obrębie samego art. 299 § 7 k.k., przedmiotów analogicznego pochodzenia (tj. poza przedmiotami czynności wykonawczej), bez względu na to czy przedstawiały wartość majątkową (np. darowany współsprawcy z wdzięczności autorski zbiór wierszy o wartości sentymentalnej)”⁶¹⁰.

Na gruncie art. 45 § 1 k.k. który stanowi, że sąd orzeka przepadek takiej korzyści albo jej równowartości wyrażona została opinia, iż „orzekanie przepadku korzyści majątkowej pochodzącej z przestępstwa oraz jej równowartości ma charakter równorzędny. Przepis nie zawiera bowiem żadnej klauzuli normatywnej, która wskazywałaby na subsydiarność tej ostatniej instytucji prawnokarnej. Taka konstrukcja prawna zmusza do konstatacji, iż ustawodawca pozostawił swobodnemu uznaniu sądu wybór, co ma być objęte przepadkiem – korzyść majątkowa czy też jej równowartość”⁶¹¹. Wskazane

⁶⁰⁸ N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 349.

⁶⁰⁹ *Tamże*, s. 349. Podobnie L. Tyszkiewicz, *O przepadku...*, op. cit., s. 16. Odmiennie B. Zygmunt, *Konfiskata mienia a przepadek korzyści majątkowej*, Prok. i Pr. 2001, Nr 11, s. 29-30 oraz A. Marek, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 124.

⁶¹⁰ B. Mik, *Nowela...*, op. cit., s. 44.

⁶¹¹ J. Raglewski, *Nowelizacja przepisów o przepadku osiągniętych z popełnienia przestępstwa korzyści majątkowych*, Pal. 2001, Nr 5-6, s. 20. Podobnie N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 350, M. Kulik, *Kodeks...*, op. cit., wyd. V, s. 138.

stanowisko wydaje się być dominujące, choć można również wskazać stanowisko przeciwnie, które zakłada, iż przepadek równowartości korzyści majątkowej jest możliwy dopiero wówczas, gdy wystąpi obiektywna niemożność orzeczenia przepadku samej korzyści⁶¹². Rozważania powyższe będą aktualne również w odniesieniu do art. 299 § 7 k.k., który stanowi, że sąd orzeka przepadek [...] korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość. Ustawodawca w art. 299 § 7 k.k. ustrzegł się błędu który został popełniony w art. 45 § 1 k.k., gdzie dla rozdzielenia korzyści od jej równowartości używa zwrotu albo [alternatywa rozłączna] co oznacza, iż sąd może orzec albo jedno albo drugie, a nie może orzec częściowo przepadku korzyści, a częściowo przepadku równowartości korzyści. Wobec regulacji art. 45 § 1 k.k. w doktrynie zgłaszany jest postulat *de lege ferenda* dopuszczenia „orzekania przepadku równowartości korzyści majątkowej tylko wówczas, gdy niemożliwe jest orzeczenie przepadku samej korzyści”⁶¹³. W mojej ocenie sąd powinien mieć możliwość sięgania po obie formy przepadku łącznie, co można uzyskać zmieniając w art. 45 § 1 k.k. spójnik „albo” na „lub”. Obecnie, na gruncie art. 45 § 1 k.k. w sytuacji gdy sąd nie może orzec w pełni przepadku korzyści musi sięgać po przepadek równowartości korzyści, natomiast sytuacja w której może zastosować obie formy, tak jak na podstawie art. 299 § 7 k.k. jest korzystniejsze bowiem przede wszystkim pozbawia sprawcy korzyści bezpośrednio lub pośrednio uzyskanej, nadto gdy w pełni nie można orzec przepadku korzyści, wówczas w pozostałej części można się wspomóc przepadkiem jej równowartości.

Mając na uwadze zapis art. 299 § 7 k.k. oraz okoliczność, iż nie wspomina on tak jak art. 45 § 5 *in principio* o możliwości przepadku udziału we własności korzyści majątkowej, można się zastanawiać czy taka możliwość istnieje? Na tak postawione pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, a wsparciem tej tezy jest uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego, wpisana do księgi zasad prawnych z dnia 21 kwietnia 1989 r. (sygn. akt. V KZP 3/89), w myśl której „nie można orzec przepadku przedmiotu objętego współwłasnością, jeżeli sprawcami nie są wszyscy współwłaściciele, a ustawa nie przewiduje orzeczenia przepadku przedmiotu nie będącego własnością sprawcy”⁶¹⁴. Art. 299 § 7 k.k. daje możliwość orzeczenia przepadku przedmiotów, korzyści i jej równowartości chociażby nie stanowiły one własności sprawcy, zatem daje możliwość orzeczenia – choć nie wynika to wprost z przepisu art. 299 § 7 k.k. – przepadku udziału we współwłasności przedmiotu, a także udziału we własności korzyści majątkowej, a w dalszej kolejności także równowartości udziału we własności korzyści majątkowej. Należy się jednocześnie zastanowić czy orzeczenie przepadku równowartości udziału w korzyści jest subsydiarne wobec przepadku samej korzyści, czy też ta kwestia pozostaje do uznania sądu. Wydaje się, iż tutaj podobnie jak w przypadku orzekania przepadku korzyści majątkowej lub jej równo-

⁶¹² R. A. Stefański, *Przepadek korzyści majątkowej uzyskanej przez sprawcę przestępstwa*, Prok. i Pr. 2001, Nr 3, s. 159-160, B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 129, K. Postulski, M. Siwek, *Przepadek...*, *op. cit.*, s. 118-119, K. Buczkowski, *Przepadek...*, *op. cit.*, s. 147.

⁶¹³ N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 350. Podobnie sądzi J. Brylak, *Instytucja przepadku korzyści majątkowej w walce z przestępczością zorganizowaną*, WPP 2009, Nr 2, s. 58-59, 65.

⁶¹⁴ OSNKW z 1989 r., z. 3-4, poz. 21.

wartości obie formy są sobie równorzędne i to do uznania sądu będzie pozostawało, którą formę wybrać. W przypadku orzekania o przepadku udziału sąd dodatkowo winien baczyc „by wybór nie skrzywdził żadnego podmiotu, któremu należą się udziały w korzyści w części niepodlegającej przepadkowi (np. współnika spółki cywilnej, który nie współdziałał w przestępstwie do jemu przypadającej części majątku spółki [...]). Niekiedy zaspokojenie się Skarbu Państwa bezpośrednio z udziału sprawcy mogłoby wszakże unicestwić przedsięwzięcie gospodarcze ze szkodą dla podmiotów współdziałających ze sprawcą w najlepszej wierze”⁶¹⁵.

Art. 299 § 7 k.k. jako trzecią formę przepadku dopuszcza orzeczenie przepadku równowartości korzyści majątkowych. W tej sytuacji należy dokonać interpretacji pojęcia „równowartość”, które nie będzie odbiegać od znaczenia tego terminu użytego w przepisach art. 44 i 45 k.k. Pojęcie „równowartość” jest rozumiana w doktrynie dwojako. Pierwsza z koncepcji zakłada, że przepadek równowartości będzie wyrażał określoną kwotę pieniężną orzeczoną w miejsce wartości przedmiotu⁶¹⁶, druga natomiast zakłada, że przepadek równowartości będzie oznaczał orzeczenie przepadku jakichkolwiek składników majątkowych, które odpowiadają wartości przedmiotu, który byłby orzeczone gdyby to było możliwe⁶¹⁷. Zdecydowanie należy opowiedzieć się za drugim ze stanowisk prezentowanych w doktrynie, jak słusznie podniesiono „brak jest bowiem jakichkolwiek racji normatywnych, które pozwoliłyby na uznanie, iż pojęcie „równowartość” należy odnosić wyłącznie do określonej kwoty pieniężnej. Przyjęta interpretacja zgodna jest również z przewidzianymi w konwencjach międzynarodowych określeniami „substytutów” orzekania przepadku, w których przewiduje się przepadek jakiegokolwiek mienia, którego wartość odpowiada „owocom” przestępstwa (np. art. 2 ust. 1 konwencji o praniu, ujawnianiu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa z 8 listopada 1990 r., Dz. U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394), nie ograniczając go wyłącznie do abstrakcyjnie ujętej kwoty pieniężnej”⁶¹⁸.

Orzekając o przepadku równowartości korzyści majątkowej oraz równowartości udziału w takiej korzyści na mocy art. 299 § 7 k.k., B. Mik wskazuje, iż można posiłkować się przepisami art. 45 § 1 zdanie pierwsze *in fine*, art. 45 § 5 *in fine* oraz art. 45 § 6 k.k. z dwoma zastrzeżeniami. „Pierwsze to konieczność uwzględniania, iż punktem odniesienia dla ustalenia równowartości jest tu korzyść majątkowa, która nie obejmuje przedmiotów pośrednio uzyskanych z przestępstw określonych w art. 299 § 1 lub 2 k.k. Drugie zastrzeżenie łączy się z bezprzedmiotowością powództwa o obalenie domniemania ustanowionego w art. 45 § 4 k.k., powodującą każdorazowe przejście substratu tychże przepadków na własność Skarbu Państwa już z chwi-

⁶¹⁵ B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 130.

⁶¹⁶ M. Szwarczyk, *Przepadek...*, s. 18-19; B. Mik, *Nowela...*, s. 93; A. Marek, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 120.

⁶¹⁷ J. Raglewski, *Nowelizacja...*, s. 20; K. Postulski, M. Siwek, *Przepadek...*, s. 85, M. Kulik, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. V, s. 135, G. B. Szczygieł, *Instytucja przepadku – aspekty wykonawcze* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek...*, *op. cit.*, s. 280.

⁶¹⁸ J. Raglewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 677.

łą uprawomocnienia się orzeczenia sądu karnego, stosownie do art. 45 § 6 k.k. *in principio*⁶¹⁹.

Trzeba również pamiętać, iż przed orzeczeniem o przepadku równowartości jako świadczeń substytuujących musi wpierw zostać ustalone, jakie korzyści majątkowe, udziały w tych korzyściach majątkowych miałyby zostać orzeczone oraz jaka jest ich wartość majątkowa. Dopiero bowiem oszacowanie ich wartości może stanowić podstawę do orzeczenia ich równowartości.

Z zapisu art. 299 § 7 k.k., który statuuje zasadę, iż orzeka się przepadek przedmiotów, korzyści majątkowych oraz równowartości korzyści nawet jeżeli nie są one własnością sprawcy, wybija się wyraźnie nacisk jaki ustawodawca kładzie na przepadek wszystkich „aktywów” pochodzących z prania pieniędzy. Prawo własności, jego zakres i treść rozumieć trzeba według pojęć cywilnoprawnych określonych w tytule I książki drugiej kodeksu cywilnego. Trzeba się zgodzić, iż decydujące znaczenie będzie mieć okoliczność, kto w momencie wydawania orzeczenia jest właścicielem przedmiotu.

W doktrynie przyjmuje się, iż zasadą jest, że przepadek przedmiotów nie będących własnością sprawcy czynu karalnego może nastąpić jedynie w ustawowo określonych przypadkach (art. 44 § 7 k.k.)⁶²⁰. Trzeba jednak zauważyć, iż na gruncie art. 44 § 7 k.k. przepadek – przedmiotów nie będących własnością sprawcy – dotyczy wyłącznie przedmiotów określonych w art. 44 § 2 (*instrumenta sceleris*) lub art. 44 § 6 k.k.⁶²¹, natomiast art. 299 § 7 k.k. dotyczy – jeżeli chodzi o przedmioty – tylko *producta sceleris*, innych bowiem tj. wskazanych w art. 44 § 2 i 6 k.k. nie dotyczy regulacja art. 299 § 7 k.k. Co więcej art. 299 § 7 k.k. przewiduje przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości, nawet jeżeli nie stanowi ona własności sprawcy, czego nie przewiduje art. 45 k.k. Odmienne zdania jest J. Raglewski, dlatego wskazuje, on, iż „jako zupełnie niezrozumiałe rozwiązanie legislacyjne należy ocenić odniesienie klauzuli z art. 299 § 7 *in fine* k.k. do „przepadku korzyści”⁶²². Powyższa teza jest nieuprawniona i stanowi interpretację *contra legem*, bowiem w zdaniu pierwszym art. 299 § 7 k.k. wskazuje się na przepadek korzyści lub jej równowartości, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy, natomiast w zdaniu drugim art. 299 § 7 k.k. wskazuje się, iż przepadek wobec przedmiotu, korzyści lub jej równowartości nie orzeka się jeżeli podlegają one zwrotowi uprawnionym podmiotom. Wydaje się zatem, że art. 299 § 7 k.k. jest konstrukcją w tej mierze specjalną, która idzie o wiele dalej niż regulacje art. 44 i 45 k.k.

⁶¹⁹ B. Mik, *Nowela...*, *op. cit.*, s. 132.

⁶²⁰ Por. J. Raglewski, *Materialnoprawna...*, *op. cit.*, s. 176 i 184.

⁶²¹ J. Raglewski zauważa, iż nie objęcie przez art. 44 § 7 k.k. *producta sceleris* nie oznacza dopuszczalności orzekania przepadku przedmiotów tego rodzaju niezależnie od ustalenia, czy stanowią własność sprawcy czynu zabronionego. Stosownie bowiem do treści art. 44 § 5 k.k. przepadek *producta sceleris* nie orzeka się w sytuacji gdy przedmioty te podlegają zwrotowi uprawnionemu podmiotowi, do której to kategorii na pewno należy zaliczyć właściciela danego przedmiotu, *Tamże*, s. 185.

⁶²² *Tamże*, s. 190.

Przepadek przedmiotów, korzyści i równowartości korzyści określonych w art. 299 § 7 k.k. ograniczony jest jednak przez prawa podmiotów trzecich, bowiem przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi. Wobec powyższego J. Raglewski podnosi, że „tego typu zastrzeżenie ustawowe, przewidujące pierwszeństwo praw podmiotów trzecich do określonego przedmiotu przed orzeczeniem jego przepadku, podważa sens istnienia klauzuli dopuszczającej orzeczenie przepadku przedmiotów [a także korzyści majątkowych i równowartości korzyści majątkowych – M.M.] nie stanowiących własności sprawcy”⁶²³. Na pierwszy rzut oka tak można sądzić. Jednakże istnienie w art. 299 § 7 k.k. formuły „choćby nie stanowiły własności sprawcy” daje możliwość orzekania przepadku udziału w przedmiocie czy korzyści na co wskazano wyżej. Brak natomiast powyższego zwrotu czyniłby niemożliwym przepadku udziału, bowiem stałoby to w sprzeczności z uchwałą Sądu Najwyższego (sygn. akt. V KZP 3/89) wpisaną do księgi zasad prawnych, a regulacje art. 44 k.k. nie przewidują przepadku udziału w *producta sceleris*⁶²⁴.

Na gruncie art. 44 § 7 k.k. J. Raglewski stawia pytanie „czy na podstawie tego przepisu dopuszczalne byłoby orzeczenie przepadku nie będącej własnością sprawcy równowartości przedmiotu, w sytuacji, gdy przepis ustawowy przewiduje możliwość orzeczenia przepadku samego przedmiotu nie stanowiącego własności sprawcy”⁶²⁵. Odpowiadając wskazuje, iż jest to niedopuszczalne, jako zbyt daleką ingerencję w prawa podmiotów trzecich bez należytej podstawy prawnej, a jednocześnie zauważa, iż przepis art. 44 § 7 k.k. jest przepisem, który jest wyjątkiem od zasady, a tych nie można interpretować rozszerzająco. Wskazana kwestia jest aktualna na gruncie art. 299 § 7 k.k., który przewiduje przepadek przedmiotów, a nie przewiduje przepadku ich równowartości. Trzeba podzielić pogląd J. Raglewskiego, iż także na gruncie art. 299 § 7 k.k. orzeczenie przepadku nie będącej własnością sprawcy równowartości przedmiotu, w sytuacji, gdy przepis ustawowy przewiduje możliwość orzeczenia przepadku samego przedmiotu nie stanowiącego własności sprawcy, nie jest możliwy z powodów, które wskazał.

Przepadek przedmiotów, korzyści lub równowartości korzyści jest wyłączony w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi. Przez pokrzywdzonego rozumieć należy podmiot określony w art. 49 k.p.k. W postanowieniu Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 listopada 2006 r. (sygn. akt II AKz 560/06) przyjęto, że „przedmioty pochodzące z przestępstwa lub korzyści, o jakich mowa w art. 45 § 1 k.k., podlegają przede wszystkim zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnione-

⁶²³ J. Raglewski, *Materialnoprawna...*, *op. cit.*, s. 190.

⁶²⁴ W. Wróbel sądzi, iż *ratio legis* takiego rozwiązania jest przeświadczenie, iż *producta sceleris* nie mogą być objęte współwłasnością sprawcy oraz innej osoby. To założenie na pewno nie może dotyczyć przestępstwa prania pieniędzy, gdzie sytuacja, iż *producta sceleris* będą objęte współwłasnością, nie będą należały do rzadkości. W. Wróbel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 114.

⁶²⁵ J. Raglewski, *Materialnoprawna...*, *op. cit.*, s. 192.

mu podmiotowi, a dopiero wtedy, gdy taki uprawniony podmiot nie występuje lub nie można go ustalić, dopuszczalne jest orzeczenie przepadku tych przedmiotów na rzecz Skarbu Państwa, a jeśli posiadają one cechy wskazane w art. 44 § 1 k.k. i art. 45 § 1 k.k. – orzeczenie przepadku jest obligatoryjne⁶²⁶.

Konsekwencją faktu, iż środek karny przepadku określony w art. 299 § 7 k.k. ma charakter obligatoryjny, jest to że ten środek winien być objęty ugodą zawieraną między skazanym a prokuratorem. W tej mierze wypowiedział się kilkakrotnie Sąd Najwyższy orzekając w oparciu o art. 45 § 1 k.k., stanowiący podstawę obligatoryjnego przepadku korzyści majątkowej albo jej równowartości. W wyroku z dnia 14 maja 2008 r. (sygn. akt WK 12/08) SN wskazał, iż „przepis art. 45 § 1 k.k. ma charakter obligatoryjny i powinien być uwzględniony w ugodzie zawartej pomiędzy skazanym a prokuratorem. Skoro uгода nie zawierała stanowiska stron co do zakresu zastosowania art. 45 § 1 k.k., to Sąd pierwszej instancji stosownie do treści art. 343 § 7 k.p.k. powinien uznać, że nie zachodzą podstawy do uwzględnienia wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k. i skierować sprawę skazanego do rozpoznania na zasadach ogólnych⁶²⁷.

Kwestią wymagającą rozstrzygnięcia jest także jak powinien zachować się sąd, gdy sprawca który osiągnął korzyść majątkową wyzbył się jej lub ją utracił. W tej mierze przywołać można judykat SA w Lublinie, wyrażony co do środka karnego określonego w art. 45 § 1 k.k., który jednak w tej mierze jest tożsamy z treścią art. 299 § 7 k.k. W wyroku z dnia 11 października 2006 r. (sygn. akt II AKa 237/06) sąd przyjął, że „interpretacja pojęcia korzyści majątkowej na użytek zastosowania środka karnego określonego w art. 45 § 1 k.k. nie może prowadzić do swoistego uprzywilejowania sprawcy, który nie tylko zdołał sprzedać środek odurzający lub substancję psychotropową, ale także spożytkował uzyskane w ten sposób pieniądze⁶²⁸. W tej mierze jeszcze dobitniej wypowiedział się SA w Katowicach, który w postanowieniu z dnia 12 grudnia 2007 r. (sygn. akt II AKz 815/07) przyjął, że „przepisy nie ograniczają orzekania środka karnego do takiej sytuacji, w której sprawcy nadal są w posiadaniu uzyskanej korzyści majątkowej⁶²⁹. Odmienne wskazują K. Postulski i M. Siwek, którzy podnoszą, że „jeżeli zatem nie jest możliwe orzeczenie przepadku tego, co sprawca z przestępstwa uzyskał bezpośrednio lub pośrednio [...], nie jest możliwe orzekanie przepadku równowartości owoców przestępstwa ani korzyści majątkowej⁶³⁰. W doktrynie wyrażony został pogląd, który należy zaaprobować, że „przypadek korzyści pochodzących z przestępstwa należy orzekać niezależnie od tego, czy korzyść osiągnięta z przestępstwa w dalszym ciągu istnieje

⁶²⁶ OSA 2007, Nr 4, poz. 15, OSAW 2007, Nr 3, poz. 49, KZS 2007, Nr 6, poz. 53, LEX nr 736353.

⁶²⁷ OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 1074, LEX Nr 531290. Podobnie, zob. wyrok SN z dnia 19 października 2006 r., sygn. akt WK 25/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2009; wyrok SN z dnia 15 października 2008 r. (sygn. akt II K 226/08) OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 2020, LEX Nr 468647; wyrok SN z dnia 17 lutego 2009 r. (sygn. akt WK 3/09), LEX Nr 488725, Prok. i Pr. – wkł. 2009, Nr 6, poz. 31, Biul. PK 2009, Nr 4, poz. 35.

⁶²⁸ LEX Nr 268969, KZS 2007/2/53.

⁶²⁹ LEX Nr 578201.

⁶³⁰ K. Postulski, M. Siwek, *Przypadek...*, op. cit., s. 119.

je. W takiej sytuacji należy orzec przepadek równowartości korzyści pochodzącej z przestępstwa⁶³¹. Autor zauważa również, że art. 45 § 6 k.k. określając skutki orzeczenia przepadku odnosi je także do równowartości, nadto domniemania z art. 45 § 2-3 k.k. mają zastosowanie także w egzekucji tego środka karnego. Wg niego „u podstaw tej regulacji legło przekonanie, że sprawca przestępstwa w czasie orzekania i później, w toku egzekucji środka karnego, może nie być posiadaczem korzyści pochodzących z przestępstwa. W jego interesie leży zatajenie nie tylko posiadania, ale nawet istnienia tej korzyści. Celowo zatem rozszerzono możliwość stosowania domniemania dotyczącego pochodzenia korzyści oraz tego, że należy ona do sprawcy przestępstwa, na postępowanie wykonawcze”⁶³². Trzeba jednak pamiętać, na co słusznie zwraca uwagę B. Mik, że domniemania określone w art. 45 § 2-3 oraz w art. 45 § 4 w zw. z art. 45 § 2-3 k.k. – odnośnie równowartości korzyści majątkowej i równowartości udziału w korzyści majątkowej – „działają w sposób ograniczony, niejako retrospektywny. Pozwalają jedynie na przyjęcie danej tezy dowodowej, tzn. na ustalenie, że „chwytane” przez nie rzeczy lub prawa majątkowe należały do sprawcy w chwili czynu lub po tym terminie, do czasu wydania chociażby nieprawomocnego orzeczenia w sprawie, i stanowiły korzyść uzyskaną z przestępstwa”⁶³³. Szczęsny T. Szymański zauważa, iż środek karny przepadku korzyści majątkowej powinien być orzekany niezależnie od tego czy sprawca posiada w chwili orzekania jeszcze korzyść pochodzącą z przestępstwa, bowiem otwiera to drogę do egzekucji tego środka karnego, a ponadto art. 188 § 2 k.k.w. daje urzędowi skarbowemu możliwość ustalenia mienia objętego przepadkiem, przed jego przejęciem. To ostatecznie prowadzi go do wniosku, że „składniki mienia objętego przepadkiem nie muszą być ustalone wcześniej w wyroku. W szczególności dotyczy to sytuacji, w której orzeczono przepadek określonej kwoty pieniężnej”⁶³⁴. Trzeba zauważyć, iż składniki mienia nie muszą być określone w wyroku tylko wówczas gdy sąd orzeka przepadek równowartości korzyści majątkowej lub równowartości udziału w korzyści majątkowej. Jednakże sąd musi wskazać tę korzyść lub udział w niej, a także oszacować i określić jej wartość, której pochodną będzie dopiero orzeczenie równowartości.

Ta teza znajduje odzwierciedlenie w wyroku SA w Lublinie z dnia 29 czerwca 2006 r. (sygn. akt II AKz 154/05), który przyjął, że „orzeczenie na podstawie art. 45 k.k. środka karnego przepadku równowartości korzyści majątkowej pochodzącej z popełnionego przestępstwa (zawarte w wyroku lub postanowieniu uzupełniającym wyrok, wydanym w trybie art. 420 § 1 k.p.k.), winno zawierać wskazanie określonego przedmiotu majątkowego lub prawa majątkowego w całości lub części albo

⁶³¹ Szczęsny T. Szymański, *Przepadek korzyści pochodzącej z przestępstwa w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek..., op. cit.*, s. 530.

⁶³² *Tamże*, s. 530. Odmienne, K. Buczkowski, *Skuteczność..., op. cit.*, s. 223.

⁶³³ B. Mik, *Nowela..., op. cit.*, s. 131.

⁶³⁴ Szczęsny T. Szymański, *Przepadek..., op. cit.*, s. 531.

też określoną kwotę pieniężną – adekwatnych do wartości tejże korzyści majątkowej, osiągniętej przez sprawcę w chwili czynu”⁶³⁵.

Równie precyzyjnie należy określić komu i za jakie przestępstwo orzekany jest środek karny przepadku, albowiem „orzeczenie o przepadku rzeczy nie jest czynnością o charakterze porządkowym, regulującą postępowanie z dowodami rzeczowymi, ale wymierzeniem kary *par excellence*, wymagającym stwierdzenia, kogo i za co się karze”⁶³⁶.

Konkludując, sąd powinien orzekać przepadek równowartości korzyści majątkowej lub równowartości udziału w korzyści majątkowej, w sytuacji gdy sprawca korzyść zużył lub utracił (umyślnie, nieumyślnie), bowiem nie można premiiować sprawców, którzy mając świadomość grożącego przepadku wyzbywają się – często tylko fikcyjnie – osiągniętych korzyści. Powyższe znajduje również uzasadnienie normatywne w art. 299 § 7 k.k., bowiem przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi. Przepis nie wymienia zatem sytuacji, w której nie należałoby orzekać przepadku równowartości korzyści majątkowej, gdy sprawca wyzbył się lub zużył osiągniętą korzyść.

6. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 listopada 2013 r.⁶³⁷

We wskazanym projekcie proponuje się w pkt 126) po art. 258 dodać art. 258a w brzmieniu:

„Art. 258a. § 1. Kto, w stosunku do wartości majątkowych pochodzących chociażby pośrednio z popełnienia czynu zabronionego przez inną osobę, podejmuje czynności mogące udaremnić lub utrudnić ich identyfikację lub odebranie przez uprawniony organ państwowy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.

⁶³⁵ OSA 2005, Nr 12, poz. 82, KZS 2008, Nr 3, poz. 43, LEX Nr 166732.

⁶³⁶ Por. wyrok SA w Krakowie z dnia 1 stycznia 1991 r. (sygn. akt II Akp 7/90), KZS 1991, z. 1, poz. 6.

⁶³⁷ Zob. projekt ustawy wraz z uzasadnieniem: <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/>

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1 lub 2, kto dobrowolnie ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia, jeżeli zapobiegło to popełnieniu innego przestępstwa; jeżeli sprawca czynił starania zmierzające do ujawnienia tych informacji i okoliczności, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary”.

Omawiając wskazany projekt ustawy w zakresie nowej regulacji dotyczącej prania pieniędzy stwierdzić należy, iż opracowana propozycja zmiany jest zmianą zasadniczą. Przede wszystkim następuje przemodelowanie w niej przedmiotu ochrony. W świetle projektu pranie pieniędzy zostanie umieszczone w Rozdziale XXXII *Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu*.

W ocenie ustawodawcy „podstawową konsekwencją proponowanych zmian ma być umożliwienie praktyce wymiaru sprawiedliwości zwalczania patologii gospodarczych przy użyciu prostszych i bardziej elastycznych przepisów karnych. Zrezygnowanie z obecnego ustawowego warunku rekonstrukcji naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego w postaci obrotu gospodarczego ma znacznie ułatwić stosowanie tych przepisów. Dodatkową konsekwencją zmian jest odniesienie aktu kryminalizacji do formalnie szerszego zakresu zjawisk patologicznych, związanych już nie tylko z obrotem gospodarczym, lecz ogólnie z relacjami o charakterze majątkowym. Zabieg ten ma jednak charakter głównie formalny, ponieważ odpowiada on obecnie dominującej interpretacji treści tych przestępstw, abstrahującej od ich nominalnie gospodarczego charakteru. W tym znaczeniu zmiany te – sankcjonując poglądy większości – wyeliminują źródło niejednolitej praktyki i pozwolą w omawianym zakresie jednolicie stosować wobec obywateli prawo karne”⁶³⁸.

I. Obecne brzmienie art. 299 § 1 k.k. zostanie zastąpione brzmieniem art. 258a § 1 k.k. W § 2 art. 258a k.k. zostanie ustanowione przestępstwo prania pieniędzy, którego karygodność jest niższa i określane jest jako przypadek mniejszej wagi. Taką propozycję w doktrynie przedstawiał M. Prengel, określając ją jako tzw. bagatelne czyny zabronione⁶³⁹. W uzasadnieniu wskazano, iż „obowiązujący przepis § 1 art. 299 k.k. przewiduje surową sankcję karną. Tymczasem przestępstwo prania pieniędzy może przybrać w indywidualnym przypadku postać czynu tylko nieznacznie karygodnego. Dlatego też, wzorem rozwiązania zastosowanego przy przestępstwie oszustwa (art. 286 § 1 i 3 k.k.), proponuje się wprowadzenie w tym zakresie wypadku mniejszej wagi”⁶⁴⁰. Szerzej na temat projektowanej, nie tylko w art. 258a, ale także w innych przepisach instytucji tzw. wypadku mniejszej wagi wypowiedział się projektodawca w uzasadnieniu do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw

⁶³⁸ Zob. uzasadnienie projektu z dnia 5 listopada 2013 r. ustawy o zmianie ustawy K.k. oraz niektórych innych ustaw [dalej: uzasadnienie], s. 50.

⁶³⁹ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 320.

⁶⁴⁰ Uzasadnienie, s. 59.

z dnia 10 grudnia 2013 r. Wskazano w nim, że „przemyslenia wymaga instytucja tzw. wypadku mniejszej wagi, przewidzianego jako typ uprzywilejowany w wielu kategoriach przestępstw, w tym zwłaszcza przestępstw przeciwko mieniu oraz przestępstw narkotykowych. Obserwacja praktyki orzeczniczej wskazuje na znaczące rozbieżności w ocenie okoliczności decydujących o kwalifikacji czynu w obrębie typu podstawowego i typu uprzywilejowanego oraz interpretacji przytoczonego wyżej wysoce niedookreślonego pojęcia. Wynika z tego pełna swoboda orzecznicza poszczególnych sądów i sędziów, niejednorodna w skali kraju, prowadząca do sytuacji, w której za taki sam czyn możliwe są krańcowo różne skazania, w zależności od właściwości miejscowej sądu oraz konkretnego sędziego. Nie kwestionując zasady niezawisłości sędziowskiej, należy wskazać, że granice sędziowskiej swobody powinny być limitowane bardziej czytelnymi, jasnymi i zrozumiałymi kryteriami decydującymi o kwalifikacji czynu, w celu wyeliminowania sytuacji, w których swoboda przekształca się w dowolność i arbitralność”⁶⁴¹. Niewątpliwie wprowadzenie konstrukcji tzw. przypadku mniejszej wagi do czynu zabronionego prania pieniędzy należy ocenić jako działanie pożądanе.

- II. Nowy kształt przestępstwa prania pieniędzy (art. 258a k.k.) cechuje także przeniesienie obecnego przestępstwa indywidualnego z art. 299 § 2 k.k. do art. 37b u.p.p.f.t., co również ocenić trzeba jako działanie porządkujące i właściwe⁶⁴². Wskazanego w art. 299 § 2 k.k. przestępstwa mogą dopuścić się jedynie pracownicy lub działający w imieniu lub na rzecz banku, instytucji finansowej lub kredytowej lub innego podmiotu, na którym na podstawie przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób dokonujących transakcji. W chwili obecnej treść normy sankcjonowanej i tak musiał być określany przez pryzmat u.p.p.f.t. Projektodawca uzasadnia wspomnianą zmianę następująco: „wydaje się więc zasadne przeniesienie odpowiednika przepisu art. 299 § 2 k.k. do Rozdziału 8 (Przepisów karnych) wskazanej ustawy szczególnej, w której definiuje się to pojęcie oraz określa obowiązki instytucji obowiązanej. Byłoby to zgodne z zasadą umieszczania w ustawie szczególnej wszystkich tych rodzajów przestępstw, których zakres normowania jest ściśle związany z zawartymi w tej ustawie przepisami. W konsekwencji proponowane jest także odpowiednie dostosowanie treści znamion tego typu czynu zabronionego do pojęć używanych

⁶⁴¹ Zob. Uzasadnienie do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 10 grudnia 2013 r. [dalej: projekt z dnia 10 grudnia 2013 r.], s. 110.

<http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/194900/194903/194904/dokument96306.pdf>

⁶⁴² Obecnie art. 299 § 2 k.k. i art. 35 u.p.p.f.t. pozostają w stosunku krzyżowania, zatem z tego względu nie byłoby wskazane całkowite usunięcie art. 299 § 2 k.k., Zob. A. Golonka, *Ochrona obrotu gospodarczego przed przestępstwem prania pieniędzy w świetle przeprowadzonych zmian – rozważania na gruncie zbiegu art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i art. 299 k.k.*, WPP 2013, Nr 1, s. 13. Postulat w tej mierze już w 2004 r. wysuwał R. Zawłocki, obejmując nim także nieobowiązujące już regulacje z art. 299 § 3 i 4 k.k. Zob. R. Zawłocki, *Obowiązek identyfikacji prania brudnych pieniędzy na tle odpowiedzialności karnej. Cz. I*, MoP 2004, Nr 8, s. 366-367, R. Zawłocki, *Obowiązek identyfikacji prania brudnych pieniędzy na tle odpowiedzialności karnej. Cz. II*, MoP 2004, Nr 9, s. 404-408.

w tej ustawie. Ponadto proponowany powyżej zabieg uwzględnia odpowiednią modyfikację jego treści zgodnie ze zmianą proponowaną w stosunku do nowego przestępstwa prania pieniędzy⁶⁴³.

Zachowane zostaje brzmienie obecnego art. 299 § 7 k.k., którego odpowiednikiem jest projektowany art. 258a § 3 k.k. i brzmienie obecnego art. 299 § 8 k.k., którego odpowiednikiem jest projektowany art. 258a § 4 k.k. Należy zauważyć, iż wskazane przepisy obarczone są błędami, których zmiany *de lege ferenda* zostały omówione wyżej. W projektowanym art. 258a k.k. nie znalazły się obecne kwalifikowane formy prania pieniędzy (art. 299 § 5 i 6 k.k.). Usunięcie art. 299 § 5 k.k. uzasadniane jest następująco: „brakuje racjonalnych przesłanek do dalszego utrzymania typu kwalifikowanego z § 5 art. 299 k.k. Po pierwsze – stanowi on *quasi*-współsprawstwo, a więc szczególną formę sprawstwa, co nie daje przecież podstawy do typizowania postaci kwalifikowanej. Po drugie – w praktyce przestępstwo to jest zazwyczaj popełniane w taki właśnie sposób, co oznacza, że typ formalnie kwalifikowany jest faktycznie typem podstawowym. W tym kontekście należy ponadto zwrócić uwagę na szczególnie (nadmiernie) surową sankcję karłą”. Z kolei usunięcie art. 299 § 6 k.k. uzasadniano, w ten sposób, że „uznano, że zbędny jest również przepis § 6 art. 299 k.k. Po pierwsze – osiągnięcie korzyści majątkowej nie należy do znamion ustawowych typu podstawowego. Ten element kwalifikujący w istocie określa więc nie typ kwalifikowany, lecz nowe przestępstwo znamienne szczególnym karalnym skutkiem. Po drugie – zachodzi w takim wypadku potrzeba uzupełnienia procesu o nowy wątek dotyczący osiągnięcia faktycznych korzyści z prania pieniędzy. Dodać należy, że w praktyce niezwykle trudno jest oddzielić przedmiot czynności sprawczych od korzyści wynikających z realizacji tych czynności. Po trzecie – w praktyce powstaje niemal zawsze wątpliwość dotycząca tego, do kogo należą w istocie zatrzymane środki finansowe. Zazwyczaj ich dysponentem, na różnych zasadach, jest bliżej nieokreślona konfiguracja wieloosobowa. Należałoby więc rozważyć wykreślenie tego typu kwalifikowanego. Po czwarte – zagrożenie przewidziane w typie podstawowym (obecnym, jak i w projektowanym) jest już bardzo surowe (od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności)”⁶⁴⁴. Zgodzić się należy z argumentacją co do art. 299 § 5 k.k. bowiem jak pokazuje statystyka wymiaru sprawiedliwości najczęściej pranie pieniędzy popełniane jest w tej właśnie formie. Nie przekonywujący jest natomiast – w świetle przywołanych statystyk – argument dotyczący surowości kary. Także ewaluatorzy Moneyval zauważyli, że „różnica między karą za niekwalifikowaną formę przestępstwa prania pieniędzy, a karami za przestępstwa kwalifikowane z art. 299 par. 5 i 6 jest niewielka. Niemniej jednak, sankcje karne dla osób fizycznych i prawnych nie wydają się ogólnie zastraszające”⁶⁴⁵. Oczywiście w wymiarze normatywnym zagrożenie karą przy wypełnieniu znamion czynu zabronionego z art. 299

⁶⁴³ Uzasadnienie, s. 60.

⁶⁴⁴ Uzasadnienie, s. 59.

⁶⁴⁵ Raport z 3 Rundy ewaluacji, s. 36.

§ 5 k.k., jak i art. 299 § 6 k.k. jest wysokie. Trzeba zauważyć, iż w rezolucji⁶⁴⁶ z dnia 23 października 2013 r. Parlament Europejski „wzywa państwa członkowskie do określenia i wprowadzenia odstrasżających sankcji, proporcjonalnych do kwot będących przedmiotem prania pieniędzy” (pkt 83). Okoliczność uzyskania znacznej korzyści majątkowej wydaje się być tą okolicznością, która powinna jednak uzasadniać utrzymanie tej konstrukcji prawnej, jako przestępstwa kwalifikowanego takim skutkiem. Uzasadnienie do usunięcia art. 299 § 6 k.k. mogłaby stanowić okoliczność, iż w prowadzonych postępowaniach udaje się uzyskaną przez sprawców korzyść majątkową odebrać, tymczasem tak nie jest w świetle wyników prowadzonych badań. Po drugie okoliczność, iż wymiar sprawiedliwości nie radzi sobie z określeniem wysokości uzyskanych korzyści majątkowych nie powinien uzasadniać usunięcia wskazanego przepisu.

III. Odpowiednikiem obecnego art. 299 § 1 k.k. w projekcie ustawy jest art. 258a § 1 k.k. Ten ostatni przepis porządkuje pewne kwestie budzące wątpliwości doktryny i orzecznictwa. W doktrynie podnoszono, iż występujące w art. 299 § 1 k.k. określenie przedmiotu czynności wykonawczej tego przestępstwa jest ujęte kazuistycznie i bardzo szeroko⁶⁴⁷. Słusznie postąpił ustawodawca, iż w projektowanym przepisie wskazał, że wartości majątkowe podlegające „praniu” mają pochodzić chociażby pośrednio z popełnienia czynu zabronionego. Jak wyżej wskazywano, to zagadnienie budziło uzasadnione wątpliwości. W uzasadnieniu projektodawca wskazuje, iż „w obecnym brzmieniu [art. 299 § 1 k.k. – M.M.] daje on podstawę do uznania, że przedmiotem czynu nie jest mienie pochodzące z działalności przestępczej, lecz mienie pochodzące z korzyści z działalności przestępczej. Okoliczność ta stanowi podstawę znaczących rozbieżności w literaturze i orzecznictwie. W zaproponowanym przepisie wskazuje się wyraźnie na mienie pochodzące bezpośrednio i pośrednio z przestępstwa (czynu zabronionego)”⁶⁴⁸. W chwili obecnej stabilizacji zapewne ulegnie – nawet bez zmiany przepisu – orzecznictwo, które winno bazować na uchwale SN(7) z dnia 18 grudnia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/13). W projekcie art. 258a § 1 k.k. słusznie również zrezygnowano z kazuistycznego wymieniania przedmiotów czynności wykonawczej przestępstwa, określając je zbiorczo jako „wartości majątkowe”. Definicję wartości majątkowych podaje art. 2 pkt 3 u.p.p.p.f.t. Sam projektodawca wskazuje, iż do tej właśnie definicji się odwołuje podając, że „zaproponowany przepis jest prostszy, syntetyczny i w pełni odpowiada wymogom odpowiedniej konwencji i definicji ustawowej prania pieniędzy. Przy czym, używa się w nim pojęcia „wartości majątkowych”, użytego w ww. ustawie (art. 2 pkt 3), jako bardziej adekwatnego od używanego obecnie w art. 299 k.k.”⁶⁴⁹.

⁶⁴⁶ P7_TA(2013)0444.

⁶⁴⁷ L. Wilk, *„Pranie brudnych pieniędzy”* (w:) S. Kalus (red.), *Ochrona prawna obrotu gospodarczego*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2011, s. 50. Podobnie, zob. uzasadnienie, s. 58.

⁶⁴⁸ Uzasadnienie, s. 58.

⁶⁴⁹ *Tamże*, s. 58-59.

Zestawiając obecną treść przepisu i projektowaną wskazać należy, iż niewątpliwie słuszne jest zrezygnowanie z wyliczenia czynności sprawczych, które i tak w obecnym przepisie stanowią egzemplifikację działań określonych zbiorczo jako tych które mogą „udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przypadku”. Określenie, iż czynność sprawcza polega na „podejmowaniu czynności mogących udaremnić lub utrudnić ich identyfikację lub odebranie przez uprawniony organ państwowy” jest wystarczające i nie powinno budzić wątpliwości interpretacyjnych. Słusznie usunięto występujące na gruncie art. 299 § 1 k.k. określenie „znacznie”, które łączy się z pojęciem utrudniania, albowiem budzi ono wątpliwości konstytucyjne, nadto jak wykazały wyniki badań, to znamię czynu zabronionego nie jest w ogóle przez wymiar sprawiedliwości wypełniane treścią i udowodniane, a jedynie przepisywane jako fragment normy prawnej.

Zasadniczym błędem projektowanego rozwiązania jest określenie, iż prania pieniędzy nie może się dopuścić sprawca przestępstwa bazowego (źródłowego, pierwotnego). Świadczy o tym zastosowany zwrot „przez inną osobę”. Jest to niewątpliwy i nieuzasadniony krok wstecz, albowiem pierwotna wersja art. 299 § 1 k.k. również wyłączała z grona podmiotów, które mogą dokonać przestępstwa prania pieniędzy sprawcę przestępstwa pierwotnego. Takie rozwiązanie było krytykowane w doktrynie⁶⁵⁰, jak i przez organy międzynarodowe (ekspertów PC-R-EV)⁶⁵¹. Włączenie sprawcy przestępstwa pierwotnego do grona podmiotów, które mogą pracować nad pieniędzmi, nastąpiło z dniem 23 czerwca 2001 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł. Tym bardziej zatem dziwi obecne ponowne wyłączenie sprawcy przestępstwa źródłowego z grona podmiotów, które mogą dopuścić się prania pieniędzy. Projektodawca w żaden sposób nie uzasadnia tak fundamentalnej zmiany przepisu dotyczącego prania pieniędzy. Wskazane wyżej zmiany – dotyczące przedmiotu czynności wykonawczej czy opisu czynności sprawczych – choć niewątpliwie ważne nie dokonują nawet tak daleko idących zmian, jak wskazana kwestia. Wobec braku uzasadnienia w tej mierze nie sposób zrozumieć jaka argumentacja przemawia za wskazaną zmianą. Eksperci Moneyval w raporcie z 3 Rundy ewaluacji wskazywali, że „wszystkie sprawy [dostarczone im przez władze polskie – M.M.] związane z praniem pieniędzy dotyczyły prania pieniędzy we własnym zakresie⁶⁵². Przyjęcie projektowanego art. 258a § 1 k.k. spowoduje brak możliwości postawienia tym sprawcom zarzutu prania pieniędzy, nadto może powodować trudności

⁶⁵⁰ Np. W. Jasiński, *Przeciw...*, *op. cit.*, s. 43.

⁶⁵¹ Grupa ds. Oceny Środków Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy utworzona przy Radzie Europy. W raporcie dotyczącym zwalczania procederu prania pieniędzy w Polsce z dnia 22 lipca 1999 r. (pkt 66) określili, że wyłączenie „własnych dochodów” z odpowiedzialności karnej z art. 299 § 1 k.k. to krok wstecz.

⁶⁵² *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 38. Także badania D. Potakowskiego pokazują, że „najczęściej sprawcy sami zajmują się legalizacją pieniędzy, które uzyskali w wyniku czynu zabronionego i nie korzystają z pomocy osób trzecich”, W. Filipkowski, *Zjawisko...*, *op. cit.*, s. 174.

w prowadzeniu spraw wyłącznie dotyczących prania pieniędzy (tzw. autonomicznych) albowiem ażeby postawić zarzut jedynie prania pieniędzy (bez łącznego rozpoznawania odpowiedzialności za przestępstwo bazowe) trzeba będzie wykluczyć, że przestępstwa bazowego nie dokonał sprawca, któremu chcemy postawić zarzut prania pieniędzy, co jak można sądzić nie zawsze będzie możliwe. W chwili obecnej, jak wskazuje wypracowane w orzecznictwie stanowisko, należy wskazać przedmiotowo istotne elementy przestępstwa bazowego [por. wyrok SN z dnia 4 października 2011 r. (sygn. akt III K 28/11)]. Również w podjętej niedawno uchwale SN(7) z dnia 18 grudnia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/13) sąd przyjął, że „sprawcą przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. może być również sprawca czynu zabronionego, z którego popełnieniem związana jest korzyść stanowiąca przedmiot czynności wykonawczej”.

Takie działanie polskiego prawodawcy idzie także pod prąd obecnym tendencjom europejskim. W dokumencie roboczym w sprawie prania pieniędzy przygotowanym na potrzeby CRIM stwierdza się, iż „należy dążyć do kryminalizacji tzw. przestępstwa samodzielnego prania pieniędzy, czyli przestępstwa polegającego na praniu pieniędzy przez tego samego sprawcę, który uzyskał pieniądze w drodze innego przestępstwa. Przestępstwo samodzielnego prania pieniędzy uznaje się za działanie *post factum*, niepodlegające karze, ponieważ ma ono charakter wyłącznie dodatkowy w stosunku do głównego przestępstwa, które umożliwia uzyskanie zysku⁶⁵³. W rzeczywistości to raczej nie odpowiada faktycznej dynamice przestępczości zorganizowanej, w której każde działanie – od werbowania współników aż do prania pieniędzy z nielegalnego źródła – ma zawsze na celu potwierdzenie władzy poszczególnych osób i realizację zysku. Konieczna jest zatem możliwość karania wszystkich przejawów działalności przestępczej tych osób⁶⁵⁴.

Także akty prawa międzynarodowego⁶⁵⁵ zachęcają, aby jeżeli nie jest to sprzeczne z podstawowymi zasadami prawa karnego państwa, penalizować pranie pieniędzy dokonywane przez sprawców przestępstw bazowych.

⁶⁵³ Przy pewnym założeniu, jeśli przestępstwo prania pieniędzy popełnia sam sprawca przestępstwa źródłowego, nie mówi się o drugim czynie, ale o ściganiu czynu wcześniejszego.

⁶⁵⁴ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311, s. 5.

⁶⁵⁵ Zob. Rozdział IV.

Rozdział III

Badania
akt sądowych
dotyczących
prania pieniędzy

1. Wprowadzenie

Badania, będące kluczowym elementem publikacji, prowadzone były w oparciu o akta prawomocnie zakończonych postępowań karnych, w których zapadły wyroki skazujące na mocy art. 299 § 1 k.k. bądź na mocy tegoż przepisu w zbiegu z innymi.

Założenie leżące u podstaw ich podjęcia było takie, aby zbadać jak w praktyce następuje realizacja znamion czynu zabronionego, w kontekście ich niejednoznacznego rozumienia w doktrynie i orzecznictwie, jak czyn zabroniony jest opisywany, a także – w miarę możliwości – jak później przebiega postępowanie wykonawcze zapadłego orzeczenia. Ażeby jak najwierniej oddać opis czynu zabronionego i sposób subsumcji, tj. przyporządkowania stanu faktycznego ustalonego w procesie stosowania prawa do sformułowanej w wyniku wykładni normy prawnej, przyjąłem, iż zostaną zacytowane opisy czynów zabronionych zawarte w akcie oskarżenia, które w zasadniczej większości przypadków pokrywały się później z opisem przestępstwa przypisanego oskarżonemu przez sąd w wyroku.

Ponieważ w przyjętym założeniu chciałem skupić się także na postępowaniu wykonawczym należało wybrać do badania sprawy, które zapadły w pewnym odstępie czasowym od momentu podjęcia badań.

Przyjętą metodę badawczą określić należy jako badanie ilościowe, tzw. studium przypadku. Oprócz ww. elementów, które były badane, starałem się także przeanalizować prawidłowość rozumowania organów ścigania i sądu, który ocenia całokształt materiału dowodowego w kontekście zaistnienia czynu zabronionego.

Badania, które zostały przeprowadzone dotyczą 44 spraw prowadzonych w latach od 2003 r. do 2007 r.⁶⁵⁶ Co do zasady, sądami prowadzącymi sprawę były sądy rejonowe (w jednym badanym przypadku był to sąd okręgowy). Trzeba zauważyć, iż przekazanie właściwości do rozpoznawania spraw o pranie pieniędzy z sądów rejonowych do sądów okręgowych nastąpiło na mocy art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁶⁵⁷ z dniem 12 lipca 2007 r. W badanych sprawach, przed wejściem w życie tego przepisu, można było obserwować w 2 przypadkach bezskuteczne próby przekazania spraw do właściwości sądów okręgowych, korzystając z dyspozycji art. 25 § 2 k.p.k. w oparciu o przesłankę zawiłości sprawy.

⁶⁵⁶ Ze względu na ograniczenia objętościowe, w niniejszej publikacji zostanie przedstawione tylko kilka analizowanych przypadków.

⁶⁵⁷ Dz. U. Nr 64, poz. 432, z późn. zm.

Postępowanie sądowe w prawie wszystkich przypadkach toczyło się tylko w sądzie I instancji, w 1 przypadku sprawa była rozpoznawana przez sądy obu instancji. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest fakt, iż oskarżeni korzystając z możliwości dobrowolnego poddania się karze, korzystali z tej instytucji, a ustaliwszy z prokuratorem wymiar kary nie widzieli potrzeby skarżenia wyroku sądu I instancji. Tylko w 2 sprawach prokurator nie wystąpił z wnioskiem w trybie art. 335 k.p.k. (sygn. akt 582/04 SR w J., sygn. akt II K 31/07 SR w W.).

Sprawy podjęte do badania pochodzą z 10 sądów z terenu całej Polski i ich wybór nie przebiegał według jakiegoś ustalonego klucza. W momencie przystępowania do badań tj. pod koniec 2008 r. prawomocnych wyroków skazujących w Polsce było już kilkadziesiąt. Według danych Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej MS) liczba skazanych w latach 1998–2012 r. przedstawiała się następująco (zob. Tabela).

Tabela

Liczba skazanych w latach 1998–2012 z wyodrębnieniem poszczególnych typów na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości

	Art. 299 § 1 k.k.	Art. 299 § 2 k.k.	Art. 299 § 3 k.k.	Art. 299 § 5 k.k.	Art. 299 § 5 k.k. w zw. z § 1	Art. 299 § 5 k.k. w zw. z § 2	Art. 299 § 6 k.k.	Art. 299 § 6 k.k. w zw. z § 1	Art. 299 § 6 k.k. w zw. z § 2	Art. 299 § 7 k.k. w zw. z § 1
2012	42	0	0	37	77	0	1	1	0	2
2011	22	0	1	33	94	1	0	4	0	0
2010	30	0	0	19	108	0	0	9	0	4
2009	34	0	4	32	49	0	0	0	0	0
2008	24	0	9	44	71	0	0	6	0	0
2007	13	0	8	0	52	0	0	0	0	0
2006	11	0	4	0	108	0	0	0	0	0
2005	10	3	1	0	26	2	0	3	0	0
2004	10	1	6	0	6	1	0	0	0	0
2003	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2002	9	1	1	0	0	0	0	0	0	0
2001	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0
2000	4	5	3	0	0	0	0	0	0	0
1999	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1998	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0

Trzeba zauważyć, iż dane MS mogą wprowadzać w błąd co do liczby zapadłych orzeczeń, jak i co do liczby samych skazanych, albowiem według danych Prokuratury Generalnej „w 2007 r. zapadło 27 wyroków skazujących łącznie 42 osoby. W 2008 r. skazano 53 osoby na mocy 27 wydanych wyroków. W 2009 roku, z art. 299 kk skazano łącznie 41 osób na mocy 18 wyroków, w 2010 roku zapadło 21 wyroków obejmujących 42 osoby”.

mujących 45 skazanych, w 2011 roku 19 wyroków dotyczących 47 osób skazanych, natomiast w 2012 roku 30 wyroków obejmujących 74 skazanych”⁶⁵⁸.

Sumując liczbę wyroków w latach 2008–2012 – wg danych PG – należy wskazać, iż zapadło ich 142 i objęły one 302 skazanych. Z kolei według danych MS liczba skazanych w latach 2008–2012 to 756. Być może ta różnica wynika z faktu, iż Ministerstwo Sprawiedliwości w swoich statystykach oddzielnie liczy każdy czyn zabroniony, gdy tymczasem zdarza się, iż w jednym wyroku sąd orzeka o skazaniu kilku oskarżonych, a jednocześnie każdego z nich za kilka przestępstw, wymierzając na końcu karę łączną.

Celem prowadzonych badań nie było natomiast ustalenie wymiaru kary, po to aby dokonać zestawienia go z uśrednionymi danymi podanymi przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Dane dotyczące wymiaru kary i środków karnych orzeczonych wobec sprawców przestępstw z art. 299 k.k. są w posiadaniu Ministerstwa Sprawiedliwości i są udostępniane w trybie informacji publicznej.

W sprawach w których udało się ustalić przebieg postępowania wykonawczego, bazując na informacjach z sądów, informacje na ten temat również zostały przedstawione.

2. Zagadnienia wspólne dla analizowanych postępowań karnych

W prowadzonych badaniach – choć każda sprawa stanowi studium przypadku – można wyróżnić pewne aspekty, wspólne kilku lub kilkunastu sprawom. W związku z powyższym za zasadne uznać należy, niejako „wyciągnięcie ich przed nawias”. Uczyni to niniejszą publikację bardziej czytelną, albowiem nie będzie konieczności opisywania za każdym razem stwierdzonego wspólnego dla innych spraw problemu. W ramach poszczególnych spraw, w zakresie w jakim będzie to niezbędne, zostaną natomiast ukazane informacje i dane, które obrazują wskazany pogląd w konkretnej sprawie.

1. W cytowanym już wyroku SN z dnia 4 października 2011 r. (sygn. akt III K 28/11) sąd wskazał, że „znanie „korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” musi być udowodnione w postępowaniu karnym w taki sam sposób, jak wszystkie pozostałe znamiona przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. Należy przy tym podkreślić, że ustawodawca nie wymaga ustalenia przez sąd, aby czyn, stanowiący źródło wartości majątkowych mających charakter „brudnych pieniędzy”, spełniał

⁶⁵⁸ Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2012 (PG II PZ 404/11/13 z dnia 15 maja 2013 r.), s. 17.

wszystkie znamiona przestępstwa. Sąd nie jest zwolniony z konieczności udowodnienia przynajmniej tych przedmiotowych elementów czynu „pierwotnego”, które pozwalają na jego zakwalifikowanie pod znamiona konkretnego czynu zabronionego zawartego w ustawie karnej, ani też nie jest zwolniony od wskazania tej kwalifikacji. Dla realizacji znamion przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. nie jest więc wystarczające ustalenie, że określone wartości majątkowe pochodzą z jakiegokolwiek czynności bezprawnej czy też nieujawnionego lub „nielegalnego” źródła. Nie jest także wystarczające w tym zakresie ogólne wskazanie, że korzyść majątkowa pochodzi z działalności przestępczej, jakiegoś bliżej nie określonego czynu zabronionego czy też pewnej grupy przestępstw (np. przestępstw przeciwko mieniu czy oszustw podatkowych) bez sprecyzowania, o jaki konkretnie typ przestępstwa chodzi⁶⁵⁹. Cytowane orzeczenie, jak podkreślono w raporcie Prokuratury Generalnej może istotnie wpłynąć na ograniczenie niepewności prawnej widocznej w praktyce prokuratorskiej oraz jest niezmiennie pomocne organom ścigania, niemniej jednak nawet wcześniej bazując na normatywnym ujęciu art. 299 § 1 k.k. znamię „[...] związanych z popełnieniem czynu zabronionego” należało odczytywać w świetle jego ustawowej definicji (art. 115 § 1 k.k.). Zagadnienie czynu zabronionego, wyjaśniono w doktrynie bardzo obszernie, wystarczy jednak wskazać na krótkie rozwinięcie J. Majewskiego. Wg Niego, „zestaw znamion typu czynu zabronionego (zwany też często strukturą typu czynu zabronionego) może być *in concreto* różny. Struktura każdego typu czynu zabronionego obejmuje znamiona tzw. strony przedmiotowej określające podmiot czynu zabronionego oraz czynność sprawczą (znamię czasownikowe, znamię czynnościowe), a także znamię tzw. strony podmiotowej określające nastawienie intelektualno-wolicjonalne sprawcy (umyślność, nieumyślność albo ich kombinacja)”⁶⁶⁰. Wniosek wysnuty przez Prokuraturę Generalną potwierdzają wyniki badań, albowiem wielokrotnie w prowadzonych postępowaniach opis przestępstwa pierwotnego (bazowego) nie zawierał wskazania przedmiotowych elementów czynu „pierwotnego”, które pozwalają na jego zakwalifikowanie pod znamiona konkretnego czynu zabronionego zawartego w ustawie karnej, ani też wskazania tej kwalifikacji. Zob. sprawy, sygn. akt: II K 582/04 SR w J., II K 350/06 SR w P., II K 1452/05, II K 403/06, II K 400/06, II K 395/06, II K 407/06, II K 392/06, II K 408/06, II K 414/06, II K 413/06, II K 391/06, II K 410/06, II K 387/06, II K 389/06, II K 412/06, II K 388/06, II K 396/06, II K 409/06, II K 398/06, II K 390/06, II K 397/06, II K 404/06, II K 401/06, II K 417/06 SR w G., III K 726/04, III K 755/04, IV K 719/04 SR w Cz., II K 219/04, II K 221/04 SR w B.

2. Realizacja znamion z art. 299 § 1 k.k. następuje gdy podejmowane czynności sprawcze udaremniły lub znacznie utrudniły stwierdzenie przestępnego pochodzenia [...]. Słusznie zauważa J. Giezek, że „nawet potencjalne utrudnianie przez sprawcę wykrycia przestępnego pochodzenia wartości majątkowych, nie jest kryminali-

⁶⁵⁹ Podobnie w kolejnym orzeczeniu, zob. wyrok SN z dnia 20 maja 2013 r. (sygn. akt III KK 455/12), Biul. PK 2013/6/16-19, LEX Nr 1374953.

⁶⁶⁰ J. Majewski, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. IV, s. 1345.

zowane, jeżeli nie wpływa istotnie na możliwość wykrycia ich pochodzenia”⁶⁶¹. Do przedmiotowego znamienia wnoszę uwagi *de lege ferenda*, opisane wcześniej. Są one podyktowane okolicznością, iż zwrot „znaczne” użyty w art. 299 § 1 k.k. może budzić wątpliwości konstytucyjne, a także obserwowaną praktyką organów ścigania i sądów, które nie zajmują się udowodnieniem tego znamienia czynu. Zob. sprawy, sygn. akt: II K 582/04 SR w J., II K 350/06 SR w P., II K 1452/05, II K 403/06, II K 400/06, II K 395/06, II K 407/06, II K 392/06, II K 408/06, II K 414/06, II K 413/06, II K 391/06, II K 410/06, II K 387/06, II K 389/06, II K 412/06, II K 388/06, II K 396/06, II K 409/06, II K 398/06, II K 390/06, II K 397/06, II K 404/06, II K 401/06, II K 417/06 SR w G., III K 726/04, III K 755/04, IV K 719/04 SR w Cz., II K 219/04, II K 221/04 SR w B., II K 58/05, II K 57/05, II 59/05 SR w Ch., III K 1575/05, III K 1562/05, III K 95/06, III K 1609/05 SR w B., II K 72/07 SR w T., II K 31/07 SR w W.

3. W myśl art. 299 § 7 k.k. *w razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.* W badanych sprawach wiele uwagi poświęcono badaniu realizacji tego obligatoryjnego środka karnego. Ażeby sąd mógł orzec przepadek, w pierwszym musi zostać ustalone, iż sprawca prania pieniędzy uzyskał przedmiot, korzyść lub równowartość korzyści. Analiza postępowań karnych prowadzi do wniosku, iż w wielu prowadzonych postępowaniach organy ścigania nie dostrzegały, iż sprawca uzyskał jakąś odmianę korzyści i nie wnosiły o orzeczenie w takiej sytuacji środka karnego przepadku. Sądy również nie dostrzegały tego w swoich postępowaniach. Zob. sprawy, sygn. akt: III K 726/04, III K 755/04, IV K 719/04 SR w Cz., III K 1562/05, III K 1575/05, III K 356/06, III K 1609/05 SR w B., II K 582/04 SR w J., II K 58/05 SR w Ch., II K 350/06 SR w P., II K 1452/05 SR w G.

Wśród analizowanych spraw były również takie, gdzie organy ścigania dokonywały ustaleń uzyskanej korzyści majątkowej, ale – w mojej ocenie – były to wyliczenia nieprawidłowe. *De facto*, w akcie oskarżenia nie uzasadniano w jaki sposób została wyliczona wartość uzyskanej korzyści majątkowej której uzyskanie przypisywano sprawcy. Zob. sprawy, sygn. akt: II K 526/07 SR w T., II K 1452/05 SR w G.

W kwestii środka karnego przepadku zastrzeżenia należy mieć również do jego wykonania, jeżeli był orzeczony. W analizowanych sprawach odnotowano przypadki nie wprowadzenia do wykonania tego środka karnego, przez kilka lat. Jak można sądzić, ten środek karny nie zostałby w ogóle wprowadzony do wykonania, gdyby nie pytanie ze strony prowadzącego badanie, czy środek karny został wprowadzony do wykonania, a jeśli tak to jak przebiega jego wykonanie. Zob. sprawy, sygn. akt: II K 221/04 SR w B., III K 1562/05, III K 95/06 SR w B., II K 72/07 SR w T.

⁶⁶¹ J. Giezek, „Brudne...”, *op. cit.*, s. 773.

4. W kilku prowadzonych postępowaniach – w mojej ocenie – nieprawidłowo został wskazany czas popełnienia przestępstwa. W myśl art. 6 § 1 k.k. czyn zabroniony uważa się za popełniony w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany. Określenie czasu popełnienia czynu zabronionego ma istotne znaczenie dla wielu instytucji prawa karnego⁶⁶², w szczególności dla karalności czynów objętych konstrukcją czynu ciągłego, tj. instytucji często spotykanej w przypadku prania pieniędzy⁶⁶³. Zob. sprawy, sygn. akt: III K 726/04, III K 755/04 SR w Cz., II K 64/07 SO w O., III K 1562/05 SR w B., II K 582/04 SR w J., II K 58/05, II K 57/05 SR w Ch., II K 350/06 SR w P., II K 31/07 SR w W.

Zagadnienie to opisuje także Prokuratura Generalna w sprawozdaniu z monitoringu postępowań w 2011 r. Wskazuje się w nim, że „na tle kwalifikacji przestępstwa prania pieniędzy, zauważalna była natomiast rozbieżność w stosowaniu art. 12 k.k. W zdecydowanej większości postępowań *ad personam*, dostrzec można, iż art. 299 § 1 lub 2, bez względu na to czy występował on w zbiegu z § 5 lub § 6 tego artykułu, przytaczany był w kwalifikacji prawnej zarzutu wraz z art. 12 k.k. W niemalym jednak odsetku postępowań, w których doszło do przedstawienia zarzutów prania pieniędzy, art. 12 k.k. został pominięty. Analizując powyższy problem, w świetle aktualnego orzecznictwa oraz dorobku doktryny prawa karnego, bardziej przekonujące wydaje się pierwsze ze wskazanych powyżej rozwiązań. Pranie pieniędzy nie należy bowiem do przestępstw wieloczynowych, złożonych lub trwałych, w przypadku których do jednorazowego wypełnienia znamion typu czynu zabronionego konieczne jest podjęcie szeregu zachowań lub utrzymywanie określonego stanu rzeczy. Znamiona strony przedmiotowej prania pieniędzy realizują się bowiem już przy jednokrotnym podjęciu dowolnego z wymienionych w dyspozycji art. 299 k.k. znamion czasownikowych. Ich wielość, przy spełnieniu innych warunków koniecznych do przyjęcia konstrukcji czynu ciągłego, musi zatem skutkować kwalifikacją prawną uwzględniającą art. 12 k.k.”⁶⁶⁴.

5. W badanych sprawach często oskarżonym stawiany był zarzut z art. 258 § 1 k.k. Prokurator wnosząc akt oskarżenia w niemalże wszystkich badanych sprawach kierował także wnioskiem w trybie art. 335 § 1 k.p.k.

⁶⁶² Zob. A. Zoll (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna, Tom I. Komentarz do art. 1-116*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012, wyd. IV, s. 126.

⁶⁶³ Co do czasu popełnienia przestępstwa i określenia daty końcowej czynu ciągłego jako miesiąca (bez daty), uwagi krytyczne przedstawia M. Gałązka, przyjmując, że nie powinno się tak jak Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 27 września 2011 r. (sygn. akt III KK 89/11) przyjmować że chodzi wówczas o ostatni dzień miesiąca. Wg autorki należałoby przyjąć, że chodzi o pierwszy dzień miesiąca. M. Gałązka, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2011 r., sygn. III KK 89/11*, Prok. i Pr. 2013, Nr 1, s. 184.

⁶⁶⁴ Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2011 (PG III PZ 404/10/12 z dnia 32 maja 2012 r.), s. 6. Brak przyjęcia konstrukcji czynu ciągłego był przyczyną uchylenia wyroku sądu I instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Zob. wyrok SA w Lublinie z dnia 27 listopada 2012 r. (sygn. akt II AKa 247/12)

http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/SN/153000000001006_II_AKa_000247_2012_Uz_2012-11-27_001

W myśl art. 69 § 3 k.k. *zawieszenia wykonania kary nie stosuje się do sprawcy określonego w art. 64 § 2, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnie okolicznościami*. Jak słusznie zauważa A. Zoll „zasadniczo stanowi przeszkodę do warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary skazanie sprawcy określonego w art. 64 § 2, tzn. wielokrotnego recydywisty. Na podstawie art. 65 zasada ta odnosi się także do wymienionych w tym przepisie osób, tzn. do sprawcy, który z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu lub sprawcy, który popełnia przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa oraz wobec sprawcy przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Na podstawie art. 65 § 2 ograniczenie to ma także zastosowanie wobec osób skazanych za przestępstwo z art. 258. Wobec takiego sprawcy warunkowe zawieszenie wykonania kary musi być uzasadnione szczególnie okolicznościami. Te szczególne okoliczności muszą dotyczyć przesłanek prognozy kryminologicznej, a więc muszą być związane z okolicznościami, o których jest mowa w art. 69 § 2. W oparciu o te szczególne okoliczności sąd musi dojść do wniosku, że cele kary wobec sprawcy zostaną osiągnięte pomimo warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary (w praktyce pozbawienia wolności)”⁶⁶⁵. Wydaje się, iż wykazanie istnienia przesłanki, którą ustawodawca określił jako *wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnie okolicznościami* (art. 69 § 3 k.k.) dla skorzystania z warunkowego zawieszenia wykonania kary winno być w akcie oskarżenia sformułowane w sposób nadzwyczaj precyzyjny i pełny, bowiem ma to stanowić sytuację wyjątkową, taką która nie uzasadnia bezwzględnego pozbawienia wolności danej osoby⁶⁶⁶.

Trzeba zauważyć, iż prokuratorzy nie uzasadniali często swojego stanowiska w tej mierze. Do wyroków wydawanych w takich sprawach (w oparciu o wnioski z art. 335 § 1 k.p.k.) nie były sporządzane uzasadnienia, dlatego też sąd nie musiał uzasadniać swojego stanowiska co do zaistnienia przesłanki z art. 69 § 3 k.k., oprócz wskazania ustnie najważniejszych powodów wyroku – art. 418 § 3 k.p.k.⁶⁶⁷. Wydaje się, iż w niektórych sprawach sądy w ogóle nie dostrzegały tego zagadnienia, bowiem wskazywały w części orzecniczej wyroku, iż skazują „na pod-

⁶⁶⁵ A. Zoll (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1-116 k.k.*, Zakamycze 2004, wyd. II, s. 1028-1029.

⁶⁶⁶ Jak wskazano w uzasadnieniu projektu z dnia 10 grudnia 2013 r. analiza pojęcia zbliżonego treściowo tj. okoliczności wskazanej w art. 69 § 4 k.k. istnienia szczególnie uzasadnionego wypadku do skorzystania z instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary wobec sprawcy występku o charakterze chuligańskim oraz sprawcy przestępstwa określonego w art. 178a § 4 pokazuje, że szczególnie uzasadnione wypadki to ok. 70% wszystkich spraw. W 2011 r. sądy skazały na podstawie tego artykułu na karę pozbawienia wolności 9 940 osób, z czego 7001 w zawieszeniu. W roku 2012 sądy skazały na karę pozbawienia wolności z tego artykułu 12 411 osób, z czego 8589 w zawieszeniu. Por. uzasadnienie do projektu z 10 grudnia 2013 r., s. 101.

⁶⁶⁷ Należy wskazać, iż sąd wydając wyrok w oparciu o wniosek z art. 335 § 1 k.p.k. może skorzystać z art. 343 § 2 k.p.k. który wskazuje, iż warunkowe zawieszenie kary może nastąpić niezależnie od przesłanek określonych w art. 69 § 1-3 k.k. W takiej jednak sytuacji art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. musi znaleźć odzwierciedlenie w treści wyroku, bowiem ten przepis ma charakter materialny. Krytykę umieszczenia tego przepisu w regulacji o charakterze procesowym w doktrynie podnosił Z. Cwiąkalski, zob. Z. Cwiąkalski, *Nadzwyczajny wymiar kary w kodeksie karnym z 1997 roku po nowelizacjach – próba oceny* (w:) T. Bojarski, K. Nazar, A. Nowosad,

stawie art. 69 § 1 i 2 kk w zw. z art. 70 § 1 pkt 1 kk”. W zaistniałej sytuacji procesowej, sąd winien przyjmować inną materialnoprawną podstawę warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, tj. winien wskazać jako podstawę tej instytucji art. 69 § 1-3 k.k. oraz art. 70 § 2 k.k., skoro oskarżeni w wyroku byli uznani winnymi popełniania przestępstwa z art. 258 § 1 k.k. Zob. sprawy, sygn. akt: III K 726/04, IV K 917/04 SR w Cz., II K 350/06 SR w P., II K 72/07 SR w T.

6. Jak stanowi przepis art. 69 § 3 k.k. zdanie 2 *zawieszenia wykonania kary, o którym mowa w art. 60 § 3-5, nie stosuje się do sprawcy określonego w art. 64 § 2*. Jak słusznie wskazuje Z. Cwiąkowski „z możliwości warunkowego zawieszenia wykonania kary na zasadach szczególnych, o których mowa w art. 60 § 5 nie mogą skorzystać: recydywiści wielokrotni (ze względu na treść art. 69 § 3 zd. 2 k.k.), sprawcy którzy z popełniania przestępstw uczynili sobie stałe źródło dochodu (z powodu art. 65 k.k.) oraz sprawcy, którzy popełnili przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw (też ze względu na art. 65)”⁶⁶⁸. W badanych sprawach zetknięto się z sytuacjami, iż wniosek złożony w trybie art. 335 § 1 k.p.k. przy zastosowaniu instytucji z art. 60 § 5 k.k. w zw. z art. 60 § 3 i 4 k.k. był przez sąd uwzględniany. Przy tym sąd nie powoływał się w takiej sytuacji na art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k., który daje możliwość orzekania o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, niezależnie od przesłanek określonych w art. 69 § 1-3 k.k. Zob. sprawy, sygn. akt: II K 350/06 SR w P., II K 1452/05, II K 403/06, II K 400/06, II K 395/06, II K 392/06, II K 401/06, II K 417/06 SR w G.

7. W analizowanych sprawach odnotowano przypadki niepełnego ujęcia zarzucanego czynu, tj. z pominięciem pewnych czynności sprawczych (zob. sprawy, sygn. akt: II K 582/04 SR w J., II K 64/07 SO w O., II K 1452/05 SR w G.) czy nie wskazanie, iż działanie sprawcy polegało na sprawstwie kierowniczym (zob. sprawy, sygn. akt: II K 582/04 SR w J., II K 219/04, II K 221/04 SR w B., III K 1575/05 SR w B.) albo brak wskazania przy współsprawstwie czy pozostałe osoby są znane/nieznane wymiarowi sprawiedliwości (zob. sprawy, sygn. akt: III K 726/04, III K 755/04 SR w Cz., II K 582/04 SR w J., II K 58/05, II K 57/05 SR w Ch., III K 1562/05, III K 1575/05, III K 95/06, III K 1609/05 SR w B.). W niektórych ze spraw wątpliwości dotyczą kwalifikacji prawnej czynu zabronionego (zob. sprawy, sygn. akt: II K 58/05, II K 57/05 SR w Ch., II K 415/06, II K 31/07 SR w W.).

W doktrynie podniesiono, że „jeżeli wskazane w art. 299 § 5 KK zachowanie sprawcy przybierze postać wskazaną w czynie zabronionym z art. 258 § 1-2 KK (przestępstwo udziału w grupie przestępczej), to należy wtedy stosować kumulatywną kwalifikację powołanych przepisów”⁶⁶⁹. Mimo niewątpliwie słuszności tego

M. Szwarczyk (red.), *Zmiany w polskim prawie karnym po wejściu w życie kodeksu karnego z 1997 roku*, Wyd. UMCS, s. 112-113.

⁶⁶⁸ Z. Cwiąkowski (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1-116 k.k.*, wyd. II, Zakamycze 2004, s. 931. Podobnie, E. Zatyka, *Przestępczość zorganizowana w aspekcie prawa karnego materialnego* (w:) E. W. Pływaczewski (red. nauk.), *Przestępczość zorganizowana*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 241.

⁶⁶⁹ R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., wyd. IV, s. 1428.

poglądu, nie odzwierciedlają go analizowane przypadki (zob. sprawy, sygn. akt: III K 1575/05 SR w B., II K 72/07 SR w T., II K 350/06 SR w P., III K 726/04, IV K 719/04 SR w Cz.). Analizy stosowanej w przypadku prania pieniędzy i przestępstw bazowych kwalifikacji prawnej dokonała Prokuratura Generalna. W sprawozdaniu z monitoringu postępowań w 2010 r. wskazano, że „istotne wątpliwości budziły natomiast odosobnione wypadki przyjmowania kumulatywnej kwalifikacji zachowań sprawców zarówno z art. 299 k.k. oraz przepisów penalizujących przestępstwa bazowe. Za przykład posłużyć może tutaj postępowanie przygotowawcze Prokuratury Apelacyjnej w Katowicach o sygnaturze (usunięto), w którym podejrzanym przedstawiono zarzuty z art. 296 § 1 i 2 k.k. w zbiegu z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 12 k.k. Pomimo, iż w realiach powyższego postępowania zachowanie sprawców stanowiło swoiste *continuum*, stwierdzić należy iż cezurą pozwalającą na przypisanie im przestępstwa bazowego i prania pieniędzy, jako dwóch oddzielnych czynów, była strona podmiotowa, która zasadniczo odmiennie przedstawiała się w wypadku nadużycia zaufania (zamiar nadużycia uprawnień i działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej) i prania pieniędzy (zamiar udaremnienia lub utrudnienia stwierdzenia przestępnego pochodzenia środków majątkowych). Co więcej, zamiar prania środków pochodzących z czynu zabronionego aktualizował się nie od początku przestępnego zachowania, lecz dopiero po dokonaniu przestępstwa bazowego, co winno skutkować przyjęciem realnego zbiegu przestępstw, a nie przepisów”⁶⁷⁰. Kumulatywną kwalifikację prawną przestępstwa bazowego i prania pieniędzy zastosowano w sprawach: sygn. akt II K 57/05, II K 58/05 i II K 59/05 SR w Ch.

8. Niemalże wszystkie sprawy były kierowane do sądu z wnioskiem, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k. Pomijając nawet fakt, który został dostrzeżony w doktrynie, że konsensualne kończenie sądowych postępowań karnych trudno

⁶⁷⁰ Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2010 (PG III PZ 404/4/11 z dnia 30 marca 2011 r.), s. 7.

Inny ciekawy problem, który dostrzeżono w tym samym raporcie dotyczył błędnej kwalifikacji prawnej, w zależności od sposobu rozdysponowania środków finansowych. Jak wskazano w sprawozdaniu – „inne problemy w przyjmowaniu prawidłowej kwalifikacji prawnej prania pieniędzy pojawiały się na tle rozróżnienia czynu z art. 299 k.k. i paserstwa umyślnego. Widoczne było to na przykładzie postępowania przygotowawczego o sygnaturze (usunięto) Prokuratury Okręgowej w Warszawie, gdzie, przy analogicznym przestępstwie bazowym polegającym na nieautoryzowanym dostępie do kont bankowych i wypłacie środków pokrzywdzonych, które sprawcy przelewali na udostępnione im rachunki bankowe osób trzecich – czynności polegające na dalszych dyspozycjach uzyskanymi środkami, kwalifikowane były w ramach tego samego postępowania bądź z art. 291 § 1 k.k., bądź art. 299 § 1 k.k. Kryterium przyjęcia odmiennej kwalifikacji prawnej, stanowił sposób rozdysponowania środków finansowych pokrzywdzonych. W przypadku ich przyjęcia na rachunek i wypłaty w gotówce, zachowanie to było kwalifikowane jako paserstwo umyślne, popełnione co najmniej *cum dolo eventuali*. W przypadku zaś przelania skradzionych środków finansowych na kolejny rachunek bankowy, działanie to uznawano za pranie pieniędzy. Rozróżnienie takie, na tle dość powszechnej praktyki ustalonej w związku z innymi analogicznymi postępowaniami prowadzonymi na terenie kraju, nie wydaje się uprawnione. Wpłata lub przelew skradzionych środków na kolejny rachunek bankowy stanowią elementy maskowania pochodzenia „brudnych” pieniędzy lub ich integracji z obrotem finansowym, a co za tym idzie wypełniają znamiona występuku z art. 299 k.k.”. *Tamże*, s. 7-8.

uznać za kształtujące praktykę sądową⁶⁷¹, trzeba wskazać, że w badanych sprawach takie kończenie postępowań sądowych następowało z naruszeniem prawa. Działo się tak w następującej sytuacji. W postępowaniu przygotowawczym prokurator ustalał, iż oskarżony uzyskał korzyść majątkową. Konsekwencją tego faktu – mając na uwadze, że środek karny przepadku określony w art. 299 § 7 k.k. ma charakter obligatoryjny – winno być objęcie ugodą także przepadku tej korzyści. Na taki sposób postępowania wskazał kilkakrotnie Sąd Najwyższy orzekając w oparciu o art. 45 § 1 k.k., stanowiący podstawę obligatoryjnego przepadku korzyści majątkowej albo jej równowartości. Chociażby, w wyroku z dnia 14 maja 2008 r. (sygn. akt WK 12/08) SN wskazał, że „przepis art. 45 § 1 k.k. ma charakter obligatoryjny i powinien być uwzględniony w ugodzie zawartej pomiędzy skazanym a prokuratorem. Skoro uгода nie zawierała stanowiska stron co do zakresu zastosowania art. 45 § 1 k.k., to Sąd pierwszej instancji stosownie do treści art. 343 § 7 k.p.k. powinien uznać, że nie zachodzą podstawy do uwzględnienia wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k. i skierować sprawę skazanego do rozpoznania na zasadach ogólnych”⁶⁷². Trzeba też zauważyć, iż w przypadku wyroku w oparciu o wniosek z art. 335 k.p.k. nie można dokończyć jego uzupełnienia również w trybie art. 420 § 1 k.p.k. Zob. sprawy, sygn. akt: II K 415/06, III K 726/04, III K 755/04, IV K 719/04 SR w Cz., III K 1562/05, III K 1575/05, III K 356/06, III K 1609/05 SR w B., II K 582/04 SR w J., II K 58/05 SR w Ch., II K 350/06 SR w P., II K 1452/05 SR w G.

9. W wielu sprawach określanych jako tzw. paliwowe czy złomowe, w których dochodziło do tworzenia fikcyjnych faktur VAT (tzw. puste faktury)⁶⁷³ pojawiał się problem kwalifikacji prawnej⁶⁷⁴. Należało bowiem rozstrzygnąć czy dochodzi do oszustwa, o którym mowa w art. 286 § 1 k.k. czy do oszustwa podatkowego, o którym mowa w art. 76 § 1 k.k.s. W kwestii fałszerstwa materialnego

⁶⁷¹ J. Duży, *Zorganizowana...*, op. cit., s. 20.

⁶⁷² LEX Nr 531290.

⁶⁷³ O tym, że problem nie jest tylko teoretyczny, świadczą liczby. Wg danych Dziennika Gazety Prawnej w 2012 r. urzędy kontroli skarbowej wykryły rekordową liczbę fikcyjnych faktur (prawie 152 tys.). W zestawieniu z 2011 r. jest to wzrost, aż o 27 %. O ile nawet liczby bezwzględne dot. faktur nie pokazują rzeczywistej skali problemu, o tyle jest to widoczne w rosnącej wartości „lewych” faktur. Ich wartość w 2012 r. to 15,2 mld zł, czyli o ponad 160 % więcej niż w 2011 r. i ponad cztery razy więcej niż w 2010 r. Podkreśla się, że ten trend zauważalny jest od kilku lat. Zob. *Eksplzja fikcyjnych faktur*, wiadomość z dnia 29 stycznia 2013 r., źródło: PAP, <http://podatki.onet.pl/eksplozja-fikcyjnych-faktur;49628,5406732,prasa-detaj>

Nadto, samo zagadnienie „dawania kosztów” jest znane od lat nieuczciwym przedsiębiorcom, jak i urzędowi kontroli skarbowej. Ten ostatni podmiot już w sprawozdaniu z kontroli skarbowej w 2006 r. podaje, że „proceder ten staje się na tyle powszechny, że w środkach przekazu od kilku lat zaczęły pojawiać się oferty sprzedaży fikcyjnych faktur. W większości przypadków dotyczą one usług niematerialnych, które w rzeczywistości nigdy nie były wykonane przez wystawcę”. Zob. R. Zasuń, *Oszukują rzetelnie*, Gazeta Prawna z dnia 28-29 sierpnia 2004, D. Bojkowski, *Uwaga na „puste” faktury*, Rzeczpospolita z dnia 17 lutego 2005 r., Wydanie 433/40 (7029), dF11, Ministerstwo Finansów, *Sprawozdanie. Kontrola Skarbowa w 2006 r.*, Warszawa, kwiecień 2007 r., s. 16.

⁶⁷⁴ Wskazany problem dostrzegają praktycy i dotyczy relacji przepisów kodeksu karnego i kodeksu karnego skarbowego. Zob. J. Więckowski, *Wybrane problemy kwalifikacji czynów w sprawach paliwowych* (w:) E. Grucha, K. Wiciak (red.), *Przestępczość w obrocie paliwami płynnymi*, Szczytno 2012, s. 22-32, J. Duży, *Fałszerstwo intelektualne faktury a uszczuplenie podatku od towarów i usług*, PS 2009, Nr 11-12, s. 153-165, J. Duży, *Wina sprawców oszukańczych uszczupień podatkowych a kwalifikacja prawna*, Prok. i Pr. 2012, Nr 7-8, s. 47-60.

na fakturach, także należało rozstrzygnąć, czy winien być zastosowany art. 271 § 1 lub 3 k.k. czy art. 62 § 2 k.k.s. Ten problem w latach, w których były prowadzone badane sprawy, był raczej rozstrzygany w ten sposób, iż przyjmowano, że można w takiej sytuacji stosować reguły wyłączania wielości ocen, przyjmując, że jeżeli sprawca wystawia fakturę nierzetelną godząc w obowiązek podatkowy, dopuszcza się wówczas czynu zabronionego określonego w art. 62 § 2 lub 5 k.k.s., stanowiącego *lex specialis* wobec art. 271 § 1 k.k. Jeśli natomiast jego zachowanie nie godziło w ten obowiązek, to sprawca odpowiadać będzie na podstawie przepisów prawa karnego powszechnego, a więc w oparciu o art. 271 § 1 k.k. Takie stanowisko wyrażało kilka orzeczeń⁶⁷⁵. W późniejszym czasie pojawiły się jednak orzeczenia, w których wskazywano, że reguły wyłączania wielości ocen nie można stosować przy rozstrzyganiu istnienia lub nieistnienia idealnego zbiegu przestępstw, o jakim mowa w art. 8 k.k.s.⁶⁷⁶. Mając na uwadze powyższe rozbieżności w orzecznictwie, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wystąpił, na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym⁶⁷⁷, do składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie najwyższego organu władzy sądowniczej i sądów powszechnych w zakresie dotyczącym następujących zagadnień prawnych: „1. Czy reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie do regulacji zawartej w art. 8 k.k.s.?; 2. O ile zasadne jest stosowanie reguły wyłączania wielości ocen, czy art. 76 § 1 k.k.s. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 286 § 1 k.k.?” Jak wskazano w uzasadnieniu faktycznym uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/12), zwolennicy pierwszego zapatrywania zauważają, że istnieją dwie odrębne, choć tak samo ujęte, zasady jedności czynu (art. 6 § 1 k.k.s. i art. 11 § 1 k.k.) i że żadna z nich nie doznaje wyjątku, gdyż art. 8 § 1 k.k.s. sprawia, iż pierwsza zasada ogranicza się do prawa karnego skarbowego, a druga działa tylko w obszarze prawa karnego powszechnego. Oponenci takiego podejścia z kolei utrzymują, że reguły wyłączania wielości ocen mają ogólnosystemowy charakter i znajdują tym samym zastosowanie także na gruncie art. 8 k.k.s. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego odnotował też, że ewentualne przyjęcie generalnego założenia, iż reguły wyłączania wielości ocen znajdują zastosowanie do regulacji zawartej w art. 8 k.k.s.,

⁶⁷⁵ Zob. dwie uchwały Sądu Najwyższego z 30 września 2003 r., I KZP 22/03 i I KZP 16/03, OSNKW 2003, z. 9-10, poz. 75 i 77; wyrok Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2008 r., V KK 76/08, LEX Nr 449041; wyrok Sądu Najwyższego z 19 marca 2008 r., II KK 347/07, LEX nr 388503; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 3 września 2009 r., II Aka 105/09, KZS 2009, z. 12, poz. 87; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 31 maja 2010 r., II Aka 103/10, OSAW 2011, z. 1, poz. 209; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13 czerwca 2011 r., II Aka 146/11, KZS 2011/9/123, LEX Nr 1001360; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 1 czerwca 2011 r., II Aka 83/11, KZS 2011, z. 9, poz. 122; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 3 lutego 2011 r., II Aka 476/11, LEX nr 846492.

⁶⁷⁶ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08, LEX nr 503265; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 24 marca 2009 r., II Aka 210/08, KZS 2010, z. 4, poz. 63 (głosy krytyczne: B. Szafaryn, *Glosa do postanowienia SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08*, Prokurator 2011, Nr 3-4, s. 108-117; P. Kardas, *Glosa do postanowienia SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08*, Pal. 2010, Nr 1-2, s. 277-289, M. Zwolińska, *Glosa do postanowienia SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08*, Pal. 2012, Nr 3-4, s. 169-175).

⁶⁷⁷ Dz. U. z 2013 r. poz. 499.

nie rozwiązuje to jeszcze kwestii szczególnej, związanej z oceną wzajemnej zależności, jaka zachodzi pomiędzy art. 286 k.k. i art. 76 k.k.s. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 24 stycznia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/12) przyjął, że *reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy, natomiast nie stosuje się ich w razie idealnego zbiegu czynów zabronionych, o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s.*⁶⁷⁸.

Pełny rys historyczny poglądów doktryny, które doprowadziły do wypracowanego w uchwale stanowiska Sądu Najwyższego przedstawia B. Mik⁶⁷⁹. W doktrynie podniesiono jednak, że „poza jej zakresem [uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/12) – M.M.] znalazło się jednak wiele węzłowych problemów, w tym zasadniczy czy wystawianie fikcyjnych faktur stanowi przypadek idealnego zbiegu czynów z art. 271 § 1 k.k. i art. 62 § 2 k.k.s., czy też nie”⁶⁸⁰. J. Duży zakłada, iż zakresy wskazanych przepisów nie pokrywają się. Wydaje się, iż tak nie jest i w przypadku idealnego zbiegu czynów zabronionych (art. 271 § 1 k.k. i art. 62 § 2 k.k.s.), o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s. nie stosuje się reguły wyłączania wielości ocen, które mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy. Poświadczenie w fakturze VAT – będąc osobą uprawnioną – nieprawdy, jak i wystawienie faktury VAT w sposób nierzetelny jako czynny zabronione pozostające w idealnym zbiegu, będzie powodowało w myśl art. 8 § 1 k.k.s. konieczność stosowania każdego z tych przepisów. Tak też uważa B. Mik która wskazuje, że „z faktu tego [wejścia w życie art. 108 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług – M.M.] nie da się jednak wywnioskować, że od dnia 1 maja 2004 r. czynność umyślnego wystawienia pustej faktury, w tym bodaj w celu osiągnięcia korzyści majątkowej bądź użycia jej do czegokolwiek, jest wyłącznie przestępstwem skarbowym. Przeczy temu prawny byt instytucji zbiegu czynów karalnych według art. 8 k.k.s.”⁶⁸¹. Podobnie należy po-
stąpić w przypadku art. 76 § 1 k.k.s. i art. 286 § 1 k.k.

W myśl art. 108 ust. 1 p.t.u. *w przypadku, gdy osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej lub osoba fizyczna wystawi fakturę, w której wykaże kwotę podatku, jest zobowiązana do jego zapłaty*. Wobec wskazanego przepisu również ukształtowało się bogate orzecznictwo. Tytułem przykładu wskazać należy pogląd, który jest reprezentowany w wielu orzeczeniach, a wyrażony został

⁶⁷⁸ OSNKW 2013/2/13, LEX Nr 1252697, Biul. PK 2013/1/6, Biul. SN 2013/1/13.

⁶⁷⁹ Zob. B. Mik, *Idealny zbieg czynów karalnych. Kilka refleksji na temat uwarunkowań i reperkusji uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12*, Prok. i Pr. 2013, Nr 12, s. 33-64. Głosy krytyczne do wskazanej uchwały SN, zob. L. Wilk, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, OSP 2013, Nr 7-8, poz. 84, J. Kanarek, *Glosa do uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12*, OSP 2013, s. 173-177, J. Duda, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, A. Skowron, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, LEX/el. 2013; A. Jezusek, *Glosa do uchwały I KZP 19/12*, Prok. i Pr. 2014, Nr 7-8, s. 223-234. Glosa akceptująca rozstrzygnięcie sądowe: P. Kowalski, *Glosa do uchwały I KZP 19/12*, Prok. i Pr. 2014, Nr 7-8, s. 210-222.

⁶⁸⁰ J. Duży, *Zorganizowana...*, op. cit., s. 20.

⁶⁸¹ B. Mik, *Idealny...*, op. cit., s. 62. Podobnie, M. Kozłowski, *Czy reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie do regulacji zawartej w art. 8 k.k.s.?*, LEX/el. 2013.

w wyroku NSA z dnia 4 lipca 2012 r. (sygn. akt I FSK 1277/11)⁶⁸², w którym przyjęto, że *jak wynika z art. 108 ust. 1 u.p.t.u. samo wystawienie faktury i jej wejście do obrotu prawnego rodzi obowiązek zapłaty wykazanego w niej podatku, co oznacza, że zdarzeniem rodzącym ten obowiązek nie jest wykonanie konkretnej czynności*. Sądownictwo administracyjne podejmuje także próby kwalifikowania takich zdarzeń na gruncie prawno-karnym. W wyroku NSA z dnia 13 marca 2012 r. (sygn. akt I FSK 783/11)⁶⁸³ Sąd wskazał, że *regulacja zawarta w art. 108 u.p.t.u. przesądza jedynie, że niezależnie od tego, czy faktura fikcyjna zostanie wykorzystana dla ustalenia jakiegokolwiek innego zobowiązania podatkowego, sam fakt jej wystawienia powoduje samoistnie powstanie zobowiązania podatkowego, zaś taka faktura kwalifikowana być winna jako tzw. faktura nierzetelna w rozumieniu art. 62 § 2 k.k.s.*

Z kolei na temat obowiązków podatkowych w wyroku z dnia 22 października 2009 r. (sygn. akt IV KK 433/08)⁶⁸⁴ wypowiedział się Sąd Najwyższy zaznaczając, że *„wystawca faktury fikcyjnej, nie mającej odzwierciedlenia w rzeczywistym obrocie gospodarczym, ma także obowiązek uiszczenia podatku VAT. W każdym przypadku, gdy do uzyskania określonego świadczenia wykorzystywane są regulacje z zakresu prawa podatkowego, a świadczenie jest realizowane na podstawie tych przepisów poprzez wprowadzenie w błąd organów skarbowych, dochodzi do naruszenia obowiązku podatkowego”*.

Zagadnienie to sygnalizuję celem ukazania, iż z punktu widzenia przestępstw podatkowych jako przestępstw bazowych, ww. uchwała SN jest niezmiernie istotna i *de facto* powinna przesądzić o stanowisku sądów powszechnych⁶⁸⁵.

10. W toku badania akt sądowych, zwracano uwagę czy środki płatnicze pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego czy też z korzyści związanych z popełnie-

⁶⁸² LEX Nr 1217328.

⁶⁸³ LEX Nr 1218776.

⁶⁸⁴ OSNwSK 2009/1/2115.

⁶⁸⁵ Odzwierciedlenie wskazanego orzeczenia, sygn. akt I KZP 19/12 odnajdujemy w wyroku SA w Łodzi (II AKa 202/12) z dnia 2 kwietnia 2013 r. W orzeczeniu tym sąd apelacyjny przyjął, iż „*wynikający z dyspozycji art.8 § 1 k.k.s. nakaz zastosowania wszystkich przepisów, których znamiona dany czyn wyczerpuje, skonkretyzowany zwrotem „stosuje się” oznacza w analizowanym przypadku konieczność przypisania sprawcy oddzielnie przestępstwo skarbowego i oddzielnie przestępstwa powszechnego. Zgodnie z nim, sprawca popełnia tyle przestępstw, ile norm prawa karnego naruszył. Idealny zbieg czynów zabronionych tworzy więc swego rodzaju fikcję prawną, w następstwie której dochodzi do skazania za dwa delikty a konsekwencją zastosowania tej instytucji jest „wykreowanie przypisania sprawcy więcej niż jednego czynu”, co tworzy stan „pod wieloma względami zbliżony do realnego zbiegu przestępstw (art.85 k.k.), mimo że nie ma do niego zastosowania instytucja kary łącznej” (zob. powoływana wcześniej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r.). W tej sytuacji za nieprawidłowe uznać należało przyjęcie przez sąd I instancji, w ramach zastosowanej konstrukcji idealnego zbiegu czynów zabronionych, takiego opisu zachowania oskarżonych, który ujmował je jako jedno przestępstwo, wyczerpujące zbiorczo naruszone normy Kodeksu karnego skarbowego oraz Kodeksu karnego, tak jakby do zachowania tego zastosowanie miały reguły kumulatywnego zbiegu przepisów ustawy odrębnie przeciw uregulowanego dla tego rodzaju sytuacji na gruncie obu ustaw. Dostrzegając powyższe uchybienie, sąd odwoławczy zmienił zaskarżony wyrok, przyjmując w tych wszystkich przypadkach, w których sąd I instancji stosując konstrukcję idealnego zbiegu czynów zabronionych określoną w art. 8 § 1 k.k.s. i skazując oskarżonych odrębnie na podstawie przepisów Kodeksu karnego skarbowego oraz Kodeksu karnego, że zachowania błędnie przypisane oskarżonym jako jeden czyn zabroniony stanowią dwa odrębne przestępstwa, z których jedno wyczerpuje dyspozycję powołanych przepisów Kodeksu karnego skarbowego a drugie Kodeksu karnego, zawiera-*

niem tego czynu. Zagadnienie to do momentu podjęcia uchwały SN(7) z dnia 18 grudnia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/13), której nadano moc zasady prawnej budziło rozbieżności w doktrynie i orzecznictwie⁶⁸⁶, stąd podczas analizy akt postępowania, zwracano na to zagadnienie baczną uwagę. Wydaje się, iż w chwili obecnej nastąpi ujednolicenie orzecznictwa w tym zakresie.

11. W niektórych postępowaniach inicjatywa do wszczęcia postępowania przygotowawczego pochodziła od Generalnego Inspektora Informacji Finansowej. W takich sytuacjach tę informację podaje dla wskazania, jak ważna jest działalność analityczna tego organu.

3. Studium przypadków

1) Sprawa III K 726/04 SR w Cz. (sprawy związane: sygn. akt III K 755/04, sygn. akt IV 917/04 prowadzone przez ten sam Sąd), Wyrok z dnia 18 stycznia 2005 r. (prawomocny: 26.01.2005 r.)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Jadwigi B.:

w okresie od stycznia 2001 roku do listopada 2001 roku w Cz. i K., działając czynem ciągłym, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami podjęła czynności mające na celu znaczne utrudnienie stwierdzenia przestępczego pochodzenia środków finansowych pochodzących z nielegalnego wytwarzania paliw i handlu paliwami w ten sposób, że prowadząc fikcyjną działalność handlową pod firmą „T.” założyła rachunki bankowe w oddziałach „W.” S.A. [nazwa banku] oraz „K.” S.A. [nazwa banku] na które przelano łącznie kwotę 9 023 959 złotych z tytułu zapłaty za fikcyjną sprzedaż paliw dokonaną przez „T.” dla spółek „N.” i „P.”, a nadto udzieliła innym osobom pełnomocnictw do dysponowania środkami na tych rachunkach umożliwiając im ten sposób wypłatę pieniędzy, tj. o przestępstwo określone w art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

1. Oskarżonej zarzucono 3 odrębne czyny (skazana za III czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k., III – art. 18 § 3 w zw. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.).

2. Opis przestępstwa bazowego do prania pieniędzy nie wskazuje jego przedmiotowych elementów, które pozwalają na jego zakwalifikowanie pod znamiona konkretnego czynu zabronionego zawartego w ustawie karnej, ani też nie jest wska-

jące znamiona opisane w akcie oskarżenia i przytoczone w komparycji zaskarżonego wyroku, w odpowiednio oznaczonych zarzutach odnoszących się do każdego z oskarżonych”.

http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/SN/15250000001006_II_AKa_000202_2012_Uz_2013-04-02_001

Z kolei SA w Katowicach, powołując się na ww. uchwałę, uchylił częściowo orzeczenie sądu I instancji, przekazując mu sprawę do ponownego rozpoznania, zob. wyrok z dnia 11 lutego 2013 r. (sygn. akt II AKa 330/12), http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/SN/15150000001006_II_AKa_000330_2012_Uz_2013-02-11_001

⁶⁸⁶ Szeroko na ten temat zob. Rozdział II.

zana kwalifikacja prawna czynu. Opis w a/o i wyroku jest następujący „[...] *pocho-
dzących z nielegalnego wytwarzania paliw i handlu paliwami* [...]”.

3. W a/o i wyroku stwierdzono, iż przedmiotem czynności wykonawczej są „*środ-
ki finansowe*”, podczas gdy przepis art. 299 § 1 k.k. posługuje się pojęciem „*środków
płatniczych*”. W dalszej części opisu czynu zabronionego wskazano, iż „*przelano
łącznie kwotę [...] zł*”, niemniej jednak opis czynu zabronionego powinien odnosić
się do wszystkich jego znamion, posługując się terminologią wskazaną w ustawie
penalizującej czyn zabroniony, w tym wypadku w kodeksie karnym.

4. W a/o i wyroku wskazano, iż oskarżona działała „*wspólnie i w porozumieniu
z innymi osobami*”, a nadto „*udzieliła innym osobom pełnomocnictw* [...]”. Zarów-
no w akcie oskarżenia jak i w wyroku należało zatem wskazać, iż oskarżona działała
„*z ustaloną osobą, ustalonymi osobami*” jeżeli te osoby były znane organom ścigania
i sądowi, a nie były objęte tym samym aktem oskarżenia. W przypadku gdyby były
one objęte tym samym aktem oskarżenia, należałoby wskazać ich personalia. W ni-
niejszej sprawie pozostałe osoby wspólnie z którymi działała Jadwiga B. były znane
organom ścigania i sądowi i zostały objęte odrębnymi aktami oskarżenia.

5. W prowadzonym postępowaniu przygotowawczym czynność sprawcza do-
tyczająca prania pieniędzy, przechodząc na grunt art. 299 § 1 k.k. polegała na „*pod-
jęciu innych czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie
ich przestępnego pochodzenia*”. W realiach niniejszej sprawy było to założenie ra-
chunków bankowych, na które wpływała „*brudna gotówka*”, a ponadto udzielenie
innym osobom pełnomocnictw do dysponowania środkami na tych rachunkach
bankowych, w tym wypłatę pieniędzy. Działania oskarżonej miały maskować po-
chodzenie środków finansowych, była ona tzw. „*słupem*”.

6. W treści a/o i wyroku wskazano, iż działania oskarżonej miały na celu znacz-
ne utrudnienie stwierdzenia przestępczego pochodzenia środków finansowych,
przepisując formułę zawartą w przepisie art. 299 § 1 k.k., jednakże to znamię czynu
zabronionego nie zostało w uzasadnieniu a/o udowodnione/wykazane. A przecież
utrudnienie zarzucane oskarżonej, wobec, braku uzasadnienia, każe postawić pyta-
nie, czy miało ono przymiot znaczności.

7. W postępowaniu przygotowawczym ustalono, iż oskarżona uzyskała ko-
rzyść majątkową w wysokości ok. 35.000 zł. Podczas składania wyjaśnień w dniu
18.06.2002 r. przed inspektorem kontroli skarbowej (k-412) podejrzana wyjaśniła,
że „*za zarejestrowanie „I.” a w szczególności w mojej późniejszej ocenie za otwarcie
rachunków bankowych otrzymałam od Barbary B. do ręki 4.600 zł (słownie cztery
tysiące sześćset złotych) co podaję na podstawie zapisków dokonanych przeze mnie
w kalendarzu. Kwotę 4.600 zł otrzymałam w lutym i marcu 2001 r. Od Mirosława K.
z tego samego tytułu w okresie od kwietnia do grudnia 2001 r. około 30.000 zł otrzy-
małam*”. Prokurator przyjął, iż jej wyjaśnienia są wiarygodne (nie ma informacji
w a/o, by kwestionował je w jakimś zakresie) czemu dał wyraz w a/o „*Jadwiga B.
przyznała się do zarzucanych jej przestępstw. Wyjaśniła, że zdecydowała się na taką
działalność z powodu bardzo trudnej sytuacji majątkowej. W toku śledztwa złożyła*

obszerne wyjaśnienia w których szczegółowo opisała przestępczą działalność. Okoliczności popełnienia przestępstw zarzucanych Jadwidze B. nie budzą wątpliwości". W tej sytuacji prokurator uzgadniając z oskarżoną wymiar kary w trybie art. 335 k.p.k. powinien mieć na uwadze treść art. 299 § 7 k.k., który obliguje sąd w przypadku skazania za przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. do orzeczenia przepadku korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa. A zatem zarówno działania prokuratora, jak i sądu nie były prawidłowe w kwestii braku we wniosku z art. 335 § 1 k.p.k., a następnie w wyroku, rozstrzygnięcia co do przepadku korzyści majątkowej.

8. Wyjaśnienia wyżej wskazane pokazują również, że oskarżona uczyniła sobie z przestępstwa prania pieniędzy stałe źródło dochodów (czyniła odpowiednie zapiski w notatniku, co do przyjmowanych kwot), nadto zyski czerpała od kwietnia do grudnia 2001 r. W tej sytuacji można zastanawiać się czy kwalifikacja dotycząca prania pieniędzy nie powinna również wskazywać na związek z art. 65 § 1 k.k.

9. W a/o i wyroku błędnie wskazany został czas popełnienia przestępstwa. Pierwszą czynnością sprawczą jest założenie rachunku bankowego w pierwszym banku, tj. w dniu 17 stycznia 2001 r. (k-525), a zatem od tej chwili możemy mówić o potencjalnej możliwości prania pieniędzy, data końcowa czynu zabronionego prania pieniędzy powinna być określona do momentu w którym właściciel konta i pełnomocnicy, mogli korzystać z rachunku bankowego [i również ta data jest możliwa do ustalenia jako data dzienna (konkretna)]. Możliwość korzystania z rachunku ma miejsce do jego zamknięcia przez osobę uprawnioną (właściciel, pełnomocnicy), bądź do momentu zablokowania rachunku w oparciu o przepisy u.p.p.f.t.

10. W niniejszej sprawie oskarżonej postawiono zarzut dodatkowy pomocnictwa do fałszowania dokumentów, tj. o przestępstwo określone w art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Opis czynu zabronionego w a/o – *„w okresie od stycznia 2001 roku do listopada 2001 r. w Cz. działając czynem ciągłym, w celu umożliwienia innym osobom popełnienia przestępstwa podrobienia faktur sprzedaży paliw przez firmę „T” spółkom „N” i „P” przekazała im pieczętki firmy oraz dane niezbędne dla sporządzenia tych dokumentów*”. Wątpliwości budzić może przyjęta kwalifikacja prawna, albowiem osoby wystawiające faktury, w którym dokonują fałszerstwa intelektualnego – a dzieje się tak, gdy wystawiają fakturę wiedząc, że zdarzenie podlegające opodatkowaniu nie miało miejsca – nie podrabiają, ani nie przerabiają dokumentu, ale go tworzą. Pomocnictwo Jadwigi B. – o ile zaistniało⁶⁸⁷ – to raczej do przestępstwa z art. 271 § 1 lub 3 k.k. lub przestęp-

⁶⁸⁷ W wyroku z dnia 9 stycznia 2013 r. Sąd Najwyższy (sygn. akt V KK 97/12) przyjął, że przestępstwo określone w art. 270 § 1 k.k. może być popełnione albo przez podrobienie bądź przerobienie dokumentu, albo przez używanie tak sfałszowanego dokumentu jako autentycznego. Innymi słowy, penalizacji podlega zachowanie sprawcy, który bądź to nadaje dokumentowi pozory, że wynikająca z niego treść pochodzi od danego wystawcy – co nie jest prawdą (takie zachowanie jest „podrobieniem” dokumentu w rozumieniu art. 270 § 1 k.k.), bądź też – w drugiej postaci przestępczego działania – sprawca zmienia treść autentycznego dokumentu rzeczywiście wystawionego przez uprawnionego do tego wystawcę (takie zachowanie jest „przerobieniem” dokumentu w rozumieniu art. 270 § 1 k.k.). Trzecią postacią przestępczego działania sprawcy jest używanie tak właśnie „sfałszowanego” (czyli „podrobionego” albo „przerobionego”) dokumentu. Już w tym miejscu warto dodać, że zawarty w danym dokumencie „fałsz intelektualny” (tj. potwierdzenie w nim nieprawdy) nie

stwa z art. 62 § 2 lub 5 k.k.s. Kwestia odpowiedzialności prawno-karnej związanej z wystawianiem „pustych faktur” (zob. wyżej) w doktrynie wywołało dyskusję co do podmiotu, który może dopuścić się przestępstwa z art. 271 § 1 lub 3 k.k. i z art. 62 § 2 lub 5 k.k.s. Przestępstwo z art. 271 § 1 lub 3 k.k. jest przestępstwem indywidualnym, a zatem może je popełnić osoba która jest podatnikiem podatku VAT. Podatnikiem podatku VAT staje się osoba, która złoży deklarację VAT-R. Co do przestępstwa z art. 62 § 2 lub 5 k.k.s. w doktrynie są rozbieżne poglądy, albowiem niektórzy przyjmują, że może je popełnić każdy⁶⁸⁸, inni, że tylko ten podmiot, który jest obowiązany do ich wystawiania (przestępstwo indywidualne)⁶⁸⁹. Za przekonujące uznać należy stanowisko pierwsze, albowiem w dyspozycji art. 62 § 2 k.k.s. ustawodawca użył pojęcia „kto”, natomiast w wielu przepisach k.k.s. ustawodawca statuując przestępstwo indywidualne używa pojęcia „podatnik”. Zatem fakturę lub rachunek może wystawić w sposób nierzetelny albo takim dokumentem posłużyć każdy, nie tylko podmiot uprawniony do wystawienia czyli podatnik. Przekonuje także o tym argument, że obowiązek podatkowy zapłaty podatku od takiej faktury powstaje i dotyczy wszystkich nie tylko podatników (art. 108 ust. 1 u.p.t.u.) Jak zauważa A. Bartosiewicz „artykuł 108 ust. 1 ustawy zdaje się mieć zastosowanie niezależnie od tego, czy podmiot w nim wymieniony posiada, czy też nie, status podatnika VAT (jak również od tego, czy jest zarejestrowany dla celów VAT. W wyroku z dnia 5 listopada 1998 r. (III SA 872/97, LEX Nr 40725) NSA stwierdził, iż brzmienie przepisu „wskazuje, że jest on adresowany do wszystkich podmiotów, tj. zarówno do podatników podatku od towarów i usług, jak i do osób niebędących podatnikami tego podatku. Przepis ten nie odwołuje się do pojęcia podatnika. Wynika stąd, że obowiązek zapłaty podatku wykazanego w fakturze na podstawie art. 33 ust. 1 (...) powstaje przez sam fakt wystawienia faktury bez względu na to, czy osoba, która wystawiła fakturę, jest podatnikiem VAT”⁶⁹⁰.

W przypadku Jadwigi B. która złożyła w dniu 08.12.2001 r. deklarację VAT-R (k-502), ta okoliczność pozostaje bez znaczenia albowiem indywidualny charakter przestępstwa, którego popełnienie pomocnik ułatwia, nie stoi na przeszkodzie odpowiedzialności za pomocnictwo osoby nieposiadającej wymaganej przez ustawę cechy. Pomocnik jest bowiem podmiotem innego przestępstwa niż bezpośredni wykonawca, od którego ustawa wymaga cech szczególnych⁶⁹¹. Czynność sprawcza pomocnictwa Jadwigi B. polegała na „przekazaniu pieczętki firmy oraz danych

może świadczyć o wyczerpaniu znamion przestępstwa z art. 270 § 1 k.k., o ile dokument taki nie jest dokumentem „podrobionym” lub „przerobionym”. LEX Nr 1305864, Prok. i Pr. – wkł. 2013, Nr 4, poz. 5.

⁶⁸⁸ Tak. G. Łabuda (w.): P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*. Komentarz do art. 62 k.k.s. (pkt 7), WKP, 2012, LEX,

⁶⁸⁹ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz. Tom II (art. 54-191)*, Komentarz do art. 62 k.k.s. (pkt 12), Zakamycze, 2006, LEX, P. Lewczyk, *Faktura VAT jako przedmiot wykonawczy przestępstwa karnoskarbowego*, Prok. i Pr. 2010, Nr 6, s. 108.

⁶⁹⁰ A. Bartosiewicz, *VAT. Komentarz*, Komentarz do art. 108 ustawy o podatku od towarów i usług (pkt 3), 2013, LEX.

⁶⁹¹ Zob. P. Kardas (w.): A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I, Komentarz do art. 1-116 kk.*, Warszawa 2012, wyd. IV, s. 369.

niezbędnych do sporządzenia podrobionych faktur”. Trzeba zauważyć, iż pieczętkę w 2001 r. jak i obecnie może wyrobić każdy, posługując się możliwymi dostępnymi danymi, a takimi pozostają jawne rejestry ewidencji działalności gospodarczej.

11. Firma „T” założona przez Jadwigę B. nie dopełniła szeregu obowiązków podatkowych. Jak wynika z zeznań komisarza skarbowego z dnia 18 lutego 2002 r., który badał dokumentację firmy „T” chodzi o obowiązki:

- prowadzenia ewidencji sprzedaży i zakupu dla potrzeb rozliczeniowych podatku od towarów i usług określonego w art. 27 ust. 4 ustawy o VAT,
- składania deklaracji podatkowych dla podatku od towarów i usług (art. 10 ust. 1 ustawy o VAT; natomiast obowiązek prawidłowego sporządzania deklaracji wynika pośrednio z art. 19 ust. 3 i 9, 3a oraz art. 26 ustawy o VAT),
- wpłaty podatku na rachunek właściwego urzędu skarbowego określony w art. 26 ustawy o VAT,
- sporządzenia na dzień zaprzestania czynności podlegających opodatkowaniu remanentu likwidacyjnego towarów, określonego w art. 6a ust. 10 ustawy o VAT (k-186 do sprawy IV K 917/04 SR w Cz.). Trzeba wskazać, iż nie dopełnienie ww. obowiązków stanowiło w dacie czynu i stanowi obecnie delikty skarbowe określone w rozdziale 6 kodeksu karnego skarbowego – Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji lub subwencji.

W konkluzji a/o prokurator wskazał, że *„Jadwiga B. nie prowadziła działalności gospodarczej. Fikcyjne transakcje przeprowadzone pod firmą „T” nie rodziły więc obowiązków podatkowych. Swoim zachowaniem oskarżona nie wyczerpała znamion przestępstw przewidzianych w przepisach kodeksu karnego skarbowego”* (k-526).

Na gruncie ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50, z późn. zm.) nawet fikcyjne transakcje rodziły obowiązki podatkowe, albowiem w myśl art. 33 ust. 1 ustawy *w przypadku gdy osoba prawna, jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej lub osoba fizyczna wystawi fakturę, w której wykaże kwotę podatku, jest obowiązana do jego zapłaty także wówczas, gdy dana sprzedaż nie była objęta obowiązkiem podatkowym albo została zwolniona od podatku*. Takie stanowisko prezentowano ponadto w orzecznictwie i doktrynie⁶⁹².

12. Jadwiga B. oprócz prania pieniędzy, była również oskarżona z art. 258 § 1 k.k. o to, że *„w okresie od grudnia 2000 roku do listopada 2001 roku w Cz. i K., brała udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu popełnianie przestępstw*

⁶⁹² Por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego (do 2003.12.31) w Gdańsku z dnia 17 marca 1999 r. (sygn. akt I SA/Gd 1275/97; LEX Nr 37216) – Przepis art. 33 ust. 1 ustawy z 1993 r. o VAT przewiduje szczególnie przypadek samoistnego powstania obowiązku podatkowego, w efekcie samego wystawienia faktury czy rachunku uproszczonego, wykazujących kwotę podatku od towarów i usług, przy czym obowiązek ten przyjmuje postać swoistej sankcji. Podobnie orzekł w wyroku Naczelny Sąd Administracyjny (do 2003.12.31) we Wrocławiu z dnia 17 kwietnia 2000 r. (sygn. akt I SA/Wr 2835/99; LEX Nr 42454). Tak również wskazywano w doktrynie, zob. R. Lewandowski, W. Maruchin, M. Stolf, *VAT. Komentarz*, ABC, 2003, Komentarz do art. 33 ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (pkt 1), LEX.

przeciwko wiarygodności dokumentów oraz przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu". Prokurator działając w trybie art. 335 § 1 k.p.k. wniósł o wymierzenie oskarżonej kary łącznej 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 5 lat, nie uzasadniając dlaczego zachodzi *wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami* (art. 69 § 3 k.k.) dla skorzystania z warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności. Wątpliwe pozostaje czy zdanie z aktu oskarżenia cyt. *„postawa oskarżonej – która wyraziła skruchę, a nadto pełniła w przestępczym procederze podrzędną rolę – wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte wymierzeniem uzgodnionej kary bez przeprowadzania rozprawy”* (k-526) jest wystarczające do przyjęcia, że stanowi ono uzasadnienie dla istnienia wyjątkowego wypadku, pozwalającego na skorzystanie z instytucji zawieszenia wykonania kary. Wyrok w niniejszej sprawie został wydany z uwzględnieniem wniosku z art. 335 § 1 k.p.k. i nie było sporządzane do niego uzasadnienie. Sąd w ogóle nie dostrzegł tego zagadnienia, bowiem wskazał w części orzeczniczej pkt III wyroku, że *„na podstawie art. 69 § 1 i 2 kk w zw. z art. 70 § 1 pkt 1 kk wykonanie orzeczonej wobec oskarżonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesza na okres lat 5-ciu (pięciu) tytułem próby”*⁶⁹³. W zaistniałej sytuacji procesowej oskarżonej, sąd przyjął błędną materialnoprawną podstawę warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, winien bowiem wskazać jako podstawę tej instytucji art. 69 § 1-3 k.k. oraz art. 70 § 2 k.k., skoro oskarżona w wyroku została uznana winną popełnienia przestępstwa z art. 258 § 1 k.k.

13. W niniejszej sprawie doszło w dniu 01.03.2002 r. do wstrzymania transakcji na obu rachunkach bankowych, na mocy art. 19 ust. 1-4 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, chociaż zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy nie pochodziło od GIIF, a bezpośrednio od banku.

14. W niniejszej sprawie środki płatnicze pochodzą z nielegalnego wytwarzania paliw i handlu paliwami, a nie z korzyści związanych z popełnieniem tego czynu, a zatem pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego (przy założeniu, że jest to czyn zabroniony).

15. Wyrok dotyczy tylko prania pieniędzy (autonomiczne), a nie łącznie prania pieniędzy i przestępstwa bazowego (*self-laundering*).

16. Oskarżona Jadwiga B. za pranie pieniędzy została skazana na karę 2 lat pozbawienia wolności i grzywnę (150 st. dz. x 20 zł). Oskarżonej sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby.

17. W postępowaniu wykonawczym okres próby oraz kolejne 6 miesięcy przebiegł wobec skazanej prawidłowo i na mocy zarządzenia z dnia 23.07.2010 r. „zakreślono pozycje Du”. Wobec Jadwigi B. nie zarządzono kary pozbawienia wolności

⁶⁹³ W sprawie III K 726/04 sąd nie sięgał do dyspozycji art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k.

do wykonania. Postanowieniem SR w Cz. z dnia 02.08.2006 roku zaliczono na poczet kary grzywny okres zatrzymania skazanej, tym samym kara grzywny została wykonana w całości. Następnie postanowieniem SR w Cz. z dnia 05.08.2008 roku umorzono postępowanie, co do wykonania kosztów sądowych z uwagi na przedawnienie prawa do ich wykonania. Wyrok w sprawie sygn. akt III K 726/04 został wykonany w całości.

2) Sprawa II K 219/04 SR w B. (sprawa związana: sygn. akt II K 221/04 prowadzona przez ten sam Sąd)

Wyrok z dnia 23 września 2004 r. (prawomocny: 01.10.2004 r.)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Krzysztofa M.:

w okresie od 8 do 12 maja 2003 roku w B. usiłował pomóc w przeniesieniu własności środków płatniczych, w postaci pieniędzy w kwocie 500.000,00 zł, pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem przestępstwa skarbowego, w celu utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia w ten sposób, że podjął z rachunku bankowego prowadzonego przez Bank [nazwa banku] 2 Oddział w B. pod numerem [...] dla PH M. Marka R. pieniądze pochodzące z przeprowadzenia nieistniejącej transakcji handlowej w zamian, za co miał przyjąć korzyść majątkową w kwocie co najmniej 1.000,00 zł, tj. o czyn z art. 13 § 1 kk w zw. z art. 299 § 1 kk

1. Prokurator nie wskazał przedmiotowo istotnych elementów czynu zabronionego przestępstwa bazowego, ani tym bardziej jego kwalifikacji prawnej. Wskazanie, iż środki płatnicze pochodzą z przestępstwa skarbowego, jest niewystarczające, bowiem może to być każde przestępstwo z k.k.s.

2. Przepis art. 299 § 1 k.k. wymaga aby każda czynność sprawcza określona w tym przepisie mogła udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia „brudnych walorów majątkowych” lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcia albo orzeczenie przepadku. W niniejszej sprawie w a/o wskazano, iż działania oskarżonego były wykonane „w celu utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia”. Należy zauważyć, iż samo „utrudnienie stwierdzenia przestępnego pochodzenia” bez wykazania jego znaczości, powoduje, iż nie są zrealizowane wszystkie znamiona czynu zabronionego. Uzasadnienie aktu oskarżenia również nie odnosi się do tej przesłanki. Trzeba zatem przyjąć, iż nie zostały w a/o dowiedzione wszystkie znamiona czynu zabronionego prania pieniędzy.

3. W wyroku wymierzono oskarżonemu grzywnę na mocy art. 71 § 1 k.k. w związku z art. 33 § 1 i 3 k.k. Trzeba zauważyć, iż w myśl art. 71 § 1 k.k. zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd może orzec grzywnę w wysokości do 270 stawek dziennych, jeżeli jej wymierzenie na innej podstawie nie jest możliwe. W realiach niniejszej sprawy sąd mógł orzec grzywnę w oparciu o art. 33 k.k. jak i art. 309 k.k.

4. Wydaje się, iż pierwotny zarzut postawiony oskarżonemu z art. 299 § 1 i 5 k.k. (zmieniony w dniu 7 lipca 2004 r., k-96) był prawidłowy bowiem zarówno

oskarżony Krzysztof M. (będący pełnomocnikiem do konta firmowego Marka R.), Marek R., jak i Robert B. pojechali do banku (12 maja 2003 r.), ażeby dokonać wypłaty pieniędzy i przenieść ich własność na Roberta B. Akcją kierował Robert B. i on miał odebrać środki pieniężne, które wpłynęły na konto w dniu 9 maja 2003 r. W wyjaśnieniach Marek R. wskazał, cyt. *„Robert” mnie instruował w jaki sposób mam odebrać gotówkę w banku*” (k-37 sprawy sygn. akt II K 221/04). Już zresztą 9 maja 2003 r. (piątek) Robert B. chciał przez Marka R. dokonać wypłaty, ale w banku powiedziano, że może to nastąpić w poniedziałek (12 maja 2003 r.). Wtedy Robert B. wpadł na pomysł by ustanowić pełnomocnika do wypłaty Krzysztofa M. – uczyniono to 9 maja 2003 r. (k-36-39 sprawy sygn. akt II K 221/04). By mógł działać pełnomocnik potrzeba wpięrow go ustanowić, a zatem działania wspólnie podejmują Marek R. i Krzysztof M. Prokurator w akcie oskarżenia wskazał co do działań Marka R., iż *„jego rolą było założenie firmy, którą miał wykorzystywać Robert B. i to on kierował wszystkimi sprawami związanymi z przelewem”* (k-109). Ewidentnie zatem w mojej ocenie Robertowi B. należałoby przypisać sprawstwo kierownicze do przeniesienia własności środków płatniczych, które wpłynęły na konto Marka R., a w których dokonaniu miał pomóc swoimi działaniami Krzysztof M. W tej sytuacji i w sprawie niniejszej, jak i w sprawie sygn. akt II K 221/04 działali wszyscy trzej ww. i kwalifikacja ich działań winna obejmować art. 299 § 1 i 5 k.k.

5. Czas popełnienia przestępstwa powinien być wobec Krzysztofa M. liczony od dnia 9 maja 2003 r. bowiem wówczas został ustanowiony pełnomocnikiem do konta firmowego Marka R. i dopiero od tego momentu mógł się podjąć przeniesienia własności środków pieniężnych poprzez ich wypłatę – „podjęcie z rachunku bankowego”.

6. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa zostało skierowane do organów ścigania przez GIIF.

7. Oskarżony Krzysztof M. za usiłowanie prania pieniędzy został skazany na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec ww. sąd orzekł również grzywnę (76 st. dz. x 100 zł).

8. W postępowaniu wykonawczym skazanemu zaliczono na poczet orzeczonej kary grzywny okres jego tymczasowego aresztowania, koszty postępowania skazany uiszczył w dniu 02.02.2005 r. Wyrok został wykonany w całości, okres zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności minął w dniu 1.04.2008 r.

3) Sprawa II K 582/04 SR w J.

Wyrok z dnia 25 listopada 2004 r. (prawomocny: 03.12.2004 r.)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Lecha Ż.:

w okresie od miesiąca grudnia 2002 roku do marca 2003 roku w S. woj. m., we W. i J. woj. d. działając w krótkich odstępach czasu, z góry powziętym zamiarem, przy wykorzystaniu tej samej sposobności, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami jako właściciel firmy S. z sie-

dzibą w S. podjął czynności mające na celu udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy w łącznej kwocie 2.937.006,20 zł pochodzących z wyłudzonego przez inną osobę podatku VAT w ten sposób, że założył dla swojej firmy rachunki bankowe w bankach: [4 banki (nazwa banku, oddział, numer rachunku)] na które przelewane były pieniądze z rzekomo przeprowadzanych transakcji sprzedaży złomu przez firmę S. dla innych podmiotów, a które w rzeczywistości pochodziły z wyłudzonego przez inną osobę podającą się za Zygmunta T. podatku VAT, a następnie upoważnił Stanisława W. jako pełnomocnika do pobierania w jego imieniu z rachunków bankowych w oddziałach Banku [...] w W., [...] w J. i Banku [...] pieniędzy w gotówce, które Stanisław W. przekazywał osobie podającej się za Zygmunta T., tj. o czyn z art. 299 § 1 kk w zw. z art. 12 kk

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Stanisława W.:

w okresie od stycznia 2002 roku do marca 2003 roku we W. i J. woj. d. działając w krótkich odstępach czasu, z góry powziętym zamiarem, przy wykorzystaniu tej samej sposobności, wspólnie i w porozumieniu z Lechem Ż i innymi osobami, podjął czynności mające na celu udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy w łącznej kwocie 2.331 573,10 zł pochodzących z wyłudzonego przez inną osobę podatku VAT w ten sposób, że jako pełnomocnik Lecha Ż. z założonego przez niego dla swojej firmy S. Lech Ż. rachunków bankowych [3 banki (nazwa banku, oddział, numer rachunku) – M.M.] na które przelewane były pieniądze z rzekomo przeprowadzanych transakcji sprzedaży złomu przez firmę S. dla innych podmiotów, a które w rzeczywistości pochodziły z wyłudzonego przez inną osobę podającą się za Zygmunta T. podatku VAT, pobierał z tych rachunków pieniądze w gotówce, a następnie przekazywał je w całości osobie podającej się za Zygmunta T., tj. o czyn z art. 299 § 1 kk w zw. z art. 12 kk

1. Oskarżonemu Lechowi Ż. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., II – art. 273 k.k. w zw. z art. 12 k.k.).

Oskarżonemu Stanisławowi W. zarzucono 4 odrębne czyny (skazany za IV czyny: I – art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., II – art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., III – art. 270 § 1 k.k., IV – art. 178a § 1 k.k.).

2. W niniejszej sprawie zarówno wobec oskarżonego Lecha Ż., jak i wobec Stanisława W. powinna być zastosowana kwalifikacja prawna z art. 299 § 1 i 5 k.k. Lech Ż. założył konta i upoważnił Stanisława W. jako pełnomocnika do pobierania pieniędzy, bowiem tak mu kazał Zygmunt T. W a/o wobec Lecha Ż. prokurator wskazuje, iż działał on wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, *nota bene* winno być „z innymi ustalonymi osobami”. W uzasadnieniu prokurator podaje, co do działań Lecha Ż. „[...] zawarł umowę numer [...] o prowadzenie rachunku bankowego nr [...]. Jako pełnomocnika uprawnionego do dysponowania pieniędzmi na koncie ustanowił Stanisława W. Tak mu bowiem polecił „Zygmunt T., który w tym czasie znał już W.” (k-4174). W innym miejscu „kiedy przybyli do banku Lech Ż. zawarł umowę rachunku bankowego nr [...]. Jako pełnomocnika uprawnionego do dysponowania pieniędzmi na tym rachunku ustanowił on zgodnie z poleceniem „Zygmunta T., tak jak poprzednio, Stanisława W.” (k-4175), „w dniu [...] Lech Ż. na polecenie „Zygmunta T.” udali się wraz ze Stanisławem W. do J. do Banku [...], aby założyć kolejny rachunek bankowy dla firmy [...]”

(k-4175). „Mężczyzna ten [„Zygmunt T” – M.M.] polecił również Lechowi Ż., aby niezwłocznie założył rachunek bankowy w [...] na który przelane będą pieniądze przez podmioty za sprzedany im przez Lecha Ż. złom” (k-4174). Nie ulega wątpliwości, iż każdorazowo Lech Ż. działał wraz z Stanisławem W. na polecenie Zygmunta T., który kierował wszystkimi działaniami. Sprawców było zatem trzech i kwalifikacja tego czynu winna oddawać to znamię przestępstwa.

3. Działania przypisane Stanisławowi W. również działały się we wskazanej konfiguracji osobowej, co zresztą w opisie czynu zabronionego zarzucanego Stanisławowi W. znalazło odzwierciedlenie. W uzasadnieniu a/o prokurator wskazał, iż „za każdym razem następnego dnia po dokonaniu przez te podmioty na powyższe konto wpłaty w Banku zjawiał się Stanisław W., który pobierał całą gotówkę i przekazywał ją „Zygmuntowi T.” (k-4175). „W analizowanym okresie odbiorcą 70 % przepływających pomiędzy wskazanymi podmiotami gotówki był Stanisław W.” (k-4176). Co do działań obu, prokurator podał, „działając w wyżej opisany sposób, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami Lech Ż. i Stanisław W. podjęli czynności mające na celu udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy, Lech Ż. w łącznej kwocie 2.937.006, 20 zł, zaś Stanisław W. w łącznej kwocie 2.331.573,10 zł, które pochodziły z wyłudzonego przez inną osobę podatku VAT” (k-4176). Działanie Zygmunta T. wobec Stanisława W. również można opisać jako sprawstwo kierownicze.

4. Prokurator nie ustalił dokładnie korzyści z popełnionych przez sprawców przestępstw, których orzeczenie przepadku było obligatoryjne. W a/o co do Lecha Ż. wskazał, iż ten otrzymał 2200 zł (k-4174). Sam Lech Ż. wyjaśnił, że „mimo, iż wiedział, że firmy B. i T. nie istnieją nadal współpracował z „Zygmuntem T”, albo wiem znajdował się w trudnej sytuacji materialnej i chciał zarobić trochę pieniędzy” (k-4180). Zygmunt S. natomiast za każdorazową wypłatę pieniędzy z rachunku bankowego firmy K. – jak wyjaśnił – „za tę przysługę otrzymywał za każdym razem od „Zygmunta T” po 200-300 zł. (k-4181). Wyjaśnienia ww. wskazują zatem wyraźnie, iż uzyskali oni określone (nie ustalone dokładnie w postępowaniu przygotowawczym) korzyści majątkowe.

5. Opis czynu zabronionego (art. 299 § 1 k.k.) zarzucanego Lechowi Ż. jest niepełny, bowiem nie obejmuje działań, w których ten sam wypłacił pieniądze z rachunku firmowego i przekazał je Zygmuntowi T., a czynił to aby udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy. Ustalono bowiem, iż „w okresie od 2 grudnia 2002 roku do 16 stycznia 2003 roku na wyżej wymieniony rachunek wpłynęły pieniądze w łącznej kwocie 605.433,10 zł z firmy Z. z siedzibą w P. oraz P. z siedzibą w R. z tytułu rzekomo zakupionego od firmy K. złom. Pieniądze z tego konta zostały wypłacone w gotówce przez Lecha Ż., który w całości przekazał je „Zygmuntowi T.” Za tę przysługę mężczyzna ten wręczył Lechowi Ż. 2200 zł”. (k-4174),

6. Na rozprawie w dniu 25.11.2004 r. oskarżeni złożyli wnioski w trybie art. 387 § 1 k.p.k.

Lech Ż. zaproponował wymiar kary za oba czyny i karę łączną oraz zwolnienie od kosztów i opłat. Stanisław W. również zaproponował wymiar kary, ale za 2 z 4 czynów objętych aktem oskarżenia, karę łączną, środek karny (zakaz prowadzenia pojazdów – w związku z zarzucanym art. 178a § 1 k.k.) oraz zwolnienie od kosztów i opłat. Prokurator w obu przypadkach wyraził zgodę na wymierzenie kar zgodnych z wnioskami oskarżonych. Po odczytaniu aktów oskarżenia oskarżony Lech Ż. wyjaśnił *„odpis a/o otrzymałem, stawiane mi zarzuty rozumiem. Przyznaję się do popełnienia zarzucanych czynów. Potwierdzam okoliczności wskazane przez Prokuratora w akcie oskarżenia. Odmawiam składania dalszych wyjaśnień”* (k-4302). Oskarżony Stanisław W. wyjaśnia *„odpis a/o otrzymałem, stawiane mi zarzuty rozumiem. Przyznaję się do popełnienia zarzucanych mi czynów. Potwierdzam okoliczności wskazane przez Prokuratora w akcie oskarżenia. Odmawiam składania dalszych wyjaśnień. Swoje wcześniejsze wyjaśnienia podtrzymuję tylko w zakresie, w jakim przyznałem się do popełnienia zarzucanych mi czynów”* (k-4302). Sąd postanowił na podstawie art. 387 § 1 i 2 k.p.k. za zgodą Prokuratora uwzględnić wnioski oskarżonych.

W mojej ocenie wnioski w stosunku do obu nie powinny zostać uwzględnione, ze względu na to, że opis czynu zabronionego prania pieniędzy zawiera błędną kwalifikację prawną działań oskarżonych. Jak zauważa Lech K. Paprzycki powołując się na judykant Sądu Najwyższego *„przy każdym rozpoznawaniu trafności złożonego w trybie art. 387 § 1 i 2 wniosku sąd ma też obowiązek ocenić, czy zarzucony oskarżonemu czyn został prawidłowo zakwalifikowany (SN III KK 245/08, BPK SN 2009, nr 3, s. 23)”*⁶⁹⁴.

Dodatkowo wobec Stanisława W. nie powinien być przyjęty bowiem, on nie przyznawał się do wszystkich zarzucanych a/o czynów. W akcie oskarżenia Prokurator podaje *„przesłuchany w charakterze podejrzanego Stanisław W. przyznał się do dwóch z zarzucanych mu czynów tj. do podrobienia podpisu córki Elizy W. na fakturze komisowej VAT [...] oraz do kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwości [...] W/w nie przyznał się natomiast do udziału w tzw. „praniu pieniędzy” oraz do pomocnictwa w podrobieniu dokumentów w postaci faktur VAT wystawionych rzekomo przez właściciela firmy B. i T. dla firmy K. na zakup złomu. Stanisław W. potwierdził, że jako pełnomocnik Lecha Ż. pobierał z rachunków bankowych założeń dla firmy K. w Bankach [...] środki pieniężne, które przekazywał „Zygmuntowi T”, lecz nie widział w takim działaniu nic złego”* (k-4180).

Lech K. Paprzycki podaje, że *„wydaje się, że w wypadku gdy oskarżony nie przyznaje się do popełnienia czynu, nie będzie on składał wniosku w tym trybie, jednak uznać trzeba, że nieprzyznanie się oskarżonego do czynu lub zawinienia stanowi przeszkodę do uznania, że okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości (arg. exart. 388). Nie sposób jednak nie zauważyć tego, że ustawa procesowa nie formułuje wprost warunku przyznania się oskarżonego, jako jednej z przesłanek*

⁶⁹⁴ L. K. Paprzycki, Komentarz do art. 387 k.p.k.(pkt 4), LEX/el., 2013.

stosowania instytucji określonej w art. 387, a więc można prezentować pogląd, że przyznanie się nie jest warunkiem skazania bez przeprowadzania postępowania dowodowego w tym szczególnym trybie (SN II KK 198/08, Prok. i Pr. 2009, nr 3, poz. 18, SA w Lublinie II AKA 69/09, OSA 2011, z. 4, poz. 15). O braku wątpliwości w tym zakresie zdecydować mogą bowiem pozostałe dowody przeprowadzone w toku postępowania przygotowawczego (SN II KK 279/04, Prok. i Pr. 2005, nr 5, poz. 4; III KK 424/10, BPK SN 2011, nr 7, poz. 1.2.6, s. 28)⁶⁹⁵.

W doktrynie wskazano, iż „przesłanki zastosowania art. 387 k.p.k., tj. brak wątpliwości co do popełnienia przestępstwa, a więc brak wątpliwości co do wypełnienia przez zachowanie oskarżonego znamion zarzucanego mu czynu zabronionego oraz brak wątpliwości co do przesłanek uzasadniających przypisanie winy, w powiązaniu z konsekwencją zastosowania art. 387 k.p.k. – tj. wydanie wyroku skazującego oraz treścią art. 1 § 3 k.k. (zasada winy jako podstawy odpowiedzialności karnej) – wymagają przyznania się oskarżonego do popełnienia zarzucanego mu czynu. Brak przyznania się oskarżonego do „winy” wyklucza bowiem możliwość przyjęcia, że okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości”⁶⁹⁶.

Wobec okoliczności, iż oskarżony nie przyznał się do zarzuczanych dwóch czynów, nie zaproponował co do nich wymiaru kary, nadto kwalifikacja prawna dot. prania pieniędzy była błędna, stwierdzić należy, iż przesłanka z art. 387 § 2 k.p.k. nie została wypełniona.

7. Przestępstwo bazowe „pochodzących z wyłudzonego przez inną osobę podatku VAT” nie spełnia określonych wyżej warunków, tj. nie wskazuje przedmiotowo istotnych znamion czynu zabronionego, a nadto kwalifikacji prawnej. Wyłudzeniem VAT może być zarówno przestępstwo z art. 76 k.k.s., jak i można przez ten zwrot rozumieć sytuację gdy co prawda zwrot podatku naliczonego nie jest dokonywany przez organ podatkowy, ale podatnik pomniejsza należność publicznoprawną w ten sposób, że na poczet podatku naliczonego uwzględnia nierzetelne faktury. W tej sytuacji, o której mowa w art. 56 § 1-3 k.k.s. „korzyścią będzie należność, o którą nastąpiło uszczuplenie należności publicznoprawnej w związku z zaliczeniem w mechanizmie samoobliczenia podatku nierzetelnych faktur”⁶⁹⁷.

8. Prokurator w a/o wskazał niezgodnie z rzeczywistością, iż Stanisław W. nie był karany (k-4181), tymczasem jak wynika z karty karnej był karany za przestępstwo z art. 297 § 1 k.k. (k-2793). Prokurator powołał się nawet na kartę sprawy k-2793.

⁶⁹⁵ L. K. Paprzycki, Komentarz do art. 387 k.p.k. (pkt 9), LEX/el., 2013. Także M. Jankowski i A. Ważny wysuwają postulat aby „przy następnej nowelizacji kodeksu postępowania karnego została rozstrzygnięta ostatecznie kwestia konieczności przyznania się do winy jako okoliczności warunkującej zawarcie porozumienia między sprawcą i ofiarą przestępstwa a organem”. M. Jankowski, A. Ważny, *Instytucja dobrowolnego poddania się karze (art. 387 k.p.k.) i skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.) w świetle praktyki. Rezultaty badań ogólnopolskich*, Prawo w działaniu 2008, Nr 3, s. 151.

⁶⁹⁶ P. Kardas, *Konsensualne sposoby rozstrzygania w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 10 stycznia 2003 r.*, Prok. i Pr. 2004, Nr 1, s. 47. Podobnie inni przywołani tam autorzy, T. Grzegorzczak, J. Mętel, B. Myrna.

⁶⁹⁷ H. Skwarczyński, *Problematyka...*, op. cit., s. 168.

9. W opisie czynów zabronionych wskazano, iż działania oskarżonych miały na celu „udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy”, jednakże w akcie oskarżenia ta przesłanka nie jest udowodniona/wykazana. A przecież utrudnienie zarzucane oskarżonym wobec, braku uzasadnienia, każe postawić pytanie, czy miało ono przymiot znaczości.

10. Błędnie w a/o i wyroku wskazano czas popełnienia przestępstwa w stosunku do obu oskarżonych. Co do Lecha Ź. wskazano, iż działał w okresie „od grudnia 2002 roku do marca 2003 roku”. Jak wynika z a/o Lech Ź. działalność przestępczą w związku z praniem pieniędzy zaczął wcześniej bowiem, „w dniu 26 listopada 2002 roku właściciel firmy S. udał się do Banku [...] w S. i zawarł umowę o prowadzenie dla swojej firmy rachunku bankowego o numerze [...]” (k-4174).

11. Co do Stanisława W. określono, iż działał on w okresie „od stycznia 2002 roku do marca 2003 roku”. Co do Stanisława W. czas przestępstwa należałoby liczyć od momentu w którym jako pełnomocnik uzyskał możliwość pobierania pieniędzy z konta, a zatem od momentu jego założenia do momentu w którym utracił taką możliwość poprzez np. blokadę rachunku. Trzeba zauważyć, iż Stanisław W. dopiero 1 listopada 2002 r. dowiedział się od Lecha Ź. o możliwości „działania w branży złomowej” i pomógł mu w listopadzie i grudniu zakładać firmę. Wskazuje na to akt oskarżenia „w dniu 1 listopada 2002 roku przyjechał do S. znajomy Lecha Ź. – Stanisław W. W/w opowiedział mu wówczas o propozycji, jaką otrzymał od mężczyzny podającego się za Zygmunta T. Stanisław W. powiedział mu wówczas, że zna osoby handlujące złomem i ta działalność przynosi im duże dochody. Zaoferował również Lechowi Ź., że pomoże mu w załatwieniu formalności związanych z założeniem firmy” (k-4173). Pierwszy rachunek bankowy Lech Ź. otworzył sam w dniu 26 listopada 2002 r. Z tym dniem Stanisław W. uzyskał w ogóle możliwość bycia pełnomocnikiem do rachunków bankowych firmy Lecha Ź.

Data końcowa czynu zabronionego prania pieniędzy powinna być określona do momentu w którym właściciel konta i pełnomocnik, utracili możliwość korzystania z rachunku bankowego (i również zazwyczaj ta data jest określona konkretnie, bowiem dzieje się tak przez blokowanie rachunku czy jego zamknięcie).

12. Lech Ź. był zarejestrowanym podatnikiem podatku VAT (k-4189-4190).

13. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa zostało skierowane do organów ścigania przez GIIF.

14. Oskarżony Lech Ź. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności. Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, jednocześnie na poczet orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności zaliczył oskarżonemu okres tymczasowego aresztowania.

Oskarżony Stanisław W. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności. Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, jednocześnie na poczet orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności zaliczył oskarżonemu okres tymczasowego aresztowania.

15. Skazany Lech Ż. wymierzoną karę pozbawienia wolności odbywał w okresie [brak danych – M.M.]. Postanowieniem SO w P. z dnia 11.04.2005 r. został warunkowo zwolniony. Skazany Stanisław W. wymierzoną karę pozbawienia wolności odbył w okresie 02.02.2006 r. – 03.11.2006 r.

4) Sprawa II K 58/05 SR w Ch. (sprawy związane: sygn. akt II K 57/05, sygn. akt II 59/05 prowadzone przez ten sam Sąd)

Wyrok z dnia 30 czerwca 2005 r. (prawomocny: 08.07.2005 r.)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Wiesława K.:

w dniach od 14 do 20 grudnia 2000 r. w Ch. i W., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w porozumieniu z Renatą K., Magdaleną J., Jadwigą W., Markiem W., Maciejem W. oraz Mirosławem S., udzielił pomocy Ryszardowi S. i Janowi K. – zarządowi Przedsiębiorstwa Rolnego „G” Sp. z o.o. do wyłudzenia w dniu 20.12.2000 r. z Banku [...] w G. Odział w Ch. kredytu nr [...] w rachunku kredytowym w walucie wymiennej na zakup zabudowanej nieruchomości rolnej położonej w miejscowości G. i O. w wysokości 790.597,00 euro o równowartości 3.000.000,00 zł co stanowiło mienie znacznej wartości, przy czym Ryszard S. i Jan K. nie mieli zamiaru ani możliwości spłaty zobowiązań, w ten sposób, że jako osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, we wstępnej umowie kupna-sprzedaży z dnia 14.12.2000 r. zawarł nieprawdę, iż jest właścicielem nieruchomości położonej w G. gmina U., która to umowa została przedłożona do Banku [...] do wniosku o udzielenie kredytu, a następnie w dniu 20.12.2000 r. wspólnie i w porozumieniu z Renatą K., Magdaleną J. i Mirosławem S. zawarł fikcyjną umowę kupna w/w nieruchomości (akt notarialny repertorium A nr [...]), w której określił jej wartość na kwotę 2.950.000,00 zł i oświadczył, że nabywana nieruchomość wejdzie w skład prowadzonego przez niego gospodarstwa rolnego oraz zawarł fikcyjną umowę sprzedaży w/w nieruchomości (akt notarialny repertorium A nr [...]), w której określił jej wartość na kwotę 3.000.000,00 zł, zawyżając tym samym jej wartość, po czym wspólnie i w porozumieniu z Magdaleną J. i Maciejem W. przyjął na własny rachunek kwotę 3.000.000,00 zł i przekazał na rachunek Gospodarstwa Rolnego – Magdaleny J. kwotę 2.950.000,00 zł, uzyskując korzyść w kwocie 49.980 zł, czym udaremnił lub znacznie utrudnił stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy z w/w wyłudzonego kredytu, działając na szkodę Banku [...], tj. o czyn z art. 18 § 3 kk w zw. z art. 286 § 1 kk i art. 294 § 1 kk i art. 297 § 1 kk i art. 299 § 1 i 5 kk przy zast. art. 11 § 2 kk

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Renaty K.:

w dniu 20 grudnia 2000 r. w Ch. i W., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w porozumieniu z Wiesławem K., Magdaleną J., Jadwigą W., Markiem W., Maciejem W. oraz Mirosławem S., udzieliła pomocy Ryszardowi S. i Janowi K. – zarządowi Przedsiębiorstwa Rolnego „G” Sp. z o.o. do wyłudzenia w dniu 20.12.2000 r. z Banku [...] w G. Odział w Ch. kredytu nr [...] w rachunku kredytowym w walucie wymiennej na zakup zabudowanej nieruchomości rolnej położonej w miejscowości G. i O. w wysokości 790.597,00 euro o równowartości 3.000.000,00 zł co stanowiło mienie znacznej wartości, przy czym Ryszard S. i Jan K. nie mieli zamiaru ani możliwości spłaty zobowiązań, w ten sposób, że zawarła fikcyjną umowę kupna w/w nieruchomości (akt notarialny repertorium A nr [...]), w której określiła jej wartość na kwotę 2.950.000,00 zł i oświadczyła, że nabywana nieruchomość wej-

dzie w skład prowadzonego przez nią gospodarstwa rolnego oraz zawarła fikcyjną umowę sprzedaży w/w nieruchomości (akt notarialny repertorium A nr [...]), w której określiła jej wartość na kwotę 3.000.000,00 zł, zawiązując tym samym jej wartość, czym udaremniła lub znacznie utrudniła stwierdzenie przestępczego pochodzenia pieniędzy z w/w wyludzonego kredytu, działając na szkodę Banku [...], tj. o czyn z art. 18 § 3 kk w zw. z art. 286 § 1 kk i art. 294 § 1 kk i art. 297 § 1 kk i art. 299 § 1 i 5 kk przy zast. art. 11 § 2 kk

1. Przede wszystkim wskazać należy, że prokurator, a później sąd, przyjęli nieprawidłową kwalifikację opisanego czynu zabronionego (art. 18 § 3 kk w zw. z art. 286 § 1 kk i art. 294 § 1 kk i art. 297 § 1 kk i art. 299 § 1 i 5 kk przy zast. art. 11 § 2 kk). Tak opisany czyn wskazuje, iż oskarżonym zarzuca się pomocnictwo do kwalifikowanego oszustwa (art. 294 § 1 kk), bowiem „*przepis art. 294 k.k. nie określa samoistnie znamion czynu zabronionego. Trafnie podkreśla SN, że „nie można przestępstwa kwalifikować wyłącznie na podstawie art. 294 § 1 k.k. bez powiązania tego przepisu z określonym typem podstawowym przestępstwa przeciwko mieniu” (wyrok SN z 23 stycznia 2002 r., V KKN 497/99, LEX nr 53022)*”⁶⁹⁸ oraz odrębne przestępstwa wyludzenia kredytu (ale nie w formie pomocnictwa) i kwalifikowanego prania pieniędzy (ale również nie w formie pomocnictwa; dodatkowo pranie pieniędzy jest kwalifikowane przy pomocy art. 11 § 2 k.k.). Z opisu czynów oskarżonych nie wynika, ażeby taką właśnie kwalifikację chciał zastosować prokurator. Chodziło mu raczej o pomocnictwo do wszystkich przestępstw, a zatem powinien przyjąć, iż sprawca popełnia czyn zabroniony z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. i art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

2. We wniosku z 335 k.p.k. i w wyroku nie wskazano na przepadek korzyści majątkowej, chociaż z opisu czynu zabronionego oskarżonego Wiesława K. wynika, iż oskarżony uzyskał korzyść majątkową w wysokości 49.800 zł. W uzasadnieniu a/o prokurator podaje, iż „*Wiesław i Renata K. wskutek konieczności zapłaty wyższych niż przewidywali opłat nie odnieśli korzyści z transakcji*” (k-192). Jeżeli nie odnieśli korzyści z transakcji, to opis zawarty w a/o jest błędny. Jak wynika z materiału dowodowego Wiesław i Renata K. ponieśli opłatę za ujawnienie w księdze wieczystej zmian właścicielskich. Opłata wyniosła 20.100 zł (k-174). W wyjaśnieniach Wiesław K. podawał: „*okazało się że zysk był nikły ponieważ ponad 20.000 zł zapłaciłem za wpis do ksiąg wieczystych tak iż zostało mi z tej transakcji około 20.000 zł*” (k-92), w innym miejscu: „*mieliśmy zarobić na tej transakcji 20.000 zł – po opłaceniu kosztów. Z tego powodu cenę nieruchomości podniesiono o 50.000 zł. Chodziło o to aby był dla nas zysk – zapłata za firmowanie tego przedsięwzięcia*” (k-104). Renata K. wyjaśniła natomiast, iż: „*chcę tylko potwierdzić iż zysk z tej transakcji miał wynieść 50.000 zł ale jeszcze z tej kwoty mąż poniósł jakieś koszty ale nie wiem jakie*” (k-107). Jak wynika z powyższych wyjaśnień oskarżeni odnieśli korzyść z przestępstwa, prokurator nie ustalił natomiast wysokości tej korzyści. W tej sytuacji nie było podstaw do uwzględnienia wniosku z art. 335 § 1 k.p.k.

⁶⁹⁸ M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas, *Kodeks..., op. cit.*, wyd. II, s. 479.

3. W a/o zawarto personalia osób mimo, że nie były objęte tym aktem oskarżenia. W takiej sytuacji prokurator winien wskazać, iż oskarżeni działali z ustalonymi osobami.

4. Prokurator w a/o wobec Wiesława K. wskazał, iż jego pomocnictwo do wyłudzenia kredytu poległo na „[...] w ten sposób, że jako osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, we wstępnej umowie kupna-sprzedaży z dnia 14.12.2000 r. zawarł nieprawdę, iż jest właścicielem nieruchomości położonej w G. gmina U., która to umowa została przedłożona do Banku [...] do wniosku o udzielenie kredytu, a następnie w dniu 20.12.2000 r. [...]”. Trzeba zauważyć, iż Wiesław K. nie był w żaden sposób uprawniony do wystawienia dokumentu sprzedaży, skoro w tym czasie nie był właścicielem nieruchomości. Może zastanawiać czy taki dokument mógł w ogóle stanowić podstawę do wyłudzenia kredytu⁶⁹⁹. W uzasadnieniu a/o wskazano, iż „w dniu 14 grudnia 2000 r. Wiesław K. podpisał przedłożoną mu przez Marka W. „wstępną umowę kupna-sprzedaży” – nieruchomości w m. O. i G. Zgodnie z tą umową Wiesław K. miał być właścicielem tej nieruchomości i zbyć ją za kwotę 3.000.000,00 zł – Spółce PR „G.”. Oczywiście w tym dniu nie było on właścicielem tej nieruchomości – należała ona do AWRSP [Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa – M.M.]” (k-191). Ażeby mogło dojść do transakcji w której Wiesław K. sprzedawał nieruchomość, najpierw musieli ją nabyć Marek W. i Jadwiga W., którzy byli uprawnieni do jej zakupu na podstawie przetargu (k-190), następnie została ona sprzedana warunkowo Magdalenie J. (zgoda AWRSP z dnia 20.12.2000 r.), a dopiero ona sprzedała ją Wiesławowi K. i Renacie K.

5. Poważne wątpliwości budzi fakt, czy w działaniach Wiesława K. zostało wypełnione znamię „udaremnienia lub znacznego utrudnienia stwierdzenia przestępczego pochodzenia pieniędzy z wyłudzonego kredytu”. Wiesław K. dokonał przyjęcia 1 przelewu i przelania również 1 przelewu. Obie transakcje były odnotowane w systemie bankowym, który jak wskazuje doktryna pozostawia „paper trail”, nadto prokurator nie wskazał jak działania Wiesława K. to znamię wypełniały. Gdyby te pieniądze zostały z systemu bankowego wypłacone, tak że „paper trail” zostałyby przerwane, rzeczywiście można by przyjąć, iż te działania mogą udaremnąć lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępczego pochodzenia lub umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku.

6. Co do działań Renaty K. należy mieć daleko bardziej idące wątpliwości, bowiem ona nie miała do czynienia z „brudną gotówką” z przestępstwa wyłudzenia

⁶⁹⁹ Jeżeli by przyjąć, że wystawienie dokumentu do którego dana osoba nie była w ogóle uprawniona i co profesjonalista (bank) z łatwością mógł zweryfikować, nie może stanowić podstawy odpowiedzialności za przestępstwo pomocnictwa do wyłudzenia kredytu, to nie może jej stanowić również przelanie pieniędzy z wyłudzonego kredytu (może natomiast stanowić pranie pieniędzy o ile są wypełnione znamiona czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k.).

W wyroku SA we Wrocławiu z dnia 6 listopada 2012 r. (sygn. akt II AKa 263/12) Sąd przyjął, że „przelanie pieniędzy pochodzących z udzielonego przez bank wskutek niekorzystnego rozporządzenia mieniem kredytu na rachunek, nie może stanowić wspierania w wyłudzeniu kredytu jeżeli miało miejsce po dokonaniu przestępstwa, które miałyby ułatwiać. Za pomocnictwo psychiczne mogłaby być uznana obietnica transferu pieniędzy pochodzących z oszustwa udzielona przed lub w trakcie jego dokonywania”, LEX Nr 1246961.

kredytu, albowiem wszystkie zlecenia przelewu dokonywał jej mąż – Wiesław K. Jeżeli przyjąć, że akt notarialny z dnia 20.12.2000 r. sprzedaży nieruchomości był podstawą uruchomienia kredytu, to wówczas również należałoby przyjąć, iż działanie Renaty K. sprowadziło się jedynie do pomocnictwa w wyłudzeniu kredytu. Jednakże i w stosunku do tego czynu zabronionego należy podnieść wątpliwości.

Zestawiając opisy czynów zabronionych zarzucanych w a/o Wiesławowi K. i Renacie K. trzeba stwierdzić, iż Wiesław K. dodatkowo 14.12.2000 r. wystawił dokument przedłożony w banku. Wątpliwe pozostaje natomiast czy akty notarialne z dnia 20.12.2000 r. rzeczywiście posłużyły do wyłudzenia kredytu.

W dniu 14 grudnia 2000 r. Przedsiębiorstwo Rolne „G.” Sp. z o.o. złożyło wniosek o udzielenie kredytu w wysokości 3 mln zł (k-43). Załącznikami do wniosku były: „informacje nt. prowadzonej działalności, charakterystyka stosunków z bankami..., bilans analityczny, analityczny rachunek wyników, dwa sprawozdania F-01 (kopie), zaśw. Urzędu Skarbowego, dwa zaświadczenia [nazwa] S.A., zaśw. [nazwa banku], akt notarialny – umowa spółki (kopia), akt notarialny – umowa sprzedaży (kopia), wstępna umowa sprzedaży (kopia) [jak należy sądzić chodzi o wstępną umowę sprzedaży z dnia 14 grudnia 2000 r. podpisaną przez Wiesława K. – M.M.], pięć umów kontraktacyjnych (kopie), dwie umowy o reprodukcję nasion zbóż (kopie), operat szacunkowy nieruchomości, plan przedsiębiorstwa” (k-75). Posiedzenie komitetu kredytowego odbyło się 20 grudnia 2000 r. Z treści protokołu kredytowego (k-44-45) nie wynika czy komitet kredytowy w tym dniu dysponował już aktami notarialnymi, podpisanymi przez Wiesława i Renatę K. Po pozytywnej decyzji komitetu kredytowego, w tym dniu Przedsiębiorstwo Rolne „G.” Sp. z o.o. podpisało z bankiem umowę kredytową. Z akt postępowania przygotowawczego nie wynika, o której zebrał się komitet kredytowy, który głosował za udzieleniem kredytu ww. przedsiębiorstwu i czy dysponował on już aktami notarialnymi. Jeżeli nie dysponował nimi to trzeba wskazać, iż ich podpisanie przez Renatę K. nie miało znaczenia, tzn. nie wpłynęło na wyłudzenie kredytu, a jej zachowanie nie stanowi pomocnictwa do jego wyłudzenia.

Tak można sądzić również z wyjaśnień Wiesława K. który wskazał, że po podpisaniu aktów notarialnych „pojechaliśmy do Ch. i tam pani Jadwiga W. poleciła mi założyć konto w Banku [...] w Ch. żeby łatwiej było zapłacić za kupno. Powiedziałem, że mam konto w innym banku, wtedy ktoś z W. lub W. powiedział że na konto do innego banku będzie długo trwało. Ja sam byłem zainteresowany żeby to trwało jak najkrócej ponieważ obawiałem się że firma kupująca nie dostanie kredytu i zostanie to na mnie. Od notariusza pojechaliśmy do banku i tam założyłem konto i oprócz dokumentów założenia konta ja na konto otrzymałem pieniądze w kwocie 3.000.000 zł od spółki G. z kredytu, a następnie od razu wypisałem polecenie przelewu na rzecz Magdaleny J. w kwocie niżej o 50.000 zł i to miał być mój zysk ale okazało się że musiałem jeszcze zapłacić na księgi wieczyste”(k-93). Wyjaśnienia Wiesława K. wskazują raczej, że decyzja komitetu kredytowego została podjęta już wcześniej [tzn. bez dysponowania aktami notarialnymi], albowiem w momencie

przybycia do banku, po założeniu konta od razu otrzymał na konto kwotę uzyskanego przez Przedsiębiorstwo Rolne „G” Sp. z o.o. kredytu stanowiącą zapłatę za sprzedaż nieruchomości.

7. Wiesław K i Renata K. posiadają znaczny majątek, gospodarstwo rolne – 950 ha (k-92, k-107), zatem egzekucja środka karnego przepadku, nie stanowiłaby zapewne problemu.

8. Czas popełnienia przestępstwa w przypadku działań Wiesława K. nie jest określony prawidłowo, bowiem należałoby przyjąć, iż działał on czynem ciągłym, bowiem podjął dwa lub więcej zachowań w wykonaniu z góry powziętego zamiaru. Stanowisko takie wskazano też w doktrynie. P. Kardas podaje, iż *„zbieg przepisów art. 297 § 1 i art. 286 § 1 k.k. mieć będzie miejsce w szczególności wówczas, gdy zachowania podejmowane przez sprawcę spięte będą klamrą ciągłości w rozumieniu art. 12 k.k. (czyn ciągły), co sprawia, iż niezależnie od ilości podejmowanych przez sprawcę zachowań, traktowane będą jako jedna podstawa karnoprawnego wartościowania. Zbiegu takiego nie sposób rozstrzygnąć odwołując się do zasady specjalności, bowiem przepis art. 297 § 1 k.k. nie jest przepisem szczególnym wobec przepisu art. 286 § 1 k.k. (por. wyrok SA w Lublinie z 18 czerwca 2002 r., II Aka 343/01, OSA 2003, z. 2, poz. 7)”⁷⁰⁰*. Mamy tu ewidentnie kilka zachowań rozciągniętych w czasie. Pierwsze Wiesław K. podjął 14 grudnia 2000 r., a ostatnie 20 grudnia 2000 r.

9. Również Renata K. działała czynem ciągłym bowiem podpisała dwa akty notarialne, w nieodległym od siebie przedziale czasowym, w celu wykonania z góry powziętego zamiaru (najpierw nabyła nieruchomość, następnie ją sprzedała). Jak wynika z wyjaśnień Wiesława K. *„odczytano akt notarialny. Potem chwilę czekaliśmy około 2 godzin podpisaliśmy drugi akt notarialny sprzedaży nieruchomości”* (k-92). W świetle zasad prawa cywilnego [do którego należy się tu odwołać] złożyła dwa oświadczenia woli, ale też na gruncie prawa karnego podjęła dwa zachowania, które spina określony zamiar.

10. W niniejszej sprawie środki płatnicze pochodzą z pomocnictwa do oszustwa i wyłudzenia kredytu, a nie z korzyści związanych z popełnieniem tego czynu, a zatem pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego.

11. Wyrok dotyczy łącznie prania pieniędzy i przestępstwa bazowego (*self-laundering*).

12. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstw pochodzi z banku, z którego nastąpiło wyłudzenie kredytu.

13. Oskarżony Wiesław K. i Renata K. za pozostające w zbiegu przestępstwa zostali skazani na kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, jednocześnie wykonanie tych kar zawieszono ww. na okres 3 lat tytułem próby. Oboje oskarżeni zostali również skazani na grzywny (100 st. dz. x 50 zł).

14. Wyrok, co do obojga skazanych uprawomocnił się w dniu 8 lipca 2005 roku. Zarządzeniem z dnia 25.10.2005 roku SR w Ch. polecił przelanie wpłacone-

⁷⁰⁰ P. Kardas, *Kodeks...*, op. cit., wyd. II, s. 677. Zob. również A. Wujastyk, *Przestępstwa tzw. oszustw kredytowych w ustawie oraz praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Wyd. Wolters Kluwer 2011.

go przez skazanego Wiesława K. poręczenia majątkowego kwoty 5.000 zł na rzecz kary grzywny. Skazana Renata K. wykonała grzywnę w dniu 3.11.2005 roku. Wobec obojga skazanych okres próby przebiegł pozytywnie, kary pozbawienia wolności nie zostały zarządzone.

5) Sprawa II K 350/06 SR w P.

W sprawie do Sądu skierowano a/o wobec 17 oskarżonych (4 osób nie oskarżono o pranie pieniędzy). 7 oskarżonych złożyło wnioski w trybie art. 335 k.p.k., a wobec Przemysława W. zastosowano art. 60 § 5 k.k.

Wyrok z dnia 28 grudnia 2006 r. (prawomocny: 05.01.2007 r.)

1. A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Wojciecha C.:

w październiku 2005 r. G. woj. p., działając wspólnie i w porozumieniu z Pawłem D. i Sebastianem N. w krótkich odstępach czasu w celu wykonania z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, poświadczyl nieprawdę na dokumentach o znaczeniu prawnym w ten sposób, że prowadząc fikcyjną działalność gospodarczą w postaci firmy W. z/s w msc. D. gm. S., pow. S. w woj. p. zarejestrowaną w ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Miast G. pod nr [...], której przedmiotem działania był m.in. obrót paliwami płynnymi, prowadząc tę działalność bez wymaganej koncesji, celem zalegalizowania i wprowadzenia do obrotu gospodarczego oleju niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy podpisał w imieniu swojej firmy przedłożone mu przez Pawła D. niżej wymienione faktury VAT mające dokumentować sprzedaż oleju napędowego PHU S., które następnie przekazywane były Sebastianowi N. wiedząc, o tym, iż firma W. nie jest faktycznym zbywcą towaru oraz że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju, a przez to legalizować dokonywaną sprzedaż a tym samym znacznie utrudnił ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych wynikających z obrotu paliwa niewiadomego pochodzenia jako oleju napędowego a mianowicie:

fakturę VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącą sprzedaży firmie PHU S. z/s w P. Sebastiana N. 18000 litrów oleju napędowego za kwotę 67.197,60 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczyl nieprawdę w kolejnych 13 fakturach – M.M.]

tj. o czyn z art. 271 § 3 w zw. z art. 299 § 1 i 5 kk i art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

2. A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Marka S.:

w okresie od października 2005 do grudnia 2005 w P. w woj. m., w krótkich odstępach czasu w wykonania z góry powziętego zamiaru oraz w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, działając wspólnie i w porozumieniu z Markiem Grzegorzem Ł. i Adamem S., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą Zakład Handlowo-Usługowy M. z/s przy ul. L. w P. w woj. m., zarejestrowaną w ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Gminy Cz. pod nr [...], posiadając odpowiednią koncesję na obrót paliwami ciekłymi wydaną przez Urząd Regulacji Energetyki w dniu [...] na polecenie Marka G. Ł. i Adama S. poświadczyl nieprawdę na niżej wymienionych fakturach VAT mających dokumentować sprzedaż oleju opałowego fikcyjnej firmie W. z/s w D. nr [...] gm. S. pow. s. w woj. p. należącej do Wojciecha C., wiedząc o tym, iż firma W. nie jest faktycznym nabywcą towaru oraz, że opisane w fakturach zdarzenie gospo-

darce ma jedynie uwiarygodnić sprzedaż oleju opałowego a tym samym znacznie utrudnił ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych pochodzących z obrotu oleju niewiadomego pochodzenia

poświadczył nieprawdę w fakturze VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącej sprzedaży 29944 litrów oleju opałowego za kwotę 73.793,99 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczył nieprawdę w kolejnych 47 fakturach – M.M]

tj. o czyn z art. 271 § 3 w zw. z art. 299 § 1 i 5 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

3. A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Tomasza J. S.:

w październiku 2005 r. w G. woj. p., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wiedząc o tym, że Wojciech C. prowadzi fikcyjną działalność gospodarczą w postaci firmy W. z/s w msc. D. gm. S., pow. S. w woj. p., która zajmuje się m.in. fikcyjnym obrotem paliwami płynnymi i legalizowaniem zakupów oleju napędowego ułatwił Wojciechowi C. popełnienie czynu zabronionego, poświadczenia nieprawdy, w ten sposób, że skontaktował go z Pawłem D., który przedłożył Wojciechowi C. do podpisu faktury VAT celem zalegalizowania i wprowadzenia do obrotu gospodarczego oleju niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy mających dokumentować sprzedaż firmie P.H.U. S. należącej do Sebastiana N. niżej wymienionej ilości oleju napędowego za niżej wymienione kwoty, wiedząc, o tym, iż firma W. nie jest faktycznym zbywcą towaru oraz, że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju, a przez to legalizować dokonywaną sprzedaż co znacznie utrudniło ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych pochodzących z obrotu paliwem niewiadomego pochodzenia a mianowicie:

ułatwił poświadczenie nieprawdy na fakturze VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącą sprzedaży firmie PHU S. z/s w P. Sebastiana N. 18000 litrów oleju napędowego za kwotę 67.197,60 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony ułatwił poświadczenie nieprawdę w kolejnych 13 fakturach – M.M]

tj. o czyn z art. 18 § 3 kk w zw. z art. 271 § 3 kk i art. 299 § 1 i 5 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

4. A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Pawła N.:

w okresie od października 2004 listopada 2004 w O. działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wspólnie i w porozumieniu z Piotrem K., Przemysławem W. i Pawłem D. w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, prowadząc fikcyjną działalność gospodarczą w postaci firmy M. z/s w msc. K. gm. S., która zajmowała się obrotem paliwami płynnymi i legalizowaniem zakupów oleju napędowego niewiadomego pochodzenia, poświadczył nieprawdę w dokumentach finansowo-księgowych, w ten sposób, że podpisywał się w miejscu wystawcy na dostarczanych mu przez Piotra K. i Przemysława W. fakturach VAT mających dokumentować sprzedaż firmie P. Pawła D. z/s w msc. Rz. niżej wymienionej ilości oleju napędowego, a następnie faktury te przedkładał Iwonie J., która zajmowała się prowadzeniem dokumentacji finansowo-księgowej firmy M., celem zalegalizowania i wprowadzenia do legalnego obrotu gospodarczego oleju niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy wiedząc o tym, iż firma M. nie jest faktycznym zbywcą towaru oraz, że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju, a przez to legalizować dokonywaną sprzedaż, a tym samym znacznie utrudnił ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych wynikających z obrotu paliwem niewiadomego pochodzenia mianowicie poświadczył faktura VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącą sprzedaży firmie P. z/s w Rz. Pawła D. 18.000 litrów oleju napędowego za kwotę 56217,60 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczył nieprawdę w kolejnych 32 fakturach – M.M]

tj. o czyn z art. 271 § 3 w zw. z art. 299 § 1 i 5 kk i art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

5. A/o i wyrok (ta sama treść) Iwona J.

I. w okresie czasu od 1.10.2004 r. do 23.11. 2005 r. w O. w woj. w. działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wspólnie i w porozumieniu z innymi ustalonymi osobami działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej prowadząc działalność gospodarczą w zakresie usług księgowych pod nazwą Biuro „D.” Iwona J. świadcząc usługi księgowe na rzecz firmy M. z/s K. Pawła N. poświadczyła nieprawdę, w dokumentacji księgowej w ten sposób, że wiedząc o tym, iż wymieniona firma jest firmą fikcyjną służącą różnym podmiotom gospodarczym do legalizowania oleju napędowego niewiadomego pochodzenia wprowadziła do ewidencji finansowo-księgowej firmy M. dokumenty w postaci niżej wymienionych faktur VAT wydrukowanych przez Przemysława W. i Piotra K. i podpisanych w miejscu wystawcy przez Pawła N. a tym samym znacznie utrudniła ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych pochodzących z obrotu paliwem niewiadomego pochodzenia a mianowicie

faktura VAT nr [...] z dnia [...] dotycząca sprzedaży firmie P. z/s w Rz. Pawła D. 18.000 litrów oleju napędowego za kwotę 56217,60 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżona ułatwił poświadczenie nieprawdę w kolejnych 32 fakturach – M.M] tj. o czyn z art. 271 § 3 kk i art. 299 § 1 i 5 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

II. około miesiąca listopada 2005 roku w O. w woj. w. podlegała Pawła N. do popełnienia czynu zabronionego zatarcia śladów przestępstwa, w ten sposób, że nakłaniała go do ukrycia przed organami ścigania dokumentacji finansowo-księgowej firmy M.-F, której był właścicielem poprzez namowę do upozorowania ich kradzieży, tj. o czyn z art. 18 § 2 kk w zw. z art. 239 § 1 kk

6. A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Przemysława W.:

w okresie czasu od 1 października 2004 r. do 23 listopad 2005 r. w O. w woj. w. działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wspólnie i w porozumieniu z innymi ustalonymi osobami oraz w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wiedząc o tym, że Paweł N. prowadzi fikcyjną działalność gospodarczą w postaci firmy M. z/s w msc. K. gm. S. pow. sz. w woj. w. z miejscem wykonywania działalności Ł. w woj. m., która zajmowała się m.in. obrotem paliwami płynnymi i legalizowaniem zakupów oleju niewiadomego pochodzenia, na polecenie Pawła D. poświadczyl nieprawdę w dokumentach finansowo-księgowych co do okoliczności mających znaczenie prawne w ten sposób, że wspólnie z Piotrem K. dostarczał Pawłowi N. niżej wymienione faktury VAT mające dokumentować sprzedaż firmie P. Pawła D. z/s w msc. Rz. pow. m. w woj. m. oleju napędowego za niżej wymienione kwoty, na który Paweł N. podpisywał się jako wystawca, a następnie faktury te przedkładał Iwonie J., która świadcząc usługi księgowe na rzecz firmy M. wprowadzała je do ewidencji finansowo księgowej celem zalegalizowania i wprowadzenia do obrotu gospodarczego oleju niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy wiedząc o tym, iż firma M. nie jest faktycznym zbywcą towaru oraz, że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju, a przez to legalizować dokonywaną sprzedaż, co znacznie utrudniło ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych wynikających z obrotu paliwem niewiadomego pochodzenia a mianowicie poświadczyl nieprawdę na:

fakturze VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącej sprzedaży firmie P. z/s w Rz. Pawła D. 18.000 litrów oleju napędowego za kwotę 56217,60 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczyl nieprawdę w kolejnych 32 fakturach – M.M] tj. o czyn z art. 271 § 3 kk w zw. z art. 299 § 1 i 5 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

7. A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Grzegorza C.:

w okresie od 3.01.2005 r. do 28.02.2005 r. w miejscowości G. działając wspólnie i w porozumieniu z Pawłem D. i Mariuszem K. w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru oraz w celu osiągnięcia korzyści majątkowej poświadczyl nieprawdę na niżej wymienionych fakturach VAT mających dokumentować sprzedaż z firmy M. oleju napędowego na rzecz firmy P, w ten sposób, że celem wprowadzenia do legalnego obrotu gospodarczego paliwa niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy na polecenie Pawła D. przekazywał niżej wymienione faktury VAT dokumentujące fikcyjną sprzedaż oleju napędowego firmie P, które Mariusz K. podpisywał jako właściciel firmy M., wiedząc o tym, iż firma ta nie jest faktycznym zbywcą towaru a firma P. Pawła D. jego odbiorcą oraz, że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju a tym samym znacznie utrudnił ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych pochodzących z obrotu olejem niewiadomego pochodzenia a mianowicie:

poświadczyl nieprawdę w fakturze VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącej fikcyjnej sprzedaży 18000 litrów oleju napędowego wystawionej na kwotę 50508,00 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczyl nieprawdę w kolejnych 111 fakturach – M.M]

w okresie od 28.02.2005 r. do 30.06.2005 r. w bliżej nieustalonych miejscowościach na terenie kraju, działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru oraz osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w porozumieniu z Pawłem D. i Andrzejem C. prowadzącym fikcyjną działalność gospodarczą pod nazwą H. z/s w D. gm. P. z miejscem jej prowadzenia w Ch. gm. Z., poświadczyl nieprawdę na niżej wymienionych fakturach VAT mających dokumentować sprzedaż niżej wymienionej ilości oleju napędowego na niżej wymienione kwoty, w ten sposób, że celem wprowadzenia do legalnego obrotu gospodarczego paliwa niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy, przekazywał poświadczające nieprawdę faktury VAT dotyczące zakupu przez firmę P. Pawła D. i podpisane przez Andrzeja C. właściciela firmy C. Pawłowi D. wiedząc, o tym, że Andrzej C. nie jest faktycznym zbywcą towaru oraz, że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju, a przez to legalizować dokonywany przez Pawła D. zakup towaru, a tym samym znacznie utrudnił ustalenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych pochodzących z obrotu olejem niewiadomego pochodzenia a mianowicie:

poświadczyl nieprawdę w fakturze VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącej fikcyjnego zakupu 18000 litrów oleju napędowego wystawionej na kwotę 57974,40 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczyl nieprawdę w kolejnych 240 fakturach – M.M]

tj. o czyn z art. 271 § 3 w zw. z art. 299 § 1 i 5 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 12 kk

1. Oskarżonemu Wojciechowi C. zarzucono 4 odrębne czyny (skazany za IV czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 272 k.k., III – art. 272 k.k., IV – art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 299 § 1 i 5 k.k. i art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. – zapis z a/o);

Oskarżonemu Markowi S. zarzucono 6 odrębnych czynów (skazany za VI czynów: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 272 k.k., III – art. 272 k.k., IV – art. 272 k.k., V – art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. – zapis z a/o);

Oskarżonemu Tomaszowi J. S. zarzucono 4 odrębne czyny (skazany za IV czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 18 § 3 w zw. z art. 272 k.k., III – art. 18 § 3 w zw. z art. 272 k.k., IV – art. 18 § 3 w zw. z art. 271 § 3 k.k. i art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. – zapis z a/o);

Oskarżonemu Pawłowi N. zarzucono 3 odrębne czyny (skazany za III czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 272 k.k., III – art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 299 § 1 i 5 k.k. i art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. – zapis z a/o];

Oskarżonej Iwonie J. zarzucono 3 odrębne czyny (skazana za III czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 271 § 3 k.k. i art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. – zapis z a/o];

Oskarżonemu Przemysławowi M.W. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. – zapis z a/o];

Oskarżonemu Grzegorzowi C. zarzucono 3 odrębne czyny (skazany za III czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. – zapis z a/o];

2. W a/o co do Przemysława W. prokurator wskazał: „*podejrzany złożył wniosek o wydanie wobec niego wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy przy zastosowaniu art. 60 § 3 i 4 kk kary z warunkowym jej zawieszeniem na podstawie art. 60 § 5 kk w wymiarze za czyn z art. 258 § 1 kk 1 roku pozbawienia wolności za czyn z art. 271 § 3 i art. 299 § 1 i 5 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 12 kk 3 lata pozbawienia wolności grzywny w wymiarze 160 stawek dziennych po 25 złotych każda, kary łącznej 3 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 8 lat, zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwem na okres 8 lat, dozór kuratora, opłaty i koszty*” (a/o s. 117). W dalszej części a/o prokurator podał, że „[...] w przypadku Przemysława W. podanie nowych okoliczności i osób biorących udział w przestępstwie prania brudnych pieniędzy dają podstawę to [powinno być: do – M.M.] stwierdzenia, że cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nie przeprowadzenia rozprawy w trybie art. 335 § 1 kk [powinno być: k.p.k. – M.M.] w zw. z art. 343 kpk.” (a/o s. 119).

Trzeba zauważyć, iż co do zasady wnioski oskarżonego w trybie art. 335 § 1 k.p.k. przy zastosowaniu z instytucji art. 60 § 5 k.k. w zw. z art. 60 § 3 i 4 k.k. nie mógłby być stosowany, bowiem oskarżony został skazany za działanie w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 258 k.k.). Prokurator powołał w a/o art. 343 k.p.k. choć nie wskazał, iż chodzi mu o § 2 pkt 2, co jako profesjonalista winien był uczynić. W doktrynie przyjmuje się, iż „instytucja skazania bez rozprawy staje się rozwiązaniem stanowiącym samoistną podstawę do zakreślenia granic prawnokarnej reakcji”⁷⁰¹.

W niniejszej sprawie za rażąco błędne uznać należy działanie sądu, który orzekając o wniosku z art. 335 § 1 k.p.k. orzekł, iż „*na podstawie art. 85 kk w zw. z art. 86 § 1 kk orzeka oskarżonemu łączną karę 3 [trzech] lat pozbawienia wolności przy czym na podstawie art. 60 § 5 kk wykonanie jej warunkowo zawiesza na okres pró-*

⁷⁰¹ P. Kardas, *Konsensualne...*, op. cit., s. 60, Podobnie: E. Kruk, *Porozumienia procesowe i konsensualizm w świetle art. 335 i 387 k.p.k.* (w:) C. Kulesza (red.), *Ocena funkcjonowania porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 57; R. Koper, *Formy i zakres odpowiedzialności karnej oskarżonego w trybie skazania bez rozprawy*, *Studia Prawnicze* 2004, Nr 3, s. 139.

by 8 [ośmiu] lat” (s. 43). Sąd zastosował zatem instytucję z art. 60 § 5 k.k. podczas gdy oskarżonego Przemysława W. uznał winnym popełnienia czynu zabronionego wypełniającego dyspozycję art. 258 § 1 k.k., co tym samym uniemożliwia z niej korzystanie (art. 69 § 3 k.k.). Gdyby sąd chciał zastosować instytucję zawieszenia wykonania kary w oderwaniu od przesłanek z art. 69 § 3 k.k. winien w wyroku, w części w której dokonał zawieszenia wykonania kary, powołać się na art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. Skoro zatem nie wskazał tego przepisu wydał wyrok z rażącym naruszeniem prawa.

3. W a/o i wyroku wobec Wojciecha C. wskazano nieprawidłowy czas popełnienia przestępstwa. Pierwsze jego działanie, którym było poświadczanie nieprawdy poprzez podpisywanie faktur VAT, czym znacznie utrudnił stwierdzenie przestępczego pochodzenia środków pieniężnych miało miejsce 1 października 2005 r., a ostatnie 25 października 2005 r. W a/o i wyroku jako czas popełnienia przestępstwa przyjęto październik 2005 r., co oznacza działanie od 1 do 31 października.

Podobny błąd co do czas popełnienia przestępstwa popełniono także:

- wobec Marka S. który działał w okresie od 12 października 2005 r. do 19 grudnia 2005 r. podczas gdy w a/o i wyroku wskazano jako czas popełnienia przestępstwa (od października 2005 r. do grudnia 2005 r.),
- wobec Tomasza J.S. który działał w okresie od 1 do 25 października 2005 r. podczas gdy w a/o i wyroku wskazano jako czas popełnienia przestępstwa (październik 2005 r.),
- wobec Pawła N. który działał w okresie od 1 października do 23 listopada 2004 r., podczas gdy w a/o i wyroku wskazano jako czas popełnienia przestępstwa (od października do listopada 2004 r.),

Prawidłowo ustalono czas popełnienia przestępstwa Iwony J., Przemysława W. i Grzegorza C.

4. Prokurator wobec każdego z oskarżonych wskazał, iż działali oni w celu uzyskania korzyści majątkowej. Być może nie wobec wszystkich udałooby się określić wielkość uzyskanej korzyści majątkowej, lecz wydaje się, iż możliwe byłoby to co do Przemysława W. W swoich wyjaśnieniach podał on, iż *„od Pawła D. otrzymywał zapłatę w postaci 3-4 groszy za litr od wystawionej na fakturze ilości paliwa. Pieniądze te były dzielone pomiędzy osoby uczestniczące w ich wystawianiu”* (a/o s. 112). Co do Przemysława W. na podstawie a/o można wskazać, iż dokonał obrotu 562.000 litrów oleju napędowego, co przy przyjęciu ww. stawek za litr daje kwotę korzyści majątkowej w wysokości od 16.860 zł do 22.480 zł. Przemysławowi W. sąd wymierzył grzywnę w wymiarze 160 stawek dziennych, przyjmując wysokość stawki na 25 zł ($160 \times 25 \text{ zł} = 4000 \text{ zł}$).

Grzegorz C. dokonał natomiast obrotu fakturami, które dokumentowały sprzedaż 5.530.600 litrów oleju napędowego, co przy przyjęciu ww. stawek za litr daje korzyść majątkową od 165.918 zł do 221.224 zł. Grzegorzowi C. sąd wymierzył grzywnę w wymiarze 2000 stawek dziennych, przyjmując wysokość stawki na 10 zł ($2000 \times 10 \text{ zł} = 20.000 \text{ zł}$). Prokurator ustalił również hierarchię panującą w zorga-

nizowanej grupie przestępczej przyjmując, że „właściciele takich firm jak M-P, C.P, M. F, W, M. stali najniżej w strukturze grupy a ich zadaniem jak też osób z nimi współpracujących takich jak Tomasz S. Przemysław W., Piotr K., Iwona J., było rejestrowanie działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwem w sytuacji braku możliwości finansowych i technicznych lub też wiedzy, wystawianie faktur zgodnie z zapotrzebowaniem oraz podpisywanie się na dokumentach potwierdzających zawierane transakcje. Osoby takie jak Paweł D., Sebastian N., Marek Ł. oraz Grzegorz C. Adam S. blisko związane z właścicielami firm obracając paliwem niewiadomego pochodzenia realizując polecenia związane z przygotowaniem dokumentów lub też dokonując transakcji, które następnie ułatwiły innym sprzedaż paliwa niewiadomego pochodzenia, przez jedynie fakturową sprzedaż oleju opałowego umożliwiali zbyt podmiotom zajmującym się odbarwianiem oleju opałowego lub innego który faktycznie nie był olejem napędowym” (a/o s. 115). Jak wynika z powyższego Przemysław W. „stał” niżej w hierarchii grupy co oznacza, iż mógł otrzymywać mniej za każdy litr fakturowanego paliwa niż Grzegorz C. Jak pokazuje doświadczenie z innych prowadzonych postępowań karnych „paliwo fikcyjnie zostaje sprzedane do poszczególnych firm, które w swoim zamiarze mają wykazać faktyczną sprzedaż dodając do ceny produktu ustalone z szefem grupy prowizje kształtujące się w granicach 10-20 groszy⁷⁰² za jeden litr produktu dla pierwszego podmiotu do 1-3 groszy dla ostatniego podmiotu, który faktycznie gubi fakturę [...]”⁷⁰³. Wydaje się zatem, iż prokurator mógł skorzystać – przynajmniej wobec Grzegorza C. z instytucji określonej w art. 45 § 2 i 3 k.k.

5. Iwonie J. postawiono zarzut podżegania do popełnienia przestępstwa, tymczasem można się zastanawiać czy nie było to podżeganie do prania pieniędzy, bowiem dokumentacja finansowo-księgowa obrazowała rozmiary prania pieniędzy, a jej ukrycie miałoby na celu ukrycie faktycznego rozmiaru pranych pieniędzy. Jak wskazuje się w doktrynie pranie pieniędzy ma cechy popełnienia przestępstwa i zakresy tych czynów zabronionych częściowo się pokrywają. Wydaje się, iż kwalifikacja kumulatywna nie byłaby błędna⁷⁰⁴.

6. W niniejszej sprawie prokurator ustalił, iż Marek S. nie był faktycznym właścicielem firmy M. a jedynie figurantem, stwierdził bowiem, iż „Marek S. był fikcyjnym właścicielem firmy M., którą założył na polecenie Marka Ł. Marek Ł. podejmował wszystkie decyzje związane z zawieraniem transakcji zaś Marek S. był jedynie pracownikiem otrzymującym comiesięczną pensję” (a/o s. 106). W dalszej części a/o wskazano, iż „Marek Ł. w swoich wyjaśnieniach podał, że [...] to on był faktycznym właścicielem firmy M., Marek S. był jedynie pracownikiem otrzymującym

⁷⁰² W sprawie sygn. akt II AKa 226/12 prowadzonej przez SA w Poznaniu ustalono, iż prowizja wynosiła 6 groszy. Zob. wyrok z dnia 26 marca 2013 r.

[http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/15350000001006_II_AKa_000226_2012_Uz_2013-03-26_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/15350000001006_II_AKa_000226_2012_Uz_2013-03-26_001)

⁷⁰³ A. Sobótka, *Pragmatyka...*, op. cit., s. 301. Jako przykład wspomniany autor podaje, że „z dostawy cysterny o pojemności 32 tysięcy litrów po przeklasyfikowaniu z oleju opałowego na olej napędowy tylko za pomocą fikcyjnych faktur VAT uzyskuje się korzyść w kwocie do 30 tysięcy złotych”, *Tamże*, s. 303.

⁷⁰⁴ Tak również M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 366.

pensje od 1200-1500 złotych” (a/o s. 108). Ustalenie powyższych faktów obligowało prokuratora do postawienia Markowi Ł. zarzutu firmanctwa, tj. zarzutu z art. 55 § 1 k.k.s., jednakże ten zarzut nie został mu postawiony.

7. W niniejszej sprawie prokurator ustalił, że Wojciech C. prowadził działalność obrotu paliwami pod firmą W. bez wymaganej koncesji, a mimo tego nie zarzucił Wojciechowi C. wykroczenia z art. 60¹ kodeksu wykroczeń, który brzmi: *kto wykonuje działalność gospodarczą bez wymaganego zgłoszenia do ewidencji działalności gospodarczej, wpisu do rejestru działalności regulowanej lub bez wymaganej koncesji albo zezwolenia, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny*.

8. Opis prania pieniędzy nie jest prawidłowy, bowiem nie zawiera wszystkich przedmiotowo istotnych elementów czynu zabronionego oraz kwalifikacji prawnej przestępstwa bazowego, wskazując jedynie, iż przestępstwem tym jest *„obróć olejem niewiadomego pochodzenia”* czy *„obróć paliwem niewiadomego pochodzenia”, „obróć paliwem niewiadomego pochodzenia jako oleju napędowego”*.

9. Wszyscy oskarżeni oprócz prania pieniędzy zostali skazani za udział w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 258 § 1 k.k.). W tej sytuacji, ażeby wobec oskarżonych móc zastosować instytucję warunkowego zawieszenia wykonania kary należy wykazać iż zachodził *wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami* (art. 69 § 3 k.k.). Ta okoliczność winna być w akcie oskarżenia sformułowana w sposób nadzwyczaj precyzyjny i pełny, bowiem ma to stanowić sytuację wyjątkową, czyli taką która nie uzasadnia bezwzględnego pozbawienia wolności danej osoby. Sąd w ogóle nie dostrzegł tego zagadnienia, bowiem w części orzeczniczej zawieszając wykonanie kary oskarżonym (oprócz Grzegorza C. – wobec którego orzeczono karę bezwzględnego pozbawienia wolności) wskazywał jedynie, iż działała na podstawie art. 69 § 1 k.k. i art. 70 § 1 k.k. W zaistniałej sytuacji procesowej oskarżonych sąd winien natomiast powołać się także na art. 69 § 1-3 k.k. i art. 70 § 2 k.k. skoro oskarżeni w wyroku zostali uznani winnymi popełniania przestępstwa z art. 258 § 1 k.k.

10. W treści a/o i wyroku wskazano, iż działania oskarżonych miały na celu znaczne utrudnienie stwierdzenia przestępczego pochodzenia środków finansowych, przepisując formułę zawartą w przepisie art. 299 § 1 k.k., jednakże to znamię czynu zabronionego nie zostało w uzasadnieniu a/o udowodnione/wykazane.

11. Oskarżyciel publiczny opisując działania przestępcze członków grupy przestępczej przyjmuje kumulatywny zbieg przepisów ustawy, przestępstwa bazowego i przestępstwa prania pieniędzy, co według Prokuratury Generalnej nie jest prawidłowe.

12. W niniejszej sprawie środki płatnicze pochodzą z obrotu olejem niewiadomego pochodzenia, a nie z korzyści związanych z popełnieniem tego czynu, a zatem pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego.

13. Oskarżony Wojciech C. za pranie pieniędzy został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności i grzywnę (na podst. art. 309 k.k. – 400 st. dz. x 10 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wy-

konanie na okres 5 lat tytułem próby. Oskarżonego sąd oddał pod dozór kuratora sądowego, a także orzekł wobec niego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami przez okres 5 lat.

Oskarżony Marek S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności i grzywnę (na podst. art. 309 k.k. – 500 st. dz. x 10 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Oskarżonego sąd oddał pod dozór kuratora sądowego, a także orzekł wobec niego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami przez okres 6 lat.

Oskarżony Tomasz J. S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (na podst. art. 309 k.k. – 500 st. dz. x 10 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Oskarżonego sąd oddał pod dozór kuratora sądowego.

Oskarżony Paweł N. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (na podst. art. 309 k.k. – 500 st. dz. x 10 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Oskarżonego sąd oddał pod dozór kuratora sądowego, a także orzekł wobec niego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami przez okres 7 lat.

Oskarżona Iwona J. za pranie pieniędzy została skazana na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (200 st. dz. x 50 zł). Oskarżonej sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Oskarżoną sąd oddał pod dozór kuratora sądowego, a także orzekł zaliczenie na poczet grzywny okresu tymczasowego aresztowania, przyjmując wykonanie 98 stawek dziennych.

Oskarżony Przemysław W. za pranie pieniędzy został skazany na karę 3 lat pozbawienia wolności i grzywnę (na podst. art. 309 k.k. – 160 st. dz. x 25 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 3 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 8 lat tytułem próby. Oskarżonego sąd oddał pod dozór kuratora sądowego, a także orzekł wobec niego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami przez okres 8 lat. Na poczet wymierzonej kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres tymczasowego aresztowania, przyjmując karę grzywny za wykonaną w całości.

Oskarżony Grzegorz C. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (na podst. art. 309 k.k. – 2000 st. dz. x 10 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności. Na poczet wymierzonej kary pozbawienia wolności sąd zaliczył oskarżonemu okres tymczasowego aresztowania. Wobec oskarżonego sąd orzekł również zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami przez okres 6 lat.

14. W postępowaniu wykonawczym, za wyjątkiem Grzegorza C. wszyscy skazani uregulowali karę grzywny i koszty: Wojciech C. – 30.09.2009 r., Marek S. – 26.06.2007 r., Tomasz J. S. – 05.02.2008 r., Paweł N. – 29.12.2008 r., Iwona J. – 19.11.2007 r., a Przemysław W. w dniu 26.03.2008 r. Skazanemu Grzegorzowi C. pozostało do spłacenia 3.553.10 zł kosztów i 18.700 zł kary grzywny. Odnośnie środka karnego zakazu prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami w dniu 15.02.2007 r. odpisy wyroków zostały przesłane do wiadomości właściwych organów samorządów terytorialnych. Wyrok do wiadomości przesłano również do Urzędu Regulacji Energetyki Departament Przedsiębiorstw Energetycznych w Warszawie i do SR w O. Wydział KRS.

Wyrokiem II K 350/06 skazanych oddano pod dozór kuratora. Okresy próby skończyły się skazanym w dniu 05.01.2012 roku. Skazaną Iwonę J. zwolniono z dozoru w dniu 21.05.2010 r. Teczki dozoru zostały zwrócone, po upływie okresu próby odnośnie Iwony J., Marka S. i Tomasza J.S. Do chwili przesyłania odpowiedzi nie zwrócono teczek dozoru wobec Pawła N. i Wojciecha C. Dozór wobec Przemysława W. zakończy się 05.01.2015 roku.

6) Sprawa III K 1575/05 SR w B. (sprawy związane: sygn. akt III K 1562/05, sygn. akt III K 1609/05, sygn. akt III K 95/06, sygn. akt III K 356/06 prowadzone przez ten sam Sąd)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Karola O.:

I. w okresie pomiędzy styczniem 2002 r. a kwietniem 2004 r. założył, a następnie kierował zorganizowaną grupą przestępczą mającą na celu przyjmowanie, przekazywanie i pomaganie do przenoszenia własności lub posiadania środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych przez inne osoby na terenie Niemiec, lub też podejmowanie innych czynności mogących udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie tj. przestępstwo z art. 258 § 1 i 3 kk.

II. w okresie pomiędzy styczniem 2002 r. a kwietniem 2004 r. w B., G., G., G., Ł., P. i T., działając w warunkach czynu ciągłego, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

1) działając wspólnie i w porozumieniu z Dariuszem P., Dariuszem S. i innymi osobami nakłonił Mirosława H. do udostępnienia swojego rachunku bankowego o numerze [...] w [nazwa banku] O. w B., z którego ten w dniu 08.02.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 71.900,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 19.870,00 € z rachunku E.S.; [adres],

2) działając wspólnie i w porozumieniu z Dariuszem P., Dariuszem S., Karolem S. i innymi osobami:

– w dniu 18.02.2002 r. nakłonił Wincentego S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniu 03.04.2002 r. pobrał pieniądze

- w kwocie 41.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 11.800,00 € z rachunku dr D.S., [adres],
- w dniu 18.02.2002 r. nakłonił Wincentego S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniu 08.04.2002 r. pobrał pieniądze w sumie w kwocie 69.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 19.800,00 € z rachunku B.; [adres],
 - w dniu 18.02.2002 r. nakłonił Wincentego S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego, z którego ten miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 55.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 15.800,00 € z rachunku K. M. w K., do czego ostatecznie nie doszło,
 - w dniu 11.02.2002 r. nakłonił Wojciecha N. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniu 02.05.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 43.900,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 12.300,00 € z rachunku W.P.; [adres],
 - w dniu 19.02.2002 r. nakłonił Wojciecha N. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...] w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,
 - [oprócz ww. przytoczonych czynów oskarżonemu zarzucono 60 podobnie opisanych czynów. Co rozumiały zmianie ulegały jedynie czas, miejsce, nazwa banku i numer konta, współpracownicy, kwoty wypłat. Do niektórych wypłat nie doszło bowiem założone w polskim banku konto nie zostało użyte do transferu gotówki albo pieniądze na konto w polskim banku wpłynęły, jednakże zostały zablokowane]
- tj. o przestępstwo z art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Dariusza P.:

III. w okresie pomiędzy styczniem a majem 2002 r. brał udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu przyjmowanie, przekazywanie i pomaganie do przenoszenia własności lub posiadania środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych przez inne osoby na terenie Niemiec, lub też podejmowanie innych czynności mogących udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie tj. przestępstwo z art. 258 § 1 kk.

IV. w okresie pomiędzy styczniem a majem 2002 r. w Bydgoszczy działając w warunkach czynu ciągłego, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

1) działając wspólnie i w porozumieniu z Karolem O., Dariuszem S. i innymi nieustalonymi dotąd osobami, nakłonił Mirosława H. do udostępnienia swojego rachunku bankowego o numerze [...] w [nazwa banku] Oddział w B., z którego ten w dniu 08.02.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 71.900,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 19.870,00 € z rachunku E.S.; [adres]

2) działając wspólnie i w porozumieniu z Karolem O., Dariuszem S., Karolem S. i innymi osobami:

- w dniu 18.02.2002 r. nakłonił Wincentego S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniu 03.04.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 41.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 11.800,00 € z rachunku dr D.S., [adres],
- [oprócz ww. przytoczonych czynów oskarżonemu zarzucono 6 podobnie opisanych czynów. Co zrozumiałe zmianie ulegały jedynie czas, miejsce, nazwa banku i numer konta, współsprawcy, kwoty wypłat. Do niektórych wypłat nie doszło bowiem założone w polskim banku konto nie zostało użyte do transferu gotówki albo pieniądze na konto w polskim banku wpłynęły, jednakże zostały zablokowane]

tj. o przestępstwo z art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Roberta W.:

V. w okresie pomiędzy czerwcem 2002 r. a kwietniem 2003 r. brał udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu przyjmowanie, przekazywanie i pomaganie do przeniesienia własności lub posiadania środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych przez inne osoby na terenie Niemiec, lub też podejmowanie innych czynności mogących udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie, tj. przestępstwo z art. 258 § 1 kk.

VI. w okresie pomiędzy czerwcem 2002 r. a kwietniem 2003 r. w B., G., T. i P., działając w warunkach czynu ciągłego, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

działając wspólnie i w porozumieniu z Karolem O., Karolem S. i innymi osobami:

- w dniu 03.06.2002 r. nakłonił Piotra Ch. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,
- [oprócz ww. przytoczonego czynu oskarżonemu zarzucono 27 podobnie opisanych czynów. Co zrozumiałe zmianie ulegały jedynie czas, miejsce, nazwa banku i numer konta, współsprawcy, kwoty wypłat. Do niektórych wypłat nie doszło bowiem założone w polskim banku konto nie zostało użyte do transferu gotówki albo pieniądze na konto w polskim banku wpłynęły, jednakże zostały zablokowane]

tj. o przestępstwo z art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Dariusza S.:

VII. w okresie pomiędzy styczniem a majem 2002 r. brał udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu przyjmowanie, przekazywanie i pomaganie do przenoszenia własności lub posiadania środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych przez inne osoby na terenie Niemiec, lub też podejmowanie innych czynności mogących udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie, tj. o przestępstwo przewidziane w art. 258 § 1 kk.

VIII. w okresie pomiędzy styczniem a majem 2002 r. w Bydgoszczy, działając w warunkach czynu ciągłego, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

1) działając wspólnie i w porozumieniu z Karolem O., Dariuszem P. i innymi osobami, nakłonił Mirosława H. do udostępnienia swojego rachunku bankowego o numerze [...] w [nazwa banku] Oddział w B., z którego ten w dniu 08.02.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 71.900,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 19.870,00 € z rachunku E.S.; [adres],

– [oprócz ww. przytoczonego czynu oskarżonemu zarzucono 6 podobnie opisanych czynów. Co zrozumiałe zmianie ulegały jedynie czas, miejsce, nazwa banku i numer konta, współsprawcy, kwoty wypłat. Do niektórych wypłat nie doszło bowiem założone w polskim banku konto nie zostało użyte do transferu gotówki albo pieniądze na konto w polskim banku wpłynęły, jednakże zostały zablokowane]

tj. o przestępstwo z art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Karola S.:

IX. w okresie pomiędzy lutym 2002 a kwietniem 2003 r. brał udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu przyjmowanie, przekazywanie i pomaganie do przenoszenia własności lub posiadania środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych przez inne osoby na terenie Niemiec, lub też podejmowanie innych czynności mogących udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie tj. przestępstwo z art. 258 § 1 kk.

X. w okresie pomiędzy lutym 2002 a kwietniem 2003 r. w B., działając w warunkach czynu ciągłego, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

1) działając wspólnie i w porozumieniu z Karolem O., Dariuszem P., Dariuszem S. i innymi osobami:

– w dniu 18.02.2002 r. nakłonił Wincentego S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w B. rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniu 03.04.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 41.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 11.800,00 € z rachunku dr D.S.,[adres],

– [oprócz ww. przytoczonego czynu oskarżonemu zarzucono 34 podobnie opisanych czynów. Co zrozumiałe zmianie ulegały jedynie czas, miejsce, nazwa banku i numer konta, współsprawcy, kwoty wypłat. Do niektórych wypłat nie doszło bowiem założone w polskim banku konto nie zostało użyte do transferu gotówki albo pieniądze na konto w polskim banku wpłynęły, jednakże zostały zablokowane]

tj. o przestępstwo z art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Adama J.:

XI. w okresie pomiędzy sierpniem 2003 a kwietniem 2003 r. brał udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu przyjmowanie, przekazywanie i pomaganie do przenoszenia własności lub posiadania środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych przez inne osoby na terenie Niemiec, lub też podejmo-

wanie innych czynności mogących udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie tj. przestępstwo z art. 258 § 1 kk.

XII. w okresie pomiędzy sierpniem 2003 a kwietniem 2003 r. w B., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z Karolem O. oraz innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 26.08.2003 r. nakłonił Piotra K. do założenia w nazwa banku] Oddział w Ł. rachunku bankowego numer [...], z którego ten miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 43.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec, polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku sfałszowanego polecenia przelewu kwoty 9.875,00 € z rachunku A.; [adres], do czego ostatecznie nie doszło
- [oprócz ww. przytoczonego czynu oskarżonemu zarzucono 30 podobnie opisanych czynów. Co zrozumiale zmiany ulegały jedynie czas, miejsce, nazwa banku i numer konta, współsprawcy, kwoty wypłat. Do niektórych wypłat nie doszło bowiem założone w polskim banku konto nie zostało użyte do transferu gotówki albo pieniądze na konto w polskim banku wpłynęły, jednakże zostały zablokowane]

tj. o przestępstwo z art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

1. Oskarżonemu Karolowi O. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 i 3 k.k., II – art. 299 § 1 i § 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.). Oskarżonemu Dariuszowi P. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 299 § 1 i § 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.). Oskarżonemu Robertowi R.W. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 299 § 1 i § 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.). Oskarżonemu Dariuszowi W.S. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 299 § 1 i § 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.). Oskarżonemu Karolowi S. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 299 § 1 i § 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.). Oskarżonemu Adamowi J. zarzucono 2 odrębne czyny (skazany za II czyny: I – art. 258 § 1 k.k., II – art. 299 § 1 i § 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k.).

2. Karol O. w niniejszej sprawie pełnił rolę założyciela i kierującego zorganizowaną grupą przestępczą. Karol O. nie zajmował się wyszukiwaniem, ani nakłanianiem do zakładania kont bankowych czynili to Dariusz. P. (k-1227), Karol S., Krzysztof C., Sławomir B., Jerzy K., Sebastian B., Kornel K. (k-264-267). W tej sytuacji Karol O. powinien mieć postawiony zarzut sprawstwa kierowniczego do prania pieniędzy, a nie nakłaniania do założenia konta bankowego i wypłaty z niego środków, bowiem z niektórymi ze słupów nie miał on nawet kontaktu, tym bardziej nie nakłaniał ich do prania pieniędzy. W wyjaśnieniach Karol O. podaje, że Karol S. „miał jakichś pomocników, którzy zajmowali się wyszukiwaniem „słupów”. Nie znam w ogóle tych osób i nie miałem z nimi kontaktu. Jeżeli ich opłacał to ze swojej części” (k-1379). Karol S. wskazał, iż wyszukał osoby, które dalej dokonywały poszukiwania słupów. Karol S. wyjaśnił, że „jak już mówiłem ja byłem zwerbowany przez pana C. Ja natomiast miałem za zadanie znajdować osoby, które miały bezpośrednio znajdować

osoby, które założą konta w banku. Takimi osobami, które miały szukać były: Sławomir B., Jerzy K. [...]. Inną osobą był Kornel K.[...] Te osoby dokładanie wiedziały kogo szukają i w jakim celu. Osoby te otrzymywały ok. 500 zł za każdą znaną osobę, ale dopiero w momencie wpływu środków na konto osoby, którą znalazły” (k-265). Karol O. wyjaśnił ponadto, że wyszukiwaniem „słupów” zajmował się Adam J. (k-1381).

3. Wyjaśnianie oskarżonych oraz zsumowanie wszystkich transakcji ujętych w a/o i wyroku wskazuje, iż Karol O. i kierowana przez niego grupa wypłaciła łącznie 1.035.388,33 (słownie: *jeden milion trzydzieści pięć tysięcy trzysta osiemdziesiąt osiem złotych 33/100 groszy*) oraz 10.750 euro (słownie: *dziesięć tysięcy siedemset pięćdziesiąt euro*) [wg. średniego kursu NBP z dnia wypłaty, była to kwota: 41.579,92 zł], łącznie zatem Karol O i kierowana przez niego grupa wypłaciła z banków kwotę 1.076.968,25 zł (słownie: *jeden milion siedemdziesiąt sześć tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt osiem złotych 25/100 groszy*). Wobec żadnego z oskarżonych prokurator nie wnioskował o przepadek korzyści majątkowych, również sąd nie orzekł tego środka karnego. O tym, iż do uzyskania korzyści majątkowej doszło wskazywali w wyjaśnieniach sami oskarżeni, zaniżając faktycznie uzyskane korzyści.

Podział środków był następujący, wg wyjaśnień oskarżonych, które są zgodne:

Karol O. współpracował i dzielił się środkami z przelewów z Dariuszem P., później Robertem W., a na końcu z Adamem J.

Karol O. wyjaśnił, o osobie z Niemiec, która dokonywała wyłudzeń przelewów, „*Powiedział, że mam to załatwić [tj. „słupa” – M.M.] to dostanę połowę pieniędzy, które wpłyną na konto*” (k-1368). Karol O. wciągnął do tego „interesu” Dariusza P., który [wg wyjaśnień Karola O.] „*powiedział, że zajmie się załatwieniem rachunku, o który prosił R. Obiecałem mu za to połowę kwoty którą miałem uzyskać od R.*” (k-1369). Dalej wyjaśnia Karol O. „*sumy się zmieniały, ale generalnie ja z P. zabieraliśmy połowę kwoty która zostawała w Polce*”. [...] „*Na miejsce P. wszedł wówczas Robert W. pseudonim „W”. Dzieliłem się z nim pieniędzmi w takich proporcjach jak z P.*” (k-1373). „*Podczas współpracy z J. przypadającą nam połowę kwoty wypłaty dzieliliśmy się równo – po opłaceniu „słupów”*” (k-1381). „*Łącznie w okresie współpracy z J. zrealizowaliśmy około 5 przelewów, ale mogło ich być więcej, ponieważ nie jestem pewien. Ja łącznie w tym okresie dostałem około 50-60 tysięcy złotych*” (k-1382). Karol O. wyjaśnił, że „*w całym okresie mojej działalności – od stycznia 2002 do kwietnia 2004 roku uzyskałem w ten sposób łącznie 150.000 złotych. Pieniądze te „przepuściłem” Nie wydałem ich na żadne konkretne zakupy. Od stycznia 2002 do kwietnia 2004 r. wypłaciliśmy około 600-700 tysięcy złotych łącznie*” (k-1382). Jak pokazują wyliczenia była to kwota o ponad 300-400 tysięcy wyższa.

Ten podział środków potwierdza w swoich wyjaśnieniach Karol S. Wyjaśnił on, że „*jeżeli chodzi o Karola [O. – M.M.], to sprawa wyglądała tak, że wypłacona kwota była dzielona na dwa. Jedna połowa szła do jego kuzyna, a Karol miał drugą, pomniejszoną o kwoty należne osobom z niższych szczebli*” (k-266). Dariusz P. wyjaśnił, że „*pieniądze, które wpłynęły do polskich banków dzielone były po połowie. Jedną*

część zabierał O. [Karol O. – M.M.], drugą połowę K. i jego kolega z banku. Z części uzyskanej przez Karola O. opłacani byli wszyscy ludzie zamieszani w tę sprawę na terenie Polski – „łosie” zakładający konta, osoby które ich znajdowały, ja. To, co zostało przejmował Karol O.” (k-1227).

Rozbieżności w wyjaśnieniach dotyczą zarobionych kwot, np. Karol O. wyjaśnił, że „S. [Karol S. – M.M.] każdorazowo otrzymywał 6000 zł do 8000 zł – w zależności od wielkości przelewu” (k-1378). Przelewów w których brał on udział było kilka (ok. 13). Według Karola S. „w związku z tymi przelewami zarobiłem 5.000 zł” (k-3506). Duża różnica w uzyskanych korzyściach wynika także z wyjaśnień Adam J. (wg Karola O. – zarobił 50-60 tys.), który wskazał, że „ostatecznie uzyskałem kulka tysięcy złotych za wszystko, jednakże nie jestem w stanie podać, ile dostałem za każdą z wypłat” (k-1546).

Niemniej jednak jak wynika ze zgodnych wyjaśnień oskarżonych w Polsce pozostawała połowa środków przelanych z Niemiec, tj. kwota ok. 538 tys. zł. Została ona w ten, czy inny sposób podzielona między Karola O. i jego współników. Mając na uwadze brzmienie art. 299 § 7 k.k. i wobec faktu, iż uzyskali korzyści majątkowe, przypadek powinien być orzeczony obligatoryjnie.

4. Jak wynika z treści a/o i wyroku 13 transakcji (przelewów) nie zostało zrealizowanych, tj. wypłaconych w Polsce wskutek zablokowania transakcji lub blokady rachunku. Ponieważ wiadomo z jakiego banku przysły wskazane środki finansowe, które zostały w Niemczech wyłudzone poprzez sfałszowane polecenia przelewu, przeto banki niemieckie winny wystąpić w prowadzonym postępowaniu w charakterze pokrzywdzonego. Nie wiadomo co się stało z zabezpieczonymi środkami (por. art. 19 ust. 4 u.p.p.f.t.).

5. W opisie czynów zabronionych prokurator w a/o i sąd w wyroku używa zwrotu, iż ktoś działał z „innymi osobami”, podczas gdy albo powinien je wymienić albo wskazać, że „z innymi znanymi/ustalonymi albo nieustalonymi osobami”.

6. Środki finansowe „prane” pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego bazowego, a nie z korzyści związanych z jego popełnieniem, podczas gdy w a/o i wyroku wskazano, iż oskarżeni działali „w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej”.

7. Co do działań zarzucanych oskarżonym, prokurator i sąd przyjęli, że doszło do popełnienia prania pieniędzy. W opisie czynu zabronionego wskazano, iż oskarżeni działali „w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej”. Trzeba zauważyć, iż taka konstrukcja strony przedmiotowej nie wypełnia znamienia podjęcia działań sprawczych, [...] które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępczego pochodzenia lub [...]. Jak wskazano w doktrynie i jak wynika z opisu czynu z a/o i wyroku działaniom sprawców nie można przypisać zna-

mienia „znaczności” co do utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia. Zatem taki czyn jako nie wypełniający jednego ze znamion czynu zabronionego nie powinien stanowić przestępstwa.

8. Wyrok dotyczy tylko prania pieniędzy (autonomiczne), a nie łącznie prania pieniędzy i przestępstwa bazowego (*self-laundering*) albowiem ono zostało popełnione na terenie Niemiec przez osoby trzecie.

9. Sąd zawieszając wykonanie kar oskarżonym – przekraczających 2 lata – prawidłowo przywołał art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k. (zawieszenie na okres 10 lat).

10. Oskarżony **Karol O.** za pranie pieniędzy został skazany na karę 5 lat pozbawienia wolności i grzywnę (360 st. dz. x 216 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 5 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 10 lat tytułem próby. Na poczet wymierzonej kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres TA, przyjmując karę grzywny za wykonaną do kwoty 42.768 zł.

Oskarżony **Dariusz P.** za pranie pieniędzy został skazany na karę 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (360 st. dz. x 42 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 10 lat tytułem próby.

Oskarżony **Robert R.W.** za pranie pieniędzy został skazany na karę 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (360 st. dz. x 65 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 10 lat tytułem próby. Na poczet wymierzonej kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres TA, przyjmując karę grzywny za wykonaną do kwoty 8.580 zł.

Oskarżony **Dariusz W. S.** za pranie pieniędzy został skazany na karę 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę (360 st. dz. x 52 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 10 lat tytułem próby. Na poczet wymierzonej kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres TA, przyjmując karę grzywny za wykonaną do kwoty 3.848 zł.

Oskarżony **Karol S.** za pranie pieniędzy został skazany na karę 4 lat pozbawienia wolności i grzywnę (180 st. dz. x 85 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 4 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 10 lat tytułem próby. Na poczet wymierzonej kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres TA, przyjmując karę grzywny za wykonaną do kwoty 15.300 zł.

Oskarżony **Adam J.** za pranie pieniędzy został skazany na karę 4 lat pozbawienia wolności i grzywnę (360 st. dz. x 65 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 10 lat tytułem próby. Na poczet wymierzonej kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres TA, przyjmując karę grzywny za wykonaną do kwoty 8.580 zł.

11. W postępowaniu wykonawczym skazany **Karol O.** uiścił 30.403,44 zł tytułem kary grzywny, do zapłaty pozostało 4588,56 zł. Grzywna egzekwowana jest przez komornika, który ostatniej wpłaty dokonał w marcu 2012 r. (stan na 11.05.2012 r.). W dniu 15.12.2011 r. rozważano zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolno-

ści względem skazanego Karola O. z uwagi na popełnienie kolejnego przestępstwa jednak wykonania kary pozbawienia wolności nie zarządzono.

Skazany **Dariusz P.** uiścił 1.054,31 zł tytułem kary grzywny, do zapłaty pozostało 14.065,69 zł. Grzywna egzekwowana jest przez komornika, który ostatniej wpłaty dokonał w kwietniu 2012 r. (stan na 11.05.2012 r.).

W dniu 5.12.2013 r. na podstawie art. 75 § 2 k.k. zarządzono wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności wobec skazanego **Robert R. W.** z uwagi na popełnienie kolejnego przestępstwa w okresie próby (postanowienie na dzień 12.12.2013 r. było nieprawomocne).

Skazany **Dariusz W. S.** uiścił grzywnę w całości.

Wobec skazanego **Adama J.** w dniu 3.11.2011 r. zarządzono wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 75 § 1 k.k. Po zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności i zaliczeniu na jej poczet okresu tymczasowego aresztowania dokonano przypisu grzywny w kwocie 8.580 zł (wcześniej okres TA był zaliczony na poczet grzywny w kwocie 8.580 zł). Sprawa od 27.02.2012 r. znajduje się na etapie postępowania egzekucyjnego u komornika, dotychczas brak wpłat (stan na dzień 11.05.2012 r.).

7) Sprawa III K 1562/05 SR w B. (sprawy związane: sygn. akt III K 1575/05, sygn. akt III K 1609/05, sygn. akt III K 95/06, sygn. akt III K 356/06 prowadzone przez ten sam Sąd)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Jana B.:

I. w listopadzie 2002 r., w G., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z Sebastianem B. i innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 15.11.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w G. założył na swoje nazwisko konto bankowe numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto, do wypłaty nie doszło
- w dniu 15.11.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w G. założył na swoje nazwisko konto bankowe numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu pieniędzy na powyższe konto, do wypłaty nie doszło
- w dniu 15.11.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w G. założył na swoje nazwisko konto bankowe numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu pieniędzy na powyższe konto, do wypłaty nie doszło

tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Sebastiana B.:

II. w okresie pomiędzy wrześniem a grudniem 2002 r., w B., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, udzielił pomocy w przeniesieniu posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego oraz utrudnił stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia w ten sposób, że:

- w dniu 17.09.2002 r. nakłonił Henryka D. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w P, rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniach 18.10.2002 r. i 21.10.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie łącznej 43.670,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 10.900,00 € z rachunku L. GmbH; [adres],*
- w dniu 17.09.2002 r. nakłonił Henryka D. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w P, rachunku bankowego numer [...], z którego ten w dniu 25.10.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 10.750,00 € uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 10.800,00 € z rachunku G. GmbH; [adres],*
- w dniu 17.09.2002 r. nakłonił Henryka D. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w P, rachunku bankowego numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,*
- w dniu 15.11.2002 r. nakłonił Mirosława S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w G., rachunku bankowego numer [...], z którego w dniach 06 i 19.12.2002 r. w T. i B. ten pobrał pieniądze w kwocie łącznej 42.750,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 10.850,00 € z rachunku F.J., [adres],*
- w dniu 15.11.2002 r. nakłonił Mirosława S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w G., rachunku bankowego numer [...], z którego ten miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 29.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec, polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku sfalszowanego polecenia przelewu na to konto sumy 7.500,00 € z rachunku Stefan K., [adres], do czego ostatecznie nie doszło*
- w dniu 15.11.2002 r. nakłonił Mirosława S. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w G., rachunku bankowego numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,*
- w dniu 15.11.2002 r. nakłonił Jana B. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w G., rachunku bankowego numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,*
- w dniu 15.11.2002 r. nakłonił Jana B. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w G., rachunku bankowego numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,*
- w dniu 15.11.2002 r. nakłonił Jana B. do założenia w Oddziale [nazwa banku] w G., rachunku bankowego numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło, tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.*

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Piotra M.C.:

III. w okresie pomiędzy czerwcem a sierpniem 2002 r., w B., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 03.06.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w B., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,
- w dniu 06.06.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w B., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło,
- w dniu 06.06.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w B. założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniu 21.08.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 47.400,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 11.800,00 € z rachunku A.K. AG; [adres],
- w dniu 06.06.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w B., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniach 13-14.08.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 47.755,66 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfałszowanego przez inne osoby polecenia przelewu sumy 11.800,00 €, z rachunku C. AG; [adres] tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Henryka D.:

IV. w okresie pomiędzy wrześniem a październikiem 2002 r., w P i B., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z Sebastianem B. i innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 17.09.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w P, założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniach 18.10.2002 r. i 21.10.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie łącznej 43.670,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego [nazwa banku], na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 10.900 € z rachunku L. [adres],
 - w dniu 17.09.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w B. założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniu 25.10.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 10.750,00 €, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku [nazwa banku] na podstawie sfałszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 10.800,00 € z rachunku G. [adres]
 - w dniu 17.09.2002 r. w Oddziale [nazwa banku] w P. założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło
- tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Grzegorza S.:

V. w 2002 r., w B. i P., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 05.09.2002 r. w [nazwa banku] Oddziale w P. założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniu 24 i 25.10.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie łącznej 43.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 10.900,00 € z rachunku J.K. [adres]
 - w dniu 05.09.2002 r. w [nazwa banku] Oddziale w P. założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto do wypłaty nie doszło
- tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Janusza L.– wcześniej nazwisko G.

VI. w 2004 r., w B., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 12.01.2004 r., w Oddziale [nazwa banku] w B., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniu 04.02.2004 r. pobrał pieniądze w kwocie 33.307,67 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 6.980,00 € z rachunku R.
 - w dniu 12.01.2004 r., w Oddziale [nazwa banku] w B., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego zamierzał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 45.000,00 zł, pochodzące z czynów zabronionych popełnionych przez inne osoby na terenie Niemiec, polegających na przedłożeniu w niemieckich bankach sfalszowanych poleceń przelewu na to konto sumy 6.470,00 € z rachunku H. GMBH we F. oraz sumy 5.610,00 € z rachunku E., do czego ostatecznie nie doszło,
 - udostępnił swój rachunek osobisty o numerze [...] w [nazwa banku] Oddział w B., z którego zamierzał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 25.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec, polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku sfalszowanego polecenia przelewu na to konto sumy 6.240,00 € z rachunku E. w D., do czego ostatecznie nie doszło,
 - udostępnił swój rachunek osobisty o numerze [...] w [nazwa banku] Oddział w B., z którego w dniu 10.03.2004 r. pobrał pieniądze w sumie w kwocie 26.900,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 5.690,00 € z rachunku V.; [adres],
- tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Mirosława H.:

VII. w lutym 2002 r., w B., działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej, udostęp-

*nił swój rachunek osobisty o numerze [...] w [nazwa banku] Oddział w B., z którego w dniu 08.02.2002 r. pobrał pieniądze w kwocie 71.900,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 19.870,00 € z rachunku E.; [adres]
tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk.*

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Jarosława K.:

VIII. w 2004 r., w B. i G. działając w warunkach czynu ciągłego, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia, a także osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 09.01.2004 r. w Oddziale [nazwa banku] w G., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego w dniach 16 i 18.04.2004 r. pobrał pieniądze w kwocie łącznej 4.000,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 7.560,00 € z rachunku firmy C. GmbH, [adres],*
- w dniu 09.01.2004 r. w Oddziale [nazwa banku] w G., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], na który w dniu 18.02.2004 r. przyjął pieniądze w kwocie 33.236,67 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 6.890,00 € z rachunku E., a następnie w dniu 18.02.2004 r., przekazał kwotę 33.200,00 zł, na założone przez posługującego się przerobionym dowodem osobistym Jacka K. konto na nazwisko Jacka O., numer [...] w [nazwa banku],*
- w dniu 09.01.2004 r. w Oddziale [nazwa banku] w G., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 35.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec, polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku sfalszowanego polecenia przelewu kwoty 7.210,00 € z konta E., do czego ostatecznie nie doszło,*
- w dniu 09.01.2004 r., w Oddziale [nazwa banku] w G., założył na swoje nazwisko rachunek bankowy numer [...], z którego miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 29.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec, polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku sfalszowanego polecenia przelewu kwoty 7.290,00 € z konta E., do czego ostatecznie nie doszło,*
- przy czym czynu tego dopuścił się w ciągu 5 lat od odbycia w okresach od 05.02.2002 r. do 15.11.2002 r. i od 16.04.1003 r. do 15.09.2003 r. części kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w B. z dnia 15.11.2002 r. (sygn. IV K 489/02), za przestępstwo z art. 278 § 1 kk w zw. z art. 64 § 1 kk. tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 kk. w zw. z art. 12 kk. I art. 64 § 1 kk.*

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Jacka K.:

IX. w okresie pomiędzy listopadem 2003 r. a marcem 2004 r., w T. i B., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w dniu 13.11.2003 r., w [nazwa banku] Oddział w T., posługując się dowodem osobistym należącym do Jacka O., założył na nazwisko Jacka O. rachunek bankowy numer [...], z któ-*

rego miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 34.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec, polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku, sfalszowanego polecenia przelewu kwoty 7.820,00 € z konta T. GmbH, do czego ostatecznie nie doszło,

- w dniu 13.11.2003 r., w [nazwa banku] Oddział w T., posługując się dowodem osobistym należącym do Jacka O., założył na nazwisko Jacka O. rachunek bankowy numer [...], z którego w dniu 03.03.2004 r. pobrał pieniądze w kwocie 37.910,00 zł, uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 7.920,00 € z rachunku T., [adres]
- w dniu 13.11.2003 r., w [nazwa banku] Oddział w T., posługując się dowodem osobistym należącym do Jacka O., założył na nazwisko Jacka O., rachunek bankowy numer [...], w celu pobrania z niego pieniędzy pochodzących z popełnienia czynu zabronionego przez inne osoby na terenie Niemiec, jednakże ze względu na brak wpływu środków finansowych na powyższe konto, do wypłaty nie doszło,
- w dniu 19.02.2004 z rachunku bankowego numer [...] w [nazwa banku], założonego na nazwisko Jacka O., posługując się dowodem osobistym należącym do Jacka O., pobrał pieniądze w kwocie 33.185,00 zł, przelane wcześniej z rachunku bankowego numer [...] w [nazwa banku], należącego do Jarosława K., uprzednio przekazane na powyższe konto z niemieckiego banku, na podstawie sfalszowanego przez inne osoby na terenie Niemiec, polecenia przelewu sumy 6.890,00 € z rachunku E., [adres],
- w dniu 15.04.2004 r., w [nazwa banku] Oddział w B., założył na swoje nazwisko konto osobiste numer [...], z którego miał pobrać pieniądze w kwocie co najmniej 34.000,00 zł, pochodzące z czynu zabronionego popełnionego przez inne osoby na terenie Niemiec polegającego na przedłożeniu w niemieckim banku sfalszowanego polecenia przelewu sumy 8.640,00 € z rachunku kancelarii adwokackiej B. i S., do czego ostatecznie nie doszło

tj. o przestępstwo przewidziane w art. 299 § 1 i § 5 k.k. i z art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k.

(w niniejszej sprawie a/o i wyrok objął 20 osób, którym zarzucono popełnienie przestępstw z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Wobec 2 osób przyjęto, iż nie działały w formie czynu ciągłego. Ich działania są tożsame z przytoczonymi wyżej, różnią się ewentualnie liczbą podjętych działań, tj. założeniem różnej liczby kont bankowych).

1. Wszystkim oskarżonym (22 osoby) postawiono zarzut popełnienia przestępstwa z art. 299 § 1 i 5 k.k. Wobec jednego z oskarżonych przyjęto, iż działał w warunkach określonych w art. 64 § 1 k.k. Także jednemu z oskarżonych postawiono zarzut z art. 299 § 1 i 5 k.k. i z art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k.

2. W niniejszej sprawie działania oskarżonych są powtarzalne, choć nie jednolite. Mamy trzy rodzaje działań i należy zastanowić się, czy w każdym przypadku doszło do prania pieniędzy:

- a. Pierwsza sytuacja dotyczy stanu faktycznego, gdy „słup” zakłada rachunek bankowy który nie zostaje wykorzystany do przelania na niego i wypłaty brudnej gotówki,

- b. Druga sytuacja dotyczy stanu faktycznego, gdy „słup” zakłada rachunek bankowy i zostaje na niego przelana brudna gotówka, ale do wypłaty nie dochodzi wskutek zablokowania/wstrzymania tego rachunku/przelewu z rozmaitych powodów przez polskie lub niemieckie instytucje bankowe (k-1933).
- c. Trzecia sytuacja dotyczy stanu faktycznego, gdy „słup” zakłada rachunek bankowy, zostaje na niego przelana brudna gotówka i „słup” dokonuje wypłaty brudnej gotówki.

Wszystkim oskarżonym prokurator zarzucił „pomoc do przeniesienia posiadania”. Ta czynność sprawcza może obejmować bardzo szerokie spektrum działań. Wydaje się, iż należałoby się zastanowić czy w sytuacji pierwszej gdy mimo założenia konta, które ma być wykorzystane do prania pieniędzy nie dochodzi do przełania środków płatniczych i wypłaty ich z konta bankowego, mamy do czynienia rzeczywiście z praniem pieniędzy. Tak samo w sytuacji drugiej gdy do przelewu brudnej gotówki na rachunek bankowy doszło, ale wskutek zablokowania rachunku bankowego/wstrzymania transakcji do wypłaty nie dochodzi. Wydaje się, iż pranie pieniędzy w polskim systemie prawnym powinno być uzupełnione o przygotowanie do tego przestępstwa. Wówczas sytuacje opisane w pkt a i b należałoby zakwalifikować do tej formy stadialnej przestępstwa. Sytuacja opisana w punkcie b nie byłaby wątpliwa wówczas gdyby „słup” próbował wypłacić brudną gotówkę, ale w sytuacji gdy na jego konto wpłynęły pieniądze (na co nie ma wpływu) i nie podjął żadnych działań można mieć wątpliwości. Ustawodawca być może dostrzegł ten problem ale nie uważa go za „palący” bowiem od 2010 r. jest on na wstępnym etapie uzgodnień ministerialnych i nawet nie przyjął formy projektu.

3. Podobnie jak w sprawie sygn. akt III K 1575/05, prokurator i sąd przyjęli, że doszło do popełnienia prania pieniędzy. W opisie czynu zabronionego wskazano, iż oskarżeni działali „*w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej*”. Trzeba zauważyć, iż taka konstrukcja strony przedmiotowej nie wypełnia znamienia podjęcia działań sprawczych, [...] *które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępczego pochodzenia lub [...]*. Jak wskazano w doktrynie i jak wynika z opisu czynu z a/o i wyroku działaniom sprawców nie można przypisać znamienia „znaczości” co do utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia. Zatem taki czyn jako nie wypełniający jednego ze znamion czynu zabronionego nie powinien stanowić przestępstwa.

4. W opisie czynów zabronionych prokurator w a/o i sąd w wyroku używa zwrotu, iż ktoś działał z „innymi osobami”, podczas gdy albo powinien je wymienić albo wskazać, że „z innymi znanymi/ustalonymi albo nieustalonymi osobami”.

5. Środki finansowe „prane” pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego bazowego, a nie z korzyści związanych z jego popełnieniem, podczas gdy w a/o i wyroku wskazano, iż oskarżeni działali „*w celu udzielenia pomocy do przeniesienia posiadania środków płatniczych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem*

czynu zabronionego, utrudnienia stwierdzenia ich przestępnego pochodzenia oraz osiągnięcia korzyści majątkowej”.

6. Wyrok dotyczy tylko prania pieniędzy (autonomiczne), a nie łącznie prania pieniędzy i przestępstwa bazowego (*self-laundering*) albowiem ono zostało popełnione na terenie Niemiec przez osoby trzecie.

7. W wyroku Sąd orzekł (zaproponowany we wniosku z art. 335 k.p.k.) przepadek równowartości uzyskanych korzyści majątkowych (art. 299 § 7 k.k.) wobec Henryka D. – 100 zł, wobec Grzegorza S. – 500 zł, wobec Janusza L. – 1.200 zł, wobec Mariusza D. – 1.000 zł, wobec Mariusza S. – 2.000 zł (błąd sądu w nazwisku), wobec Wojciecha N. – 200 zł, wobec Wincentego S. – 800 zł, wobec Mirosława S. – 1.750 zł, wobec Roberta S. – 500 zł (błąd sądu w nazwisku), wobec Joanny S. – 1.000 zł, wobec Piotra K. – 20 zł, wobec Mirosława H. – 7.000 zł, wobec Jacka K. – 1.200 zł.

- a. Wątpliwość budzić mogą wyjaśnienia Piotra C. który podał, że nie zarobił nic na wypłacie środków z kont bankowych. Składający wyjaśnienia Karol S. (sygn. akt III K 1575/05 z której wyłączono materiały do niniejszej sprawy) podał, że *„z tego co ja wiem to C. dostał za wypłaty 1000 zł”* (k-267 sprawa sygn. akt III K 1575/05). Sąd nie orzekł wobec niego przepadku korzyści majątkowych, które uzyskał.
- b. Wg ustaleń poczynionych w postępowaniu przygotowawczym Mirosław S. zarobił kwotę 2777,21 zł, podczas gdy sąd orzekł przepadek jedynie kwoty 1.750 zł. W wyjaśnieniach podał on, że *„kwotę 40.000,00 tys. zł wypłaciłem w T, jak wyżej mówiłem. Natomiast 2777,21 wypłaciłem później w B. w Oddziale [nazwa banku], na ul. [...], 3 lub 2 dni po wypłacie w T.”* Wyjaśniając później dodał on, że *„[...] to co zostało mam sobie wziąć jako prowizję”* (k- 225,227).
- c. Wątpliwość budzić mogą wyjaśnienia Sebastiana B. który podał, że nie zarobił nic na nakłanianiu do założenia kont bankowych i wypłaty z nich środków, cyt. *„ja ostatecznie żadnej korzyści z tytułu tych wypłat nie odniosłem”* (k -1689). Składający wyjaśnienia Karol S. (sygn. akt III K 1575/05, z której wyłączono materiały do niniejszej sprawy) podał, że *„Sebastian B. za znalezienie ww. osób dostał ode mnie 1.500 zł.”* (k-288 – sygn. akt III K 1575/05).
- d. Wątpliwość budzić mogą wyjaśnienia Kornela K. który podał, że nie zarobił nic na nakłanianiu do założenia kont bankowych i wypłaty z nich środków, cyt. *„z tytułu popełnienia zarzucanego mi czynu nie osiągnąłem żadnej korzyści majątkowej”* (k-1813). Składający wyjaśnienia Karol S. (sygn. akt III K 1575/05 z której wyłączono materiały do niniejszej sprawy) podał, że *„ja natomiast miałem za zadanie znajdować osoby, które miały bezpośrednio znajdować osoby, które założą konta w banku. Takimi osobami, które miały szukać były:[...]. Inną osobą był Kornel K. zam. na ul. P. w B. Innym osobie sobie nie przypominam. Te osoby dokładnie wiedziały kogo szukają i w jakim celu. Osoby te otrzymywały ok. 500 zł za każdą znaną osobę, ale dopiero w momencie wpływu środków na konto osoby, którą znalazły”* (k-265 – sygn. akt III K 1575/05). Wg a/o Kornel K. nakło-

nił do założenia konta bankowego Roberta S. na którego konto wpłynęły środki płatnicze, co więcej w jednym przypadku doszło do wypłaty.

- e. Wg ustaleń poczynionych w postępowaniu przygotowawczym Wincenty S. zarobił kwotę 1.000 zł, podczas gdy sąd orzekł przepadek jedynie kwoty 800 zł. W wyjaśnieniach podał on, że *„[...] później ci dwaj wrócili, oddali mi dokumenty i dali za to chyba 700 zł. Łącznie dostałem 1000 zł”* (k-354).

8. Rola Sebastiana B., Kornela K., polegała na wyszukiwaniu „słupów” i nakłanianiu ich do założenia konta bankowego i przyjęcia środków pieniężnych. W tej sytuacji można się zastanowić czy działania Sebastiana B. i Kornela K. nie należałoby potraktować raczej jako podżeganie do prania pieniędzy.

9. Co do niektórych z oskarżonych przyjęto niewłaściwy czas popełnienia przestępstwa:

- a. Wobec Jana B. wskazano jako czas popełnienia przestępstwa – listopad 2002 r. (czyli 1–30 listopada) następnie zaś wyliczono, iż działał on (zakładając konta bankowe w 3 bankach) w dniu 15.11.2002 r. Na żadne z kont nie dokonano transferu brudnej gotówki. Data początkowa winna zatem być wskazana od 15.11.2002 r. Data końcowa czynu zabronionego prania pieniędzy powinna być określona do momentu w którym właściciel konta, utracili możliwość korzystania z rachunku bankowego (i również zazwyczaj ta data jest określona konkretnie, bowiem dzieje się tak przez blokowanie rachunku/zamknięcie rachunku). W niniejszej sprawie ta okoliczność nie została wskazana i wyjaśniona, trudno zgadnąć dlaczego czasem popełnienia przestępstwa jest cały miesiąc listopad 2002 r., a nie tylko 15 listopada 2002 r. czy też dłuższy okres czasu. Jan B. wyjaśnił, iż cyt. *„ja nie wiem czy te konta są jeszcze otwarte”* (k-762). Opisując w a/o pranie pieniędzy prokurator stwierdził, że *„rola ww. [oskarżonych – M.M.] ograniczała się do założenia rachunków w polskich bankach (bądź też nakłonienia do tego innych osób), a następnie wypłacenia przekazanych na nie środków finansowych z Niemiec (o ile oczywiście odpowiedni przelew został faktycznie zrealizowany a nie np. wstrzymany z rozmaitych powodów przez polskie lub niemieckie instytucje bankowe)”* (k-1933). Wydaje się zatem, iż wg prokuratora czas prania pieniędzy kończył się po wypłaceniu „brudnych środków”. W przypadku Jana B. natomiast wypłaty brudnych środków nie było, nie wskazano też kiedy zamknięto/zablokowano rachunki bankowe Jana B. co mogłoby oznaczać datę końcową przestępstwa.
- b. Wobec Sebastiana B. jako czas popełnienia przestępstwa wskazano, iż działał pomiędzy wrześniem a grudniem 2002 r. Oskarżonemu postawiono zarzut nakłaniania do założenia kont bankowych, które były założone przez Henryka D. w dniu 17.09.2002 r. i przez Mirosława S. i Jana B. w dniu 15.11.2002 r. Ponieważ chodzi o czynności (nakłonienia) które zostały zrealizowane w dniach 17.09.2002 r. i 15.11.2002 r., przeto należałoby przyjąć działanie w warunkach czynu ciągłego od 17.09.2002 r. do 15.11.2002 r. W tej sprawie zarzut nakłaniania do założenia kont bankowych postawiono również Kornelowi K.

- przyjmując, iż działał w okresie pomiędzy styczniem a kwietniem 2003 r. Nakłonieni przez niego Robert Sz. i Sławomir K. założyli konta w dniach: 06.01.2003 r., 10.01.2003 r. i 14.01.2003 r. Jeżeliby przyjąć jak prokurator i sąd działanie w warunkach czynu ciągłego, powinno ono się zawierać w okresie od 6-14.01.2003 r.
- c. Wobec Piotra C. wskazano jako czas popełnienia przestępstwa okres pomiędzy czerwcem a sierpniem 2002 r. Piotr C. założył pierwsze konto bankowe w dniu 03.06.2002 r. (wg mnie data początkowa). Na dwa z założonych kont wpłynęły środki pieniężne, a ostatnia wypłata miała miejsce w dniu 21.08.2002 r. Jeżeli przyjąć, iż datą końcową przestępstwa jest data ostatniej wypłaty to prokurator winien określić jako czas popełnienia przestępstwa 03.06.2002 r. – 21.08.2002 r. Gdyby jednak przyjąć, iż pranie pieniędzy ma miejsce dopóki oskarżony może korzystać z rachunku bankowego, a przecież wskazano w a/o, iż pranie pieniędzy oskarżonego polega na pomocnictwie do przeniesienia posiadania brudnych środków, to ono nie ustało z dniem wypłaty środków z jednego z kont bankowych. Sam oskarżony wskazał w wyjaśnieniach, że „*otwarte jest nadal* [wyjaśnienia z dnia 29.01.2004 r. – M.M.] *konto w* [dane banku] *i chyba w* [dane banku], *ale tam chyba ze względu na brak ruchów na tym koncie umowa chyba wygasła*” (k-89).
- d. Podobnie co Henryka D. W a/o wskazano, że oskarżony działał w okresie pomiędzy wrześniem a październikiem 2002 r. Oskarżony konta założył w dniu 17.09.2002 r., a ostatnia wypłata z jednego z nich miała miejsce w dniu 25.10.2002 r. Analogiczna sytuacja miała miejsce co do: Mariusza D. (zarzut, iż działał przez kilka miesięcy), jak wyjaśnił oskarżony „*ja nie zamykałem żadnego z tych rachunków. Wydaje mi się, że do dzisiaj* [data złożenia wyjaśnień – 09.06.2005 r. – M.M.] *te konta są otwarte*” (k-1349); Mariusza S. jak wyjaśnił oskarżony „*konta które założyłem na polecenie S. są otwarte do dzisiaj* [data złożenia wyjaśnień – 02.11.2004 r. – M.M.] (k-526).
- e. Co do działań kilku oskarżonych w a/o i wyroku wskazano, iż działali na przełomie całego roku, np. co do działań Grzegorza S. prokurator i sąd przyjęli, że „*w 2002 r., w B. i P., działając w warunkach czynu ciągłego [...]*” (k-1909, 1981). Prokurator w dalszej części opisu czynu wskazuje, iż ww. oskarżony w dniu 05.09.2002 r. założył dwa rachunki bankowe, z czego na jeden z nich wpłynęły środki finansowe, które ten wypłacił w dniu 24 i 25.10.2002 r. Trudno przyjąć czym kierował się prokurator i sąd wskazując, działanie w warunkach czynu ciągłego przez cały 2002 r. podczas gdy data początkowa, jakichkolwiek jego działań związanych z praniem pieniędzy to 05.09.2002 r. (wówczas założył dwa rachunki bankowe), a koniec w zależności od przyjętego wariantu, ostatnia data wypłaty, tj. 25.10.2002 r. albo moment gdy oskarżony utracił możliwość pomocy w przenoszeniu posiadania brudnej gotówki, tj. zamknięcie tego konta/blokada rachunku. Podobnie jako cały rok działania w warunkach czynu ciągłego prokurator i sąd zastosowali do oskarżonego Janusza L., Jarosława K., Sławomira K.

(choć ten ostatni jedynie w dniu 10.01.2003 r. założył trzy konta bankowe, na które nigdy nie wpłynęła brudna gotówka), Ireneusza K., Krzysztofa L., Wincen- tego S., Roberta S., Joanny S., Piotra K.

- f. Wobec Jacka K. wskazano jako czas popełnienia przestępstwa okres pomiędzy listopadem 2003 r. a marcem 2004 r. Jacek K. założył trzy konta bankowe w dniu 13.11.2003 r. Ponownie konto bankowe założył w dniu 19.02.2004 r. i z tego konta bankowego pobrał środki płatnicze. Jacek K. założył jeszcze jedno konto bankowe w dniu 15.04.2004 r., na które wpłynęła „brudna gotówka” ale oskarżo- ny jej nie pobrał. Niemniej jednak czasem przestępstwa nie objęto otworzenia ostatniego konta bankowego.

10. Orzeczenie dot. wykonania środka karnego w postaci przepadku orzeczono- go wobec ww. oskarżonych nie był wprowadzony do wykonania przez ponad 6 lat (data prawomocności wyroku: 29.05.2006 r.). Jak ustalono dopiero na pytanie jak został wykonany środek karny w postaci przepadku, w dniu 08.08.2012 r. podjęto czynności w celu skierowania do wykonania tego środka karnego.

11. Oskarżony Jan B. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 mie- sięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (20 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary po- zbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby.

Oskarżony Sebastian B. za pranie pieniędzy został skazany na karę 2 lat pozba- wienia wolności oraz grzywnę (100 st. dz. x 30 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 2 lat tytułem próby.

Oskarżony Piotr M.C. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 mie- sięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (100 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby.

Oskarżony Henryk D. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 8 mie- sięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary po- zbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 100 zł.

Oskarżony Grzegorz S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżone- go orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 500 zł.

Oskarżony Janusz L. za pranie pieniędzy został skazany na karę 3 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę (15 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 5 lat tytułem próby (art. 343 § 1 i 2 pkt 2 k.p.k.). Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 1.200 zł.

Oskarżony Sławomir K. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby.

Oskarżony Mirosław H. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (10 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary

pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 7.000 zł.

Oskarżony Jarosław K. za pranie pieniędzy (przy przyjęciu działania w trybie art. 64 § 1 k.k.) został skazany na karę 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (15 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 10 lat tytułem próby (art. 343 § 1 i 2 pkt 2 k.p.k.).

Oskarżony Jacek K. za pranie pieniędzy i czyn z art. 275 § 1 k.k. został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 5 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 1.200 zł.

Oskarżony Ireneusz K. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (20 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby.

Oskarżony Kornel K. za pranie pieniędzy został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 20 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby.

Oskarżony Krzysztof L. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku pozbawienia wolności oraz grzywnę (20 st. dz. x 25 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 2 lat tytułem próby.

Oskarżony Mariusz D. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (30 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 1.000 zł.

Oskarżony Mariusz S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (30 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 2.000 zł.

Oskarżony Wojciech N. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (40 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 200 zł.

Oskarżony Wincenty S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (30 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 800 zł.

Oskarżony Mirosław S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (80 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 1.750 zł.

Oskarżony Robert S. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary po-

zbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 500 zł.

Oskarżona Joanna S. za pranie pieniędzy została skazana na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (30 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonej orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 1.000 zł.

Oskarżony Krzysztof R. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (50 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby.

Oskarżony Piotr K. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (30 st. dz. x 10 zł). Wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zawiesił na okres 3 lat tytułem próby. Wobec oskarżonego orzeczono przepadek uzyskanych korzyści w kwocie 20 zł.

12. W dniu 06.01.2009 r. zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności wobec Henryka D. na mocy postanowienia w sprawie III Ko 1492/08. Z kolei w dniu 12.10.2010 r. Sąd rozważał zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec Jacka K. z uwagi na popełnienie przez niego występku z art. 209 § 1 k.k., jednak na mocy postanowienia w sprawie III Ko 905/10 nie zarządził wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności. Przepadek korzyści majątkowej uiścili skazani Mirosław S., Joanna S., Janusz L., Mariusz D. Odnośnie 9 skazanych urząd skarbowy prowadzi postępowanie egzekucyjne.

8) Sprawa II K 72/07 SR w T.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Dariusza O.

W niniejszej sprawie oskarżonemu postawiono VII zarzutów:

- I. art. 258 § 1 k.k.;
- II. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 55 § 1 k.k.s. w zw z art. 37 § 1 pkt 5 k.k.s. w zw. z art. 38 § 2 pkt 1 k.k.s.;
- III. art. 54 § 1 k.k.s. w zw z art. 37 § 1 pkt 5 k.k.s. w zw. z art. 38 § 2 pkt 1 k.k.s.;
- IV. art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 37 § 1 pkt 5 k.k.s. w zw. z art. 38 § 2 pkt 1 k.k.s.;
- V. 271 § 3 k.k. i art. 270 § 1 i art. 18 § 3 w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw z art. 294 § 1 k.k. w zw z art. 11 § 2 w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k.;
- VI. art. 62 § 2 k.k.s. w zw z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 37 § 1 pkt 3 i 5 k.k.s.;
- VII. art. 13 § 1 w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k.

Zarzut VII sformułowano następująco:

w dniu 18 czerwca 2002 r. w T. działając w ramach opisanej w pkt I zorganizowanej grupy przestępczej na polecenie Roberta C. i pod jego kierownictwem założył rachunek bankowy dla Firmy Hurtowo Detalicznej O. nr [...] w [nazwa banku] w T. w celu utrudnienia stwierdzenia

nia przestępczego pochodzenia środków pieniężnych pochodzących z popełnienia przestępstw opisanych w pkt II-V przez co zmierzał do ułatwienia członkom tej grupy przestępczej wprowadzenie do legalnego obrotu gospodarczego w/w środków pieniężnych, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na nie dokonanie operacji na tym rachunku przez członków grupy, tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k.

Zarzut V sformułowano następująco:

W miejscu i czasie jak wyżej w podobny sposób w krótkich odstępach czasu działając w wykonaniu z góry powziętego zamiaru w ciągu przestępstw w ramach opisanej w pkt I zorganizowanej grupy przestępczej w celu osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie w kwocie co najmniej 5.000 zł jako właściciel Firmy Hurtowo Detalicznej O. z siedzibą w T., będąc osobą uprawnioną do wystawienia faktur VAT, na polecenie Roberta C. i pod jego kierownictwem, poświadczył nieprawdę co do okoliczności mających istotne znaczenie prawne co do zakupów i sprzedaży paliw płynnych, w tym: – na fakturach sprzedaży FHD O. [dalej: wymieniono 55 faktur VAT wraz z datą wystawienia i numerem faktury, ilością ON w litrach, wartością brutto i odbiorcą] oraz poświadczył nieprawdę na fakturach VAT potwierdzając swoim podpisem zakup i przyjęcie towaru w postaci oleju napędowego i benzyny [dalej: zestawienie zakupów wg faktur wystawionych przez FHD O. z PHU E., wymieniono 39 faktur VAT] czym ułatwił innym członkom grupy osiągnięcie korzyści majątkowej w kwocie nie mniejszej niż 4.372.700,69 zł a nie większej niż 4.530.959,56 zł poprzez doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem ustalonych i nie ustalonych osób pokrzywdzonych w kwocie co najmniej 3.915.756,06 zł, stanowiącej mienie znacznej wartości, przez wprowadzenie ich w błąd co do jakości nabywanego oleju napędowego w ilości 1.765.055,55 litrów oraz benzyny bezołowiowej w ilości 2.000 litrów podczas gdy stanowiły one mieszaninę komponentów paliwowych i odbarwiony olej opałowy, tj. o czyny z art. 271 § 3 k.k. i art. 270 § 1 k.k. i art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k.

1. Trzeba zauważyć, iż w sprawach sygn. akt II K 350/06 SR w P. i sygn. akt II K 64/07 SO w O. gdzie również oskarżonym stawiano zarzuty poświadczenia nieprawdy, wiązano to poświadczenie nieprawdy z praniem pieniędzy, np. Wojciecho-
wi C. (sygn. akt II K 350/06) postawiono zarzut i skazano za to, że:
w październiku 2005 r. G. woj. p., działając wspólnie i w porozumieniu z Pawłem D. i Sebastianem N. w krótkich odstępach czasu w celu wykonania z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, poświadczył nieprawdę na dokumentach o znaczeniu prawnym w ten sposób, że prowadząc fikcyjną działalność gospodarczą w postaci firmy W. z/s w msc. D. gm. S., pow. S. w woj. p. zarejestrowaną w ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Miast G. pod nr [...], której przedmiotem działania był m.in. obrót paliwami płynnymi, prowadząc tą działalność bez wymaganej koncesji, celem zalegalizowania i wprowadzenia do obrotu gospodarczego oleju niewiadomego pochodzenia jako olej napędowy podpisał w imieniu swojej firmy przedłożone mu przez Pawła D. niżej wymienione faktury VAT mające dokumentować sprzedaż oleju napędowego PHU S., które następnie przekazywane były Sebastianowi N. wiedząc, o tym, iż firma W. nie jest faktycznym zbywcą towaru oraz że opisane w fakturach zdarzenie gospodarcze ma jedynie uwiarygodnić pochodzenie oleju, a przez to legalizować dokonywaną sprzedaż a tym samym znacznie utrudnił ustalenie przestępczego

pochodzenia środków pieniężnych wynikających z obrotu paliwa niewiadomego pochodzenia jako oleju napędowego a mianowicie:

fakturę VAT nr [...] z dnia [...] dotyczącą sprzedaży firmie PHU S. z/s w P. Sebastiana N 18000 litrów oleju napędowego za kwotę 67.197,60 zł,

[oprócz ww. faktury oskarżony poświadczył nieprawdę w kolejnych 13 fakturach – M.M]

tj. o czyn z art. 271 § 3 w zw. z art. 299 § 1 i 5 kk i art. 11 § 2 kk i art. 12 kk

W niniejszej sprawie zarzut poświadczenia nieprawdy co do okoliczności mających istotne znaczenie prawne (art. 271 § 3 k.k.) i zarzut użycia jako autentycznego takiego dokumentu (art. 270 § 1 k.k.) powiązано z pomocnictwem do oszustwa w formie kwalifikowanej (art. 294 § 1 kk), natomiast pranie pieniędzy w formie usiłowania określono jako założenie rachunku bankowego, na który nie wpłynęły jednak środki płatnicze (co zdecydowało o formie usiłowania). Trzeba zauważyć, iż w sprawie sygn. akt III K 1562/05 SR w B. oskarżonym (Janowi K., Sławomirowi K., Ireneuszowi K., Piotrowi K.), którzy założyli rachunki bankowe, które następnie miały być wykorzystane do transferu na nie „brudnych środków”, chociaż ostatecznie do niego nie dochodziło, stawiano zarzut prania pieniędzy, bez zastosowania formy stadialnej.

Generalnie trzeba stwierdzić, iż mechanizm działania oskarżonych – „słupów” w sprawach (II K 350/06 SR w P. i sygn. akt II K 64/07 SO w O.) był podobny do opisanego w niniejszej sprawie przy czym jednak, tam oprócz prania pieniędzy zarzucono oskarżonym działanie w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 258 § 1 k.k.) oraz wypełnienie znamion czynu zabronionego z art. 272 k.k. nie zarzucając natomiast wypełnienia znamion przestępstw karno-skarbowych, natomiast w sprawie niniejszej oprócz zarzutów wskazanych w pkt I, V i VII akt oskarżenia obejmuje również przestępstwa z kodeksu karnego skarbowego, określone w pkt II-IV i VI.

2. Sąd i prokurator przyjęli, iż korzyść majątkowa pochodzi nie z prania pieniędzy, a z czynu określonego w pkt V, z tego względu orzeczenie przepadku korzyści majątkowej oparto na art. 45 § 1 k.k. Taka konstrukcja nie wydaje się uzasadniona, skoro bowiem przestępcy dopuścili się prania pieniędzy, to znaczy, że podjęli działania w celu „czyszczenia” pieniędzy z odium przestępczego, które na nich ciąży, a które to środki pochodzą z czynów zabronionych. Ponadto czyny określone w pkt V są często kwalifikowane jako pozostające w zbiegu z praniem pieniędzy, o czym była mowa przy sprawie sygn. akt II K 64/07 SO w O. (pkt 4).

3. Sąd po połączeniu oskarżonemu wymierzonych kar na mocy art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 5 (pięć) lat. Trzeba zauważyć, iż oskarżony działał w zorganizowanej grupie przestępczej (pkt I) a pozostałe czyny zabronione popełnił działając przy zastosowaniu art. 65 § 1 k.k. lub art. 37 § 1 pkt 5 k.k.s. W tej sytuacji sąd warunkowo zawieszając wykonanie kary wskazał błędną materialnoprawną podstawę tej instytucji prawa. Sąd w wyroku winien oprzeć swoje rozstrzygnięcie na art. 69 § 1-3 k.k. oraz na art. 70 § 2 k.k.⁷⁰⁵

⁷⁰⁵ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 września 2012 r. (sygn. akt II AKa 167/12).

Wnosząc akt oskarżenia prokurator zgłaszając wniosek o warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności winien wykazać istnienie przesłanki, którą ustawodawca określił jako *wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami* (art. 69 § 3 k.k.). Winna ona być w akcie oskarżenia sformułowana w sposób nadzwyczaj precyzyjny i pełny, bowiem ma to stanowić sytuację wyjątkową, taką która nie uzasadnia bezwzględnego pozbawienia wolności danej osoby. Nie oddaje tej przesłanki zdanie z aktu oskarżenia cyt. *„oskarżony Dariusz O. skorzystał z instytucji wydania wyroku skazującego bez przeprowadzania rozprawy z art. 335 § 1 kpk. Stwierdzić należy, iż w/w spełnił warunki do zastosowania wobec niego tego instrumentu prawnego albowiem, okoliczności popełnionych przez niego przestępstw jak wyjaśniono nie budzą wątpliwości, a jego postawa wskazuje, że cele postępowania karnego zostaną osiągnięte”* (k-668) Wydaje się jednak, iż sąd nie dostrzegł tego zagadnienia, skoro powołał błędną podstawę materialnoprawną instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności.

4. Jak wskazano w doktrynie i jak wynika z opisu czynu z a/o i wyroku działaniu sprawcy nie można przypisać znamienia „znaczności” co do utrudnienia stwierdzenia przestępnego pochodzenia „brudnych środków”. Zatem taki czyn jako nie wypełniający jednego ze znamion czynu zabronionego nie powinien stanowić przestępstwa.

5. W niniejszej sprawie prokurator ustalił, że Dariusz O. prowadził działalność obrotu paliwami pod firmą FHD „O.” bez wymaganej koncesji, a mimo tego nie zarzucił mu wykroczenia z art. 60¹ kodeksu wykroczeń, który brzmi: *kto wykonuje działalność gospodarczą bez wymaganego zgłoszenia do ewidencji działalności gospodarczej, wpisu do rejestru działalności regulowanej lub bez wymaganej koncesji albo zezwolenia, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny*.

6. W myśl art. 90 § 1 k.k. środki karne i środki zabezpieczające oraz dozór stosuje się, chociażby je orzeczono tylko co do jednego ze zbiegających się przestępstw. W pkt 5 wyroku z dnia 29 marca 2007 r. został orzeczony na podstawie art. 45 § 1 k.k. przepadek korzyści majątkowej w wysokości 10 tys. zł. Analiza zarządzenia wykonania wyroku z dnia z dnia 13.04.2007 r. wykazała, iż środek karny, o którym mowa wyżej w ogóle nie został wprowadzony do wykonania. Jak wskazał sąd środek karny „przez przeoczenie nie został skierowany do wykonania po uprawnieniu się wyroku. Na zarządzenie z dnia 17.05.2013 r. [wyrok prawomocny: 13.04.2007 r.] odpis prawomocnego wyroku został przesłany na podstawie art. 187 k.k.w. do właściwego urzędu skarbowego”.

7. W wyroku z dnia 21 lutego 2012 r. (sygn. akt II AKa 338/11) SA we Wrocławiu dokonywał zmian w orzeczeniu sądu I instancji eliminując z opisu czynu zabronionego osiągnięcie korzyści majątkowej „nie mniejszej niż”. W sprawie niniejszej w opisie czynu zabronionego (patrz zarzuty określone w pkt II, III, V) sąd podaje, że „osiągnięto korzyść majątkową” czy „nastąpiło uszczuplenie podatku” w kwocie nie mniejszej niż. Wydaje się, iż to określenie „nie mniej niż” w opisie czynu zabronionego nie powinno być ujęte.

8. Oskarżony Dariusz O. za pranie pieniędzy (zarzut z pkt VII) został skazany na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (na mocy art. 309 k.k. – 100 st. dz. x 200 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Łączna kara grzywny to: 250 st. dz. x 200 zł. W okresie próby sąd oddał skazanego pod dozór kuratora. Na poczet kary grzywny sąd zaliczył oskarżonemu okres pozbawienia wolności, uznając za wykonane 2 st. dz. grzywny. Sąd orzekł również na mocy art. 45 § 1 k.k. przepadek korzyści majątkowej w kwocie 10.000 zł.

9. W postępowaniu wykonawczym kurator w okresie próby nie złożył wniosku o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności. W sprawie wszczęto natomiast z urzędu postępowanie o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności w związku z zawiadomieniem o ponownym skazaniu. Postanowieniem z dnia 02.10.2009 r. orzeczono o nie zarządzaniu wykonania kary. Egzekucja komornicza należności sądowych okazała się całkowicie bezskuteczna. Postanowieniem z dnia 02.02.2009 r., które uprawomocniło się w dniu 18.03.2009 r., orzeczono wobec skazanego zastępczą karę 123 dni pozbawienia wolności za nieuiszczoną grzywnę oraz umorzono koszty sądowe. Zastępczą karę pozbawienia wolności skazany odbył w całości w okresie od 11.08.2009 r. do 12.12.2009 r. Skazany nie wykonał środka karnego przepadku korzyści majątkowej osiągniętej z popełnienia przestępstwa w kwocie 10.000 zł. Postanowieniem z dnia 08.07.2013 r., uwzględniwszy wniosek skazanego, należność tę umorzono.

9) Sprawa II K 526/07 SR w T.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Roberta M.:

W niniejszej sprawie oskarżonemu postawiono 2 zarzuty:

I. (opis czynu), tj. o przestępstwo z art. 18 § 1 kk w zw. z art. 286 § 1 kk w zw. z art. 294 § 1 kk i art. 271 § 1 i 3 kk w zw. z art. 11 § 2 kk przy zastosowaniu art. 12 kk.

II. w okresie od 12 września 2002 roku do 23 grudnia 2003 r. w B., Z., G., M. oraz K. woj. [...] oraz m., w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu popełnienia przestępstw przeciwko dokumentom i przeciwko mieniu, działając wspólnie z Andrzejem J. i innymi osobami, kierując wykonaniem czynu zabronionego przez Piotra C. i Rafała P. oraz Adama D. i inne osoby, wykorzystując przy tym działalność gospodarczą prowadzoną w ramach firm faktycznie działających, a w szczególności firmę:

- PHHD Piotr C. z B.,
- Przedsiębiorstwo Handlowe P. P. z B.,
- Spółka z o.o. V. z B.,
- Firma G. S. Adam D. z G.,
- Firma H.-U. P. B. Rafał P. z K.,
- Firma (nazwa) Małgorzata G. z Z.

w celu upozorowania obrotu gospodarczego polegającego na handlu paliwami i zatajenia rzeczywistego zakresu prowadzonej działalności, wydawał wyżej wymienionym osobom polecenia:

- bieżącej obsługi kont podmiotów gospodarczych poprzez wystawianie dokumentów bankowych inicjujących poszczególne operacje bankowe,
 - wystawianie szeregu dokumentów mających znaczenie prawne, stwierdzających nierzeczywisty stan faktyczny, w tym faktur VAT i dokumentów KP,
 - posługiwania się oraz udostępnienia takich dokumentów innym osobom,
- a następnie wydawał Adamowi D., Zdzisławowi D. i innym osobom polecenia przyjęcia i wypłacenia w gotówce bądź przekazania na konto innych firm środków otrzymywanych za pośrednictwem firm kierowanych przez Piotra C. i Rafała P., a wpłacanych na rachunek bankowy firmy G. S. Adam D. o numerze [...] oraz rachunek oszczędnościowo-kredytowy Adama D. o numerze [...] założony w [nazwa banku] I Oddział w G., a także na rachunek bankowy firmy [nazwa firmy] Małgorzata G. z Z. o numerze [...] i rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy Leszka G. o numerze [...] założony w [nazwa banku] w Z., które to środki płatnicze pochodziły z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych polegających na wyłudzeniu zapłaty od wprowadzonych w błąd co do jakości, nabywców produktów ropopochodnych sprzedawanych przez firmy kierowane przez Piotra C. i Rafała P., które to korzyści następnie zostały wypłacone z tych rachunków przez wyżej wymienione osoby w gotówce i przekazane organizatorom procederu, przez co osiągnęli z tego tytułu znaczną korzyść majątkową w kwocie 3.724.608 PLN, a podejmując te czynności udaremnili lub znacznie utrudnili stwierdzenie przestępnego pochodzenia i miejsca umieszczenia tych środków płatniczych, tj. o przestępstwo z art. 18 § 1 kk w zw. z art. 299 § 1, 5 i 6 kk oraz art. 18 § 2kk w zw. z art. 271 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 i art. 12 kk

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Piotra C.:

W niniejszej sprawie oskarżonemu postawiono 2 zarzuty:

I. (opis czynu), tj. o przestępstwo z art. 286 § 1 kk w zw. z art. 294 § 1 kk, z art. 271 § 1 i 3 kk i 273 kk. w zw. z art. 11 § 2 kk przy zastosowaniu art. 12 kk.

II. w okresie od 12 września 2002 roku do 3 września 2003 r. w B., Z., G., M. oraz K. woj. [...] oraz m., w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu popełnienia przestępstw przeciwko dokumentom i przeciwko mieniu, działając wspólnie z Andrzejem J., Robertem M., Adamem D. i innymi osobami, wykorzystując przy tym działalność gospodarczą prowadzoną w B., a w szczególności w ramach firmy PHHD Piotr C., Przedsiębiorstwo Handlowe P. P. i Spółki z o.o. V. w celu upozorowania obrotu gospodarczego polegającego na handlu paliwami i zatajenia rzeczywistego zakresu prowadzonej działalności, wystawiał szereg dokumentów mających znaczenie prawne, stwierdzających nierzeczywisty stan faktyczny, w tym faktury VAT, posługiwał się takimi dokumentami oraz udostępniał takie dokumenty innym osobom, a także wystawiał dokumenty bankowe inicjujących poszczególne operacje bankowe dokonywane w gotówce bądź na założonym w [nazwa banku] I Oddział w G. rachunku osobistym o numerze [...] i rachunku Spółki z o.o. V. o numerze [...] a także na założonym w [nazwa banku] rachunku firmy P.H.P.P. o numerze [...] skutkujące przelaniem środków finansowych na prowadzony w [nazwa banku] I Oddział w G. rachunek bankowy firmy G. S. Adam D. o numerze [...] oraz rachunek oszczędnościowo-kredytowy Adama D. o numerze [...] a także na prowadzony w [nazwa banku] w Z. rachunek bankowy firmy [nazwa firmy] Małgorzata G. o numerze [...] oraz rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy Leszka G. o numerze [...], które to środki pochodziły z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych polegających na wyłudzeniu zapłaty od wprowadzonych w błąd co do jakości, nabywców produktów ropopochodnych sprzedawanych przez zarządzane przez niego firmy, które to środki finansowe następnie były wypłacone mu przez wyżej wymienione osoby z tych rachunków w gotówce

celem przekazania organizatorom przestępnego procederu, przez co osiągnęli z tego tytułu wspólnie z innymi osobami osiągnął znaczną korzyść majątkową w kwocie 3.307.389 PLN, a podejmując te czynności udaremnił lub znacznie utrudnił stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia i miejsca umieszczenia tych środków płatniczych, tj. o przestępstwo z art. 299 § 1, 5 i 6 kk oraz art. 271 § 1 kk i 273 kk. w zw. z art. 11 § 2 i art. 12 kk.

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Adama D.:

W niniejszej sprawie oskarżonemu postawiono 2 zarzuty:

I. (opis czynu), tj. o przestępstwo z 18 § 2 kk. w zw. z art. 271 § 1 i 3 kk.

II. w okresie od 12 września 2002 roku do 13 października 2005 r. w B., Z., G., M. oraz K. woj. [...] oraz m., w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu popełnienia przestępstw przeciwko dokumentom i przeciwko mieniu, działając wspólnie z Andrzejem J., Robertem M., Piotrem C., Rafałem P., wykorzystując przy tym działalność gospodarczą prowadzoną w G., w ramach firmy G. S. Adam D., w celu upozorowania obrotu gospodarczego polegającego na handlu paliwami i zatajenia rzeczywistego zakresu prowadzonej działalności, wystawił szereg nierzetelnych faktur VAT i dokumentów KP, posługiwał się takimi dokumentami oraz udostępniał takie dokumenty innym osobom, a także wystawiał dokumenty bankowe pozwalające realizować operacje bankowe na założonym w [nazwa banku] I Oddział w G. rachunku bankowym firmy G. S. Adam D. o numerze [...] oraz rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym o numerze [...] polegające na przelewaniu na te konta środków pochodzących z założonego w [nazwa banku] I Oddział w G. rachunku Spółki z o.o. V. o numerze [...], z założonego w [nazwa banku] rachunku firmy P.H. P.P. o numerze [...] a także z założonego w [nazwa banku] Oddział w K. rachunku bankowego firmy P. B. Rafał P. o numerze [...] które to środki pochodziły z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych polegających na wyłudzeniu zapłaty od wprowadzonych w błąd co do jakości, nabywców produktów ropopochodnych sprzedawanych przez zarządzane przez niego firmy, które to środki finansowe następnie były wypłacone przez niego z tych rachunków w gotówce celem przekazania za pośrednictwem Piotra C. i Rafała P. organizatorom przestępnego procederu, przez co osiągnęli z tego tytułu wspólnie z innymi osobami osiągnął znaczną korzyść majątkową w kwocie 5.762.522 PLN, a podejmując te czynności udaremnił lub znacznie utrudnił stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia i miejsca umieszczenia tych środków płatniczych, tj. o przestępstwo z art. 299 § 1, 5 i 6 kk oraz art. 271 § 1 kk i 273 kk. w zw. z art. 11 § 2 i art. 12 kk.

1. W sprawach tzw. paliwowych w których tak jak w niniejszej dochodziło do sprzedaży jako olej napędowy jego komponentów i *de facto* uwiarygodniania jego pochodzenia poprzez wytworzenie faktur poświadczających nieprawdę co do jego pochodzenia, a następnie dokonywania fikcyjnych płatności między podmiotami zajmującymi się obrotem tym „paliwem”, oskarżonym którzy zajmowali się tym procederem, a nie byli jedynie „słupami” stawiano zarzut z art. 258 k.k. (od kierowania do brania udziału w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa). Tak było w analogicznych sprawach sygn. akt II K 726/04 SR w C., sygn. akt IV K 917/04 SR w C., sygn. akt II K 350/06 SR w P., sygn. akt II K 72/07 SR w T.

Oskarżeni składający wyjaśnienia w niniejszej sprawie wskazywali na osoby kierujące zorganizowaną grupą albo związkiem mającym na celu popełnienie przestępstw, a także na branie udziału w tych „organizacjach” przez innych. Ich wyjaśnienia – przykładowe – pokazują, iż ich „organizacja”, jej cele i pełnione zadania, układ strukturalny był znany jej członkom⁷⁰⁶.

- Adam D. wyjaśnił, że *„Mirek B. był jedyną osobą, której przekazywałem pieniądze jakie wypłaciłem z konta po dokonaniu zapłaty przez L.”*, *„Całością kręcił Mirek”* (k-4672), *„dowiedziałem się kiedyś od Piotra C., że Mirosław B. uderzył go w twarz. Piotr C. mówił, że poszło o jakieś pieniądze które były Mirka B. a które Piotrowi C. zablokowano na koncie. Wnoszę stąd że w całej strukturze obracania paliwem czy też dokumentami związanymi z jego sprzedażą to Mirosław B. był kimś o wiele ważniejszym niż Piotr C.”*
- wyjaśnienia Roberta M. *„próbowałem nieraz dowiedzieć się do B. kim jest podmiot dzięki któremu możemy w Rafinerii T. kupować komponent. Nigdy nie zdradził mi tej tajemnicy. W końcu to było jego źródło. Kierowca który pobierał komponent w Rafinerii wiedział od B. na jaką firmę się powołać, ale tylko on to wiedział. Żaden kierowca mi o tym nigdy nie powiedział”* (k-3993-3994),
- wyjaśnienia Piotra C. *„o tym, że teraz znalazłem podmiot, który będzie formalnie sprzedawał paliwo na moją firmę to jest G. [nazwa firmy] Adama D. poinformowałem Roberta M., Mirosława B. i tego trzeciego mężczyznę”* [Andrzeja J. – M.M.] (k-3640), *„[...] na polecenie B., M. i tego trzeciego mężczyzny, który miał pseudonim „duży” (być może nazywał się J.) założyłem w banku którym mieli konta odbiorcy sprzedawanego przeze mnie paliwa konta moich firm. Chodziło, jak mówili o szybkość obrotu pieniędzmi”* (k-3645), *„dostałem polecenie aby pojechać do T. i czekać na ulicy P. w tym czasie cysterna z paliwem pojechała do odbiorcy. Miałem poczekać, aż okaże się że wszystko jest w porządku a gdyby były jakieś problemy miałem podjechać w celu wycofania cysterny z dostawą”* (k-3661), *„wiedziałem z instrukcji otrzymywanych od M., B. i Andrzeja [J. – M.M.], że pieniądze te będą krążyć i mogą ponownie wrócić na konto mojej firmy i to być może nie raz a ja mam je dalej przelewać zgodnie z instrukcjami”* (k-3662),
- wyjaśnienia Roberta M. *„oczywistym jest, że tak Piotr C. jak i Rafał P. w pełni zdawali sobie sprawę jaką pełnią rolę i do czego służą ich formy. Wiedzieli oni, że działalność, ich firm służy jedynie do zalegalizowania formalnej sprzedaży kupowanego faktycznie przez nas [Roberta M, Mirosława B., Andrzeja J. – M.M.] kom-*

⁷⁰⁶ Z. Ćwiakalski wskazuje, iż dla odpowiedzialności z art. 258 k.k. wystarcza „nawet niski poziom organizacji, który stwarza możliwość łatwiejszego dokonywania przestępstw i posiadania w miarę stałego źródła dochodu. Nie musi tutaj chodzić o grupę sprawców, która zorganizowała się, aby popełniać przestępstwa o podobnym charakterze w sposób ciągły, ale również o grupę, która zamierza popełnić zaledwie kilka przestępstw, przy czym ich efektem może być stworzenie sobie źródła trwającego jakiś czas”. Zob. Z. Ćwiakalski, *Wybrane problemy wymiaru kary za przestępczość zorganizowaną*, Prok. i Pr. 2001, Nr 12, s. 9-10. Osiem cech pojęcia zorganizowanej grupy przestępczej, zebrane w oparciu o wypowiedzi doktryny i orzecznictwa wylicza J. Skała. Zob. J. Skała, *Normatywne mechanizmy zwalczania przestępczości zorganizowanej w świetle przepisów kodeksu karnego (część 1)*, Prok. i Pr. 2004, Nr 7-8, s. 58-59.

ponentu a w konsekwencji do przejęcia wartości akcyzy. Rozmawialiśmy z nimi na ten temat informując ich o tym” (k-3991).

Wydaje się, iż działania których dopuścili się oskarżeni Piotr C., Adam D., Rafał P, a którymi kierowali Robert M., Andrzej J. i Mirosław B. wyczerpywały znamiona przestępstwa określonego odpowiednio w art. 258 § 1 albo 3 k.k. W sprawie sygn. akt II K 72/07 SR w T. podobne działania sprawcy opisano jako „[...] *branie udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, mającej na celu popełnianie przestępstw na szkodę ustalonych i nieustalonych osób prawnych i fizycznych polegających na produkcji oleju napędowego z komponentów paliwowych oraz oleju opałowego, a następnie jego sprzedaży jako pełnowartościowego paliwa; przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów poprzez wystawianie fikcyjnych faktur VAT, dowodów KW i KP, i podrabianiu podpisów; oraz w legalizowaniu środków pieniężnych pochodzących z wyżej opisanego procederu poprzez dokonywanie przelewów bezgotówkowych, wpłat i wypłat gotówkowych z rachunków bankowych fikcyjnych podmiotów gospodarczych biorących udział w tym procederze; a także przestępstw skarbowych poprzez posługiwanie się nazwą innego podmiotu w celu zatajenia rodzaju i rozmiarów prowadzonej działalności oraz dokonania uszczupień na szkodę Skarbu Państwa w zakresie podatku od towarów i usług, podatku akcyzowego oraz podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych, tj. o czyn z art. 258 § 1 kk*”.

2. W opisie czynów zabronionych, co do oskarżonych Roberta M., Piotr C., Adam D. wskazano, iż poświadczyli oni nieprawdę w fakturach VAT, dokumentach KP, czy też użyto określenia „*wystawił szereg dokumentów mających znaczenie prawne, stwierdzających nierzeczywisty stan faktyczny w tym faktury VAT*”. Trzeba zauważyć, iż taki opis czynu zabronionego jest nieprawidłowy, bowiem prokurator w a/o i sąd w wyroku powinien wskazać konkretne dokumenty, w których poświadczono nieprawdę co do okoliczności mających znaczenie prawne. Ponadto, jak wskazano na wstępie niniejszego rozdziału należałoby także rozpoznać czy te działania nie wyczerpują znamion przestępstw z kodeksu karnego skarbowego.

Z pewnością jednak przyjąć należy, iż aby popełnić czyn zabroniony z art. art. 271 § 1 k.k., należy być osobą uprawnioną do wystawienia dokumentu, a zatem w przypadku wystawiania dokumentu jakimi są faktury VAT, złożyć deklarację VAT-R. Zatem, wystawca pustej faktury – niebędący podatnikiem podatku VAT nie jest osobą uprawnioną do wystawienia dokumentu i nie może odpowiadać na podstawie art. 271 § 1 k.k., może jednak odpowiadać na podstawie art. 62 § 2 k.k.s.⁷⁰⁷.

W niniejszej sprawie w a/o i w wyroku błędnie przyjęto co do niektórych osób konstrukcję poświadczenia nieprawdy w fakturach VAT na podstawie art. 271 § 1 k.k. bowiem w czasie zarzucanych im przestępstw nie byli podatnikami podatku VAT, np. Zdzisława D. (k-6386, 3277) bądź byli nimi ale nie w całym przedziale czasowym zarzucanego im przestępstwa.

⁷⁰⁷ G. Łabuda, *Kodeks..., op. cit.*, Komentarz do art. 62 k.k.s. (pkt 23).

Adam D. nie był podatnikiem podatku VAT przez cały okres objęty a/o i zarzutem z art. 271 § 1 k.k. W zgromadzonej w sprawie dokumentacji wskazano, iż „*tak więc firma [...] dokonując rejestracji podatkowej w zakresie podatku od towarów i usług dnia 15 września 2004 r., w miesiącu lutym 2004 r. nie była czynnym podatnikiem podatku od towarów i usług, w następstwie czego była nieuprawniona do wystawiania faktur VAT*” (k-3277). W uzasadnieniu a/o sam prokurator wskazał, iż „*oskarżony nie był już wówczas płatnikiem podatku VAT o czym zleciennodawców poinformował*” (k-6451). Jednocześnie jednak prokurator i sąd przyjęli, że Adam D. dopuścił się czynu zabronionego z art. 299 § 1, 5 i 6 k.k. oraz art. 271 § 1 k.k. i 273 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. w okresie od 12 września 2002 roku do 13 października 2005 r., chociaż jak wskazano nie był podmiotem uprawnionym do wystawienia dokumentu (faktury VAT), przez pewien okres objęty aktem oskarżenia i wyroku.

Jeżeli przyjmiemy, iż Adam Dz. powinien mieć postawiony zarzut z art. 62 § 2 k.k.s. wówczas również kwestia „użycia” dokumentu określonego w art. 217 lub 272 k.k. (art. 273 k.k.) winna być skonsumowana przez przepisy kodeksu karnego skarbowego. J. Łabuda słusznie podaje, że „kwalifikacja z art. 62 § 2 k.k.s. penalizującego posługiwanie się fakturą (rachunkiem) wystawioną w sposób nierzetelny wchodzi w rachubę jedynie wówczas, gdy czyn ten nie wyczerpuje znamion innego deliktu karnoskarbowego. Posługuje się wszak nierzetelną fakturą (rachunkiem) ten, kto dokonuje rozliczenia w deklaracji podatkowej na podstawie takiej faktury. Zachowanie takie przyjmuje najczęściej kwalifikację z art. 56 § 1-3 lub art. 76 § 1-3 k.k.s. (w grę wchodzi także art. 76a § 1-3 k.k.s.). Zbieg przepisów art. 62 § 2 k.k.s. z tymi przepisami ma charakter rzeczywisty (stosunek krzyżowania), jest on wszakże zbiegiem pomijalnym na podstawie reguły konsumpcji (przepis typizujący spowodowanie uszczerbku finansowego albo jego niebezpieczeństwo ma wkalkulowaną czynność posłużenia się nierzetelną fakturą)”⁷⁰⁸.

3. Kwoty orzeczone przez sąd tytułem przepadku wobec oskarżonych są nieprawidłowo wyliczone:

- a. W wyroku w opisie zarzucanego **Adamowi D.** czynu zabronionego przyjęto, iż „*[...] z tego tytułu [prania pieniędzy, poświadczania nieprawdy w dokumentach i ich używania – M.M.] wspólnie z innymi osobami osiągnął znaczną korzyść majątkową w kwocie 5 762 522 PLN [...]*”. W części orzeczniczej wyroku sąd uznał, że „*na mocy art. 299 § 7 k.p.k. [zamiast k.k. – oczywista omyłka pisarska została sprostowana postanowieniem z dnia 3 marca 2008 r., k-6666] orzeka od oskarżonego Adama D. przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści uzyskanych z popełnienia przestępstwa opisanego w pkt IX aktu oskarżenia w kwocie 5 762 522 zł*”. Wpierw trzeba zauważyć, iż skoro przyjęto, że korzyść uzyskał wspólnie, sąd nie powinien obarczać go przepadkiem korzyści, których nie uzyskał, a które uzyskały inne osoby. Wskazaną tezę potwier-

⁷⁰⁸ G. Łabuda, *Kodeks..., op. cit.*, Komentarz do art. 62 k.k.s. (pkt 24).

dził w wyroku z dnia 21 lutego 2012 r. SA we Wrocławiu (sygn. akt II AKa 338/11), który stwierdził, że „kolejnym powodem uchylenia orzeczenia zawartego w pkt XLI jest solidarne orzeczenie owego przepadku. Zgodzić się należy z apelującymi, że przyjęta solidarność osób współdziałających w popełnieniu przestępstwa nie wynika ani z ustawy ani z czynności prawnej (art. 369 kc) i jest sprzeczna z zasadą indywidualizacji odpowiedzialności karnej nakazującą wiązać przepadek nie tylko z określonym czynem, ale i osobą konkretnego oskarżonego, który nie powinien być zwolniony od środka karnego w razie spełnienia świadczenia przez któregośkolwiek z pozostałych (art. 366 § 1 kc)”⁷⁰⁹. Sposób wyliczenia kwoty, która winna być objęta przepadkiem, budzi zasadnicze wątpliwości co do zgodności z rzeczywistością i doświadczeniem życiowym. W akcie oskarżenia prokurator wskazał, iż *„przez cały okres posiadania rachunków bankowych Adam D. przyjął na nie wpłaty, po czym wypłacił w gotówce Piotrowi C. i Rafałowi P. pieniądze w łącznej kwocie 5 762 522 złotych”* (k-6459). Jak wynika z akt sprawy Adam D. przyjmował wpłaty na swoje konto tytułem zapłaty za rzekomo sprzedany olej napędowy, po czym wypłacał te pieniądze i oddawał osobom organizującym ten proceder. Prokurator w akcie oskarżenia – kilka kart wcześniej – podał słusznie, że *„za świadczone w ten sposób usługi [wystawianie faktur – M.M.] otrzymywał prowizję w wysokości 2 groszy za każdy litr wykazany w fakturach rzekomej sprzedaży paliwa przez jego firmę. Ową prowizję potrącał sobie z pieniędzy wpłaconych tytułem zapłaty za rzekomą sprzedaż”* (k-6451). Taki sposób wynagradzania Adama D. potwierdzili współoskarżeni i sam Adam D. – *„tutaj muszę dodać, że z każdego litra obracanego fikcyjnymi fakturami paliwa otrzymywałem 2 gr prowizji”* (k-3227). Robert M. wyjaśnił *„Adam D. jako zapłatę za wystawianie fikcyjnych faktur dostawał pieniądze w kwocie 2 groszy od każdego zafakturowanego litra paliwa. Z reguły D. [Adam – M.M.] potrącał sobie umówioną kwotę przed wypłaceniem pieniędzy z konta i oddaniem ich C. [Piotr – M.M.] Faktycznie było więc tak że dwa grosze dostawał Piotr C. i dwa grosze dostawał Adam D.”* (k-3992). Należało zatem przyjąć, iż korzyść majątkowa Adama D. to iloczyn ilości paliwa z wystawionych przez niego faktur sprzedaży i kwoty 2 groszy za każdy litr (ilość paliwa x 0,02 zł). Z opinii biegłych (k-6031-6041) wynika, iż firma Adama D. sprzedawała następujące ilości oleju napędowego [145 968 litra + 885 530 litra + 49 629 litra + 949 410,37 litra + 776 505 litra + 816 789 litra = 3.623.831,37 litra] i benzyny [851 462 litra + 223 145 litra + 548 542 litra + 242 680 litra + 38 890 litra = 1.904.719 litra] co daje łącznie **5.528.550,37** litrów paliwa. W tej sytuacji Adama D. uzyskał korzyść majątkową w wysokości **110.571 zł (5.528.550,37 litra x 0,02 zł)**.

- b. W wyroku w opisie zarzucanego **Piotrowi C.** czynu zabronionego przyjęto, iż *„[...] z tego tytułu [prania pieniędzy, poświadczania nieprawdy w dokumentach i ich używania – M.M.] wspólnie z innymi osobami osiągnął znaczną korzyść ma-*

⁷⁰⁹ LEX Nr 1171343.

jątkową w kwocie 3 307 389 PLN [...]". W części orzeczniczej wyroku sąd uznał, że „na mocy art. 299 § 7 k.p.k. [zamiast k.k. – oczywista omyłka pisarska została sprostowana postanowieniem z dnia 3 marca 2008 r., k-6666] orzeka od oskarżonego Piotra C. przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści uzyskanych z popełnienia przestępstwa opisanego w pkt VI aktu oskarżenia w kwocie 3 307 389 zł". Wpierw trzeba zauważyć, iż skoro przyjęto, że korzyść uzyskał wspólnie, Sąd nie powinien obarczać go przypadkiem korzyści, których nie uzyskał, a które uzyskały inne osoby [por. jak wyżej wyrok z dnia 21 lutego 2012 r. SA we Wrocławiu (sygn. akt II AKa 338/11)].

W akcie oskarżenia prokurator wskazał, iż „*większość z uzyskanych w ten sposób korzyści – łącznie w kwocie 5 995 722 złotych, wpłacono na konta Adama D., Zdzisława D. i Leszka G. tytułem rzekomej zapłaty za paliwo, zacierając w ten sposób ślad przestępnego pochodzenia tych środków. Z wartości tej Piotr C. wpłacił na konta wymienionych wyżej osób kwotę w łącznej wysokości 3 307 389 złotych, natomiast Rafał P. kwotę w łącznej wysokości 2 688 333 złotych*" (k-6457-6458). Jak wskazał współoskarżony Robert M. „*faktycznie było więc tak że dwa grosze dostawał Piotr C. i dwa grosze dostawał Adam D.*" (k-3992). Sam oskarżony Piotr C. wyjaśnił, iż „*miałem dostawać od każdego litra sprzedanego paliwa 2 grosze. Miałem być podmiotem, który będzie formalnie to paliwo nabywał i formalnie je sprzedawał*" (k-3639), „*dostawałem jedynie dwa grosze od każdego sprzedanego litra ale nigdy nie uczestniczyłem w podziale zysku. Pieniądze uzyskane ze sprzedaży przez moje firmy paliwa przekazywałem B., M. i J. Dla mnie było jasne że są to ich pieniądze*" (k-3968), „*głównie groził mi Mirosław B., ale ilekroć mówił o kwocie 90 tysięcy złotych to wyrażał się, że to są „nasze pieniądze”. Dla mnie było jasne, że miały to być pieniądze B., M. i J.*" (k-3968).

Należało zatem przyjąć, iż korzyść majątkowa Piotra C. to iloczyn ilości paliwa z wystawionych przez niego faktur sprzedaży i kwoty 2 groszy za każdy liter (ilość paliwa x 0,02 zł). Z opinii biegłych (k-6031-6041) wynika, iż firmy Piotra C. sprzedawały następujące ilości oleju napędowego [1 112 171 litra + 103 200 litra + 1 101 008 litra = 2 316 379 litra] i benzyny [816 043 litra + 742 502 litra + 303 483 litra = 1 862 028 litra] co daje łącznie **4 178 407** litrów paliwa. W tej sytuacji Piotr C. uzyskał korzyść majątkową w wysokości **83.568 zł (4 178 407 litra x 0,02 zł)**.

c. W wyroku w opisie zarzucanego **Robertowi M.** czynu zabronionego przyjęto, iż „*[...] które to korzyści [z tytułu prania pieniędzy, poświadczania nieprawdy w dokumentach i ich używania – M.M.] zostały wypłacone z tych rachunków przez wyżej wymienione osoby w gotówce i przekazane organizatorom procederu [Mirosławowi B., Robertowi M. i Andrzejowi J. – M.M.], przez co osiągnęli z tego tytułu korzyść majątkową w kwocie 3 742 608 PLN [...]". W części orzeczniczej wyroku sąd uznał, że „na mocy art. 299 § 7 k.p.k. [zamiast k.k. – oczywista omyłka pisarska została sprostowana postanowieniem z dnia 3 marca 2008 r., k-6666] orzeka od oskarżonego Roberta M. przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści uzyska-*

nych z popełnienia przestępstwa opisanego w pkt IV aktu oskarżenia w kwocie 3 742 608 zł”.

Trzeba zauważyć, iż korzyścią organizatorów procederu była „równowartość doliczonego do ceny komponentu paliwowego, podatku akcyzowego” (k-6457). „W szczególności ustalono dzięki temu [opinii biegłych – M.M.], że przez cały okres objęty zarzutem przedstawionym Andrzejowi J., firmy Piotra C. i Rafała P. sprzedały jako pełnowartościowe paliwo, komponenty paliwowe za łączną kwotę 13 669 868 złotych. [...] Nabywcy w cenie zapłacili doliczoną bezprawnie przez sprawców przestępstwa wartość podatku akcyzowego w łącznej kwocie 7 924 167,52 złotych” (k-6457). W uzasadnieniu aktu oskarżenia prokurator wskazał, że „przesłuchany w charakterze podejrzanego Robert M. ostatecznie przyznał się do kierowania procederem sprzedaży komponentów paliwowych jako pełnowartościowego paliwa oraz do prania korzyści uzyskanych z tego przestępstwa na rachunku bankowym Adama D. Jak wyjaśnił [wyliczenie numerów kart], przedsięwzięcie to zorganizował wspólnie z Mirosławem B. i Andrzejem J., po czym do współpracy namówił Piotra C. [...] Produkt sprzedawany jako pełnowartościowe paliwo był faktycznie komponentem paliwowym nabywanym od znanych Mirosławowi B. podmiotów, które wcześniej dokonywały jego zakupu w Rafinerii T. Zysk polegał na doliczeniu do ceny komponentu nieobciążonego podatkiem akcyzowym, wartości akcyzy, płaconej zawsze w cenie paliwa napędowego” (k-6455).

Przy założeniu że kierujący procederem Mirosław B, Robert M. i Andrzej J. dzielili się po równo i ich współpraca obejmuje ten sam okres czasu wskazaną kwotę łączną nieodprowadzonego podatku akcyzowego 7 924 167,52 należałoby podzielić na trzech organizatorów procederu: wówczas kwota korzyści majątkowej każdego z nich wynosiłaby 2 641 389,17 zł. Trzeba jednak pamiętać, że Robert M. działał w okresie 12.09.2002 r. do 23.12.2003 r. (w uzasadnieniu a/o prokurator podał, że Robert M. „pod koniec 2003 r. z racji nieporozumień na tle finansowym zrezygnował z dalszej współpracy z Mirosławem B. i Andrzejem J. oraz z działalności handlowej w sektorze paliwowym”, k-6456), podczas gdy Andrzej J. od 12.09.2002 r. do 13.10.2005 r. W uzasadnieniu aktu oskarżenia prokurator nie wyjaśnił właściwie poza przytoczonym wyżej sformułowaniem dlaczego i na jakiej podstawie przyjął, że Robert M. uzyskał korzyść majątkową w takiej a nie innej wysokości.

d. Aktem oskarżenia w niniejszej sprawie objęty został także Andrzej J. W opisie czynu zabronionego [prania pieniędzy, poświadczania nieprawdy w dokumentach i ich używania – M.M.] zarzucono mu, co do korzyści majątkowej, którą uzyskał, że [...] zostały wypłacone z tych rachunków przez wyżej wymienione osoby w gotówce i przekazane organizatorom procederu [Mirosławowi B., Robertowi M. i Andrzejowi J. – M.M.], przez co osiągnęli z tego tytułu korzyść majątkową w kwocie 5 995 722 PLN [...]. Postępowanie sądowe wobec Andrzeja J. toczyło się łącznie z postępowaniem przeciwko Robertowi M. i innym, jednak zostało wyłączone do odrębnego postępowania, wskutek cofnięcia przez oskarżonego wniosku o wydanie wyroku w trybie art. 335 k.p.k. (k-6632). Niemniej

jednak trzeba zauważyć, iż Andrzejowi J. przypisano uzyskanie korzyści majątkowej w wysokości 5 995 722 zł, Robertowi M. przypisano uzyskanie korzyści majątkowej w wysokości 3 742 608 zł, podczas gdy jak wynika z wyjaśnień Roberta M. podział korzyści majątkowej był równy, a z akt sprawy nie wynika nigdzie, aby był nierówny.

e. Mirosław B. – trzeci z kierujących procederem zmarł 26 listopada 2005 r. (k-3262, k-6457) i nie był nawet przesłuchany w tej sprawie, bowiem śledztwo wszczęto w dniu 4 listopada 2005 r. (k-292-293). Wydaje się iż w tej sytuacji naturalnym byłoby, aby prokurator prowadzący postępowanie podjął działania celem ustalenia, do kogo trafiły korzyści majątkowe uzyskane przez Mirosława B. Takim działaniem prokuratora stoi na przeszkodzie treść art. 52 k.k., który brzmi: *w wypadku skazania za przestępstwo przynoszące korzyść majątkową osobie fizycznej, prawnej lub jednostce organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej, a popełnione przez sprawcę działającego w jej imieniu lub interesie, sąd zobowiązuje podmiot, który uzyskał korzyść majątkową, do jej zwrotu w całości lub w części na rzecz Skarbu Państwa; nie dotyczy to korzyści majątkowej podlegającej zwrotowi innemu podmiotowi*. Przesłankami zastosowania środka z art. 52 k.k. są:

- „– skazanie za przestępstwo, które przyniosło korzyść materialną osobie fizycznej, prawnej lub jednostce organizacyjnej niemającej osobowości prawnej;
- działanie przez sprawcę w imieniu lub interesie wskazanych podmiotów;
- wniosek prokuratora o orzeczenie zwrotu korzyści (art. 416 § 1 k.p.k.)”⁷¹⁰.

De lege ferenda, należałoby dokonać zmiany przepisu, ażeby w sytuacji w której nie można wydać wyroku skazującego z przyczyn obiektywnych, korzyść majątkowa która zapewne przypadła osobom najbliższym, mogła być skutecznie odebrana⁷¹¹.

Mimo braku możliwości sięgnięcia do uzyskanej korzyści majątkowej przez art. 52 k.k., prokurator powinien prowadzić odrębne postępowanie w sprawie o paserstwo (umyślne bądź nieumyślne). Wszak pieniądze, które uzyskał Mirosław B. są rzeczą uzyskaną za pomocą czynu zabronionego i ich status powinien zostać ustalony (tj. czy zostały przekazane, zużyte).

⁷¹⁰ N. Kłaczyńska, *Kodeks...*, *op. cit.*, wyd. II, s. 370.

⁷¹¹ Należy odnotować, iż od 1 stycznia 2012 r. obowiązuje art. 291 § 4 k.p.k. o treści: „zabezpieczenie wykonania orzeczenia zwrotu korzyści majątkowej może z urzędu nastąpić na mieniu podmiotu wymienionego w art. 52 Kodeksu karnego”. Art. 291 § 4 został dodany przez art. 5 pkt 2 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 240, poz. 1431). W uzasadnieniu projektu (druk sejmowy 3961) wskazano, iż „projektowany przepis art. 291 § 4 K.p.k. umożliwiając sądowi lub prokuratorowi zabezpieczenie wykonania orzeczenia o zwrocie korzyści majątkowych, na mieniu podmiotu, który uzyskał korzyść majątkową z przestępstwa popełnionego przez oskarżonego, działającego w jego imieniu lub interesie, wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę prawną”. Z kolei w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 10 grudnia 2013 r. proponuje się wykreślenie art. 52 k.k. Jak wynika z uzasadnienia do wskazanego projektu – Propozycja uchylenia art. 52 uzasadniona jest wprowadzeniem ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. z 2012 r., poz. 768). Powoduje to w konsekwencji konieczność uchylenia bądź modyfikacji wszystkich przepisów proceduralnych dotyczących instytucji z art. 52 k.k.

Trzeba pamiętać, iż prokurator może również wytoczyć pozew o bezpodstawne wzbogacenie ale w sytuacji gdy uzyskane pieniądze pochodziły z czynów zabronionych, należało prowadzić postępowanie karne w sprawie o paserstwo.

4. Wartość uszczuplenia majątkowego (niezapłaconego podatku akcyzowego) została wyliczona przez biegłych w wielkości minimalnej. Wg opinii *„biegłi w analizie zakupów i sprzedaży stwierdzają, że istnieje niekompletność dokumentacji księgowej lub nierzetelność. Do wyliczenia akcyzy na paliwa przyjęli wartość najmniejszej tj. takiej, które odzwierciedlają zakup paliwa u wymienionych w postanowieniu kontrahentów i nie przekraczają wielkości sprzedaży[...]”, „[...] podobnie uczyniono z przyjęciem ilości benzyny do wyliczenia podatku akcyzowego. W tym przypadku istnieją znaczne rozbieżności [...]”* (k-6039).

Firmy Piotr C. (w latach 2002-2003) zakupiły od firm Adama D., Zdzisława D., Leszka G. i innych łącznie 3.540.489,37 litra oleju napędowego, a sprzedały 2.904.837 litra oleju napędowego (różnica 635.652,37 litra oleju napędowego). Odnośnie benzyny firmy Piotra C. zakupiły 2.464.135 litra, a sprzedały 1.862.028 litra (różnica 602.107 litra). Różnica łącznie w zakupie i sprzedaży oleju napędowego i benzyny wynosi zatem **1.237.759,37 litra**. Wartość nieuiszczonej akcyzy była wyliczona od wartości sprzedanej ilości paliwa, jednakże przy takiej skali rozbieżności te okoliczności winny być wyjaśnione.

Sytuacja wydaje się niezrozumiała z punktu widzenia wyliczeń akcyzy co do firmy Rafała P. bowiem tutaj wielkość sprzedaży oleju napędowego przekracza ilość zakupionego oleju napędowego. A zatem wg wyliczeń biegłych firma sprzedała więcej, niż kupiła (zakup: 831.238 litra, sprzedaż: 1.101.008 litra, różnica – 269.770 litra).

Wskazane okoliczności (wielkość sprzedanego przez Piotra C. oleju napędowego i benzyny, dokonanie sprzedaży większej ilości paliwa niż się zakupiło w firmie Rafała P.) winny być dodatkowo ustalone w postępowaniu przygotowawczym, bowiem mogło to rzutować na wielkość uszczuplenia podatkowego akcyzy, która była korzyścią kierujących procederem, nadto jak wskazuje art. 2 § 2 k.p.k. podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne.

5. Z prowadzonego postępowania nie wyłączono do odrębnego, ani też nie postawiono zarzutu Piotrowi C. i Adamowi D. w związku z wystawianiem faktur dokumentujących wykonanie usług przez tego ostatniego na rzecz Piotra C., w celu uchylania się od płacenia podatku dochodowego. W swoich wyjaśnieniach Piotr C. podał, że *„[...] jako prokurent Spółki z o.o. V. wypłaciłem pieniądze należące do tej spółki w kwocie około 200 000 PLN i przekazałem je ludziom przystanym przez B. Chciałem mieć wreszcie spokój. Ponieważ przekazane im pieniądze należały do Spółki i brakowało ich w kasie musiałem formalnie pokryć ich brak od strony księgowej. Zwróciłem się wówczas z prośbą do Adama D. aby wystawił faktury obciążające spółkę z o.o. V. różnymi usługami. D. zrobił to zgodnie z moją sugestią. Nie było to po raz pierwszy, zdarzało się bowiem czasem, że na moją prośbę [nazwa firmy Adama D.] obciążał bądź P. Piotr C. bądź Spółkę V. fakturami opiewającymi na fikcyjne usługi. Działo się to wówczas kiedy na przykład moje firmy miały rozliczyć się z po-*

datku. Wówczas to takie faktury z usługami pozwalały podnieść wysokość kosztów funkcjonowania i umożliwiały uchylenie się podatku” (k-3643-3644).

6. W niniejszej sprawie ukazany został także mechanizm formalnego przenoszenia majątku na osoby trzecie, wobec których nie było w dalszej mierze prowadzone postępowanie o zwrot korzyści w trybie art. 52 k.k.

W złożonych wyjaśnieniach Piotr C. podał, że *„odnosząc się do sprawy Spółki z o.o. V. to jak już mówiłem podmiot ten założyłem na polecenie M., B. i Andrzeja. Początkowo byłem jedynym udziałowcem tej Spółki. Kiedy jednak zacząłem mieć problemy finansowe i nastąpiło wspomniane wcześniej zajęcie pieniędzy na koncie P. Piotr C. to dostałem od nich polecenia aby sprzedać komuś zaufanemu te udziały. Chodziło o to aby uniemożliwić potencjalnie ich zajęcie przez komornika. Udziały w Spółce formalnie sprzedałem na swoją mamę Marię C. Ja w sprawę ją nie wtajemniczałem a jedynie zawiozłem ją do notariusza gdzie podpisała akt notarialny nabycia udziałów. Mimo sprzedaży udziałów pozostałem przez jakiś czas prezesem zarządu. W pewnym momencie Spółka z o.o. na polecenie M., B. i A. wystąpiła o wydanie koncesji na handel paliwami. Dowiedzieliśmy się, że prezes zarządu takiej spółki która stara się o koncesję nie może być osobą karaną. Byłem wówczas karany sądownie za niezapłacenie składek ZUS w roku 1996 w firmie, w której byłem udziałowcem o nazwie G. Mając to na względzie podjęliśmy decyzję o uczynieniu prezesem zarządu spółki z o.o. V. mojej żony Wiesławy a ja zostałem prokurentem. Żona nie była wtajemniczona w szczegóły działalności tej spółki. Jako prokurent a wcześniej prezes zarządu miałem praktycznie nieograniczone prawo dotyczące kierowania spółki jej finansami” (k-3663).* W innym miejscu Piotr C. wyjaśnił również *„wracając do tematu dotyczącego sprzedaży mężczyznom z K. udziałów w Spółce z o.o. V. to chciałbym dodać, że mężczyzna będący formalnym nabywcą tych udziałów był w wieku 25-30 lat o pociągłej twarzy [...] Z zachowania mężczyzn odniosłem wrażenie że nabywca akcji będzie tak naprawdę marionetką tych ludzi z K.” (k-3657).* W tej sprawie należałoby także przeanalizować odpowiedzialność spółki z o.o., której prezes Piotr C. został skazany prawomocnym wyrokiem [por. art. 3 pkt 1, art. 4, art. 16 ust. 1 pkt 1 lit. a, ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. z 2012 r., poz. 768, z późn. zm.)].

7. Opinia biegłego w zakresie paliw płynnych wskazuje również, że możliwość nabywania komponentów paliwowych i sprzedaży jako paliwo pełnowartościowe umożliwiły działania Rafinerii w T. Biegły wskazał, że *„stopniowe zaostrzanie wymagań dotyczących zawartości siarki w oleju napędowym z dopuszczalnej wartości 0,2 % (m/m) to jest 2000 mg/kg obowiązującej dla Rafinerii T., na podstawie indywidualnej zgody do końca 2002 r., poprzez – 350 mg/kg od początku 2003 r. do 50 mg/kg od początku 2005 r. postawiło producenta w bardzo trudnym położeniu. Chcąc utrzymać możliwość wykorzystania komponentów, z których komponowano poprzednio olej napędowy, poszukiwano nowych produktów lub starano się ożywić sprzedaż wcześniej produkowanych. Starania te można uznać za naturalne. W praktyce jednak przy „ożywianiu” starych produktów jak oleje FL i Flonaft oraz wprowadzaniu nowej wersji*

oleju N15 podjęto z końcem 2002 r. starania takiego ich zaklasyfikowania by uniknąć płacenia podatku akcyzowego. Wiązało się to najprawdopodobniej z wejściem w życie od 1 stycznia 2003 r. rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 17 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podatku akcyzowego, które między innymi wprowadziło klasyfikację produktów opartą o PKWiU. Być może wiązało się to także ze stopniowym wycofywaniem się z produkcji NKON, który z przyczyny samej nazwy trudno było klasyfikować inaczej niż jako produkt przeróbki ropy naftowej. Przyjęte przez Rafinerie T. działania zmierzające do nadania olejom technologicznym grupowania z działu 24 „Chemikalia, wyroby chemiczne i włókna sztuczne” i uzyskania dla tej klasyfikacji akceptacji Wojewódzkiego Urzędu Celnego w Krakowie oparte zostały na fałszywych przesłankach dotyczących nadania nadmiernego znaczenia wprowadzonym do tych olejów depresatorom i uzależnieniu tylko od nich obecności możliwości przewidzianego zastosowania produktu. Można mieć pewność, że pracownicy rafinerii mieli pełną świadomość rzeczywistego wpływu tych dodatków na własności produktów. Wydaje się, że w próbkach takiej klasyfikacji naruszona zostały zasady metodyczne PKWiU twierdzące, że „Szczególnie niedopuszczalne jest kierowanie się korzyściami materialnymi, względnie innymi przywilejami wynikającymi z takiego lub innego zaklasyfikowania produktu” (k-5440-5441).

W części podsumowującej biegły podał, że „reasumując można przypuszczać, że wprowadzając i rozwijając sprzedaż produktów w postaci olejów Flonaft, FL, N15, Metalchron, Naftochron oraz preparatów opartych na benzynie ługowanej takich jak Antyutleniający preparat do benzyn motorowych oraz Antykor wprowadzono na rynek, bez naliczenia odpowiedniego podatku akcyzowego, szereg preparatów wykorzystywanych przez odbiorców jako paliwa silnikowe lub ich komponenty. Znając właściwości ww. preparatów i szacunkowe możliwości ich wykorzystania zgodnego z deklarowanym przeznaczeniem oraz wielkość rzeczywistej sprzedaży można z dużym prawdopodobieństwem przypuszczać, że co najmniej część pracowników rafinerii miała pełną świadomość, do czego rzeczywiście są one wykorzystywane. Przypuszczenia te potwierdzają wyjaśnienia Tomasza R. (Protokół z przesłuchania z dnia 16.03.06) oraz przynajmniej w części Pawła K. (Protokół z przesłuchania z 15.03.06). Dostawy z rafinerii preparatów przewidzianych normalnie do różnych celów technologicznych pozwalały na rozwijanie nielegalnej produkcji i sprzedaży paliw, które w znacznej mierze nie spełniały obowiązujących w danym czasie wymagań. Użytkowanie takich paliw pogarsza ekologiczne aspekty ich stosowania a w przypadku nowszych konstrukcji pojazdów może się przyczynić do zwiększenia ich awaryjności” (k-5444-5445).

W wyjaśnieniach Robert M. podał, że „komponent FL, który sprzedawaliśmy miał tak dobre parametry, że nie wymagał mieszania z lepszym paliwem. Nic mi nie wiadomo na ten temat, aby odbiorcy towaru sprzedawanego przez firmy Piotra C. zdawali sobie sprawę, iż nabywają komponent a nie ON. Przypominam sobie nawet, że czasami zlecali oni badanie próbek dostarczonego towaru i wtedy okazywało się, że komponent spełnia wszystkie normy wymagane dla oleju napędowego” (k-3991).

8. W niniejszej sprawie na majątku Piotra C. dokonano zabezpieczenia majątkowego przez zajęcie ruchomości (samochód ciężarowy – wartość 6 tys. zł) oraz obciążenie hipoteką przymusową kaucyjną w kwocie 500 tys. PLN zabudowanej nieruchomości położonej w B. stanowiącej własność Piotra C. (k-3649, 3930). W myśl art. 294 § 1 k.p.k. zabezpieczenie upada, gdy nie zostaną prawomocnie orzeczone: grzywna, przepadek, nawiązka, świadczenie pieniężne lub nie zostanie nałożony obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę ani nie zostaną zasądzone roszczenia o naprawienie szkody, a powództwo o te roszczenia nie zostanie wytoczone przed upływem 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia. Wyrok skazujący w którym orzeczono wobec Piotra C. grzywnę i środek karny przepadek uprawomocnił się 29.11.2007 r. Jak wynika z informacji przekazanych przez SR w T. w piśmie z dnia 31.07.2012 r. do dnia sporządzenia pisma Piotr C. nie wykonał ciężącego na nim obowiązku uiszczenia równowartości korzyści majątkowej, uzyskanej z popełnienia przestępstwa.

9. W niniejszej sprawie czas popełnienia przestępstwa Piotra C. nie został określony prawidłowo, albowiem pewne czynności, które wchodzą w zakres czynności sprawczej prania pieniędzy były przez niego wykonywane również w okresie, którego nie obejmuje akt oskarżenia i wyrok. Przyjęto, iż Piotr C. działał w okresie 12.09.2003 do 03.09.2003 r. w formie czynu ciągłego (art. 12 k.k.) wystawiając dokumenty bankowe skutkujące przelaniem środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynów zabronionych. Jak wyjaśnił sam oskarżony *„faktycznie pieniądze przelewałem na konto G. [nazwa firmy Adama D.] jeszcze długo po zakończeniu wystawiania faktur przez Adama D. Wynikało to z faktu, że faktur sprzedaży paliwa przez G. [nazwa firmy Adama D.] do V. [nazwa firmy Piotra C.] było więcej niż moich przelewów V. [nazwa firmy Piotra C.] na G. [nazwa firmy Adama D.] w konsekwencji więc, w celu zrównoważenia ilości pieniędzy z faktur z ilością pieniędzy które formalnie były przelewane na konto G. [nazwa firmy Adama D.], jeszcze długo w roku 2004 wpłacałem pieniądze jako Sp. z o.o. V. na konto G. Było tak jak opisałem poprzednio, pieniądze te wpłacałem w drodze przelewu na konto G. i odbierałem fizycznie od Adama D.”* (k-3658).

10. Oskarżony Robert M. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 10 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (100 st. dz. x 100 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę łączną grzywny (150 st. dz. x 100 zł). Wobec ww. sąd orzekł również przepadek korzyści uzyskanych z przestępstwa prania pieniędzy w wysokości 3.724.608 zł.

Oskarżony Piotr C. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (40 st. dz. x 80 zł). Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę łączną grzywny (40 st. dz. x 100 zł). Wobec ww. sąd orzekł również przepadek korzyści uzyskanych z przestępstwa prania pieniędzy w wysokości 3.307.389 zł.

Oskarżony Adam Dz. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę (30 st. dz. x 100 zł). Oskarżonemu sąd

wymierzył karę łączną 1 roku i 7 miesięcy pozbawienia wolności. Wobec ww. sąd orzekł również przepadek korzyści uzyskanych z przestępstwa prania pieniędzy w wysokości 5.762.522 zł.

11. Skazany Robert M. orzeczoną karę 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności, odbywał od dnia 20.05.2009 r. do dnia 26.07.2011 r. Kara pozbawienia wolności wymierzona skazanemu Adamowi Dz. w rozmiarze 1 roku i 7 miesięcy nie została wykonana z uwagi na fakt, iż prawomocnym postanowieniem SR w T. z dnia 24.04.2012 r. warunkowo zawieszono wykonanie powyższej kary, na okres próby wynoszący 3 lata.

Odnosnie wykonania przepadku orzeczonego względem Piotra C. ustalono, że odpis prawomocnego wyroku został przesłany na podstawie art. 187 k.k.w. US w B. w dniu 23 stycznia 2008 r. w celu wykonania środka karnego przepadku. W piśmie przewodnim z dnia 23 stycznia 2008 r. SR w T. nie poinformował US w B. o dokonanym zabezpieczeniu na mieniu skazanego, jednak – jak informuje Sąd – w ramach prowadzonego postępowania egzekucyjnego US w B. dysponował informacją o nieruchomości stanowiącej własność skazanego Piotra C. oraz o tym, że nieruchomość ta jest przedmiotem zajęcia w ramach kilku postępowań egzekucyjnych, o czym świadczy choćby to, że w uzasadnieniu postanowienia z dnia 5 marca 2012 r. (sygn. EA/72402-7/12) o umorzeniu postępowania egzekucyjnego (między innymi również w sprawie wykonania przepadku z pkt 7 wyroku SR w T. z dnia 21 listopada 2007r.) Naczelnik US w B. wskazał, że nieruchomość została sprzedana w drodze licytacji przez komornika sądowego. Jednocześnie z akt postępowania egzekucyjnego prowadzonego pod sygn. KM 168/04 przez Komornika Sądowego przy SR w B. wynika, że US w B. informował komornika sądowego (pismem z dnia 8 maja 2006 r. i z dnia 12 grudnia 2007 r.) o zaległościach podatkowych skazanego oraz o fakcie wpisania na wniosek Naczelnika US w B. hipoteki przymusowej na nieruchomości wpisanej do KW Nr [...] prowadzonej przez SR w B.

W uzasadnieniu postanowienia SR w Bochni z dnia 14 stycznia 2009 r. w przedmiocie podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości (sygn. akt I Co 399/05), wskazano, że wierzytelności zabezpieczone hipotekami przymusowymi wpisanymi na wniosek Skarbu Państwa – PO w T. i Naczelnika US w B. nie korzystały z pierwszeństwa zaspokojenia z uwagi na to, że zostały wpisane po wszczęciu egzekucji z nieruchomości.

Odnosząc się natomiast do kwestii zabezpieczonego samochodu ciężarowego (wartość 6 tys. zł) Sąd wskazał, że Naczelnik US w B. uzyskał informację ze Starostwa Powiatowego w T., iż skazany nie figuruje w ewidencji właścicieli pojazdów (pismo ze Starostwa Powiatowego w T. z dnia 19 grudnia 2011r.). Z informacji natomiast uzyskanej ze Starostwa Powiatowego w B. wynika, że ww. samochód został wyrejestrowany w związku z otrzymanym w dniu 2.02.2009 r. zaświadczeniem o demontażu pojazdu (zezłomowanie).

10) Sprawa II K 31/07 SR w W. (sprawa związana II K 415/06 SR w W.)

A/o i wyrok (ta sama treść) wobec Andrzeja I., Moniki I.:

„w okresie od 29 czerwca 2001 r. do 30 września 2001 r. w W. i S. woj. [...], działając wspólnie i w porozumieniu oraz z Martą I. i Janem P., w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wykorzystując działalność gospodarczą prowadzoną w ramach firm: „Gospodarstwo Rolne Monika I., S., ul. K. 21”, „Gospodarstwo Rolne Andrzej I., K. G. 35”, Firma Handlowa „M.” i „Usługi Budowlane Jan P., J. 250”, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podjęli czynności związane z udaremieniem, bądź znacznym utrudnieniem stwierdzenia przestępnego pochodzenia pieniędzy w znacznej, bo wynoszącej 551.000,00 zł kwocie, wyłudzonych na podstawie umowy kredytowej Nr [...] zawartej w dniu 27 czerwca 2001 r. pomiędzy Moniką I. a Bankiem [nazwa banku] Oddział w W. w ten sposób, że wykorzystując działalność założonej przez Jana P. przy pomocy udzielonej mu przez Andrzeja I. firmy pod nazwą „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” oraz założony przez Jana P. przy pomocy udzielonej mu przez Andrzeja I. rachunek dla wyżej wymienionej firmy o nr [...] w Banku [nazwa banku] w B. Oddział w S., do którego Andrzej I. został ustanowiony pełnomocnikiem jako osoba uprawniona do reprezentowania firmy „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” i do dysponowania środkami finansowymi na tym rachunku, Monika I. przyjęła dostarczone jej przez Andrzeja I., a stwierdzające nieprawdę rachunki z dnia 11 czerwca 2001 r. o numerach 1, 2 i 3 dokumentujące rzekome wykonanie przez firmę „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” na rzecz firmy „Gospodarstwo Rolne Monika I., [adres]” robót budowlanych, którymi to rachunkami udokumentowała posiadanie wymaganego wkładu własnego i uzyskała w Banku [nazwa banku] S.A. Oddział w W. kredyt inwestycyjny w wysokości 551.000,00 zł oraz przyjęła dostarczone jej przez Andrzeja I., a stwierdzające nieprawdę rachunki: Nr [...] pro forma z czerwca 2001 r. na kwotę 132.642,00 zł, Nr [...] z dnia 29 czerwca 2001 r. na kwotę 165.527,00 zł, Nr [...] z dnia 11 lipca 2001 r. na kwotę 52.294,28 zł, Nr [...] z dnia 14 lipca 2001 r. na kwotę 199.641,00 zł, w którym ujęto kwotę 132.643,50 zł z rachunku pro forma Nr [...] z czerwca 2001 r. i Nr [...] z dnia 25 września 2001 r. na kwotę 53.000,00 zł, dokumentujące rzekome wykonanie przez firmę „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” na rzecz firmy „Gospodarstwo Rolne Monika I., [adres]” robót budowlanych oraz sprzedaż materiałów i urządzeń, którymi to rachunkami i fakturami udokumentowała i rozliczyła pobrany z Banku [nazwa banku] S.A. Oddział w W. w okresie od 27 czerwca 2001 r. do 30 września 2001 r. kredyt w wysokości 551.000,00 zł, a środki z tego kredytu na podstawie wystawionych przez firmę „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” rachunków poleciła przelać na rachunek tej firmy w Banku [nazwa banku] w B. Oddział w S., skąd następnie na podstawie sporządzonych w całości przez Andrzeja I. lub w porozumieniu z Janem P. poleceń przelewu środki finansowe w łącznej kwocie 345.000,00 zł z rachunku firmy „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” zostały przebrane na rachunki wskazanych niżej osób, a to:

- w dniu 3 lipca 2001 r. na podstawie wypełnionego i podpisanego przez siebie polecenia Andrzej I. przelał na rzecz Moniki I. kwotę 60.000,00 zł, należną rzekomo z tytułu płatności przez firmę „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” na rzecz firmy „Gospodarstwo Rolne Monika I., [adres]” za fakturę Nr [...] z dnia 27 grudnia 2000 r.,
- w dniu 3 lipca 2001 r. Jan P. na podstawie wypełnionego przez Andrzeja I. i podpisanego przez siebie polecenia przelał na rzecz Andrzeja I. kwotę 185.000,00 zł, należną rzekomo z tytułu płatności przez firmę „Usługi Budowlane Jan P., J. 250” na rzecz firmy „Gospodarstwo Rolne Andrzej I., [adres]” za faktury Nr [...] z 2000 r.,
- w dniu 3 lipca 2001 r. Jan P. na podstawie wypełnionego przez Andrzeja I. i podpisanego przez siebie polecenia przelał na rzecz Andrzeja I. kwotę 50.000,00 zł, należną rzekomo

z tytułu płatności przez firmę „Usługi Budowlane Jan P, J. 250” na rzecz firmy „Gospodarstwo Rolne Andrzej I., [adres]” za fakturę Nr [...] z dnia 12 grudnia 2000 r.,

- *w dniu 13 lipca 2001 r. Jan P. na podstawie wypełnionego przez Andrzeja I. i podpisanego przez siebie polecenia przełał na rzecz Marty I. kwotę 10.000,00 zł, należną rzekomo z tytułu sprzedaży przez Firmę Handlową „M.” na rzecz firmy „Usługi Budowlane Jan P, J. 250” silosu,*
- *w dniu 13 lipca 2001 r. Jan P. na podstawie wypełnionego przez Andrzeja I. i podpisanego przez siebie polecenia przełał na rzecz Andrzeja I. kwotę 40.000,00 zł należną rzekomo z tytułu sprzedaży przez firmę „Gospodarstwo Rolne Andrzej I., [adres]” na rzecz firmy „Usługi Budowlane Jan P, J. 250” materiału zużytego na modernizację kurników stanowiących własność Moniki I. na fermie w S., przez co znacznie utrudnili stwierdzenie przestępnego pochodzenia wyłudzonych na szkodę Banku [nazwa banku] S.A. Oddział w W. środków finansowych, możliwości ich wykrycia i zajęcia na poczet zobowiązań ciężących na Monice I. z tytułu zawartej umowy kredytowej,*

tj. o przestępstwo z art. 299 § 5 k.k. i art. 299 § 6 k.k. w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.”

1. Oskarżonemu Andrzejowi I. zarzucono VI odrębnych czynów (skazany za VI czyny: I – art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., II – art. 299 § 5 k.k. i art. 299 § 6 k.k. w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., III – art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., IV – art. 270 § 1 k.k. i art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., V – art. 270 § 1 k.k. i art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., VI – art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.). Oskarżonej Monice I. zarzucono III odrębne czyny (skazana za III czyny: I – art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., II – art. 299 § 5 k.k. i art. 299 § 6 k.k. w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., III – art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.).

2. Sąd przyjął wobec Andrzeja I. oraz Moniki I. kwalifikację prawną z art. 299 § 5 k.k. i art. 299 § 6 k.k. w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Warunkiem sięgnięcia po art. 299 § 6 k.k. jest rzeczywiste osiągnięcie znacznej korzyści majątkowej. Nie ulega wątpliwości, iż korzyścią uzyskaną przez ww. była kwota wyłudzonego kredytu tj. 551.000 zł (k-3658), ale także korzyścią którą uzyskali ww. oskarżeni była kwota dopłaty do kredytu preferencyjnego, którą uiszczala Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, wynosząca na dzień 30 czerwca 2003 r. – 120.094,52 zł (k-2295, 3659). Trzeba jednak wskazać, iż o zwrot dopłaty do kredytu preferencyjnego do Banku zwróciła się ARiMR wskazując, że bank nie dotrzymał umowy pomiędzy nimi, albowiem powinien wypowiedzieć umowę kredytu preferencyjnego jeżeli jego warunki nie były dotrzymywane przez kredytobiorcę (k-2295-2297). Stosownie do dyspozycji art. 299 § 7 k.k. „*w razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej*

*równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi". Przepadku nie orzeka się jeżeli korzyść podlega zwrotowi pokrzywdzonemu. W niniejszej sprawie pokrzywdzony bank wystąpił o naprawienie szkody (k-3796-3797). Sąd orzekający w I instancji, jak i sąd II instancji, który w tym zakresie utrzymał orzeczenie sądu I instancji, słusznie przyjął, że „zgodnie z przepisem art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. *nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie orzeka się, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono. Sprawa z powództwa Banku [nazwa banku] przeciwko Monice I. o zapłatę kwoty z kredytu toczy się obecnie w Sądzie Okręgowym w K. pod sygn. [...]. W tym miejscu warto powołać wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2006 roku, sygn. IV KK 328/06, OSNKW 2007/2/14, iż zakaz wynikający z art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. odnosi się do każdego określonego w ustawie przypadku orzekania karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody. Nie ma zatem wątpliwości, iż powołany przepis stosuje się także wówczas, gdy w świetle przepisów postępowania karnego orzeczenie środka karnego jest obligatoryjne. Mając na uwadze powyższe rozważania stwierdzić należy, że skoro [...] postępowanie cywilne o roszczenie Banku [nazwa banku] jest w toku, Sąd zgodnie z powołanym przepisem nie mógł ponownie orzec obowiązku naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonych”.**

3. Postępowanie było prowadzone w normalnym trybie, nie było wniosku w 335 § 1 k.p.k., albowiem oskarżeni od początku i konsekwentnie utrzymywali, iż są niewinni.

4. Przestępstwo zarzucane oskarżonym polegało na podjęciu czynności związanych z udaremnieniem, bądź znacznym utrudnieniem stwierdzenia przestępnego pochodzenia pieniędzy w znacznej, bo wynoszącej 551.000,00 zł kwocie, wyłudzonych na podstawie umowy kredytowej w ten sposób że wykorzystując działalność firmy Jana P. oraz założony dla tej firmy rachunek bankowy, Monika I. **przyjęła** dostarczone przez Andrzeja I., a stwierdzające nieprawdę rachunki numer [...] dokumentujące rzekomo wykonane na rzecz jej gospodarstwa rolnego roboty budowlane oraz sprzedaż materiałów i urządzeń, którymi to rachunkami udokumentowała i rozliczyła pobrany kredyt w wysokości 551.000,00 zł, a środki z tego kredytu poleciła **przełać** na rachunek firmowy Jana P., skąd następnie na podstawie sporządzonych poleceń przelewu zostały **przelane** w wysokości 345.000 zł na rachunki gospodarstw rolnych Moniki P., Andrzeja P. i konto osobiste Marty I. za rzekome płatności przez co znacznie utrudnili stwierdzenie przestępnego pochodzenia wyłudzonych na szkodę Banku środków finansowych, możliwości ich wykrycia i zajęcia na poczet zobowiązań ciężących na Monice I. z tytułu zawartej umowy kredytowej, tj. o przestępstwo z art. 299 § 5 k.k. i art. 299 § 6 k.k. w zw. z art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.”

W czasie popełnienia przestępstwa znaczna korzyść majątkowa była określona w myśl art. 115 § 5 k.k. jako mienie, którego wartość w chwili popełnienia czynu zabronionego przekracza dwustukrotną wysokość najniższego miesięcznego wynagrodzenia. W 2001 roku najniższe miesięczne wynagrodzenie wynosiło 760,00 zł (Dz. U. z 2000 r., Nr 121 poz.1308), a jego dwustukrotną wysokość stanowiła kwota 152.000,00 zł.

Zgodnie z opisem czynu prania pieniędzy, pewien fragment czynu zabronionego polegał na posłużeniu się dokumentującymi nieprawdę dokumentami, a część na „przepuszczeniu” przez konto Jana P. pieniędzy pochodzących z wyłudzonego kredytu. Posłużenie się dokumentującymi nieprawdę rachunkami pozwoliło rozliczyć w pełni kredyt w wysokości 551.000,00. Przez konto firmowe Jana P. natomiast „przepuszczono” kwotę **350.463,28 zł** (w dniu 29 czerwca 2001 r. z rachunku gospodarstwa rolnego Moniki I. przelano kwotę 298.169 zł tytułem zapłaty za 2 rachunki, w dniu 11 lipca 2001 r. z rachunku gospodarstwa rolnego Moniki I. przelano kwotę 52.294,28 zł jako zapłatę za jeden rachunek – k-3681) przy czym przelewy z konta firmowego Jana P. opiewały łącznie na kwotę **345.000 zł**. Zatem kwota **5.463,28 zł** musiała zostać podjęta bezpośrednio w banku lub w innym sposób, bowiem likwidacji rachunku firmowego Jana P. dokonał pełnomocnik do tego konta Andrzej I. w dniu 19 marca 2002 r. (k-3682). Zatem działania sprawcze zawarte w opisie czynu zarzucanego oskarżonym nie wskazują w jakim sposób została „wyprana” część kwoty wyłudzonego kredytu w wysokości **5.463,28 zł**.

Przelewy z konta firmowego Jana P. dokonane zostały na konta:

- gospodarstwa rolnego Andrzeja I. w wysokości – 275.000 zł,
- gospodarstwa rolnego Moniki I. w wysokości – 60.000 zł,
- osobiste Marty I. w wysokości – 10 tys. zł (k-4415-4418).

Sąd przyjął konstrukcję współsprawstwa oskarżonych (Moniki I. i Andrzeja I), co do prania pieniędzy z art. 299 § 6 k.k., a poza konstrukcją tego przestępstwa znalazła się Marta I. która również uzyskała korzyść majątkową. W art. 299 § 6 k.k. przestępstwo jest kwalifikowane przez okoliczność, iż sprawca rzeczywiście osiąga znaczną korzyść majątkową.

W świetle powyższego należy mieć uzasadnioną wątpliwość czy praniu podlegała cała kwota wyłudzonego kredytu (551.000 zł) czy też tylko kwota która została „przepuszczona” przez konto Jana P. (350.463,28 zł). Wydaje się, iż praniu podlegała tylko kwota 350.463,28 zł i taka kwota jest korzyścią majątkową z przestępstwa prania. Pozostała część środków to korzyść majątkowa uzyskana z przestępstwa wyłudzenia kredytu (przestępstwa bazowego).

5. Można mieć wątpliwość czy środki płatnicze podlegające „praniu” pochodzą bezpośrednio czy pośrednio z przestępstwa bazowego. Uruchomienie wyłudzonego kredytu nastąpiło na konto Moniki I., a dopiero z jej konta dokonano przelewu na konto Jana P. i stamtąd na konta gospodarstwa rolnego Andrzeja I., gospodarstwa rolnego Moniki I. i konto osobiste Marty I. Wydaje się, iż środki płatnicze pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego albowiem wypłata kredytu dokonywana jest zazwyczaj w formie przelewu. Zatem w momencie wpływnięcia na konto środków płatniczych pochodzących z kredytu, osoba która dokonała wyłudzenia kredytu podjęła działania aby te środki „wyprać” przelewając je dalej, w tym przypadku na konto Jana P. Nie nastąpiła zamiana środków płatniczych pochodzących z przestępstwa bazowego na korzyści związane z czynem zabronionym.

6. Można mieć również wątpliwości czy w działaniach Andrzeja I. i Moniki I. zostało wypełnione znamię „*udaremnienia lub znacznego utrudnienia stwierdzenia przestępczego pochodzenia pieniędzy z wyludzonego kredytu*”. Monika I. dokonała 2 przelewów na konto Jana P. a stamtąd dokonano 5 przelewów na konta ww. (nie wiadomo jak została wypłacona kwota 5.463,28 zł). Wszystkie transakcje były odnotowane w systemie bankowym, który jak wskazuje doktryna pozostawia „*paper trail*”, nadto prokurator nie wskazał jak działania oskarżonych to znamię wypełniały (podobnie w sprawie sygn. akt II K 58/05 SR w Ch.).

7. Czas popełnienia czynu zabronionego jest błędny. Jak wskazano w pkt 3 pranie pieniędzy polega na kilku czynnościach sprawczych. Czasem popełnienia przestępstwa jest okres od 29 czerwca 2001 r. do 30 września 2001 r.

W dniu 29 czerwca 2001 r. bank postawił do dyspozycji Moniki I. kredyt do kwoty 365.169 zł. Jako ostateczny termin rozliczenia kredytu wskazano natomiast 30 września 2001 r. (k-3674). Taki też czas popełnienia przestępstwa przyjęto w a/o i wyroku. Tymczasem czynność sprawcza zawarta w opisie przestępstwa polegająca na przyjęciu dostarczonych przez Andrzeja I., a stwierdzających nieprawdę rachunków, którymi Monika I. udokumentowała i rozliczyła pobrany kredyt, częściowo musiała nastąpić wcześniej, skoro warunkiem uruchomienia kredytu było udokumentowanie wkładu własnego w wysokości 30 %, do której to czynności Monika I. użyła rachunków od Jana P. Jak prokurator sam wskazał w uzasadnieniu a/o „*warunkiem udzielenia przez [nazwa banku] kredytu było udokumentowanie przez kredytobiorcę posiadania środków własnych w planowanym przedsięwzięciu. W tym celu Monika I. przedłożyła w [nazwa banku] w W. faktury i rachunki, a wśród nich rachunki, wystawione przez firmę [nazwa firmy]. Były to następujące rachunki: [wyliczono 3 rachunki opiewające na kwotę 207.402,50 zł wystawione przez Jana P. z datą 11 czerwca 2001 r.]* (k-3674 sygn. akt II K 415/06). Skoro zatem czynność sprawcza prania pieniędzy polega również na posłużeniu się stwierdzającymi nieprawdę dokumentami, powinna również obejmować okres kiedy nimi się posłużono, a nie jedynie okres w którym postawiono do dyspozycji Moniki I. kredyt do daty jego rozliczenia.

8. Oskarżony Andrzej I. za pranie pieniędzy został skazany na karę 1 roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności. Oskarżonemu sąd wymierzył karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Jednocześnie sąd oddał oskarżonego pod dozór kuratora. Sąd II instancji dokonał modyfikacji wyroku sądu I instancji w przedmiocie kary orzeczonej za pranie pieniędzy dodając do kary pozbawienia wolności karę grzywny (150 st. dz. x 30 zł). Jednocześnie sąd II instancji dodał do kary łącznej pozbawienia wolności karę grzywny (300 st. dz. x 30 zł), zaliczając oskarżonemu okres pozbawienia wolności na poczet kary łącznej grzywny. W pozostałym zakresie sąd II instancji wyrok sądu I instancji utrzymał w mocy.

Oskarżona Monika I. za pranie pieniędzy została skazana na karę 1 roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności. Oskarżonej sąd wymierzył karę łączną 1 roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres 5 lat tytułem próby. Jednocześnie sąd oddał oskarżoną pod dozór kuratora. Sąd II instancji dokonał modyfikacji

wyroku sądu I instancji w przedmiocie kary orzeczonej za pranie pieniędzy dodając do kary pozbawienia wolności karę grzywny (150 st. dz. x 30 zł). Jednocześnie sąd II instancji dodał do kary łącznej pozbawienia wolności karę grzywny (300 st. dz. x 30 zł), zaliczając oskarżonej okres pozbawienia wolności na poczet kary łącznej grzywny. W pozostałym zakresie sąd II instancji wyrok sądu I instancji utrzymał w mocy.

Należy wskazać, iż modyfikacja wyroku I instancji poprzez dodanie kary grzywny nie wynika z części orzeczniczej wyroku II instancji (sygn. IV Ka 137/09 SO w K.), a jedynie z jego uzasadnienia. Sąd II instancji wskazuje bowiem, że „*wyrok w zaskarżonej części zmienia w ten sposób, że:*

- I. *Orzeka oskarżonym Andrzejowi I. i Monice I. za przestępstwa: z pkt. I [...]; z pkt II wyroku kary grzywny w wymiarze po 150 (sto pięćdziesiąt) stawek dziennych ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 30 (trzydziestu) złotych, z pkt III [...].*
- II. *Zmienia pkt VI i VII wyroku w ten sposób, że orzeka oskarżonym Monice I. i Andrzejowi I. kary łączne grzywny w wymiarze po 300 (trzysta) stawek dziennych ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 30 (trzydzieści) złotych;*
- III. *Na mocy art. 63 § 1 kk zalicza oskarżonym Monice I. i Andrzejowi I. okres rzeczywistego pozbawienia wolności od dnia [...] do dnia [...] na poczet orzeczonych kar łącznych grzywien;*
- IV. *W pozostałym zakresie przedmiotowy wyrok utrzymuje w mocy i zwalnia oskarżonych od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze; [...]” (k-4488).*

Tak sformułowana sentencja nie wskazuje, że do kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej dodano karę grzywny [nawet jeżeli taki był zamiar sądu II instancji], a wskazuje na zmianę rodzaju kary i treści danego punktu orzeczenia sądu I instancji co do rodzaju i wymiaru tej kary. Jeżeli sąd II instancji chciał dodać jeszcze karę grzywny do kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej powinien wskazać, iż „zmienia pkt ... wyroku sądu I instancji poprzez dodanie do orzeczonej kary...”. Tylko z treści uzasadnienia sądu II instancji można dowiedzieć się zatem, że „sąd odwoławczy podziela argumentację skarżącego [prokuratora – który zaskarżył wyrok sądu I instancji w części dotyczącej orzekania o karze na niekorzyść oskarżonych – M.M.], iż wymierzona kara bez dodatkowej kary grzywny nie niosłaby dla oskarżonych żadnej dolegliwości. Przeto Sąd Odwoławczy wymierzył kary grzywny” (k-4511).

9. Skazany Andrzej I. w 2013 r. pozostawał pod dozorem kuratora sądowego (D 157/09). Okres próby minął w dniu 20.03.2014 r. Kara grzywny została skazanemu umorzona na mocy postanowienia SR w W. z dnia 23.04.2010 r. (sygn. akt II Ko 1563/09).

Skazana Monika I. w 2013 r. pozostawała pod dozorem kuratora sądowego (D 158/09). Okres próby minął w dniu 20.03.2014 r. Kara grzywny została jej zamieniona na zastępczą karę pozbawienia wolności i warunkowo zawieszona na okres próby 1 roku na mocy postanowienia SR w W. z dnia 20.11.2009 r. (sygn. akt II Ko 1166/09).

Rozdział IV

Regulacje międzynarodowe dotyczące prania pieniędzy

Przeciwdziałanie praniu pieniędzy nie może być prowadzone jedynie na szczeblu krajowym. Ten wydawałoby się oczywisty fakt, stanowił asumpt do tworzenia regulacji międzynarodowych i zwalczania procederu prania pieniędzy przez różne ciała międzynarodowe⁷¹². Dokumenty międzynarodowe (konwencje, dyrektywy, zalecenia) obejmują zarówno regulacje, które odnoszą się do instrumentów prawa karnego (definicja prania pieniędzy, definicja mienia, przepadek, odp. podmiotów zbiorowych), jak też do instrumentów innych dziedzin prawa, które mają przeciwdziałać praniu pieniędzy (np. wzajemna pomoc prawna, jednostki analityki finansowej, badanie klienta, raportowanie transakcji, itd.). Ze względu na zakres niniejszego opracowania, w rozdziale czwartym zostaną omówione regulacje prawne, które dotyczą tylko prania pieniędzy w kontekście prawnokarnym. Świadomie pominięte zostaną wszystkie pozostałe regulacje, chociażby miały one istotne znaczenie w całokształcie regulacji służących przeciwdziałaniu praniu pieniędzy (np. zasady wydane przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego z dnia 12 grudnia 1988 r. w sprawie przeciwdziałania wykorzystaniu systemu bankowego do prania pieniędzy czy późniejsze zasady wydane przez Komitet).

1. 40 Zaleceń FATF

Financial Action Task Force – Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy powstała jako zespół zadaniowy ekspertów z różnych dziedzin w 1989 r. Rodowód FATF sięga jednak lat osiemdziesiątych, kiedy to zaobserwowano dwa niepojawające się zjawiska, tj. rozprzestrzeniającą się na coraz więcej grup społecznych narkomanię oraz rosnącą potęgę finansową syndyków narkotykowych i zorganizowanych grup przestępczych⁷¹³. Jednocześnie zobowiązano ją [FATF – M.M.] do przygotowania do kwietnia 1990 r. szczegółowego raportu, który miał przedstawić obecną [ówczesną – M.M.] sytuację i propozycje środków w walce z procederem prania pieniędzy⁷¹⁴. W momencie opracowania zaleceń FATF, obejmowały one pięć generalnych zasad przeciwdziałania praniu pieniędzy, jedną z nich była konieczność kryminalizacji prania pieniędzy⁷¹⁵.

⁷¹² Przegląd i historię regulacji międzynarodowych dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy, zob. E.W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy z perspektywy międzynarodowej*, PiP 2002, Nr 8, s. 43-52; E.W. Pływaczewski, W. Filipkowski, *Wybrane inicjatywy międzynarodowe w zakresie przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy* (w:) A. Adamski (red.), *Przestępczość...*, op. cit., s. 359-377, J. Długosz, *Pranie pieniędzy* (w:) A. Grzelak, M. Królikowski, A. Sakowicz (red.), *Europejskie Prawo karne*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2012, s. 337-346.

⁷¹³ W. C. Gilmore, *Brudne...*, op. cit., s. 88. Autor bardzo szczegółowo opisuje genezę i strukturę i cele FATF, zalecenia FATF czy inne funkcje FATF. Zob. także, E.W. Pływaczewski, W. Filipkowski, *Standardy przeciwdziałania procederowi prania pieniędzy*, PiP 2007, Nr 10, s. 95-101.

⁷¹⁴ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 220-221.

⁷¹⁵ Por. D. Potakowski, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy. Charakterystyka nowych uregulowań międzynarodowych dotyczących przekazów pieniężnych*, Przegląd Policji 2007, Nr 1, s. 105.

Następnie „w roku 1996 Rekomendacje zostały zmienione po raz pierwszy, aby uwzględnić ewoluujące trendy i techniki prania, a także aby rozszerzyć ich zakres ponad pranie pieniędzy związane z narkobiznesem. W październiku 2001 roku FATF rozszerzył swój mandat także o zagadnienie finansowania aktów oraz organizacji terrorystycznych⁷¹⁶ [...]. Drugi raz Rekomendacje zostały zmienione w roku 2003 i w tej formie, wraz ze Specjalnymi Rekomendacjami zostały przyjęte przez ponad 180 krajów i są powszechnie uznawane za międzynarodowe standardy przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (AML/CFT)”⁷¹⁷.

Słusznie wskazywane jest w doktrynie, że „sformułowania poszczególnych zaleceń wskazują na postawienie państwom członkowskim FATF wzorców „minimalnych zachowań”⁷¹⁸.

Rekomendacje FATF od początku koncentrują się wokół regulacji obejmujących różne dziedziny prawa. Trzeba zauważyć, że „rekomendacje tworzą w pełni kompleksowy koncept w walce z procederem prania pieniędzy, tak iż nie można im zarzucić nieuwzględnienia jakiegokolwiek ze znaczących elementów przeciwdziałania”⁷¹⁹.

Obecny opis Zaleceń FATF przedstawia się następująco:

- A – Regulacje i koordynacja w zakresie AML/CFT⁷²⁰ (zalecenia 1–2),
- B – Pranie pieniędzy i Konfiskata (zalecenie 3 – przestępstwo prania pieniędzy, zalecenie 4 – środki tymczasowe i konfiskata),
- C – Finansowanie Terroryzmu oraz Finansowanie Proliferacji (zalecenia 5–8),
- D – Środki prewencyjne (zalecenia 9–23),
- E – Osoby prawne oraz podmioty nieposiadające osobowości prawnej – transparentność oraz beneficjent rzeczywisty (zalecenia 24–25),
- F – Kompetencje i odpowiedzialność właściwych organów oraz pozostałe środki instytucjonalne (zalecenia 26–35),
- G – Współpraca międzynarodowa (zalecenia 36–40)⁷²¹.

Jak już wskazano, w niniejszej pracy, analizie zostanie poddane tylko zalecenie 3 dotyczące prania pieniędzy. Trzeba wprawdzie jednak zauważyć, iż „w skład standardów FATF wchodzi Rekomendacje a także Noty Interpretacyjne do nich, wraz ze Słownikiem zawierającym definicję użytych wyrażen”⁷²².

⁷¹⁶ Kolejne rozszerzenie mandatu FATF miało miejsce w 2008 r., w taki sposób, aby objąć również zagadnienie finansowania proliferacji (rozprzestrzeniania) broni masowego rażenia.

⁷¹⁷ Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Międzynarodowe Standardy Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowania Terroryzmu oraz Proliferacji. Rekomendacje FATF*, Przetłumaczył: Radosław Obczyński, s. 3.

⁷¹⁸ M. Prengel, *Karnoprawne i prawno finansowe aspekty międzynarodowego ustawodawstwa dotyczącego przeciwdziałania praniu pieniędzy*, PUG 2001, Nr 11, s. 28.

⁷¹⁹ *Tamże*.

⁷²⁰ *Anti Money Laundering (AML)/Combating the Financing of Terrorism (CFT)*.

⁷²¹ Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *op. cit.*, s. 2.

⁷²² *Tamże*, s. 4.

FATF opracowuje również Wytyczne, Dokumenty Najlepszych Praktyk, jak i inne dokumenty aby pomóc jurysdykcjom w implementacji Standardów. Nie są one niezbędne przy ocenie zgodności ze Standardami, jednakże kraje mogą uznać je za istotne przy poszukiwaniu najlepszego sposobu implementacji Standardów

Zalecenie 3 FATF dotyczące przestępstwa prania pieniędzy brzmi następująco: „*kraje powinny penalizować pranie pieniędzy w oparciu o Konwencję Wiedeńską oraz Konwencję z Palermo. Kraje powinny łączyć przestępstwo prania pieniędzy ze wszystkimi poważnymi czynami zabronionymi, tak aby jak najszerszy zakres przestępstw był uznawany za przestępstwa źródłowe dla prania pieniędzy*”⁷²³.

Poziom zgodności polskich regulacji prawnych z zaleceniami FATF było przedmiotem ocen ewaluacyjnych dokonywanych przez Komitet Ekspertów Rady Europy ds. Oceny Środków Zapobiegania Praniu Pieniędzy w Krajach Europy Środkowej i Wschodniej (MONEYVAL), będący tzw. ciałem regionalnym FATF⁷²⁴.

Komitet MONEYVAL bada jakość systemów AML/CFT swoich członków poprzez organizacje tzw. rund ewaluacyjnych, zasadniczym elementem których są tzw. „kontrole na miejscu” (ang. „*on-site visits*”). Jak dotąd odbyły się 3 pełne rundy ewaluacyjne, a pod koniec 2010 r. rozpoczęto 4. rundę wzajemnych ewaluacji. Polska poddana została ocenie w ramach 3. rundy ewaluacji w 2006 r., raport zasadniczy opublikowano w 2007 r. Pierwszy raport postępu przyjęty w lipcu 2008 r., drugi – we wrześniu 2010 r. W 2012 r. (w dniach 27 maja – 2 czerwca) przeprowadzono wizytę „*on-site*” w ramach 4. Rundy ewaluacji MONEYVAL⁷²⁵. Raport z 4. Rundy ewaluacji MONEYVAL w Polsce został przyjęty na 41 Plenarnym Spotkaniu MONEYVAL (Strasburg, 9 - 12 kwietnia 2013 r.). Zgodnie z postępowaniami MONEYVAL, Polska będzie musieć przedłożyć uzupełniający raport co do wprowadzenia rekomendacji sprawozdania do kwietnia 2015 r.⁷²⁶.

Dokonując oceny zgodności regulacji art. 299 k.k. z Zaleceniem 3 FATF, ewaluatorzy korzystali z Not Interpretacyjnych wypracowanych przez FATF⁷²⁷.

Ewaluatorzy MONEYVAL podczas 3 i 4 rundy ewaluacji wskazywali na określone niedociągnięcia w brzmieniu przepisu art. 299 kodeksu karnego. Jako jeden

FATF. Lista obecnie dostępnych Wytycznych i Dokumentów Najlepszych Praktyk, zamieszczonych na stronie FATF, stanowi aneks do Rekomendacji, zob. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *op. cit.*, s. 5.

⁷²³ *Tamże*, s. 7.

⁷²⁴ Podczas oceny narodowych systemów AML/CFT badana jest zgodność systemów narodowych z międzynarodowymi normami w tym zakresie (m. in. Rekomendacje FATF 40 + 9), proces oceny opiera się zaś na stosownej metodologii opracowanej przez FATF. Efektem pracy ewaluatorów podczas wizyt „*on-site*” jest raport na temat jakości systemu AML/CFT danego państwa członkowskiego. Omawiany jest on na posiedzeniu plenarnym MONEYVAL, a następnie publikowany na stronie MONEYVAL. Publikacja raportu umożliwia podmiotom międzynarodowego systemu finansowego zapoznanie się z poziomem bezpieczeństwa danego rynku finansowego pod kątem ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. Rok po publikacji zasadniczego raportu w ramach danej rundy ewaluacyjnej państwo poddawane ocenie zobowiązane jest do przygotowania tzw. raportów postępu, wskazujących działania jakie podjęło ono w reakcji na zalecenia ewaluatorów zawarte w zasadniczym raporcie z ewaluacji. Pierwszy raport postępu przygotowywany jest rok po publikacji raportu zasadniczego, drugi raport postępu – trzy lata po publikacji raportu zasadniczego, http://www.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=6ebfdd05-c15f-4e55-881c-d842a11c1141&groupId=764034

⁷²⁵ *Report on Fourth Assessment Visit Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Moneyval (2013)2*, [dalej: *Report on 4th assessment visit of Poland*], s. 9, [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/PL4-MERMONEYVAL\(2013\)2_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/PL4-MERMONEYVAL(2013)2_en.pdf)

⁷²⁶ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/>

⁷²⁷ Zob. *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*, The FATF Recommendations, February 2012, s. 34-35.

z podstawowych zarzutów wskazali oni, że „art. 299 par. 1 określający przestępstwo, powiela niektóre główne fizyczne elementy określone w traktatach, ponieważ zastosowane tam sformułowania obejmują przeniesienie własności, prawdopodobnie również jej ukrycie i zamaskowanie. Brakuje jednak jasno określonego pojęcia konwersji, ze świadomością, że mienie takie pochodzi z przestępstw. Nie uwzględniono również posiadania, nabycia lub korzystania z mienia (ze świadomością w chwili jego otrzymania). Według opinii ewaluatorów, w ogólnym sformułowaniu (*„podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia”*) trudno doszukać się tych brakujących elementów”⁷²⁸.

Kolejny zarzut do brzmienia regulacji art. 299 k.k. dotyczył okoliczności, że „w definicji tego przestępstwa brakuje jasnego stwierdzenia, że pojęcie „korzyści” rozszerza się na wszelkie mienie, które bezpośrednio lub pośrednio stanowi dochody z działań przestępczych (kryterium 1.2)”⁷²⁹. W raporcie z 4 Rundy ewaluacji stwierdza się, że polskie władze powinny wyjaśnić (albo przez legislację lub przez wiążący objaśniający mechanizm), że przedmiot przestępstwa prania pieniędzy obejmuje mienie pochodzące bezpośrednio z popełnienia przestępstwa⁷³⁰.

Ewaluatorzy nie mieli zastrzeżeń do kryterium 3 uwag interpretacyjnych do rekomendacji 3 FATF, albowiem art. 299 k.k. wskazuje, iż przestępstwem źródłowym może być każdy czyn zabroniony.

Zgodnie z uwagami interpretacyjnymi FATF do zalecenia 3 (pkt 5) przestępstwa źródłowe dla prania pieniędzy należy rozszerzyć na czyny, które popełniono w innym kraju, które stanowią przestępstwo w tym kraju i które stanowiłyby przestępstwo źródłowe, gdyby doszło do niego w danym kraju. Kraje mogą postanowić, że jedynym warunkiem stanowienia przez czyn przestępstwa źródłowego jest dokonanie go w danym kraju.

⁷²⁸ Zob. *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 34. Tożsame oceny w tej mierze przedstawiono w *Raporcie z 4 Rundy ewaluacji*, zob., *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 47, 57. Ewaluatorzy po zapoznaniu się z przedstawionym projektem zmian art. 299 § 1 k.k. zauważyli, że brak elementu ukrycia w obecnej definicji prania pieniędzy budzi szczególnie niepokój, gdyż znamie ukrycia nie jest obce polskiemu orzecznictwu karnemu w art. 300 k.k.

W ocenie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego [dalej: KKPK] objęcie zakresem kryminalizacji wszelkich form prania pieniędzy (*conversion, concealment, disguise, acquisition, possession and use*), a w szczególności czynności polegającej na „przekształceniu lub transferu w celu ukrycia” zostanie zrealizowane poprzez uchwalenie nowego przepisu (art. 258a), który oparty będzie na prostszej, syntetycznej i trójelementowej konstrukcji. Zob. *Opinia KKPK przy Ministrze Sprawiedliwości* [dalej: *Opinia KKPK*], s. 3; <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/opinie-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego/>

⁷²⁹ Zob. *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 34. Podczas 4 Rundy ewaluacji wskazywano ewaluatorom, iż to zagadnienie zostało wyjaśnione w orzecznictwo powołując się na wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 lutego 2011 r. (sygn. akt II KK 159/10) i z dnia 4 października 2011 r. (sygn. akt III KK 28/11), por. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 55-57.

⁷³⁰ *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 57. W opinii KKPK wskazuje się, iż zalecenie to realizowane jest już w obowiązującym stanie prawnym, wskazując na uchwałę SN z dnia 18 grudnia 2013 r., sygn. I KZP 19/13. Proponowane przez Komisję Kodyfikacyjną ujęcie (art. 258a § 1 projektu z dnia 5 listopada 2013 r.) usuwa jednak w tym zakresie wszelkie wątpliwości, gwarantując objęcie zakresem kryminalizacji wykonywanie czynności sprawczych w odniesieniu do mienia pochodzącego bezpośrednio z popełnienia czynu zabronionego. Zob. *Opinia KKPK*, s. 4-5.

Ewaluatorzy MONEYVAL w 2006 r. stwierdzili, że „choć polskie władze uważają, że jest to możliwe, mimo to przydatne byłoby zawarcie w prawie lub wytycznych wyjaśnienia, że źródłowy charakter przestępstwa prania pieniędzy obejmuje również działania mające miejsce w innym kraju, w którym nie są uznawane za przestępstwo, ale byłyby za takie uznane, gdyby miały miejsce w Polsce”. Ewaluatorzy zostali poinformowani, że „jeżeli przestępstwo bazowe zostało popełnione przez obywatela Polski za granicą, nie ma przeszkód, aby postawić mu zarzut przestępstwa prania pieniędzy, nawet wtedy, gdy to przestępstwo bazowe nie jest uznawane za przestępstwo w kraju, w którym zostało popełnione”⁷³¹.

W raporcie z 4 rundy ewaluacji wskazano w tym zakresie ponownie, że nadal może być przydatne wyjaśnienie przez wytyczne, że źródłowy charakter przestępstwa prania pieniędzy obejmuje również działania mające miejsce w innym kraju, w którym nie są uznawane za przestępstwo, ale byłyby za takie uznane, gdyby miały miejsce w Polsce⁷³².

Jednocześnie zauważono, że istnieje tylko jeden wyrok w odniesieniu do eksterytorialnie popełnionego przestępstwa źródłowego, co budzi pewne obawy zarówno w odniesieniu do priorytetów i alokacji zasobów polskich władz w egzekwowaniu prawa w odniesieniu do takich przypadków i jako do możliwego braku skuteczności w tych niesprawdzonych procesach⁷³³.

W odniesieniu do kryterium 6 uwag interpretacyjnych do rekomendacji 3 FATF, które brzmi – „kraje mogą postanowić, że przestępstwo prania brudnych pieniędzy nie ma zastosowania do osób, które popełniły przestępstwo źródłowe, jeżeli jest to wymagane przez podstawowe zasady ich prawa krajowego” ewaluatorzy nie mieli uwag, albowiem od zmiany kodeksu karnego dokonanej w dniu 23 czerwca 2001 r. przestępstwo prania pieniędzy może popełnić także sprawca przestępstwa bazowego i w rzeczywistości często taka sytuacja ma miejsce. Projektowana zmiana w tej mierze zapewne będzie negatywnie oceniona podczas kolejnej rundy ewaluacji.

Ewaluatorzy swoje uwagi mieli natomiast do konstrukcji pomocy do prania pieniędzy. W uwagach interpretacyjnych FATF wskazuje się, że „należy określić odpowiednie przestępstwa pomocnicze dla przestępstwa prania brudnych pieniędzy w tym udział w tym czynie, współdziałanie lub spiskowanie w celu popełnienia tego czynu, usiłowania popełnienia tego czynu, pomocnictwa i nakłaniania, ułatwiania lub doradzania w zakresie popełnienia tego czynu, o ile nie jest to zabronione przez podstawowe zasady prawa krajowego” (pkt 7 lit. d uwag interpretacyjnych do Zalecenia 3).

Zarówno podczas 3 rundy ewaluacji⁷³⁴, jak i podczas 4 rundy ewaluacji akcentowano, że standardy FATF wymagają, aby kraje uznawały za niezgodne z prawem porozumienie lub związek jako przestępstwo prania pieniędzy. Porozumienie, które

⁷³¹ *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 38. Ewaluatorzy przyznali, iż wynika to także z art. 6 ust. 2 lit. a Konwencji Rady Europy z 1990 r., którą Polska jest związana. Por. *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 35.

⁷³² *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 57.

⁷³³ *Tamże*, s. 51.

⁷³⁴ *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 35.

jest ogólnie znane w systemie *common-law* nie jest karalne na podstawie polskiego prawa. Ewaluatorzy wskazują, iż art. 16 § 1 k.k. nie może mieć zastosowania, albowiem art. 16 § 2 k.k. stanowi, że przygotowanie jest karalne tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi, a art. 299 kodeksu karnego nie przewiduje przygotowania do prania pieniędzy. Ewaluatorzy podnieśli, iż zaproponowana w przedstawionym im projekcie zmiana do kodeksu karnego przewiduje ukaranie za przygotowanie do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy. Według nich przy założeniu, że porozumienie będzie objęte pojęciem przygotowania określonym w art. 16 § 1 k.k. – ta wada obejmująca porozumienie jako jedną z form przygotowania do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy zostanie usunięta⁷³⁵. Reasumując wskazano, że „związek z” (*associations with*) i „porozumienie do/zmowa” (*conspiracy to*) popełnienia przestępstwa powinny być określone jako przestępstwa chyba, że nie jest to niedozwolone na mocy fundamentalnych zasad prawa krajowego. Jednocześnie jednak ewaluatorzy nie zostali poinformowani, że takie określenie przestępstwa pomocniczego byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami prawa krajowego⁷³⁶.

Podczas 3 rundy ewaluacji, wskazywano także na problem wnioskowania na podstawie obiektywnych okoliczności. W treści raportu ewaluatorzy wskazali że „sędziowie zapewniali ewaluatorów, że z dowodów można wyciągnąć wnioski (*zasada swobodnej oceny dowodów*) w celu udowodnienia umyślności, chociaż potwierdzili, że prawo w wyraźny sposób nie daje możliwości wydedukowania elementu mentalnego z obiektywnych okoliczności faktycznych”⁷³⁷. W uwagach interpretacyjnych FATF wskazuje się, że „kraje powinny zagwarantować, że zamiar i wiedzę niezbędne do udowodnienia przestępstwa prania brudnych pieniędzy można ustalić na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych” (pkt 7 lit. a uwag interpretacyjnych do Zalecenia 3).

Z kolei w raporcie z 4 rundy ewaluacji zawarto stwierdzenie o zaniepokojeniu ewaluatorów zaprezentowaną przez jednego z prokuratorów tezę, że wśród prokuratorów wspólna/powszechna jest opinia co do trudności w udowodnieniu mentalnego elementu prania pieniędzy. W związku z powyższym oceniający byli nieco zaniepokojeni słysząc opinię, że z brakiem przyznania się będzie praktycznie niemożliwe w polskim sądzie karnym, aby udowodnić niezbędny stan umysłu w chwili popełnienia przestępstwa (*mens rea*) prania pieniędzy⁷³⁸. Podczas 3 i 4 rundy ewaluacji wskazano, iż przestępstwa zawarte w art. 299 k.k. wiążą się jedynie z działaniem umyślnym i nie mogą być popełnione przez zaniebdanie.

Ewaluatorzy w swoich zaleceniach wskazywali, że „art. 299 w sposób dorozumiany odnosi się do pojęcia świadomości, że mienie stanowi dochód z przestęp-

⁷³⁵ Por. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 52.

⁷³⁶ Por. *Tamże*, s. 57, *Raport z 3 rundy ewaluacji*, s. 38. Według KKPK nie ma podstaw do takich zmian przepisów k.k., albowiem „społeczna szkodliwość czynności przygotowawczych do omawianego przestępstwa nie jest karygodna. Ułatwienia dowodowe w tym zakresie nie tylko nie mogą stanowić wystarczającej podstawy kryminalizacji, lecz również są fikcyjne. Restrykcyjne wymogi dowodowe przy karalnym przygotowaniu są bowiem identyczne jak przy dokonaniu”. Zob. Opinia KKPK, s. 5.

⁷³⁷ *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 36.

⁷³⁸ Por. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 55-56.

stwa – wyczerpująco zdefiniowane w Konwencji Rady Europy – warto byłoby jednak w sposób formalny zamieścić je w prawodawstwie. Tym niemniej zaleca się, aby w ustawodawstwie bądź wytycznych zaznaczyć, że taką świadomość (element intencji) można wywnioskować z obiektywnych okoliczności faktycznych⁷³⁹. Wg ewaluatorów, polskie władze mogą również rozważyć, w przypadku art. 299 par. 1, alternatywę elementu świadomości na niższym poziomie⁷⁴⁰, np. podejrzenie, z odpowiednio niższymi karami, aby uwzględnić sytuacje, w których nie da się w sposób oczywisty udowodnić świadomości. Podobnie, działania prokuratorskie usprawniłoby wprowadzenie pojęcia prania pieniędzy wskutek zaniedbania⁷⁴¹.

Podczas ewaluacji badano także realizację uwagi interpretacyjnej 7b w myśl, której *kraje powinny zagwarantować, że wobec osób fizycznych skazanych za pranie brudnych pieniędzy powinny obowiązywać skuteczne, proporcjonalne i odstraszające sankcje karne*.

W raporcie z 3 rundy ewaluacji stwierdzono, że „różnica między karą za niekwalifikowaną formę przestępstwa prania pieniędzy, a karami za przestępstwa kwalifikowane z art. 299 par. 5 i 6 jest niewielka. Niemniej jednak, sankcje dla osób fizycznych i prawnych nie wydają się ogólnie zastraszające”⁷⁴². Dodatkowo ewaluatorzy nie mogli dokonać oceny skuteczności penalizacji prania pieniędzy, ze względu na brak danych.

Oceniając ten aspekt w raporcie z 4 rundy ewaluacji wskazano na mankamenty leżące po stronie władz polskich. Ocena ewaluatorów w tej mierze wydaje się być krytyczna. Ilustrują to na przykładzie wnoszenia aktów oskarżenia, które zazwyczaj dotyczą łącznie przestępstwa źródłowego i prania pieniędzy (*self-laundering*). Stwierdzili oni, że niektórzy prokuratorzy szczerze przyznali, że w rzeczywistości dodając przestępstwo prania pieniędzy do aktu oskarżenia w sprawach narkotykowych lub oszustw podatkowych rzadko dodaliby coś do wydanego wyroku, co z kolei ewaluatorów prowadzi do poważnych obaw co do odstraszającego wymiaru kar wydanych przez sąd za przestępstwo prania pieniędzy. Dane statystyczne dostarczone przez władze polskie pokazują bowiem stosunkowo krótkie okresy uwięzienia (6 miesięcy do 4 lat) ale, podczas gdy większość tych spraw dotyczyła *self-laundering* to pozostaje niejasnym, jaka część wymiaru wyroku może być rozsądnie odniesiona do wyroku skazującego za pranie pieniędzy. Ewaluatorzy zauważyli także, iż polskie sądownictwo i być może niektórzy prokuratorzy mogą mieć „niewłaściwy” obraz dobra chronionego przez pranie pieniędzy, które jest często

⁷³⁹ Na ten element definicji zwracał uwagę J. Uczkiewicz wskazując, że prawodawstwo europejskie daje tu odpowiednie instrumenty, Zob. J. Uczkiewicz, *Znaczenie walki z praniem pieniędzy dla walki z przestępczością* (Wystąpienie Pana Jacka Uczkiewicza, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Finansów, Generalnego Inspektora Informacji Finansowej na IX Dniach Prawniczych, Szczyrk, maj 2003 r.).

⁷⁴⁰ Taka sytuacja wystąpiła, np. w sprawie II AKa 75/13 prowadzonej przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu. Zob. uzasadnienie wyroku z dnia 12 czerwca 2013 r., s. 28-30.
[http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/155000000001006_II_AKa_000075_2013_Uz_2013-06-12_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/155000000001006_II_AKa_000075_2013_Uz_2013-06-12_001)

⁷⁴¹ *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 39. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 57.

⁷⁴² *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 36.

wymieniane z uchylaniem się od płacenia podatków i innymi przestępstwami podatkowymi, a nie jest postrzegane jako naruszenie integralności instytucji finansowych i pośredników, jako odrębnie chronionej wartości. Jak dodatkowo stwierdzili ewaluatorzy, dane statystyczne dotyczące spraw prania pieniędzy nie pokazują liczby różnych kategorii przestępstw źródłowych. Doprowadziło to ewaluatorów do wniosku, że władze polskie uważają informacje odnoszące się do przestępstw źródłowych za nieważne i nieprzydatne. Ponadto, oceniający zauważyli, że bez takich statystyk trudno będzie Polsce ocenić skuteczność swoich systemów zwalczania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu jako całość⁷⁴³.

Zarówno w raporcie z 3 rundy ewaluacji, jak i w raporcie z 4 rundy ewaluacji, ewaluatorzy zdiagnozowali, że „brak możliwości określenia przestępstwa podstawowego jest główną przyczyną umarzania postępowań w sprawach o pranie pieniędzy. Może to oznaczać, że prokuratorzy wymagają wysokiego stopnia szczegółowości w odniesieniu do poszczególnych przestępstw bazowych”⁷⁴⁴.

Według wyjaśnień władz polskich złożonych podczas 4 Rundy ewaluacji, niewdrożono zaleceń MONEYVAL zawartych w raporcie z 3 Rundy ewaluacji, z powodu niechęci do częstych zmian w kodeksie karnym. Ewaluatorzy wskazali, że to rozumowanie może być zrozumiałe, ale nie może być zaakceptowane jako uzasadnienie braków zmian w kodeksie karnym w odniesieniu do standardów FATF, zgłasza, że w tym czasie były przyjmowane inne zmiany do kodeksu karnego⁷⁴⁵.

2. Rada Europy

Rada Europy (ang. *Council of Europe*, fr. *Conseil de l'Europe*) jest międzynarodową organizacją rządową skupiającą prawie wszystkie państwa Europy oraz kilka państw spoza tego kontynentu. Obecnie liczy 47 członków. Jej siedzibą jest Strasburg.

⁷⁴³ Por. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 56.

⁷⁴⁴ *Raport z 3 Rundy ewaluacji*, s. 39, Por. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 57-58. W ocenie KKPK ustanowienie typu uprzywilejowanego opierającego się na obniżonym standardzie dowodowym w zakresie tzw. przestępstwa bazowego, „wymagałoby nie tylko naruszenia podstawowych zasad legislacji karnoprawnej, lecz również wyjątkowo wybujałej wyobraźni prawotwórczej dla ewentualnego zaproponowania typizacji, która odzwierciedlałaby nie tylko charakterystykę czynu sprawcy, lecz również intuicje osób wartościujących zachowanie faktyczne pod kątem sprawstwa i od tych intuicji uzależniać byt sprawstwa czynu zabronionego (uczynić je znamię czynu zabronionego). Wydaje się więc nieodzowne pozostanie przy takim ujęciu typizacji prania pieniędzy, które na organach prowadzących postępowanie karne stwarza obowiązek zidentyfikowania tzw. przestępstwa bazowego i to w sposób konkretny oraz bezsporny. Gdyby natomiast zalecenie rozumieć jako sugestię wprowadzenia odpowiednich nieumyślnych typów czynów zabronionych wskazać należałoby, że taka zmiana budziłaby wątpliwości z perspektywy zasady *ultima ratio* prawa karnego”. Zob. Opinia KKPK, s. 6-7.

⁷⁴⁵ Por. *Report on 4th assessment visit of Poland*, s. 47-48.

Do dzisiaj pod auspicjami Rady Europy zawarto blisko 200 umów międzynarodowych (tzw. Konwencji Europejskich lub układów częściowych) dotyczących zagadnień z zakresu ochrony praw człowieka spraw społecznych i gospodarczych, ochrony zdrowia, edukacji, kultury, mediów, ochrony środowiska, spraw młodzieży i sportu a wreszcie współpracy prawnej⁷⁴⁶.

a. Zalecenie Nr R(80)10 Komitetu Ministrów Rady Europy z 27 czerwca 1980 r. w sprawie przeciwdziałania transferowi i ukrywaniu funduszy pochodzących z działalności przestępczej⁷⁴⁷

Wskazane zalecenie Rady Europy było wyrazem zainteresowania Rady Europy przestępczością prania pieniędzy. Już bowiem w 1977 r. na zebraniu plenarnym Komitetu Ministrów „powołano specjalną grupę ekspertów (*European Committee on Crime Problems*), której zadaniem było zbadanie praktyk wewnątrz krajowych dotyczących prania pieniędzy, zwłaszcza z uwzględnieniem operacji w ramach tradycyjnego systemu bankowego”⁷⁴⁸. Punktem wyjścia dla opracowania zalecenia było stwierdzenie, że „proceder transferu funduszy przestępczego pochodzenia z jednego kraju do drugiego oraz proces ich prania poprzez przepuszczanie przez system ekonomiczny danego państwa jest coraz poważniejszym problemem, swego rodzaju fenomenem międzynarodowym powodującym popełnianie kolejnych przestępstw”⁷⁴⁹.

Jak podniesiono w doktrynie „zalecenie to pozostaje w pełnej zgodności z filozofią prewencji, stanowiącej istotny punkt koncepcji przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej przyjętej następnie przez (...) FATE. Istota koncepcji opiera się na założeniu, że system bankowy może być niezwykle skutecznym instrumentem prewencyjnym, a współpraca banków z policją i władzami sądowymi przyczyni się do ukrócenia działalności kryminalnej”⁷⁵⁰. Jednocześnie trzeba zauważyć, iż „zalecenie w zasadzie nie zawiera postanowień materialnokarnych, a raczej obejmuje katalog obligacyjnych środków, będących pewnego rodzaju wytyczną dla systemu bankowego poszczególnych państw. (...) W miarę upływu czasu wiele z jej postanowień straciło na swojej aktualności; doniosłą rolę odgrywały jedynie postanowienia dotyczące mechanizmów identyfikacji klienta przez banki”⁷⁵¹ zwane w literaturze przedmiotu zasadą „poznaj swojego klienta” – *know your customer*. W doktrynie zauważono, że „choć wskazane tu zalecenia obecnie uważane są za standardowe – wówczas nie znalazły zbyt wielu realizatorów”⁷⁵².

⁷⁴⁶ Informacje o Radzie Europy, zob. http://pl.wikipedia.org/wiki/Rada_Europy

⁷⁴⁷ Charakter i funkcje Zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy, zob. M. Balcerzak, *Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy jako forma pozatraktatowej działalności normatywnej i harmonizującej w dziedzinie praw człowieka* (w:) I. Głuszyńska, K. Lankowicz (red.), *Rada Europy – 60 lat na rzecz jedności europejskiej*, Bielsko-Biała 2009, s. 6-25.

⁷⁴⁸ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 212.

⁷⁴⁹ J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, *op. cit.*, s. 133.

⁷⁵⁰ B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 39-40.

⁷⁵¹ M. Prengel, *Międzynarodowe przeciwdziałanie praniu pieniędzy w sektorze finansowym*, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, s. 6-7, http://www.nbportal.pl/library/pub_auto_B_0100/KAT_B4880.PDF

⁷⁵² S. Niemierka, B. Smykła, *Przeciwdziałanie...*, *op. cit.*, s. 34.

b. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzona w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r.⁷⁵³ (tzw. konwencja Strasburska)

Polska związała się ww. Konwencją na mocy tzw. dużej ratyfikacji, tj. dokonywanej przez Prezydenta RP w oparciu o uprzednią zgodę wyrażoną w ustawie (art. 89 ust. 1 Konstytucji RP). Art. 1 ustawy z dnia 4 maja 2000 r. o ratyfikacji Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa wyrażał zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikacji Konwencji⁷⁵⁴. Zgodnie z artykułem 36 ust. 3, Konwencja weszła w życie dnia 1 września 1993 r., a w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z artykułem 36 ust. 4, dnia 1 kwietnia 2001 r.⁷⁵⁵.

Jak dostrzeżono w doktrynie, Konwencja „należy do najdłuższych i najbardziej skomplikowanych instrumentów prawa międzynarodowego, ponieważ zawiera przepisy normujące wszystkie etapy procedury prawnej – od rozpoczęcia śledztwa po wydanie wyroku i przeprowadzenie konfiskaty mienia. Tak obszerny zakres regulacji wynikał z przyjętego przez jej autorów założenia, że podstawowym środkiem, który może się przyczynić do usprawnienia walki z praniem pieniędzy jest ujednolicenie przepisów prawa krajowego państw stron konwencji”⁷⁵⁶. Niektórzy podnosili, że wskazana Konwencja jest „perłą” prawodawstwa międzynarodowego⁷⁵⁷.

W art. 1 Konwencji zdefiniowano kluczowe pojęcia umowy międzynarodowej, przyjmując, że: „dochody” oznaczają każdą korzyść ekonomiczną pochodzącą z przestępstw. Może ona stanowić każde mienie określone w Konwencji; „mienie” obejmuje mienie każdego rodzaju, zarówno materialne, jak i niematerialne, ruchome lub nieruchome, oraz dokumenty prawne lub inne stanowiące dowód tytułu do tego mienia lub prawo na tym mieniu; „narzędzia” oznaczają każdą rzecz użytą lub której zamierza się użyć w jakikolwiek sposób, w całości lub w części, do popełnienia przestępstwa lub przestępstw; „konfiskata” oznacza karę lub środek nakazany przez sąd, powodujący ostateczne pozbawienie mienia w wyniku postępowania w sprawie o przestępstwo lub przestępstwa; „przestępstwo źródłowe” oznacza każde przestępstwo, wskutek którego zostały uzyskane dochody, które mogą być przedmiotem przestępstwa określonego w artykule 6 Konwencji. Niniejsza Konwencja wyznaczała surowszy „minimalny standard” w zestawieniu z Konwencją Wiedeńską, która

⁷⁵³ Dz. U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394.

⁷⁵⁴ Dz. U. Nr 53, poz. 634. Jak wskazano w uzasadnieniu ustawy „Ratyfikacja Konwencji powinna odbyć się w trybie przewidzianym w art. 89 ust. 1 Konstytucji. Konwencja dotyczy wolności i praw obywatelskich określonych w Konstytucji oraz materii regulowanej w ustawie, w szczególności zaś odpowiedzialności karnej za przestępstwo prania pieniędzy oraz orzekania przypadku korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa”.

⁷⁵⁵ Zob. Oświadczenie rządowe z dnia 19 czerwca 2002 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzonej w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 46, poz. 395).

⁷⁵⁶ B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 40-41. Na temat ratyfikacji konwencji, zob. też W. Jasiński, *Wspólny problem międzynarodowej społeczności*, Rzeczpospolita z dnia 11 grudnia 1998 r.

⁷⁵⁷ W. C. Gilmore, *Brudne...*, *op. cit.*, s. 140.

przestępstwo prania ograniczała do katalogu przestępstw pierwotnych związanych tylko i wyłącznie z „narkoprzestępczością”⁷⁵⁸.

Art. 6 ust. 1 Konwencji wskazuje, że każda ze stron umowy podejmuje środki ustawodawcze i inne, konieczne w celu uznania za przestępstwa w jej prawie wewnętrznym następujących czynów popełnionych umyślnie:

- konwersji lub transferu mienia ze świadomością, że stanowi ono dochód, w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenia pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa źródłowego, dla umożliwienia jej uniknięcia prawnych konsekwencji swego czynu (lit. a),
- zatajenia lub ukrycia prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do takiego mienia, ze świadomością, że mienie to stanowi dochód (lit. b).

Powyższe czynności sprawcze strony Konwencji są zobowiązane penalizować bez jakichkolwiek zastrzeżeń. Inaczej jest natomiast co do czynności sprawczych określonych w art. 6 ust. 1 lit. c i d., które zostaną uznane przez strony Konwencji za przestępstwo z zastrzeżeniem zasad konstytucyjnych strony i podstawowych koncepcji jej systemu prawnego. Dotyczy to następujących czynności sprawczych:

- nabycia, posiadania lub korzystania z mienia, ze świadomością w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód (lit. c),
- udziału w popełnieniu któregośkolwiek z czynów uznanych za przestępstwo zgodnie z niniejszym artykułem, udziału w związku lub zмовie w celu jego popełnienia, pomocnictwa, podżegania, ułatwiania oraz doradzania przy jego popełnieniu (lit. d).

A. Marek zauważył, iż „zasięgiem przepisu [art. 6 ust. 1 Konwencji – M.M.] objęto zarówno czynności typowe dla paserstwa, jak i dalsze czynności określone jako „pranie” pierwszego i drugiego stopnia”⁷⁵⁹.

Stosownie do art. 6 ust. 4 Konwencji, każda Strona może oświadczyć w chwili podpisywania lub składania dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, przez oświadczenie skierowane do Sekretarza Generalnego Rady Europy, że ustęp 1 niniejszego artykułu ma zastosowanie tylko do przestępstw źródłowych lub kategorii takich przestępstw, które zostały wymienione w tym oświadczeniu.

Według M. Prengela taka możliwość jest niezrozumiała, bowiem „to praktycznie oznacza, iż takie państwo [zgłaszające zastrzeżenie w myśl art. 6 ust. 4 Konwencji – M.M.] będzie mogło według swojego uznania zmodyfikować zakres obowiązywania Konwencji co do katalogu przestępstw głównych”⁷⁶⁰. Wydaje się, iż przedstawiciele Rady Europy wprowadzając „furtkę” złożenia zastrzeżenia w trybie art. 6 ust. 4 Konwencji, chcieli umożliwić jak najszerze jej przyjęcie do zgoła różnych

⁷⁵⁸ Por. W. C. Gilmore, *Brudne...*, op. cit., s. 217 i s. 239, B. Bieniek, *Pranie...*, op. cit., s. 41 i s. 42.

⁷⁵⁹ A. Marek, *Komentarz do Konwencji w sprawie prania dochodów pochodzących z przestępstwa, ich ujawniania, zajmowania i konfiskaty* (w:) *Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze. Tom III. Prawo Karne*, E. Zielińska (red. nauk.), Oficyna Naukowa, Warszawa 1997, s. 565.

⁷⁶⁰ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 217.

porządków prawnych państw stron. Polska należy do nielicznej grupy Państw, które nie złożyły zastrzeżenia w tym trybie⁷⁶¹.

W art. 6 ust. 2 Konwencji przyjmuje się swoiste domniemania, bowiem stanowi on, że dla wdrożenia lub stosowania art. 6 ust. 1:

- a) nie ma znaczenia, czy przestępstwo źródłowe podlega karnej jurysdykcji Strony;
- b) można postanowić, że przestępstwa przewidziane w tym ustępie nie mają zastosowania do sprawców przestępstwa źródłowego;
- c) świadomość, zamiar lub cel, stanowiące znamiona przestępstwa przewidzianego w niniejszym ustępie, mogą zostać ustalone na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych.

Należy zgodzić się z B. Bieniek według której, art. 6 ust. 2 lit. a stanowi normę o charakterze kolizyjnym i krok do wyodrębnienia samodzielnego bytu przestępstwa prania pieniędzy. Dalej autorka wskazuje, że „przepis ten oznacza, że dopuszczalne jest ściganie sprawcy przestępstwa prania pieniędzy nawet wówczas, gdy czyn, z którego pochodzą nielegalne dochody, z uwagi na miejsce jego popełnienia, osobę sprawcy bądź też z innych względów nie podlega jurysdykcji państwa, na terenie którego sprawca podjął próbę „legalizacji” dochodów. W ten sposób zostały zniesione trudności, jakie wynikały z obowiązku łącznego ścigania sprawców przestępstwa źródłowego i przestępstwa prania pieniędzy. Chociaż oba te czyny mogą być nadal popełniane przez jedną i tę samą osobę, to jednak w dobie postępującej „specjalizacji” grup przestępczych są to coraz częściej różne osoby. Wystarczy również, jeżeli organy państwa wszczynające postępowanie przeciwko osobie podejrzanej o pranie pieniędzy ustalą, że środki finansowe pochodzą z nielegalnych źródeł w świetle prawa obowiązującego w miejscu ich uzyskania”⁷⁶². Przywołana autorka podnosi również, że mając na uwadze okoliczność, że przestępstwo prania pieniędzy ma charakter przestępstwa wieloczynowego, które może być realizowane w wielu miejscach, na terytorium różnych państw, jurysdykcja karna będzie przysługiwać nie jednemu, lecz kilku państwom, a to z kolei może być źródłem pozytywnego konfliktu jurysdykcyjnego⁷⁶³.

Art. 6 ust. 2 lit. b daje możliwość wyłączenia z grona podmiotów dokonujących prania pieniędzy, sprawcę dokującego przestępstwa źródłowego. W polskim porządku prawnym taka konstrukcja była przewidziana w art. 299 § 1 k.k. w jego pierwotnej wersji, obowiązującej do 23 czerwca 2001 r. i ponownie jest projektowana w art. 258a § 1 k.k.

M. Prengel odnosząc się do regulacji z art. 6 ust. 2 lit. c Konwencji wskazuje, że „to postanowienie *de facto* może stanowić pewnego rodzaju punkt zaczepienia do tzw. odwrócenia ciężaru dowodu w rozumieniu systemu *common law*, unormowanego w sposób podobny do wcześniejszych regulacji tej materii”⁷⁶⁴.

⁷⁶¹ Swoje zastrzeżenia złożyły następujące państwa: Andora, Austria, Cypr, Grecja, Lichtenstein, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niderlandy, Niemcy, Norwegia, San Marino, Słowacja, Szwajcaria, Portugalia, Włochy.

⁷⁶² B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 42.

⁷⁶³ Por. *Tamże*, s. 42.

⁷⁶⁴ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 218. Zastrzeżenia co do możliwości wnioskowania o świadomości, zamiarze i celu na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych, ciągle są w stosunku do Polski zgłaszane przez przedstawicieli MONEYVAL.

Art. 6 ust. 3 Konwencji stanowi wyjątek od art. 6 ust. 1, który ustanawia pewien określony standard. Stosownie do postanowień tego przepisu, każda Strona może podejmować środki, jakie uważa za konieczne w celu uznania za przestępstwa w swym prawie wewnętrznym wszystkich lub niektórych czynów wymienionych w art. 6 ust. 1, w którymkolwiek lub we wszystkich następujących przypadkach:

- a) sprawca powinien był przypuszczać, że dane mienie stanowi dochód;
- b) sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej;
- c) sprawca działał w celu ułatwienia kontynuowania działalności przestępczej.

Zgodzić się trzeba z poglądem M. Prengela, że „zwrot „powinien przypuszczać” (*ought to have assumed*) stanowi element nieumyślności: sprawca, zachowując właściwą staranność, powinien rozpoznać z obiektywnego punktu widzenia nielegalne pochodzenie mienia, jednakże z powodu wystąpienia subiektywnych okoliczności nie uczynił tego, dlatego też można mu zarzucić przynajmniej zachowanie lekkomyślne”⁷⁶⁵. Tego faktu, zdaje się nie dostrzegać J. W. Wójcik, który wprawdzie przywołuje art. 6 ust. 1 Konwencji, a następnie podaje, że warunki odpowiedzialności zawarte są w przypadkach określonych w art. 6 ust. 3 lit. a-c⁷⁶⁶.

Trzeba zauważyć, iż art. 6 ust. 3 Konwencji jest zbudowany na zasadzie fakultatywności, albowiem podnosi on standard ustanowiony w art. 6 ust. 1 Konwencji na działania sprawcy o charakterze nieumyślnym (lit. a). Pozostałe działania sprawy opisane pod lit. b i c wydają się standard działania obniżać, bowiem wymagają ażeby sprawca działał w określonym celu (*dolus directus*). W sytuacji penalizacji zachowań o tak ukształtowanym znamieniu, każde zachowanie wykonanie w innym celu, nie wypełnia znamion czynu zabronionego. Na gruncie regulacji polskich ten problem występował w art. 5 § 1 u.o.o.g., który wymagał działania sprawcy w określonym celu. Taka regulacja była krytykowana w doktrynie, a także przez właściwe organy⁷⁶⁷. Trzeba zauważyć, iż na gruncie art. 299 k.k. osiągnięcie korzyści majątkowej nie jest znamieniem czynu zabronionego w jego wersji podstawowej (§ 1 i § 2). Stanowi natomiast formę kwalifikowaną przestępstwa prania pieniędzy, osiągnięcie znacznej korzyści majątkowej (art. 299 § 6 k.k.).

W uzasadnieniu do ustawy ratyfikującej Konwencję, ustawodawca wskazał na pełną zgodność polskich regulacji z postanowieniami Konwencji⁷⁶⁸.

Jako mankament wskazanej Konwencji podnoszono w doktrynie, że zgodnie z art. 2 ust. 2 dopuszcza możliwość zgłoszenia zastrzeżenia, że konfiskata narzędzi i dochodów lub mienia, którego wartość odpowiada takim dochodom będzie sto-

⁷⁶⁵ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 218.

⁷⁶⁶ J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna...*, *op. cit.*, s. 137-138.

⁷⁶⁷ Por. pismo z dnia 26 stycznia 1996 r. Narodowy Bank Polski, Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego, znak: NB/ZIP/71/96, *Pranie brudnych pieniędzy*. Opublikowano Glosa 1996, Nr 10, s. 21, Lex Nr 2441.

⁷⁶⁸ Por. uzasadnienie ustawy z dnia 4 maja 2000 r. o ratyfikacji Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa.

sowana tylko do przestępstw lub rodzajów przestępstw wymienionych w zastrzeżeniu⁷⁶⁹. Z powyższego zastrzeżenia skorzystało kilka państw stron Konwencji⁷⁷⁰.

Jednocześnie jednak wskazywano, że „potrzeba, a nawet konieczność ratyfikacji Konwencji przez Rzeczpospolitą Polską jest bezsporna. Wobec internacjonalizacji współczesnej przestępczości zorganizowanej, w tym „prania dochodów”, które ona generuje, bez współpracy międzynarodowej nie jest możliwe ujawnianie, dowodzenie i reakcja karna na tę przestępczość”⁷⁷¹.

c. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r.⁷⁷² (tzw. konwencja Warszawska)

Konwencja sporządzona 16 maja 2005 r. w Warszawie, została ratyfikowana przez Prezydenta RP w dniu 30 maja 2007 r. na podstawie ustawy z dnia 27 października 2006 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r.⁷⁷³. Zgodnie z artykułem 49 ust. 3 Konwencja weszła w życie dnia 1 maja 2008 r., w tym samym dniu w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁷⁴.

Jak wskazano w uzasadnieniu ustawy ratyfikującej Konwencję „do najważniejszych postanowień tego aktu należy: ułatwienie współpracy międzynarodowej przez eliminację istotnych różnic występujących w systemach krajowych w celu pozbawienia przestępców zarówno instrumentów, jak i dochodów z działalności przestępczej, określenie etapów procedury karnej oraz zasad konfiskaty. Doświadczenie kolejnych dziesięciu lat, nabyte podczas wdrażania krajowych środków oraz współpracy międzynarodowej w powyższym zakresie, spowodowało konieczność rewizji postanowień Konwencji, która została podniesiona już w 1998 r., jednakże akty terrorystyczne, jakie miały miejsce w Nowym Jorku w dniu 11 września 2001 r., spowodowały potrzebę intensyfikacji prac obejmujących te zagadnienia”⁷⁷⁵.

Przepisy Konwencji uwzględniają 40 FATF oraz 8 Specjalnych Zaleceń FATE, a także propozycje złożone przez Komisję Unii Europejskiej w zakresie zmiany do-

⁷⁶⁹ Por. M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 219.

⁷⁷⁰ Por. Oświadczenie rządowe z dnia 19 czerwca 2002 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzonej w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r.

⁷⁷¹ A. Marek, *Komentarz do Konwencji...*, op. cit., s. 566.

⁷⁷² Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028.

⁷⁷³ Dz. U. Nr 237, poz. 1712.

⁷⁷⁴ Zob. Oświadczenie rządowe z dnia 18 lipca 2008 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz. U. Nr 165, poz. 1029).

⁷⁷⁵ Por. uzasadnienie ustawy z dnia 27 października 2006 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. [dalej: uzasadnienie ustawy o ratyfikacji Konwencji Warszawskiej].

tychczas obowiązującej dyrektywy 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 grudnia 2001 r. zmieniającej dyrektywę Rady 91/308/WE w zakresie zapobiegania korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy.

Rozdział I Konwencji zawiera definicje pojęć użytych w akcie prawnym. Tożsame jak w Konwencji Strasburskiej pozostały definicje pojęć: mienie, narzędzia, konfiskata, przestępstwo źródłowe (w Konwencji Warszawskiej określane jako przestępstwo bazowe). W odniesieniu do Konwencji Strasburskiej zdefiniowano pojęcia: jednostka analityki finansowej, zamrożenie lub zajęcie, finansowanie terroryzmu. Na nowo zdefiniowano pojęcie dochodu, które objęło również dochody pośrednio pochodzące z przestępstw (art. 1 lit. a Konwencji). W kontekście tej zmiany B. Bieniek podnosi, że „tak szerokie ujęcie ogranicza możliwość odmowy podjęcia współpracy międzynarodowej z powodu zbyt odległego związku między „dochodem” a jego źródłem”. Wskazana autorka sygnalizuje ponadto, że „szeroko zakrojoną dyskusję wywołało pojęcie „korzyści ekonomicznych” użyte w art. 1 lit. a. Pojawiły się głosy wskazujące na potrzebę pomniejszania tych korzyści o koszty ich uzyskania, jednak ostatecznie autorzy komentarza do konwencji podkreślili potrzebę objęcia zakresem korzyści ekonomicznych również tych kwot, które posłużyły np. do nabycia narkotyków, których sprzedaż przyniosła jeszcze większy dochód”⁷⁷⁶.

Artykuł 9 Konwencji definiuje w ust. 1 umyślne przestępstwo prania pieniędzy oraz określa dodatkowe kryteria ważne dla wdrożenia lub stosowania definicji, które jest tożsame z definicją zawartą w art. 6 ust. 1 Konwencji Strasburskiej. Jedyne różnice w polskim tekście aktu prawnego polegają na zamianie użytej w definicjach terminologii: konwersja na zamiana, transfer na przekazanie, które w istocie oznaczają to samo.

Konwencja Warszawska – podobnie jak Konwencja z 1990 r. – w art. 9 ust. 2 dookreśla stosowanie definicji umyślnego prania pieniędzy. Strony mogą zastrzec, że przestępstwa przewidziane w art. 9 ust. 1 nie mają zastosowania do sprawców przestępstwa bazowego.

Art. 9 ust. 3 Konwencji stanowi, że każda Strona może przyjąć środki ustawodawcze lub inne, konieczne dla uznania za przestępstwa w swoim prawie wewnętrznym wszystkich lub niektórych czynów wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu, w którymkolwiek lub w obu następujących przypadkach, kiedy sprawca:

- a) podejrzewał, że mienie stanowi dochód.
- b) powinien był przypuszczać, że dane mienie stanowi dochód.

W uzasadnieniu ustawy ratyfikującej Konwencję Warszawską wskazano, że „podpisanie, jak również późniejsze związanie się przez Rzeczpospolitą Polską Konwencją, nie będzie wymagało zasadniczych zmian prawa polskiego. Wątpliwości budzić może jedynie zgodność przepisów polskich (art. 299 k.k.) z postanowieniami art. 9(3) Konwencji dot. obowiązku wprowadzenia odpowiedzialności za pranie

⁷⁷⁶ B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 43-44.

pieniędzy w przypadku nieumyślności działania sprawcy. Zaznaczyć jednak należy, że obowiązek ten ma charakter fakultatywny⁷⁷⁷.

Wskazać należy, iż art. 9 ust. 3 lit. a Konwencji można odczytywać jako umyślne pranie pieniędzy z zamiarem ewentualnym. Jako, że w polskim systemie prawnym art. 9 § 1 k.k. umyślność określa jako działanie z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym, przeto art. 299 k.k. nie wymagał zmian dostosowawczych. Z kolei art. 9 ust. 3 lit. b Konwencji, to rzeczywiście nieumyślna forma prania pieniędzy, tożsama z wyrażoną już w Konwencji Strasburskiej w art. 6 ust. 3 lit. a. W obu Konwencjach przepis dotyczący nieumyślnego prania pieniędzy został określony jako fakultatywny do realizacji dla stron.

Z kolei art. 9 ust. 4 Konwencji stanowi przepis, który daje stronom Konwencji możliwość przedmiotowego zawężenia zakresu jej stosowania⁷⁷⁸, albowiem Konwencja w załączniku ustanawia kategorię przestępstw bazowych. Wskazane zastrzeżenie jest rozwinięciem zastrzeżenia, które przewidywał art. 6 ust. 4 Konwencji Strasburskiej.

Art. 9 ust. 5-7 Konwencji Warszawskiej stanowi *novum*, którego nie przewidywała Konwencja Strasburska. Art. 9 ust. 5 Konwencji stanowi, że „każda Strona zapewni, że wydany wcześniej lub równocześnie wyrok skazujący za przestępstwo bazowe nie stanowi podstawy do skazania za pranie pieniędzy”. *De facto* chodziło zatem o zapewnienie, aby wcześniejsze skazanie za przestępstwo pierwotne nie było warunkiem koniecznym skazania za przestępstwo prania pieniędzy. Wskazany problem ilustruje praktyka⁷⁷⁹, albowiem dwukrotnie więcej prowadzonych jest postępowań typu *self-laundering*, niż postępowań z „autonomicznymi” zarzutami z art. 299 k.k.

W art. 9 ust. 6 Konwencji wskazano, że „każda Strona zapewni, że wyrok skazujący za pranie pieniędzy zgodnie z niniejszym artykułem jest możliwy w przypadku, gdy zostało udowodnione, że mienie, stanowiące przedmiot ustępu 1 litera a lub b niniejszego artykułu, pochodzi z przestępstwa bazowego, bez konieczności szczegółowego ustalania, jakie to było przestępstwo”.

B. Bieniek odnosząc się do wskazanej regulacji podaje, że „przyjęte rozwiązanie zmierza również do skrócenia i uproszczenia postępowania dowodowego”⁷⁸⁰. W uzasadnieniu do ustawy ratyfikującej podniesiono, że „art. 9 ust. 6 Konwencji stanowi odmienną regulację w odróżnieniu od unormowań zawartych w polskim prawie karnym w zakresie możliwości skazania za przestępstwo prania pieniędzy nawet wówczas, gdy nie jest udowodnione przestępstwo źródłowe, z którego po-

⁷⁷⁷ Uzasadnienie ustawy o ratyfikacji Konwencji Warszawskiej.

⁷⁷⁸ Jak wynika z oświadczenia rządowego z dnia 18 lipca 2008 r. z tego zastrzeżenia skorzystała Republika Malt, oświadczając, że artykuł 9 ustęp 1 Konwencji może być stosowany jedynie do przestępstw podlegających karze pozbawienia wolności lub aresztu na okres dłuższy niż jeden rok.

⁷⁷⁹ PG III PZ 404/10/12 z dnia 22 maja 2012 r., s. 4. Liczba postępowań *self-laundering* (w 2007 r. – 58, w 2008 r. – 42, w 2009 r. – 41, w 2010 r. – 33, w 2011 r. – 42), podczas gdy postępowań „autonomicznych” było odpowiednio (w 2007 r. – 29, w 2008 r. – 21, w 2009 r. – 22, w 2010 r. – 19, w 2011 r. – 17).

⁷⁸⁰ B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 46.

chodzą jego korzyści. Przepis art. 299 § 1 Kodeksu karnego wskazuje na konieczność ustalenia czynu zabronionego w toku postępowania karnego w sprawie o takie przestępstwo⁷⁸¹. W związku z powyższym Rzeczpospolita Polska na podstawie artykułu 53 ustęp 2 Konwencji złożyła zastrzeżenie, że artykuł 9 ust. 6 Konwencji nie będzie stosowany⁷⁸². W tej sytuacji błędnie wskazano w doktrynie, że „zagadnienie to zostało uznane również na gruncie prawa polskiego, czyli w znowelizowanym art. 299 k.k.”⁷⁸³.

Ostatni z przepisów art. 9 ust. 7 Konwencji wzorowany jest na zaleceniach FATF i statuuje zasadę uznawania przestępstwa popełnionego za granicą jako pierwotnego dla prania pieniędzy.

Z punktu widzenia brzmienia art. 299 k.k. istotne jest również brzmienie art. 3 Konwencji, który jest zatytułowany metody konfiskaty. W myśl Konwencji konfiskata oznacza karę lub środek karny, orzeczony przez sąd w następstwie postępowania w sprawie o przestępstwo lub przestępstwa, powodujący ostateczne pozbawienie mienia (art. 1 lit. d).

Ust. 1 art. 3 Konwencji stanowi, że każda strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne dla umożliwienia jej konfiskaty narzędzi oraz dochodów lub mienia, których wartość odpowiada wartości takich dochodów i mieniu pochodzącemu z przestępstwa prania pieniędzy. Można zastanawiać się, czy art. 3 ust. 1 Konwencji należy odnieść do art. 299 § 7 k.k. czy do regulacji z części ogólnej kodeksu karnego, tj. do art. 44 i 45 k.k. Wydaje się, iż należy go odnosić do regulacji z art. 299 § 7 k.k. bowiem jego intencją jest przyjęcie instrumentu prawnego, który pozwoli dokonać konfiskaty narzędzi oraz dochodów lub mienia o wartości odpowiadającej stwierdzonej wartości dochodów i mienia pochodzącej z przestępstwa prania pieniędzy. W zakresie w którym art. 299 § 7 k.k. nie przewiduje regulacji (tj. przypadku narzędzi), art. 3 ust. 1 Konwencji będzie odnosił się do art. 44 k.k. W polskim porządku prawnym po stwierdzeniu, iż doszło do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy, przypadek przedmiotów oraz korzyści jest obligatoryjny. Brzmienie art. 299 § 7 k.k. czyni zadość treści art. 3 ust. 3 Konwencji, który jako środek fakultatywny („strony mogą przewidzieć”) statuuje zasadę obligatoryjnej konfiskaty w stosunku do przestępstw podlegających konfiskacie, w szczególności prania pieniędzy. Art. 3 ust. 2 Konwencji wskazuje natomiast na możliwość złożenia zastrzeżenia ograniczającego przedmiotowo zakres konfiskaty.

Przepisem, który w myśl Konwencji ma ułatwić postępowanie dowodowe i *de facto* statuuje zasadę odwróconego ciężaru dowodowego, jest art. 3 ust. 4 Konwencji. Wskazuje on, że każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne do wymagania, aby w przypadku poważnego przestępstwa lub przestępstw, zgodnie z przepisami prawa krajowego, sprawca wykazywał źródło pochodzenia zakwestio-

⁷⁸¹ Zob. uzasadnienie ustawy o ratyfikacji Konwencji Warszawskiej.

⁷⁸² Zob. Oświadczenie rządowe z dnia 18 lipca 2008 r.

⁷⁸³ J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Wyd. Wolters Kluwer 2007, s. 165, B. Bieniek, *Pranie..., op. cit.*, s. 47.

nowanych dochodów lub innego mienia podlegającego konfiskacie w zakresie, w jakim wymóg ten jest zgodny z zasadami jej prawa krajowego.

Rzeczpospolita Polska na podstawie artykułu 53 ustęp 4b oświadczyła, że artykuł 3 ustęp 4 nie będzie w stosunku do niej stosowany⁷⁸⁴. Jak podniesiono w uzasadnieniu do ustawy ratyfikującej, „propozycja niestosowania art. 3 ust. 4 uzasadniona jest tym, że przepis ten stanowi konstrukcję prawną niespójną z założeniami określonymi przez polskiego ustawodawcę w prawie karnym.[...] Konwencja natomiast w przepisie art. 3 ust. 4 nakłada na sprawcę przestępstwa ciężar dowodu polegającego na obowiązku wskazania źródła pochodzenia określonych przychodów lub własności rzeczy”⁷⁸⁵.

Reasumując, Konwencja Warszawska jest ważnym dokumentem międzynarodowym która dostrzegła powiązanie przestępczości prania pieniędzy z finansowaniem terroryzmu, albowiem terroryzm nie jest prowadzony dla uzyskania pieniędzy, ale nie jest bez nich możliwy.

3. Organizacja Narodów Zjednoczonych

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ang. *United Nations*, UN, fr. *Organisation des Nations Unies*), to uniwersalna (z wyjątkiem narodów niereprezentowanych) organizacja międzynarodowa, z siedzibą w Nowym Jorku, powstała 24 października 1945 r. w wyniku wejścia w życie Karty Narodów Zjednoczonych. ONZ jest następczynią Ligi Narodów. ONZ stawia sobie za cel zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, rozwój współpracy między narodami oraz popieranie przestrzegania praw człowieka⁷⁸⁶.

Pierwszym aktem międzynarodowym wypracowanym w ramach ONZ, który definiuje przestępstwo prania pieniędzy jest Konwencja Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzona w Wiedniu (Konwencja Wiedeńska). W doktrynie wskazuje się, iż w Jednolitej konwencji o środkach odurzających z dnia 30 marca 1961 r.⁷⁸⁷ i Konwencji Narodów Zjednoczonych o środkach psychoaktywnych z 21 lutego 1971 r.⁷⁸⁸ można znaleźć postanowienia pośrednio dotyczące prania pieniędzy. Upatruje się ich w postanowieniach Konwencji, które pośrednio dają możliwość penalizacji umyślnych czynności mających na celu pranie pieniędzy⁷⁸⁹.

⁷⁸⁴ Zob. Oświadczenie rządowe z dnia 18 lipca 2008 r.

⁷⁸⁵ Zob. uzasadnienie ustawy o ratyfikacji Konwencji Warszawskiej.

⁷⁸⁶ Szerzej zob. http://pl.wikipedia.org/wiki/Organizacja_Narod%C3%B3w_Zjednoczonych

⁷⁸⁷ Dz. U. z 1966 r. Nr 45, poz. 277 ze zm.

⁷⁸⁸ Dz. U. z 1976 r. Nr 31, poz. 180.

⁷⁸⁹ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 233-236, J. Grzywacz, *Pranie...*, op. cit., s. 157-158.

a. Konwencja Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzona w Wiedniu dnia 20 grudnia 1988 r.⁷⁹⁰ (tzw. konwencja Wiedeńska)

Konwencja Wiedeńska była pierwszym aktem prawa międzynarodowego, w którym określono zakres penalizacji prania pieniędzy. Weszła ona w życie 11 listopada 1990 r. tj. wraz z przystąpieniem do niej dwudziestego państwa (art. 29), natomiast w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 24 sierpnia 1994 r.⁷⁹¹. Została ratyfikowana przez Prezydenta RP w dniu 30 kwietnia 1994 r. na podstawie ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzonej w Wiedniu dnia 20 grudnia 1988 r.⁷⁹².

Art. 1 Konwencji definiuje pojęcia, którymi posługuje się ten akt prawny. Wiele terminów wyjaśnionych w art. 1, dotyczy terminologii związanej z obrotem środkami odurzającymi. Ważne z punktu widzenia przestępstwa prania pieniędzy są następujące terminy: „przepadek mienia” – który obejmuje również konfiskatę mienia, tam gdzie jest stosowana – oznacza trwałe pozbawienie prawa własności na podstawie postanowienia sądu lub innej właściwej władzy (art. 1 lit. f); „nielegalne korzyści” oznaczają każde mienie uzyskane lub otrzymane, bezpośrednio bądź pośrednio, w związku z popełnieniem przestępstwa określonego w artykule 3 ustęp 1 (art. 1 lit. p); „mienie” oznacza wszelkiego rodzaju dobra, zarówno materialne, jak i niematerialne, ruchome i nieruchome, a także dokumenty prawne i inne stanowiące o istnieniu tytułu własności lub uprawnień do tych dóbr (art. 1 lit. q).

Pranie pieniędzy w myśl art. 3 ust. 1 lit b. obejmuje następujące czynności, jeśli zostały one dokonane umyślnie:

- zamianę lub przekazanie mienia, wiedząc, że mienie to pochodzi z przestępstwa lub przestępstw wymienionych w lit. (a) niniejszego ustępu lub ze współudziału w takim przestępstwie lub przestępstwach, w celu ukrycia lub zamaskowania nielegalnego pochodzenia tego mienia lub też w celu udzielenia pomocy jakiegokolwiek osobie, która współdziałała w popełnieniu takiego przestępstwa po to, aby osoba ta uniknęła skutków prawnych swego postępowania;
- ukrywanie lub maskowanie rzeczywistej istoty, źródła, umiejscowienia, sposobu rozporządzania, przemieszczania, praw lub tytułu własności do mienia, wiedząc, że pochodzi ono z przestępstwa lub przestępstw, o których mowa w literze (a) niniejszego ustępu lub z udziału w takim przestępstwie lub przestępstwach.

⁷⁹⁰ Dz. U. z 1995 r. Nr 15, poz. 69.

⁷⁹¹ Oświadczenie rządowe z dnia 1 września 1994 r. w sprawie ratyfikowania przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzonej w Wiedniu dnia 20 grudnia 1988 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 15, poz. 70).

⁷⁹² Dz. U. z 1994 r. Nr 43, poz. 162.

Sama Konwencja nie posługuje się terminem pranie pieniędzy „ze względu na jego młody rodowód oraz z powodu trudności z przekładem”⁷⁹³. B. Bieniek uważa, że „przestępstwo prania pieniędzy zostało zdefiniowane w art. 3 ust. 1 lit. b”⁷⁹⁴. Innego zdania jest chociażby M. Prengel, który cytując zachowania wskazane w art. 3 ust. 1 lit. c. cyf. iii oraz art. 3 ust. 1 lit. c. cyf. iv Konwencji podnosi, że „kryminalizacja innych poza sprawstwem form współdziałania w popełnieniu przestępstwa prania pieniędzy wydaje się konieczna ze względu na wysoki stopień organizacyjny grup przestępczych”⁷⁹⁵. Art. 3 ust. 1 lit. c może być ratyfikowany z zastrzeżeniem postanowień swej konstytucji i podstawowych zasad swego systemu prawnego. Przepis wymieniane następujące zachowania sprawcze:

- (i) nabywanie, posiadanie lub użytkowanie mienia, o którym wiadomo w chwili jego otrzymania, że pochodzi z przestępstwa lub przestępstw, o których mowa w lit. (a) niniejszego ustępu, lub z udziału w takim przestępstwie lub przestępstwach;
- (ii) posiadanie urządzeń, materiałów lub substancji wymienionych w tabeli I i w tabeli II, wiedząc, że są one lub mają być użyte w celu nielegalnego prowadzenia uprawy, produkcji bądź wytwarzania środków odurzających lub substancji psychotropowych;
- (iii) publiczne zachęcanie lub nakłanianie innych osób, wszelkimi sposobami, do popełnienia przestępstw, o których mowa w niniejszym artykule, lub do nielegalnego używania środków odurzających lub substancji psychotropowych;
- (iv) udział, współudział lub jednoczenie się w zмовie, mające na celu popełnienie lub próbę popełnienia któregośkolwiek przestępstwa określonego w niniejszym artykule, a także udzielenie pomocy, nakłanianie, ułatwianie i doradztwo w popełnieniu lub próbie popełnienia takiego przestępstwa.

Trzeba się zgodzić z M. Prengel, że zachowania opisane w pkt iii oraz iv trzeba potraktować jako inne formy współdziałania w przestępstwie prania pieniędzy. Pkt i z opisu czynności sprawczych, wydaje się stanowić przestępstwo paserstwa. Art. 3 ust. 1 Konwencji opisuje pod lit. a, b i c różne przestępstwa związane z obrotem środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi. Właśnie ten aspekt w kontekście prania pieniędzy jest uznawany za jej największą słabość, tzn. przestępstwem źródłowym (bazowym) prania pieniędzy mogą być tylko przestępstwa narkotykowe.

W myśl art. 3 ust. 3 Konwencji wiedza, zamiar lub cel, stanowiące przesłankę przestępstwa, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, mogą być wywnioskowane ze stwierdzonych obiektywnych okoliczności. Ten zapis powtarzają również później podpisane Konwencje (art. 6 ust. 2 lit. c konwencji Strasburskiej, art. 9 ust. 2 lit. c konwencji Warszawskiej), jak i zalecenia FATF. W doktrynie co do

⁷⁹³ W.C. Gilmore, *Brudne...*, op. cit., s. 63.

⁷⁹⁴ B. Bieniek, *Pranie...*, op. cit., s. 29.

⁷⁹⁵ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 241. Prania pieniędzy do art. 3 ust. 1 lit. b. Konwencji nie ogranicza także inny autor, por. M. Ziemiński, „Pranie brudnych pieniędzy” w *regulacjach instytucji europejskich a przepisy prawa polskiego*, Monitor Podatkowy 1995, Nr 1, s. 9.

wskazanego przepisu został wyrażony pogląd, że „konwencja wskazuje na możliwość tzw. odpowiedzialności obiektywnej, a więc nie opartej na zasadzie zawinienia – obcej naszemu prawodawstwu”⁷⁹⁶. Inny autor wskazuje natomiast co do treści omawianego przepisu, że „o ile sformułowanie art. 3 ust. 3 nie budzi większych wątpliwości w systemie *common law*, o tyle należy wskazać na trudności w jego prawdziwość jednej z alternatyw: albo wywodzenia ze znanych „obiektywnych okoliczności faktycznych” popełnienia przestępstwa faktu, iż sprawca powinien był wiedzieć o pochodzeniu z „narkoprzestępstw” pranych pieniędzy, albo konieczności udowodnienia faktycznej wiedzy sprawcy. Przyjęcie pierwszej z wymienionych alternatyw jest związane z kwestią penalizacji nieumyślnych zachowań - to budzi kontrowersje w stosunku do pracowników instytucji finansowej, szczególnie narażonych na lekkomyślną odpowiedzialność karną, niejako z natury wykonywanego zawodu. Natomiast konieczność udowodnienia faktycznej wiedzy sprawcy o pochodzeniu pranych pieniędzy może prowadzić do uniknięcia odpowiedzialności karnoprawnej, np. poprzez „faktyczną, umyślną” ignorancję okoliczności pośrednio wskazujących na umyślne popełnienie przestępstwa prania pieniędzy”⁷⁹⁷. W ocenie polskiego ustawodawcy, art. 3 ust. 3 Konwencji nie wymaga wprowadzania nieumyślnej formy prania pieniędzy, ani też zmian w zakresie dowodzenia prania pieniędzy, bowiem mimo podpisania kolejnych konwencji, które zawierają omawiany przepis, nie dokonano zmian przepisów w tej mierze.

Konwencja Wiedeńska w art. 5 określiła także zasady przepadku nielegalnych korzyści. W doktrynie wskazuje się, iż regulacje w tej mierze bardziej precyzyjnie określa konwencja Strasburska⁷⁹⁸. Konwencja zachęca do zawierania umów dwustronnych i wielostronnych traktatów, umów i porozumień w celu zwiększenia skuteczności współpracy międzynarodowej w zakresie przepadku (art. 5 ust. 4 lit g), a także do rozważenia zawarcia umów odnoszących się do dzielenia się z innymi Stronami regularnie lub w zależności od przypadku tymi korzyściami lub mieniem bądź funduszami uzyskanymi ze sprzedaży takich korzyści lub mienia, zgodnie z przepisami prawa krajowego Strony, przepisami postępowania administracyjnego bądź dwustronnymi lub wielostronnymi porozumieniami, zawartymi w tym celu (art. 5 ust. 5 lit. b cyf. ii). Jak wskazuje W. C. Gilmore „w opinii amerykańskiego Departamentu Stanu „dzielenie się skonfiskowanym mieniem z innymi krajami przyczynia się do zwiększenia skuteczności międzynarodowych operacji i procedur konfiskaty, stwarza bowiem bodźce do zacieśniania współpracy w tej dziedzinie, bez oglądania się na to gdzie znajduje się mienie lub który kraj dokona konfiskaty”⁷⁹⁹.

⁷⁹⁶ M. Ziemiński, „Pranie...”, *op. cit.*, s. 8.

⁷⁹⁷ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 241.

⁷⁹⁸ Por. E. W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie...*, *op. cit.*, s. 48; J. Skorupka, *Podstawy...*, *op. cit.*, s. 57.

⁷⁹⁹ W. C. Gilmore, *Brudne...*, *op. cit.*, s. 70 za T. S. Greenberg, *Anti-Money Laundering Activities in the United States, Action Against Transnational Criminality: Papers from the 1993 Oxford Conference on International and White Collar Crime*, 1994, s. 53, 58.

b. Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r.⁸⁰⁰

Konwencja Narodów Zjednoczonych przyjęta 15 listopada 2000 r., weszła w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej i pozostałych Państw-Stron 29 września 2003 r.⁸⁰¹. Została ona ratyfikowana przez Prezydenta RP w dniu 2 października 2001 r. na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2001 r. o ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej⁸⁰². Warte podkreślenia jest fakt, iż jej inicjatorem⁸⁰³ była Polska. W 1996 r. Prezydent RP przedstawił Zgromadzeniu Ogólnemu Narodów Zjednoczonych projekt ramowy tego aktu, który był przedmiotem prac.

Art. 1 Konwencji definiuje pojęcia, którymi posługuje się ten akt prawny. Pojęcia mienia, dochodu z przestępstwa, zakazu obrotu, zajęcia, konfiskaty, przestępstwa źródłowego zostały zdefiniowane niemal identycznie jak w Konwencjach⁸⁰⁴.

Szczególnie ważne z punktu widzenia celu niniejszej Konwencji są następujące terminy: „zorganizowana grupa przestępcza” która oznacza posiadającą strukturę grupę składającą się z trzech lub więcej osób, istniejącą przez pewien czas oraz działającą w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw określonych na podstawie niniejszej konwencji, dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej⁸⁰⁵ (art. 2 lit. a), „poważne przestępstwo” które oznacza zachowanie stanowiące przestępstwo podlegające maksymalnej karze pozbawienia wolności w wysokości co najmniej czterech lat lub karze surowszej (art. 2 lit. b), „grupa posiadająca strukturę” która oznacza grupę, która została utworzona nie w sposób przypadkowy w celu bezpośredniego popełnienia przestępstwa i która nie musi posiadać formalnie określonych ról dla swoich członków, ciągłości członkostwa czy rozwiniętej struktury (art. 1 lit. c).

⁸⁰⁰ Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158, z późn. zm.

⁸⁰¹ Oświadczenie rządowe z dnia 27 sierpnia 2004 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 159).

⁸⁰² Dz. U. z 2001 r. Nr 90, poz. 994.

⁸⁰³ J. Moskwa, *Globalny układ przeciwko mafii*, Rzeczpospolita z 12 grudnia 2000 r.

⁸⁰⁴ Por. Konwencja Wiedeńska, Konwencja Strasburska, Konwencja Warszawska.

⁸⁰⁵ Jak wskazano w doktrynie, najwięcej kontrowersji wśród państw biorących udział w wypracowaniu tekstu Konwencji, wzbudzało określenie celu grupy. W *travaux preparatoires* (dokument uzgodniony przez delegacje uczestniczące w pracach nad Konwencją, mający stanowić źródło interpretacji jej postanowień) znajduje się objaśnienie, że użyte w Konwencji sformułowanie „dla uzyskania w sposób bezpośredni lub pośredni finansowej lub innej korzyści materialnej” należy rozumieć szeroko, tak aby obejmowało na przykład przestępstwa popełnione przez osoby, których motywacją było przede wszystkim osiągnięcie gratyfikacji seksualnej (handel dziećmi przez członków *paedophile rings* czy materiałami pornograficznymi przez członków *child pornography rings*). Por. B. Ziorkiewicz, *Projekt Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko ponadnarodowej przestępczości zorganizowanej*, Prok. i Pr. 2000, Nr 10, s. 75-76.

Konwencja określa także, kiedy przestępstwo posiada charakter międzynarodowy, przyjmując, że ma to miejsce jeżeli:

- (a) zostało popełnione w więcej niż jednym państwie;
- (b) zostało popełnione w jednym państwie, lecz istotna część przygotowań do niego, planowania, kierowania lub kontroli nad nim odbywała się w innym państwie;
- (c) zostało popełnione w jednym państwie, lecz była w nie zaangażowana zorganizowana grupa przestępcza prowadząca działalność przestępczą w więcej niż jednym państwie; lub
- (d) zostało popełnione w jednym państwie, lecz powoduje istotne skutki w innym państwie (art. 2 ust. 2 Konwencji).

Wypracowanie definicji było niezmiernie trudne, ze względu na to, że państwa uczestniczące w negocjacjach posiadały własne definicje krajowe, z których nie chciano rezygnować, jak też z powodu różnych propozycji pochodzących od uczestników⁸⁰⁶.

Konwencja ma zastosowanie do zapobiegania oraz ścigania przestępstw określonych na podstawie artykułów 5 (udziału w zorganizowanej grupie przestępczej), 6 (prania dochodów z przestępstwa) oraz 23 konwencji (czynów przeciwko wymiarowi sprawiedliwości), oraz poważnych przestępstw w rozumieniu artykułu 2 konwencji, jeżeli przestępstwo ma charakter międzynarodowy oraz jest w nie zaangażowana zorganizowana grupa przestępcza. Dla wzmocnienia postanowień dotyczących penalizacji niektórych zachowań, w art. 34 ust. 2 Konwencji przyjęto, że przestępstwa określone na podstawie artykułów 5, 6, 8 (przekupstwo) i 23 konwencji ustanowione zostaną w prawie wewnętrznym Państw-Stron niezależnie od międzynarodowego charakteru tych przestępstw bądź zaangażowania w nie zorganizowanej grupy przestępczej w rozumieniu art. 3 ust. 1 konwencji, z wyjątkiem artykułu 5, który wymaga zaangażowania zorganizowanej grupy przestępczej.

Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej dokonuje penalizacji prania pieniędzy w art. 6. Polski test konwencji używa pojęcia penalizacja prania dochodów z przestępstwa. Definicja karnoprawna tego czynu, jest praktycznie tożsama z definicją wyrażoną w art. 6 ust. 1 Konwencji Strasburskiej i art. 9 ust. 1 Konwencji Warszawskiej, przez co spotkała się z krytyką w doktrynie⁸⁰⁷.

⁸⁰⁶ B. Ziorkiewicz, *Projekt...*, op. cit., s. 72-77. Ostatecznie osiągnięto kompromis i przyjęto koncepcję ponadnarodowości określaną przez kryteria mieszane odnoszące się nie tylko do miejsca popełnienia przestępstwa, ale też do miejsca zaistnienia jego skutków oraz podmiotu przestępstwa.

⁸⁰⁷ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 246. Autor wskazuje, iż Konwencja milczy w kwestii formy nieumyślnego popełnienia prania pieniędzy. Trzeba tu jednak wskazać, iż omawiane wcześniej Konwencje (Konwencja Strasburska, Konwencja Warszawska) formę nieumyślną prania pieniędzy przewidują stanowiąc, iż ta forma przestępstwa jest fakultatywna podczas ratyfikacji dla państw-stron. Nie wydaje się aby nieumyślna forma prania pieniędzy jako obligatoryjna, była możliwa do przyjęcia przez wiele państw. Zapewne wprowadzenie obligatoryjności ratyfikacji takiego postanowienia Konwencji, ograniczyłoby znacznie możliwość jej przyjęcia. Chociażby, Rzeczypospolita Polska bez zmiany swojego ustawodawstwa nie mogłaby ratyfikować Konwencji.

Kolejne przepisy, art. 6 ust. 2 Konwencji państwa-strony stanowią w celu implementacji i stosowania definicji prawno-karnej przestępstwa. Trzeba zauważyć, iż większość z nich (art. 6 ust. 2 lit. c, e, f) stanowi wierne powtórzenie norm, które przewidywały Konwencje Strasburska czy Warszawska. W art. 6 ust. 2 lit a i b określono zakres przestępstw źródłowych (bazowych) objętych praniem dochodów. Pierwsza z norm (art. 6 ust. 2 lit. a) ma charakter postulatyczny, wskazuje bowiem, że każde Państwo-Strona będzie dążyło do stosowania definicji prawno karnej prania pieniędzy w stosunku do jak najszerszego zakresu przestępstw źródłowych. Natomiast art. 6 ust. 2 lit b. wyznacza absolutne minimum przestępstw źródłowych, jakim ma być objęta penalizacja prania pieniędzy. Przepis ten stanowi, że każde Państwo-Strona obejmie zakresem przestępstw źródłowych wszelkie poważne przestępstwa w rozumieniu artykułu 2 konwencji oraz przestępstwa określone na podstawie artykułów 5, 8 i 23 konwencji. W przypadku Państw-Stron, których ustawodawstwo podaje wykaz przestępstw źródłowych, obejmie on, jako minimum, pełny zakres przestępstw związanych z zorganizowanymi grupami przestępczymi.

Jako formę kontroli – w zakresie penalizacji prania pieniędzy – w art. 6 ust. 2 lit. d ustanowiono przepis, w myśl którego każde Państwo-Strona dostarczy Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych teksty ustaw stosowanych dla wykonania niniejszego artykułu oraz teksty wszelkich kolejnych zmian tych ustaw lub ich opis.

Art. 7 Konwencji przewiduje także finansowoprawne i administracyjnoprawne środki dla zwalczania prania pieniędzy, w szczególności utworzenie tzw. jednostek wywiadu finansowego (ang. *financial intelligence units* – FIU)⁸⁰⁸.

W kwestii przepadku, określanego w Konwencji jako konfiskata, postanowienia powtarzają rozwiązania istniejące już rozwiązania międzynarodowe. Poza wcześniejsze uregulowania wychodzą jedynie ust. 3-5 art. 12 Konwencji, które regulują zagadnienia przekształcenia lub zamiany mienia, przemieszania go z mieniem nabytym legalnie.

M. Prengel jako mankamenty wskazanej Konwencji uważa brak definicji prania pieniędzy, odpowiedzialności osób prawnych za udział w tym procederze⁸⁰⁹ oraz brak przeciwwreakcji na reakcję przestępczości na wcześniejsze już środki jej zwalczania, tj. nie podjęcie przez nią nowych inicjatyw mających niejako zaskoczyć przestępczość⁸¹⁰.

⁸⁰⁸ Jak podaje B. Ziorkiewicz „nie udało się natomiast zobligować państw do dostosowania swych ustawodawstw wewnętrznych do 40 Rekomendacji FATF. Wiele państw (chodziło głównie o tzw. kraje rozwijające się) nie chciało wiązać się wspomnianym dokumentem, argumentując to względami przede wszystkim pozamerytorycznymi (wiązaną się dokumentem, w tworzeniu którego nie uczestniczyły), B. Ziorkiewicz, *Projekt...*, op. cit., s. 79.

⁸⁰⁹ Ten zarzut nie wydaje się zasadny wobec brzmienia art. 10 ust. 1 i 2 Konwencji.

⁸¹⁰ M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 246. Z kolei pozytywnie na temat Konwencji wypowiadają się B. Ziorkiewicz, *Projekt...*, op. cit., s. 83, J. Trzcńska, *Problematyka karalności zorganizowanej przestępczości międzynarodowej w Konwencji ONZ a prawo polskie* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja Prawa Karnego. Tom XIV*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003, s. 74.

4. Europejska Wspólnota Gospodarcza/ Wspólnota Europejska/Unia Europejska

Unia Europejska (dalej: UE) to gospodarczo-polityczny związek demokratycznych państw europejskich. Unia Europejska powstała 1 listopada 1993 na mocy traktatu z Maastricht jako efekt wieloletniego procesu integracji politycznej, gospodarczej i społecznej. UE jako organizacja międzynarodowa funkcjonuje od 1 grudnia 2009. Równocześnie zastąpiła ona kilka form współpracy, w tym m.in. Wspólnotę Europejską.

Początkiem powojennej integracji europejskiej było powstanie w 1952 roku Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. W 1958 r. została utworzona Europejska Wspólnota Gospodarcza i to jej bezpośrednią następczynią jest Unia Europejska.

Od czasu wejścia w życie traktatu lizbońskiego, tj. 1 grudnia 2009, podstawę prawną funkcjonowania stanowią: Traktat o Unii Europejskiej, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Integralną część Traktatów stanowią tabele ekwiwalencyjne, protokoły i wyjaśnienia⁸¹¹.

a. Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu⁸¹²

Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. określana jest jako trzecia dyrektywa. Dyrektywa ta weszła w życie 15 grudnia 2005 r., dając państwom członkowskim czas do dnia 15 grudnia 2007 r. na wprowadzenie w życie przepisów niezbędnych do jej wykonania.

Pierwszym dokumentem – wówczas Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej – była dyrektywa Rady z dnia 10 czerwca 1991 r. (dyrektywę 91/308/EWG) w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy⁸¹³, zastąpiona Dyrektywą 2005/60/WE.

Art. 44 Dyrektywy 2005/60/WE, uchylił się dyrektywę 91/308/EWG. Jednocześnie wskazano, iż odniesienia do uchylonej dyrektywy 91/308/EWG będą traktowane się jako odniesienia do dyrektywy 2005/60/WE i będą odczytywane zgodnie z tabelą korelacji określoną w Załączniku.

Dokonując uchylecia Dyrektywy 91/308/EWG Parlament Europejski i Rada kierowały się okolicznością, iż we wskazanej Dyrektywie należałoby dokonać bardzo istotnych zmian.

⁸¹¹ Por. http://pl.wikipedia.org/wiki/Unia_Europejska (stan na dzień 24 listopada 2013 r.).

⁸¹² Dz.U.UE.L.2005.309.15 ze zm.

⁸¹³ Dz. U. UE. L. z 1991 r., Nr 166, s. 77. Zmian w przedmiotowej dyrektywie dokonano dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE (tzw. druga dyrektywa). Zob. W. Jasiński, *Ochrona systemu finansowego przed wykorzystaniem go do celów prania pieniędzy. Dyrektywa z dnia 4 grudnia 2001 roku*, PUG 2002, Nr 9, s. 11-16.

Przyjmując wskazaną dyrektywę 2005/60/WE Parlament Europejski i Rady miały na uwadze kilka czynników, m.in.:

- pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu odbywa się często w kontekście międzynarodowym. Środki przyjęte wyłącznie na poziomie krajowym, a nawet wspólnotowym, bez uwzględnienia koordynacji i współpracy na poziomie międzynarodowym, miałyby bardzo ograniczone skutki. [...] Działania Wspólnoty powinny w szczególności nadal uwzględniać 40 zaleceń FATF, która jest wiodącym organem międzynarodowym aktywnie prowadzącym walkę z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu. W związku z tym, że w 2003 r. 40 zaleceń FATF znacząco znowelizowano i rozszerzono, niniejsza dyrektywa powinna być dostosowana do tego nowego standardu międzynarodowego (pkt 5),
- mimo, że początkowo definicja prania pieniędzy była ograniczona jedynie do przestępstw narkotykowych, w ostatnich latach obserwuje się trend w kierunku poszerzenia tej definicji w oparciu o szerszy zakres przestępstw źródłowych. Szerzy zakres przestępstw źródłowych ułatwia zgłaszanie podejrzanych transakcji i współpracę międzynarodową w tej dziedzinie. Dlatego też definicję poważnego przestępstwa należy dostosować do definicji poważnego przestępstwa zawartej w decyzji ramowej Rady 2001/500/WSiSW z dnia 26 czerwca 2001 r. w sprawie prania brudnych pieniędzy oraz identyfikacji, wykrywania, zamrożenia, zajęcia i konfiskaty narzędzi oraz zysków pochodzących z przestępstwa (pkt 7)⁸¹⁴,
- z uwagi na znaczenie walki z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu Państwa Członkowskie powinny ustanowić w prawie krajowym skuteczne, proporcjonalne i odstraszające sankcje w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą. Powinny zostać przyjęte przepisy w zakresie sankcji dotyczących osób fizycznych i prawnych (pkt 41),
- ponieważ cel niniejszej dyrektywy, to jest zapobieganie wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, nie może zostać w wystarczającym stopniu osiągnięty przez Państwa Członkowskie i ze względu na zakres i efekty działania można go lepiej zrealizować na poziomie Wspólnoty, Wspólnota może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu. Zgodnie z zasadą proporcjonalności, określoną w tym artykule, niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest niezbędne dla osiągnięcia tego celu (pkt 46).

Ze względu na „protesty niektórych członków piętnastki motywowane tym, że Wspólnoty nie dysponują kompetencją do stanowienia kar typu kryminalnego”⁸¹⁵ w art. 1 ust. 1 wskazano ogólny obowiązek penalizacji przyjmując, że państwa członkowskie zapewniają, że pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu jest zabronione. Niezmiernie istotne na tle wskazanego przepisu są zatem postanowienia art. 39 Dyrektywy zatytułowanego – Sankcje. W myśl ust. 1 art. 39 państwa członkowskie zapewniają, że osoby fizyczne i prawne objęte niniejszą dyrektywą

⁸¹⁴ Dz. U. UE. L. z 2001 r., Nr 182, s. 1.

⁸¹⁵ B. Bienek, *Pranie..., op. cit.*, s. 122.

mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności za naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą. Sankcje muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające. Dyrektywa zobowiązuje także do przyjęcia środków administracyjno-prawnych, wskazując, że bez uszczerbku dla prawa Państw Członkowskich do nakładania sankcji karnych, Państwa Członkowskie zapewniają, zgodnie z przepisami ich prawa krajowego, możliwość podjęcia odpowiednich środków administracyjnych lub nałożenia sankcji administracyjnych na instytucje kredytowe i finansowe, w przypadku naruszenia przepisów przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą. Odpowiednie sankcje wobec osób prawnych wskazano w art. 39 ust. 3 i 4 Dyrektywy.

Dyrektywa – wzorując się na już wskazanych Konwencjach – podaje, że za pranie pieniędzy uznaje się następujące czyny popełnione umyślnie:

- a) konwersję lub przekazywanie mienia, ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrywania lub zatajania nielegalnego pochodzenia tego mienia albo udzielenia pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności, dla umożliwienia jej uniknięcia konsekwencji prawnych takiego działania;
- b) ukrycie lub zatajenie prawdziwego charakteru mienia, jego źródła, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do mienia, ze świadomością, że mienie to pochodzi z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności;
- c) nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia, ze świadomością w momencie jego otrzymania, że mienie to pochodzi z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności;
- d) udział lub współdziałanie w popełnieniu, usiłowanie popełnienia, jak też pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy popełnieniu czynów określonych w powyższych literach.

Dyrektywa w art. 3 podaje definicje legalne niektórych pojęć, w tym pojęcia „działalności przestępczej” do której odwołuje się art. 1 ust. 2, który określa definicję prania pieniędzy. Według dyrektywy (art. 3 pkt 4) „działalność przestępcza” oznacza jakiegokolwiek przestępczy udział w popełnieniu poważnego przestępstwa. Dyrektywa definiuje także termin poważne przestępstwo, zatem wyznacza niejako krąg przestępstw źródłowych. Używając pojęcia „co najmniej” dyrektywa wskazuje pewien standard minimalny, który państwa członkowskie mogą rozszerzyć. Według art. 3 pkt 5 dyrektywy „poważne przestępstwa” oznaczają co najmniej:

- a) czyny określone w art. 1-4 decyzji ramowej 2002/475/WSiSW⁸¹⁶;
- b) jakiegokolwiek przestępstwa w rozumieniu definicji zawartej w art. 3 ust. 1 lit. a) Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi z 1988 r.⁸¹⁷;

⁸¹⁶ Zob. Decyzja Ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (Dz. U. UE. L z 2002 r. Nr 164, s. 3).

⁸¹⁷ Tzw. przestępstwa narkotykowe.

- c) działalność organizacji przestępczych zdefiniowaną w art. 1 wspólnego działania Rady 98/733/WSiSW z dnia 21 grudnia 1998 r. w sprawie uznawania za przestępstwa karne uczestnictwa w organizacji przestępczej w Państwach Członkowskich Unii Europejskiej⁸¹⁸;
- d) nadużycia finansowe, co najmniej poważne, zgodnie z definicją zawartą w art. 1 ust. 1 i art. 2 Konwencji w sprawie zabezpieczenia interesów finansowych Wspólnot Europejskich⁸¹⁹;
- e) korupcję;
- f) przestępstwo, którego maksymalne zagrożenie karą przekracza rok pozbawienia wolności lub aresztu, lub – w przypadku Państw, których systemy prawne określają minimalny próg zagrożenia karą dla tego typu przestępstw – każde przestępstwo, którego dolna granica zagrożenia karą wynosi co najmniej sześć miesięcy pozbawienia wolności lub aresztu.

Art. 1 ust. 3 Dyrektywy wskazuje, iż pranie pieniędzy zachodzi również w przypadku, gdy działania, w ramach których uzyskano mienie mające stać się przedmiotem prania, miały miejsce na terytorium innego Państwa Członkowskiego lub państwa trzeciego. W ten sposób dyrektywa rozciąga odpowiedzialność za pranie pieniędzy na działania źródłowe popełnione na terytorium innego państwa. W art. 1 ust. 3 Dyrektywa nie posługuje się pojęciem czynu zabronionego, w ramach których uzyskano mienie mające stać się przedmiotem prania pieniędzy. Zestawienie jednak tego przepisu z definicją prania pieniędzy (art. 1 ust. 1 Dyrektywy), które oznacza „konwersję lub przekazywanie mienia (albo szeregu innych działań) ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności” nie pozostawia wątpliwości, iż mienie podlegające praniu musi pochodzić z czynu przestępczego. B. Bieniek wskazuje, iż „z powyższego wyłania się definicja podwójnej karalności, w świetle której nie ma znaczenia, pod rządem jakiej jurysdykcji został popełniony czyn stanowiący źródło dochodów, ważne jest natomiast, aby dochody te zostały uzyskane nielegalnie, a zatem muszą one pochodzić z czynu zabronionego tak w świetle prawa państwa orzekającego w przedmiocie prania pieniędzy, jak i prawa państwa, na terytorium którego zostało popełnione przestępstwo źródłowe”⁸²⁰.

Podobnie jak dyrektywa poprzednia (91/308/EWG), tak i Dyrektywa 2005/60/WE „nie zajmuje się w sposób szczególny regulacją przestępstw pierwotnych, a raczej koncentruje się na samych czynnościach sprawczych związanych z przestępstwem wtórnym. Co do czynności przestępczych – w zasadzie nie ma znaczenia, gdzie zostały one popełnione”⁸²¹. W doktrynie zauważono, iż „w ten sposób dyrektywa, akt prawa wspólnotowego, dokonuje faktycznie typizacji przestępstwa, które powinno znaleźć się w prawie państw członkowskich”⁸²².

⁸¹⁸ Dz. U. L 351 z 29.12.1998, s. 1.

⁸¹⁹ Dz. U. C 316 z 27.11.1995, s. 49.

⁸²⁰ B. Bieniek, *Pranie...*, *op. cit.*, s. 119. Tę zasadę wyrażają także omówione akty prawa międzynarodowego i zalecenia FATE.

⁸²¹ M. Prengel, *Środki...*, *op. cit.*, s. 252.

⁸²² C. Mik, *Europeizacja...*, *op. cit.*, s. 120.

Wzorem regulacji międzynarodowych art. 1 ust. 5 Dyrektywy określa, iż świadomość, zamiar lub cel stanowiące znamiona działań określonych w ust. 2 i 4 mogą zostać ustalone na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych.

Implementacja dyrektywy miała nastąpić do dnia 15 grudnia 2007 r., podczas gdy w Polsce nastąpiło to dopiero w ustawie z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, która w większości weszła w życie 22 października 2009 r., a w stosunku do art. 1 pkt 21 ustawy, po upływie 12 miesięcy od dnia ogłoszenia, tj. 8 października 2010 r. (art. 20).

b. Działania Unii Europejskiej w zakresie prania pieniędzy

Na mocy art. 42 Dyrektywy 2005/60/WE do dnia 15 grudnia 2009 r. i następnie co najmniej co trzy lata, Komisja sporządza sprawozdanie dotyczące wykonania niniejszej dyrektywy i przedstawia je Parlamentowi Europejskiemu i Radzie. W pierwszym z tych sprawozdań Komisja zamieszcza szczególną ocenę traktowania prawników i przedstawicieli wolnych zawodów prawniczych.

W ramach wykonania powyższego zobowiązania Komisja Europejska przygotowała dokument zatytułowany „Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące stosowania dyrektywy 2005/60/WE w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu”⁸²³. We wskazanym dokumencie odnośnie kryminalizacji prania pieniędzy podano, że „można by przewidzieć kryminalizację [prania pieniędzy/finansowania terroryzmu] na szczeblu UE. Zmiana trzeciej dyrektywy w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy, w oparciu o art. 114 Traktatu, nie dawałaby jednak odpowiedniej podstawy prawnej dla kryminalizacji prania pieniędzy/finansowania terroryzmu. Należy więc rozważyć nałożenie na państwa członkowskie obowiązku kryminalizacji prania pieniędzy/finansowania terroryzmu w szczególnym instrumencie opartym na art. 83 ust. 1 TFUE, wprowadzonym na mocy Traktatu z Lizbony”⁸²⁴.

W myśl przywołanego art. 83 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) Parlament Europejski i Rada, stanowiąc w drodze dyrektyw zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą ustanowić normy minimalne odnoszące się do określania przestępstw oraz kar w dziedzinach szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym, wynikające z rodzaju lub skutków tych przestępstw lub ze szczególnej potrzeby wspólnego ich zwalczania. Powyższe dziedziny przestępczości są następujące: terroryzm, handel ludźmi oraz seksualne wykorzystywanie kobiet i dzieci, nielegalny handel narkotykami, nielegalny handel bronią, pranie pieniędzy, korupcja, fałszowanie środków płatniczych, przestępczość komputerowa i przestępczość zorganizowana.

⁸²³ COM/2012/0168 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0168:FIN:PL:PDF>

⁸²⁴ COM/2012/0168 final, s. 5.

W sprawozdaniu Komisji Europejskiej odniesiono się w szczególności do obecnej adekwatności zakresu definicji ustanowionej w art. 3 pkt 5 Dyrektywy 2005/60/WE, tj. definicji „poważnych przestępstw”. Stwierdzono, iż „poza wymienionymi przestępstwami w dyrektywie przyjęto ogólne podejście w odniesieniu do wszystkich innych przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności, której wymiar określono w oparciu o szereg progów maksymalnych i minimalnych. W nowych standardach FATF uwzględniono „przestępstwa podatkowe (związane z podatkami bezpośrednimi i pośrednimi)” jako przestępstwo źródłowe, jednak FATF nie podaje dalszych wytycznych co do sposobu stosowania rozwiązań w tym zakresie. Można by więc rozważyć:

- czy obecne podejście obejmujące „wszystkie poważne przestępstwa” jest nadal wystarczające, aby uwzględniać przestępstwa podatkowe;
- czy przestępstwa podatkowe powinny zostać uwzględnione jako szczególna kategoria „poważnych przestępstw” w art. 3 pkt 5; oraz
- czy konieczne jest dalsze zdefiniowanie przestępstw podatkowych⁸²⁵.

Z kolei Parlament Europejski na mocy art. 184 Regulaminu podjął decyzję z dnia 14 marca 2012 r. w sprawie powołania Specjalnej komisji ds. przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania brudnych pieniędzy oraz w sprawie określenia jej kompetencji, składu liczbowego i okresu funkcjonowania⁸²⁶. Następnie, podjął decyzję z dnia 11 grudnia 2012 r. w sprawie przedłużenia mandatu Komisji Specjalnej ds. Przestępczości Zorganizowanej, Korupcji i Prania Pieniędzy (CRIM) do dnia 30 września 2013 r. Wskazana Komisja przyjęła w dniu 1 lutego 2013 r. dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy⁸²⁷, w którym wśród zaleceń końcowych w zakresie kryminalizacji prania pieniędzy przyjmuje, że „skuteczna walka z praniem pieniędzy musi opierać się na stworzeniu spójnych i ujednoliconych ram prawnych we wszystkich państwach członkowskich, obejmujących:

- wspólną definicję przestępstwa prania pieniędzy;
- karanie za przestępstwo samodzielnego prania pieniędzy i określenie jednolitych przesłanek zastosowania;
- określenie – dla obu okoliczności – adekwatnej skali kar, zniechęcającej do popełniania przestępstw;
- ratyfikację przez wszystkie państwa członkowskie głównych międzynarodowych narzędzi współpracy i zwalczania prania pieniędzy⁸²⁸.

CRIM w przygotowanym sprawozdaniu końcowym z dnia 26 września 2013 r.⁸²⁹ przedstawił projekt rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania pieniędzy: zalecenia dotyczące potrzebnych działań i inicjatyw (sprawozdanie końcowe) (2013/2107(INI)). Przedstawiony projekt re-

⁸²⁵ COM/2012/0168 final, s. 5.

⁸²⁶ Dz. U. UE. C z 2013 r. Nr 251E, s.120.

⁸²⁷ S. Iacolino, *Dokument roboczy w sprawie prania pieniędzy*, PE504.311.

⁸²⁸ *Tamże*, s. 11.

⁸²⁹ PE513.067v03-00, A7-0307/2013.

zolucji został przyjęty przez Parlament Europejski w dniu 23 października 2013 r.⁸³⁰. W rezolucji podkreśla się szereg okoliczności, które należy wziąć pod uwagę proponując nowe rozwiązania prawne, np. fakt, iż „w skali ogólnoswiatowej wpływy z nielegalnej działalności wynoszą ok. 3,6% globalnego PKB oraz że obecnie na całym świecie przepływy środków pieniężnych będących przedmiotem przestępstwa prania pieniędzy oscylują wokół 2,7% globalnego PKB” czy też fakt, że „organizacje przestępcze rozszerzyły stopniowo własne sfery wpływów na skalę międzynarodową, wykorzystując możliwości związane z otwarciem wewnętrznych granic Unii Europejskiej, a także z globalizacją gospodarki i postępem technologicznym, wchodząc w układ z grupami przestępczymi z innych państw (na przykład z południowo-amerykańskimi kartelami narkotykowymi oraz z rosyjskojęzycznymi zorganizowanymi grupami przestępczymi), aby dzielić między siebie rynki i sfery wpływów”⁸³¹. Mając na uwadze szereg okoliczności – w tym przedstawione wyżej – Parlament Europejski:

- „zwraca się do Komisji o przedstawienie do końca 2013 r. wniosku dotyczącego harmonizacji prawa karnego w dziedzinie prania pieniędzy, o zawarcie w nim wspólnej definicji przestępstwa prania pieniędzy przez ten sam podmiot, opracowanej w oparciu o najlepsze praktyki państw członkowskich (pkt 12);
- nalega, by niniejsza rezolucja została wdrożona za pomocą europejskiego planu działania na lata 2014-2019 w celu wyeliminowania przestępczości zorganizowanej, korupcji i prania brudnych pieniędzy, który powinien zapewniać wskazówki i odpowiednie środki oraz, z poszanowaniem zasad pomocniczości i proporcjonalności, obejmować jako priorytetowe – na podstawie orientacyjnej i niewyłącznej – następujące pozytywne działania już wymienione w poprzednich ustępach i niniejszym potwierdzone: ustalenie definicji przestępczości zorganizowanej (obejmującej między innymi przestępstwo polegające na uczestniczeniu w organizacji mafijnej), korupcji i prania pieniędzy (łącznie z praniem pieniędzy przez ten sam podmiot) w oparciu o m.in. sprawozdanie w sprawie wdrożenia odpowiedniego prawodawstwa europejskiego (art. 125 (i))”⁸³².

⁸³⁰ P7_TA(2013)0444.

⁸³¹ PE513.067v03-00, s. 18 i 13.

⁸³² *Tamże*, s. 24 i 43.

Zakończenie

1. Pranie pieniędzy to obecnie jedno z tych przestępstw, które nie „zna granic” i które stanowi realne zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa⁸³³. Choć od wieków popełniano przestępstwa ze względu na chęć wzbogacenia się, dopiero powstanie przestępczości zorganizowanej, która zaczęła osiągać ogromne zyski, uświadomiła tym ostatnim, iż należy podjąć działania ażeby uchronić te środki przez konfiskatą wykazując, ich legalne pochodzenie. Współczesny świat, który należy określić jako „globalną wioskę” dał jeszcze większe możliwości działania w tym obszarze. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż rozwój technologiczny, szybka możliwość przemieszczania się osób, rzeczy i informacji stanowi dogodny grunt do prania pieniędzy. Koniec XX w. i wiek obecny to okres bardzo szybkiego postępu technologicznego, ale także w Europie okres transformacji ustrojowej wielu państw tzw. Europy Wschodniej. Otwieranie się gospodarek i ich globalizacja, zwiększanie wymiany handlowej, szybki przepływ kapitału i informacji oraz rozwój internetu to zjawiska pożądane, tyle że tak jak służą rozwojowi państwa, tak też służą rozwojowi przestępczości zorganizowanej, która bez wątpienia ma charakter transgraniczny. W Europie i w Polsce jest to tym bardziej widoczne i odczuwalne, ponieważ jako państwo członkowskie Unii Europejskiej jesteśmy zobowiązani przestrzegać zasady swobodnego przepływu osób, towarów i usług. Z tych wszystkich względów ciągle istnieje potrzeba prowadzenia badań nad zjawiskiem przestępczości zorganizowanej (gospodarczej) i prania pieniędzy, tak co do określania nowych metod „prania”, jak i co do określania podatności państwa na zjawisko prania pieniędzy. Trzeba wskazać, iż im lepiej sformułowane przepisy dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy, tym mniejsze ryzyko wykorzystywania państwa jako „pralni” wartości majątkowych. W obszarze badań kryminologicznych winniśmy także analizować tendencje i przypadki występujące poza granicami naszego państwa, albowiem obecna mobilność grup przestępczych jest bardzo duża. Wyraźnie widoczne staje się również nakierowanie przestępczości zorganizowanej na przestępczość ekonomiczną (podatkową). Ten trend obserwowany jest także w Unii Europejskiej stąd widoczne przyspieszenie państw członkowskich w powołaniu Prokuratury Europejskiej. Istniejące w UE instytucjonalne formy zwalczania przestępczości zorganizowanej, w tym prania pieniędzy (np. Europol, Baltcom, Eurojust) wydają się być niewystarczające⁸³⁴.

⁸³³ Tak również, J. Duży, *Zorganizowana...*, op. cit., s. 255.

⁸³⁴ E. W. Pływaczewski, *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej z perspektywy międzynarodowej* (w: E.W. Pływaczewski (red. nauk.), *Przestępczość zorganizowana*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 350-378.

Dostrzegalna harmonizacja przepisów, jak się wydaje może wkrótce objąć także czyny zabronione transgraniczne np. pranie pieniędzy, co wynika z art. 83 ust. 1 TFUE, poprzez ustanowienie norm minimalnych odnoszących się do określania przestępstw oraz kar. W dokumencie przygotowanym na potrzeby CRIM jako jeden z postulatów walki z przestępczością zorganizowaną wskazywano postulat nadania większego znaczenia roli sędziów i urzędników łącznikowych. W doktrynie – mając na uwadze wzrost spraw związanych z przestępczością podatkową (ekonomiczną) – słusznie postuluje się „wprowadzenie w sądach okręgowych specjalizacji w postaci Wydziałów do Spraw Karnych Gospodarczych oraz zatrudnienie tam specjalistów jako pomocników organu procesowego”⁸³⁵. Współpraca między organami poszczególnych państw wydaje się być natomiast elementem kluczowym w zwalczaniu prania pieniędzy i przestępczości, w sytuacji gdy właśnie element transgraniczności jest jednym z czynników tej przestępczości. Potrzebę współpracy w dziedzinie wymiany informacji dostrzega od początku działalności GIIF, dzięki czemu do końca 2013 r. podpisano 66 porozumień dwustronnych dotyczących wymiany informacji między FIU⁸³⁶.

Trzeba też wskazać, iż tak jak postęp technologii służy rozwojowi przestępczości, tak też jej rozwój winien być wykorzystywany do jej zwalczania, np. poprzez zwiększenie stopnia wykorzystania wynalazków z dziedziny technologii satelitarnej. Także służby policyjne winny sięgać do tych „nowinek” technologicznych podczas pracy operacyjnej⁸³⁷.

2. Tak jak wskazano penalizacja prania pieniędzy to pierwszy, ale nie jedyny krok, który musi być uczyniony aby przeciwdziałać temu zjawisku. Sposób sformułowania normy karnej ma niezmiernie duży wpływ na dalsze stosowanie przepisu. W Polsce było to szczególnie widoczne pod rządami art. 5 u.o.o.g. Jednakże obecna regulacja, która była dwukrotnie nowelizowana wymaga dalszych zmian. Wykazała to przeprowadzona analiza dogmatyczna, ale w większym jeszcze stopniu analiza prowadzonych postępowań karnych. Odnosząc się do tej pierwszej trzeba wskazać, iż *de facto* każdy przepis obecnie obowiązującego

⁸³⁵ J. Duży, *Zorganizowana...*, op. cit., s. 254. J. W. Wójcik z kolei wskazuje, że ogromną rolę w prowadzeniu postępowań karnych w sprawie prania pieniędzy, pełnią biegli sądowi, a jak pokazuje na przykładach, ich przygotowanie może budzić wątpliwości. Zob. J. W. Wójcik, *Biegły w zwalczaniu prania pieniędzy* (2), *Gazeta Sądowa* 2003, Nr 6, s. 40-45, J. W. Wójcik, *Weryfikacja podejrzenia popełnienia przestępstwa prania pieniędzy*, *Prok. i Pr.* 2005, Nr 9, s. 44-45.

Postulat utworzenia Instytutu Ekspertyz Ekonomiczno-Finansowych (czy też Ekonomicznych) formułowany jest od lat. Ostatnio został też powtórzony przez Prokuratora Generalnego. Zob. H. Świeszcakowska, *Tradycyjna kryminalistyka nie wystarcza* (rozmowa z M. Gocem – wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego), *Gazeta Policyjna* nr 44 z dnia 28 listopada 2004 r., s. 3, *Sermet chce utworzenia Instytutu Ekspertyz Ekonomicznych*, *Rzeczpospolita* z dnia 30 sierpnia 2012 r., <http://prawo.rp.pl/artukul/928944.html>

⁸³⁶ *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2013 r.*, Warszawa marzec 2014 r., s. 41.

⁸³⁷ Szeroko na temat pracy operacyjnej w zakresie wykrywania przestępstwa prania pieniędzy. Zob. W. Jaśiński, *Prawne i kryminalistyczne aspekty wykrywania przestępstwa prania pieniędzy* (w:) E.W. Pływaczewski (red. nauk.), *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 193-205.

art. 299 k.k. wymaga nowelizacji. Art. 299 § 1 k.k. który określa podstawowy typ przestępstwa prania pieniędzy wymaga tych zmian najwięcej. Należy wskazać, iż przygotowywana zmiana określona w projekcie nowelizacji k.k. i niektórych innych ustaw z dnia 5 listopada 2013 r. w zakresie w jakim odnosi się do art. 299 § 1 k.k. jest ukierunkowana właściwie i ma charakter porządkujący i upraszczający przepis. Jednocześnie jednak, dokonuje fundamentalnego przemodelowania odpowiedzialności karnej za pranie pieniędzy sprawcy przestępstwa pierwotnego. W tym zakresie propozycja zmian musi być oceniona krytycznie. W uzasadnieniu projektu nie wskazano z czego wynikać ma ta zmiana, skoro wszystkie akty międzynarodowe oraz zalecenia organów międzynarodowych są zgola odmienne. Regulacje polskie były już ukształtowane w sposób, który wyłączał odpowiedzialność karną za pranie pieniędzy sprawcy przestępstwa źródłowego i uległy zmianie, albowiem uznano, że nie jest to zgodne z polityką prawną-karną państwa polskiego. Wydaje się, iż obecnie projektodawca mógł wychodzić z założenia, iż sprawca przestępstwa źródłowego „konsumuje owoce swojego przestępstwa” i pranie pieniędzy jest już współukarane następczo w odpowiedzialności za czyn źródłowy. Przyjęcie takiego założenia *de facto* powodowałoby, iż istnienie przestępstwa prania pieniędzy nie miałoby uzasadnienia, skoro należałoby przyjmować, że każdy czyn źródłowy generujący zysk (korzyść majątkową) ma niejako wkomponowaną w wymiar kary odpowiedzialność za konsumowanie generowanego zysku (korzyści)⁸³⁸.

Nie bez znaczenia wydaje się też argument, który można określić jako historyczny, tzn. teoria współukarania następczego powstała dużo wcześniej, niż ukształtowało się przestępstwo prania pieniędzy.

Być może takie postrzeganie prania pieniędzy wynika też z faktu, że w polskich realiach mało prowadzonych jest tzw. autonomicznych postępowań karnych dotyczących odpowiedzialności tylko za pranie pieniędzy, a nie łącznie za pranie pieniędzy i przestępstwo źródłowe. Ewaluatorzy MONEYVAL zwracają uwagę, iż w polskie regulacje prawne wymagają wysokiego stopnia udowodnienia pochodzenia „brudnych” wartości majątkowych, postulując rozważenie także inaczej ukształtowanej odpowiedzialności karnej prania pieniędzy (niższego wymiaru kary), dla sytuacji gdy dowiedzenie źródła „brudnych” wartości majątkowych jest niemożliwe albo wysoce utrudnione. W mojej ocenie nie znajduje także uzasadnienia propozycja usunięcia odpowiedzialności karnej za pranie

⁸³⁸ Na fakt, iż pranie pieniędzy jest przestępstwem tzw. przyłączonym zwraca uwagę M. Prengel. Zob. M. Prengel, *Środki...*, op. cit., s. 314. Wskazuje on również, że za pierwotnym ujęciem przepisu art. 299 § 1 k.k. przemawia zasada *Nemo se ipsum accusare tenetur*, a także okoliczność, iż w niektórych sytuacjach dla sprawcy przestępstwa pierwotnego przestępstwo prania pieniędzy (pod pewnymi warunkami) mogłoby być przestępstwem współukaranym. Zob także M. Wąsek-Wiaderek, „*Nemo se ipsum accusare tenetur*” w *orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (w:) L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki (red.), *Orzecznictwo sądowe w sprawach karnych. Aspekty europejskie i unijne*, Wyd. SN 2008, s. 181-198, A. Płońska, *Czyn współukarany na przykładzie przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 k.k.* (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, Wrocław 2013, t. XXIX, s. 87-99.

pieniędzy w typie kwalifikowanym, gdy sprawca uzyskał z tego czynu znaczną korzyść majątkową. Wydaje się, iż argumenty natury praktycznej i trudności w dowiedzeniu uzyskania korzyści majątkowej przeważały i stanowią główne uzasadnienie do depenalizacji tego typu czynu zabronionego.

3. Przestępstwo prania pieniędzy jako jedno z niewielu w kodeksie karnym posiada przepis, który określa przepadek wartości majątkowych uzyskanych z prania pieniędzy. *De lege ferenda* przepis art. 299 § 7 k.k. wymaga zmiany, jednakże bardziej jednak niż zmiany treści przepisu wymagać należy zmiany postrzegania tej instytucji i jej stosowania u organów stosujących przepis. Trzeba zauważyć, iż sformułowana we wstępie niniejszej publikacji teza, jakoby instytucja przepadku nie była właściwie wykorzystywana, znalazła uzasadnienie w wynikach badań. Niestety ta konstatacja nie jest pocieszająca, bo odebranie sprawcy przestępstwa uzyskanej korzyści jest dla niego największą karą. Ten pogląd jest wyrażany w doktrynie⁸³⁹ i przez samych praktyków. Jak wynika z badań prowadzonych przez W. Filipkowskiego, w latach 2009 i 2010 r. wśród policjantów CBS, prokuratorów prokuratur okręgowych i apelacyjnych, sędziów sądów apelacyjnych zajmujących się prowadzeniem postępowań dotyczących przestępczości zorganizowanej, „pozbawienie owoców przestępstwa [...] jest ważniejszym elementem strategii walki z przestępczością zorganizowaną niż długoterminowa izolacja”⁸⁴⁰. Warto również wskazać, iż w skuteczną walkę w odebraniu przestępczego mienia winno się prowadzić także wykorzystując mechanizmy istniejące w u.p.p.p.f.t., tj. wstrzymanie transakcji i blokadę rachunku⁸⁴¹, a także w oparciu o przepisy usta-

⁸³⁹ Por. M. Prengel, Środki..., *op. cit.*, s. 379-381; A. Chomiuk - Żywalewska, *Przepadek w statystyce Ministerstwa Sprawiedliwości. Analiza danych* (w:) E. M. Guzik - Makaruk (red. nauk.), *Przepadek...*, *op. cit.*, s. 350.

⁸⁴⁰ W. Filipkowski, *System przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej* (w:) E.W. Pływaczewski (red. nauk.), *Przestępczość zorganizowana*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 199. Kolejne badania w zakresie instytucji przepadku wśród sędziów i prokuratorów prowadziła G. B. Szczygieł w latach 2009–2011. Obie grupy respondentów wskazywały, że „to etap postępowania przygotowawczego jest istotny dla efektywnego pozbawienia sprawców owoców przestępstwa. Takiego zdania było 87,7% prokuratorów i 91,3% sędziów”. G. B. Szczygieł, *Ocena...*, *op. cit.*, s. 379. Respondenci wskazali także na trudności w stosowaniu instytucji przepadku. Według prokuratorów najwięcej trudności wynika z zachowania sprawcy (pozbywanie się mienia, ukrywanie go, przenoszenie prawa do niego na inne osoby). Najczęściej dotyczą one przepadku równowartości przedmiotów lub korzyści (61,6% wskazań), w dalszej kolejności przepadku korzyści (60,3 % wskazań) i przepadku przedmiotów (53,6% wskazań). Trudności występujące po stronie organów (31,2% wskazań) są kolejną grupą trudności, Zob. K. Laskowska, *Trudności...*, *op. cit.*, s. 454. Z kolei według sędziów do występujących najczęściej trudności należą: problemy z precyzyjnym ustaleniem wartości korzyści, sytuacja majątkowa oskarżonego, brak majątku, rzeczy wartościowych oraz brak oficjalnych źródeł dochodów. Zob. E. M. Guzik - Makaruk, *Trudności w stosowaniu przepadku, stosowanie art. 44 i 45 k.k. oraz ocena tych regulacji w świetle opinii sędziów* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek...*, *op. cit.*, s. 478.

⁸⁴¹ Por. G. Szczuciński, *Rola Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w zabezpieczaniu majątku pochodzącego z nielegalnych źródeł* (w:) E. M. Guzik-Makaruk (red. nauk.), *Przepadek...*, *op. cit.*, s. 331-348. Prokuratura Generalna analizując stosowanie instytucji blokady lub wstrzymania transakcji jako postulat *de lege ferenda* zgłasza potrzebę nowelizacji art. 19 u.p.p.p.f.t. tak aby w postępowaniach o szczególnej zawłości prokurator miał możliwość wydłużenia czasu stosowania tych instrumentów, zob. *Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2010* (PG III PZ 404/04/11 z dnia 30 marca 2011 r.), s. 11. W kontekście instytucji blokady rachunku dokonywanego w myśl u.p.p.p.f.t. warto wskazać głos praktyka, który zauważa, iż „dla zwiększenia efektywności ich [postępowań przygotowaw-

wy z dnia 16 września 2011 r. o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej⁸⁴², która wdraża do polskiego porządku prawnego przepisy decyzji Rady 2007/845/WSiSW z dnia 6 grudnia 2007 r. dotyczącej współpracy pomiędzy biurami do spraw odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem⁸⁴³. Polskie biuro ds. odzyskiwania mienia pod inną nazwą funkcjonuje od 5 grudnia 2008 r.⁸⁴⁴ W związku z trudnościami związanymi z odebraniem przestępczego mienia, zgłaszane są także postulaty by wzorem innych państw (np. USA) przepadek korzyści pochodzących z przestępstwa oprzeć na modelu cywilnoprawnym, tj. rozważyć „np. „ożywienie” przepisu art. 412 k.c., który pozwala orzec na rzecz Skarbu Państwa, przepadek korzyści uzyskanych niegodziwie”⁸⁴⁵. Stosowanie wszystkich wymienionych form przepadku czy instrumentów, które mają temu celowi służyć będzie jednak możliwe tylko wówczas gdy organy ścigania będą dysponowały określoną wiedzą gdzie i jak poszukiwać przestępczego mienia⁸⁴⁶. W prowadzonych badaniach dostrzeżono wiele nieprawidłowości w stosowaniu instytucji przepadku, które wynikały głównie z braku należytej staranności przy określaniu wysokości uzyskanej korzyści majątkowej obligującej do orzeczenia przepadku bądź nieznajomości obowiązujących przepisów, także na etapie postępowania wykonawczego. Słuszny jest pogląd zaprezentowany w doktrynie, że „informacje o faktycznych składnikach majątkowych sprawców przestępstw za-

czych – M.M.] prowadzenia, należałoby wyeliminować negatywną z punktu widzenia interesów postępowania karnego praktykę składania przez GIFF zawiadomień o popełnieniu przestępstwa z jednoczesną blokadą konta. Należałoby raczej dążyć do modelu, w którym GIFF ściśle współpracuje z Prokuraturą na wstępnym etapie już prowadzonego śledztwa, prowadzi nadal dalsze analizy, a dopiero w porozumieniu z prokuratorem na właściwym jego etapie dokonywana jest blokada konta”. J. Duży, *Ściganie przestępczości zorganizowanej w zakresie obrotu złotem i paliwami*, Prok. i Pr. 2010, Nr 7-8, s. 84-85.

⁸⁴² Dz. U. Nr 230, poz. 1371.

⁸⁴³ Dz. Urz. UE L 332 z 18.12.2007, str. 103.

⁸⁴⁴ Jak można sądzić, z powstaniem związane są duże nadzieje. Por. G. Zawadka, *Nowe biuro wytropi majątki*, Rzeczpospolita z dnia 17 października 2008 r. Warto wskazać, iż polska jednostka zawarła kilka ważnych porozumień, które ułatwią czy wręcz umożliwią korzystanie z centralnych baz danych, np. porozumienie Komendanta Głównego Policji z Głównym Geodetą Kraju z dnia 28 grudnia 2011 r. o współpracy w zakresie udostępniania informacji za pomocą Integrującej Platformy Elektronicznej, która stanowi centralne repozytorium kopii zbiorów ewidencji gruntów i budynków. Problemem praktycznym w prowadzonych postępowaniach karnych jest bowiem brak dostępu do centralnej bazy danych o nieruchomościach i ich właścicielach. Por. J. Kudrelek, *Prawne możliwości ujawniania mienia sprawców przestępstw przez organy ścigania*, Prok. i Pr. 2007, Nr 3, s. 141.

⁸⁴⁵ Por. T. Oczkowski, *Przepadek i pranie brudnych pieniędzy jako środki mające na celu pozbawienie korzyści majątkowych uzyskanych z przestępstwa* (w:) *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, V. Konarska-Wrżosek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz (red.), Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 418 i 429. Trzeba jednocześnie wskazać, iż w doktrynie został podniesiony argument - poparty analizą stosowania instytucji art. 412 k.c. – iż istnieje potrzeba przeniesienia instytucji przepadku z kodeksu cywilnego do regulacji karnej, za czym przemawia głównie silnie penalny charakter tej instytucji prawa. Zob. M. Domański, *Orzekanie przepadku świadczenia „niegodziwego” (art. 412 k.c.)*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2007, s. 201-204.

⁸⁴⁶ Por. K. Liszewski, D. Najmoła, K. Wiciak, *Śledztwo finansowe. Podstawy prawne i czynności policjanta służące pozbawieniu sprawców owoców przestępstwa*, Wyd. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie 2006.

warte są w wielu instytucjach, niejednokrotnie niepowiązanych ze sobą. Implikuje to trudności w ustalaniu mienia sprawców przestępstw. W związku z tym znaczną rolę w dziedzinie ustalania majątku sprawców powinny mieć czynności operacyjne Policji. Znaczącą nieprawidłowością jest także to, że najczęściej organy procesowe podejmują działania w przedmiocie zabezpieczenia majątku dopiero po przedstawieniu zarzutów. Jednak moment ten jest znacznie spóźniony, gdyż sprawcy, wiedząc o oskarżeniu, poszukiwane mienie ukrywają⁸⁴⁷. Według danych zawartych w sprawozdaniu Prokuratury Generalnej wartość mienia objętego zabezpieczeniem majątkowym kształtowała się w ostatnich latach następująco, w: 2006 – 45,16 mln zł, 2007 – 21,40 mln zł, 2008 – 65,40 mln zł, 2009 – 28,38 mln zł, 2010 – 215,59 mln zł, 2011 – 14,39 mln zł, 2012 – 225,33 mln zł⁸⁴⁸. Zestawienie wskazanych wielkości z wielkościami przestępczych transakcji handlu złomem czy w sprawach tzw. paliwowych⁸⁴⁹ wskazuje, iż zabezpieczane mienie stanowi jedynie ułamek uzyskiwanych przez przestępców zysków. Reasumując, efektywna walka z przestępczością może być skuteczna tylko wówczas, gdy podważy się ekonomiczny jej aspekt, tzn. nie będzie opłacalna, a już dokonana będzie zwalczana środkami prawnymi, które w pierwszym rzędzie będą odbierały uzyskane korzyści.

4. W ramach prowadzonych badań akt sądowych wyraźnie widoczny jest znaczny odsetek spraw tzw. złomowych czy paliwowych, co znajduje odzwierciedlenie także w wynikach organów kontroli skarbowej. Mechanizmy działania sprawców w tych sprawach są już rozpoznane przez praktyków⁸⁵⁰, co nie znaczy że obowiązujące ustawodawstwo sprzyja ich prowadzeniu czy też, że właściwie przeciwdziała tej przestępczości⁸⁵¹. Niewątpliwie wymianie doświadczeń co do różnych aspektów prowadzenia tych postępowań służą organizowane konferencje i seminaria⁸⁵² oraz publikacje pokonferencyjne. Podczas prowadzenia ww.

⁸⁴⁷ J. Kudrelek, *Prawne...*, op. cit., s. 142. Podobnie Raport PwC, *Straty Skarbu Państwa w VAT*, maj 2013 roku, s. 32. Szeroko na temat źródeł informacji o składnikach majątkowych w procesie wykrywczym prania pieniędzy i znaczeniu analizy kryminalnej. Zob. W. Jasiński, *Prawne...*, op. cit., s. 206-224.

⁸⁴⁸ *Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2012* (PG II PZ 404/11/13 z dnia 15 maja 2013 r.), s. 15.

⁸⁴⁹ Zob. rozdział I.

⁸⁵⁰ Zob. *Pragmatyka zwalczania przestępczości „prania pieniędzy” w Polsce. Materiały z V sympozjum zorganizowanego w Szkole Policji w Pile*, K. Wiciak, *Obszary...*, op. cit. s. 33-66.

⁸⁵¹ Zob. M. Siudaj, M. Duszczyk, *Powrót mafii paliwowej. Stacje w ręce gangsterów*, Dziennik Gazeta Prawna 30 kwietnia – 5 maja 2013 r., s. 1. Na szereg mankamentów obecnych regulacji prawnych wskazuje szczegółowo: *Przemysł i handel naftowy, Raport roczny 2012*, POPiHN, s. 6-9 oraz Raport PwC, *Straty Skarbu Państwa w VAT*, maj 2013 roku, s. 27. Według informacji przedstawianych przez POPiHN, „od kilkunastu miesięcy w Polsce mamy do czynienia z gwałtownym wzrostem skali oszustw w obrocie paliwami. Na skutek tego pogarsza się sytuacja przedsiębiorców, działających zgodnie z prawem, a budżet państwa ponosi straty w wysokości 4-5 miliardów złotych rocznie” Zob. http://www.popihn.pl/problemy_branzy2.php?news_id=35

⁸⁵² Np. V sympozjum pt. „Pragmatyka zwalczania przestępczości „prania pieniędzy” w Polsce” zorganizowane w Szkole Policji w Pile w dniach 4-6 października 2006 r. czy też Seminarium międzynarodowe pt. „Współpraca organów ścigania i instytucji państwowych w zakresie ochrony interesów ekonomicznych i finansowych RP i UE w związku z obrotem paliwami ciekłymi” zorganizowane w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie w dniach 16-18 października 2013 r.

spraw występuje szereg aspektów które mogą wpływać na kształt i efekt tego postępowania. J. Duży, który jest autorem monografii pt. *Zorganizowana przestępczość podatkowa w Polsce. Zwalczanie przestępczego nadużycia mechanizmów podatków VAT i akcyzowego* nakreśla również wiele aspektów prowadzenia tego typu postępowań, poczynając od mechanizmu tych przestępstw i kwalifikacji prawnej czynów zabronionych, a kończąc na wskazaniu błędów organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Zgłasza on postulaty zmian w prawie, jak i w zakresie działania wymiaru sprawiedliwości. Analiza postępowań sądowych które były prowadzone na potrzeby rozprawy doktorskiej, a także wnioski praktyków i teoretyków nakazują wskazać na niektóre aspekty prawne i faktyczne, prowadzonych postępowań.

Zauważyć należy, iż postępowanie karne w sprawach dotyczących wyłudzeń podatkowych, niejako współistnieje obok postępowania prowadzonego przez organy skarbowe. Jednakże, postępowanie kontrolne podatników zawiera szereg przepisów, które nie przystają „do realiów postępowania prowadzonego wobec fikcyjnych podmiotów gospodarczych, stykani się ze szczątkową bądź nieistniejącą dokumentacją oraz prowadzenia czynności nie wobec statystycznych podatników (nawet nieuczciwych, dążących do niedozwolonego zmniejszenia obciążeń podatkowych), lecz członków zorganizowanych grup przestępczych”⁸⁵³. J. Duży słusznie wskazuje zatem, iż niektóre przepisy ordynacji podatkowej, np. wyrażające obowiązek powiadomienia podatnika o celu i zakresie prowadzonej kontroli (art. 284 § 1 o.p.) oraz dotyczące innych uprawnień kontrolowanego mogą zniweczyć i wypaczyć wyniki kontroli. Zauważa on, iż „w przypadku postępowania karnego na etapie postępowania przygotowawczego dominuje inkwizycyjny charakter postępowania. Powoduje to, że niektóre czynności organów procesowych mogą być realizowane z wykorzystaniem elementu zaskoczenia. Przepisy kodeksu postępowania karnego dają organom ścigania określone możliwości zapobiegania wywieraniu presji na świadków i kreowania na potrzeby postępowania fikcyjnej rzeczywistości, na przykład poprzez bieżące fałszowanie dokumentów lub też niszczenie dokumentacji w związku z zapowiadanymi czynnościami organów. Należy podkreślić, że charakterystyczną cechą zorganizowanej przestępczości jest sięganie do gróźb, zmuszanie do określonych zachowań, choćby tylko poprzez wywieranie presji ekonomicznej. Osoby przesłuchiwane w postępowaniu podatkowym, w tym zwłaszcza „słupy”, są zazwyczaj finansowo uzależnione od swoich mocodawców. Wymóg ordynacji podatkowej związany z prawem uczestniczenia strony w prowadzonych czynnościach w tych okolicznościach powoduje, że faktycznie zeznania tej kategorii osób są składane w warunkach, w których trudno o zachowanie swobody wypowiedzi. Co więcej, osoby zainteresowane wynikiem czynności znając termin ich przeprowadzenia, mogą wywierać wpływ na świadków, w tym pouczać o treści składanych ze-

⁸⁵³ J. Duży, *Zorganizowana..., op. cit.*, s. 182.

znań. To tak, jakby organy procesowe postępowania karnego przesłały osobom podejrzanym o popełnienie przestępstwa plan śledztwa z harmonogramem planowanych czynności⁸⁵⁴. Obowiązujące przepisy ordynacji podatkowej dają możliwość nie zawiadamiania o zamiarze wszczęcia kontroli podatkowej, np. w sytuacji gdy kontrola ma być wszczęta na żądanie organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, czy też dotyczy opodatkowania przychodów niezajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych (art. 282c § 1 pkt 1 lit b i c ordynacji podatkowej). Trzeba jednak wskazać, iż w sytuacji pierwszej kontrola podatkowa bez zawiadomienia jest prowadzona na żądanie organu i po wszczęciu postępowania przygotowawczego. Jeżeli natomiast organ ma uzasadnione wątpliwości co do prowadzonych przez podatnika rozliczeń, a nie jest prowadzone postępowanie przygotowawcze, musi wprawdzie „ostrzec” o zamiarze przeprowadzenia kontroli. W sytuacji drugiej, kontrola podatkowa bez zawiadomienia o zamiarze jej wszczęcia może być prowadzona w oparciu o informacje uzyskane na podstawie art. 33 u.p.p.f.t.

Dostrzegalnym problemem w prowadzonych postępowaniach był również brak centralnego rejestru rachunków bankowych. W analizowanych postępowaniach organy ścigania musiały występować do szeregu banków z zapytaniem o prowadzenie rachunku bankowego przez określone osoby fizyczne czy podmioty prawa. Ten mankament sygnalizują od kilku lat praktycy⁸⁵⁵, jak i teoretycy⁸⁵⁶.

Specyfika prowadzonych postępowań paliwowych i złomowych ujawniła także problem, z właściwym określeniem kwalifikacji prawnej czynów zabronionych i wzajemnej relacji kodeksu karnego i kodeksu karnego skarbowego, tak w zakresie fałszu intelektualnego czy też nierzetelnego wystawienia faktury VAT, jak i w zakresie oszustwa czy też oszustwa podatkowego. Wydaje się, iż uchwała SN z dnia 24 stycznia 2013 r. (sygn. akt I KZP 19/12) powinna te wątpliwości rozwiązać, czego przykładem są niektóre orzeczenia sądów powszechnych wydane po podjęciu uchwały.

5. Analiza prowadzonych postępowań pokazuje również, że oprócz jednego wszystkie pozostałe zakończyły się w trybie konsensualnym (art. 355 lub art.

⁸⁵⁴ J. Duży, *Zorganizowana...*, op. cit., s. 183-184. Potwierdzeniem tej tezy są wyjaśnienia złożone przez jednego z oskarżonych w postępowaniu przygotowawczym, cyt. „na początku dbaliśmy, o to aby faktury były tak wypisywane, że na wypadek kontroli urzędów skarbowych było wszystko w porządku tj. chodziło o kontrole krzyżowe - faktury zakupu zgadzały się z fakturami sprzedaży. Później tych papierów i transakcji było już tak dużo, że traciliśmy kontrolę ale kiedy dochodziło do kontroli krzyżowych to na potrzeby takiej kontroli „dorabiało” się dokumenty. Pamiętam że było kilka takich kontroli, które zakończyły się pozytywnie tzn. pozytywnie dla nas, urzędnicy Urzędu Skarbowego nie znaleźli w dokumentacji żadnych uchybień” (sprawa II K 1452/05 SR w G., k-8371).

⁸⁵⁵ M. Olbryś, *Możliwości ujawniania przestępstwa „prania pieniędzy” przy aktualnie obowiązujących przepisach o tajemnicy bankowej (w): Pragmatyka zwalczania przestępczości „prania pieniędzy” w Polsce. Materiały z V sympozjum zorganizowanego w Szkole Policji w Pile*, s. 251

⁸⁵⁶ J. Kudrelek, *Prawne...*, op. cit., s. 141.

387 k.p.k.). Ta okoliczność jest niezmiernie istotna i wpływa na kilka okoliczności. Po pierwsze uzgodnienie wymiaru kary oskarżonego z prokuratorem, we wszystkich sprawach powodowało sytuację akceptacji wniosku oskarżyciela przez sąd, nawet z naruszeniem prawa. Po drugie uwzględnienie wniosku jako satysfakcjonujące dla oskarżonego i prokuratora, powoduje, iż nie występują oni o uzasadnienie wyroku, a co za tym idzie każe sądzić, że sąd w pełni podziela argumentację zawartą w akcie oskarżenia i ocenę przyjętą przez prokuratora⁸⁵⁷. Po trzecie w badanych sprawach, kończenie spraw w trybie konsensualnym, było powiązane z warunkowym zawieszeniem wykonania kary⁸⁵⁸.

W Raporcie z 4. Rundy ewaluacji MONEYVAL eksperci tego komitetu wskazali swoje zaniepokojenie brakiem w Polsce skutecznego sądownictwa. Jak wskazali w raporcie, oceniający zostali poinformowani o przewlekłej naturze postępowań sądowych, które doprowadziło w wielu przypadkach przedłożonych oceniającym, prokuratorów do wyrażenia zgody na stosunkowo niską karę bez przeprowadzenia procesu, na podstawie tego, co wydaje się być wersja cywilną ugody w systemie *common law*, zgodnie z artykułem 335 k.p.k.⁸⁵⁹.

W uzasadnieniu projektu z dnia 10 grudnia 2013 r. stwierdzono również występowanie zjawiska „spłaszczenia” odpowiedzialności karnej za przestępstwa o zróżnicowanym zagrożeniu kodeksowym, wyrażającego się w podobnym traktowaniu przez organy wymiaru sprawiedliwości w zakresie konsekwencji prawno-karnych różnych typów czynów zabronionych, bez względu na rodzaj i wielkość zagrożenia przewidzianego w przepisach ustawy. Upowszechnie-

⁸⁵⁷ J. Duży wskazuje, że „na tle trybu konsensualnego rozpoznania sprawy nieuchronnie wzrasta rola organów ścigania, które przejmują na swoje barki zadania utożsamiane do tej pory z wymiarem sprawiedliwości”. J. Duży, *Porozumienia procesowe określone w art. 335 i 387 k.p.k. a przyszłość wymiaru sprawiedliwości*, PS 2011, Nr 10, s. 90. Podobnie wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 10 grudnia 2013 r. podając, że zdecydowana przewaga „kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania oraz trybów, w jakich zapadają orzeczenia skazujące, nie pozostawia wątpliwości, że w większości przypadków kara pozbawienia wolności z warunkowym zwieszeniem wykonania jest orzekana w jednym z trybów konsensualnych, na skutek zaakceptowania przez sąd stosownego wniosku prokuratora albo (rzadziej) oskarżonego. Sytuacja taka pokazuje, jak ogromny wpływ na kształtowanie praktyki orzeczniczej w Polsce mają prokuratorzy, a w konsekwencji – jak ważne jest podjęcie działań mających na celu wypracowanie standardów wnioskowania przed sądem przez oskarżyciela publicznego określonego rodzaju wymiaru kary z uwzględnieniem zapewnienia jednolitości orzeczniczej na terenie całego kraju oraz zbilansowania dysproporcji orzeczniczej w katalogu kar o nieizolacyjnym charakterze. Por. Uzasadnienie, s. 108.

⁸⁵⁸ Wymierzenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary nie wywołuje większej dolegliwości dla skazanego, na co wskazują wyniki badań prowadzone przez autora: M. Mazur, *Realizacja orzeczeń o warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności bez oddawania skazanego pod dozór* (w:) J. Zagórski (red.), *Wykonanie środków probacji i readaptacji skazanych w Polsce*, Biuletyn RPO Nr 59, Warszawa 2008, s. 31-68; M. Mazur, *Kontrola okresu próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności w świetle badań* (w:) S. Lelental, G. B. Szczygieł, *X lat obowiązywania kodeksu karnego wykonawczego*, Wyd. Temida2, Białystok 2009, s. 541-550.

⁸⁵⁹ Raport z 4. Rundy ewaluacji MONEYVAL, s. 56. Według J. Dużego funkcjonowanie instytucji z art. 335 k.p.k. i składanie w jej ramach wyjaśnień zwłaszcza przez „słupy” wydatnie zwiększa [...] szansę organów ścigania na wykrycie i pociągnięcie do odpowiedzialności organizatorów procederu. Stąd też trudno przeceniać ich rolę i znaczenie w zwalczaniu opisywanej przestępczości [podatkowej – M.M.], zob. J. Duży, *Zorganizowana...*, op. cit., s. 246.

nie trybów konsensualnych wywołało bowiem efekt premiowania w praktyce orzeczniczej przestępstw poważnych, zagrożonych surowymi sankcjami oraz faktycznego zaostrzania represyjności w przypadku przestępstw drobnych, zagrożonych karami alternatywnymi lub karą pozbawienia wolności w relatywnie niskim wymiarze⁸⁶⁰.

Zaistnienie wskazanych zjawisk widoczne jest także w analizowanych sprawach, gdzie można było dostrzec dążenie do konsensualnego zakończenia sprawy, w wyniku którego zapadały relatywnie niskie kary za poważne przestępstwa. W tej sytuacji trzeba postawić pytanie dlaczego sądy akceptują taką sytuację. Według projektodawcy „sądy otrzymując do rozpoznania wnioski złożony w trybie art. 335 k.p.k. ze względów czysto pragmatycznych niechętnie wdają się w spór z oskarżycielem co do kwalifikacji, ponieważ jej zakwestionowanie rodzi konieczność przeprowadzenia pełnego, czasochłonnego i pracochłonnego postępowania rozpoznawczego”⁸⁶¹. Jak pokazują dane statystyczne „w 2012 r. około 55% wszystkich skazań w sądach rejonowych w Polsce zapadło na skutek „dobrowolnego poddania się karze”, czyli swoistej ugody z oskarżonym”⁸⁶². Reasumując stwierdzić należy, iż wszystkie zastrzeżenia wobec korzystania z trybów konsensualnych i związanej z tym wymiaru kary⁸⁶³, które zostały nakreślone przez projektodawcę w projekcie z dnia 10 grudnia 2013 r. znajdują pełne odzwierciedlenie w aktach postępowań karnych analizowanych przez autora.

6. Na przykładzie spraw paliwowych widać szczególnie wyraźnie jak wiele problemów nastręcza właściwe prowadzenie tych spraw, jak i również to, że przeciwdziałanie temu zjawisku musi się odbywać w obrębie wielu gałęzi prawa, w szczególności: podatkowego (ordynacja podatkowa, ustawa od podatku od towarów i usług, ustawa o podatku akcyzowym), ale także na poziomie innych aktów prawnych, np. ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne⁸⁶⁴, regulacji dotyczących ochrony środowiska czy tzw. zapasów obowiązkowych. Te zagadnienia pozostają poza przedmiotem publikacji, niemniej jednak tak jak wskazano na wstępie, penalizacja prania pieniędzy stanowi pierwszy element przeciwdziałania temu negatywnemu zjawisku. Potwierdzeniem tej opinii jest chociażby sposób dokonywania sprawdzeń ewaluacyjnych przez ekspertów

⁸⁶⁰ Uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 10 grudnia 2013 r., s. 108. Tę tezę projektodawca ukazuje na przykładach konkretnych czynów zabronionych dochodząc do konkluzji, iż „w praktyce oznacza to również, że taką samą karę np. 2 lat pozbawienia wolności sądy wymierzają za zgwałcenie, zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat, rozbój jak również za posiadanie narkotyków, naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza, czy przywłaszczenie powierzzonego mienia ruchomego. Zob. Uzasadnienie projektu z dnia 10 grudnia 2013 r., s. 109.

⁸⁶¹ Uzasadnienie projektu z dnia 10 grudnia 2013 r., s. 110.

⁸⁶² *Tamże*, s. 103.

⁸⁶³ W świetle przedstawionych przez projektodawcę danych, wątpliwości budzą wyniki badań prowadzonych przez M. Jankowskiego, który stwierdza, że „rozpoznawanie spraw karnych w trybie art. 335, 387 k.p.k. albo bez zastosowania tych artykułów nie wpływa na stopień surowości karania”. Zob. M. Jankowski, *Wpływ stosowania instytucji z art. 335 i 387 k.p.k. na wymiar kary* (w:) A. Siemaszko, (red.), *Stosowanie..., op. cit.*, s. 562.

⁸⁶⁴ Dz. U. z 2012 r., poz. 1059, z późn. zm.

MONEYVAL, którzy opierają się na zaleceniach FATF. 40 zaleceń tej organizacji jest bez wątpienia wyznacznikiem polityki przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu, na których bazują także akty międzynarodowe. W obrębie ustawodawstwa międzynarodowego, w tym unijnego, od kilku lat dostrzegana jest harmonizacja ustawodawstw krajowych.

7. Przedmiotem niniejszej publikacji nie było analizowanie całego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy, jednakże wydaje się uprawnione wskazanie także na niektóre ważne aspekty, które służyłyby tej inicjatywie. Trzeba też zauważyć, iż regulacje, które służą przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej będą służyły przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, które z tą przestępczością koreluje.

Z pewnością w przypadku przestępstwa prania pieniędzy jego zwalczanie opiera się na wiedzy oraz wymianie informacji i doświadczeń. W zakresie pogłębiania wiedzy niezbędny jest jej ciągły rozwój i to zalecenie aktualizuje się dla wszystkich podmiotów wchodzących w skład systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy (organów ścigania⁸⁶⁵, sądów, organów kontroli skarbowej, GIIF, jednostek obowiązanych w myśl u.p.p.f.t.⁸⁶⁶). Trzeba mieć na uwadze bowiem, że „sposoby prania pieniędzy pochodzących z działalności przestępczej są ograniczone jedynie wyobraźnią sprawców, ich zdolnościami i organizacją sieci”⁸⁶⁷.

Wydaje się także, iż instytucje powołane do przeciwdziałania praniu pieniędzy, muszą uważać na to, jakie informacje upubliczniają. Tytułem przykładu wskazać należy raporty GIIF z lat 2005 oraz 2007-2010, w których wskazywano nazwy banków dokonujących największej liczby zgłoszeń o podejrzenie prania pieniędzy. Trzeba wskazać, iż to właśnie banki jako jednostki obowiązane dokonują największej liczby zgłoszeń dotyczących podejrzenia prania pieniędzy, co jest niejako naturalne i wynika z charakteru ich działalności i jest zbieżne z sytuacją w innych państwach⁸⁶⁸. Taka informacja może jednak stanowić wyraźny sygnał, że tam nie należy „prac pieniędzy”⁸⁶⁹. Na pewno te informacje mogą mieć znaczenie dla „kierownictwa” zorganizowanych grup

⁸⁶⁵ Tak również B. Sworobowicz, *Problemy praktyczne występujące w prowadzeniu spraw z art. 299 kk.* (w:) *Pragmatyka zwalczania przestępczości „prania pieniędzy” w Polsce. Materiały z V sympozjum zorganizowanego w Szkole Policji w Pile*, s. 200-201.

⁸⁶⁶ Wyniki badań stanu wiedzy pracowników instytucji obowiązanych, prowadzonych przez J. W. Wójcika wskazywały, iż potrzeba szkoleń i pogłębiania wiedzy jest uzasadnione. Zob. J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu...*, *op. cit.*, s. 463-468.

⁸⁶⁷ B. Hołyst, *Kryminologia*, *op. cit.*, wyd. VII, s. 375.

⁸⁶⁸ Np. w Holandii – 90% zgłoszeń również pochodzi od banków. Zob. P.J.P. Tak, *Współczesne prawodawstwo holenderskie w walce z praniem pieniędzy*, Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, Zeszyt 6 (1998), Poznań 1998, s. 45.

⁸⁶⁹ Potwierdzeniem tej tezy są informacje z jednej ze spraw, iż przestępcy dokonujący prania pieniędzy zakładali konta tylko w kilku wybranych bankach. Dodatkowo zwracali oni uwagę nawet na miejsce otwarcia rachunku bankowego, zakładając, że przelewy z Niemiec nie będą wzbudzać aż tak dużych podejrzeń w miastach w których zamieszkuje więcej obywateli Niemiec (tj. Poznań, Gdańsk). Sygn. akt III K 1575/05 (K-1379).

przestępczych, które dodatkowo może korzystać z usług wyspecjalizowanych firm. Zrozumiałe jest, że banki które mają w tej mierze dobre wyniki, chcą „pochwalić” się tym przed innymi, na pewno również jest to dla nich ważne marketingowo, jednakże nie służy to interesowi ogólnonarodowemu, przez który należy rozumieć jak najszczelniejsze funkcjonowanie systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy. Fakt, iż liczba zgłoszeń z danego banku, przekłada się na większą szczelność systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy w tym banku, potwierdzają spostrzeżenia przedstawiciela Komisji Nadzoru Finansowego, który wskazał, że „ranga nadana przez kierownictwo banków przeciwdziałaniu „praniu pieniędzy” powoduje, że z jednej strony banki mogą się koncentrować na kontroli strony formalnej przekazywanych danych z rejestrów transakcji, z drugiej zaś na pogłębionej analizie merytorycznej zawartości rejestrów. Istotnym wyznacznikiem potwierdzającym opinię, że stworzone w tych bankach mechanizmy działają prawidłowo, jest sprawność funkcjonujących systemów zabezpieczających przed „praniem pieniędzy” wyrażający się w ilości zgłoszeń o transakcjach podejrzanych kierowanych do Generalnego Inspektora Informacji Finansowych. [...]. Inspekcje GINB potwierdziły istnienie wyraźnej zależności pomiędzy liczbą zgłoszeń do GIIF a wiedzą i doświadczeniem zawodowym osób odpowiedzialnych za przeciwdziałanie „praniu pieniędzy”, szczególnie koordynujących realizację wewnątrzbankowych programów lub zaangażowanych w ich praktyczną realizację”⁸⁷⁰.

Jak ważna jest wymiana doświadczeń i opinii między instytucjami w systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy, świadczy fakt, iż o ile początkowo krytyce poddawano zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przesyłane przez GIIF do organów ścigania⁸⁷¹, o tyle w wyniku wymiany doświadczeń i informacji nastąpiła poprawa w tej mierze⁸⁷².

Wymianie informacji i zdobywaniu wiedzy, przez podmioty zajmujące się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy, na pewno służyłaby współpraca z ośrodkami naukowymi. Ten aspekt całego systemu przeciwdziałania wydaje się, iż dopiero się tworzy.

⁸⁷⁰ K. Sawicki, *op. cit.*, s. 316-317.

⁸⁷¹ Zob. Z. Niemczyk, *Praktyczne aspekty współpracy prokuratury z Generalnym Inspektorem Informacji Finansowej oraz instytucjami obowiązującymi* (w:) S. Lelental, D. Potakowski (red.), *Pozbawianie sprawców korzyści uzyskanych w wyniku przestępstwa*, Szczepiński 2004, s. 12, Z. Pauk, *Wyniki...*, *op. cit.*, s. 327.

⁸⁷² Zob. Z. Niemczyk, *Praktyczne...*, *op. cit.*, s. 122, *Problematyka ścigania przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie wyników monitoringu postępowań przygotowawczych z art. 299 k.k. i art. 165a k.k. oraz orzecznictwa sądów w roku 2011* (PG III PZ 404/10/12 z dnia 22 maja 2012 r.), s. 9-10. Według raportu PG „zawiadomienia GIIF formułowane były według zasad, wypracowanych w drodze kontaktów roboczych Prokuratury Generalnej i Departamentu Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów. Zasadą w tym wypadku było udzielanie organom ścigania przez GIIF wszelkich informacji dostępnych jednostce analityki finansowej, które uzasadniają i jednocześnie dokumentują podejrzenie popełnienia przestępstwa z art. 299 k.k.”.

Słusznie wskazuje W. Filipkowski, iż system przeciwdziałania zwalczania przestępczości zorganizowanej (w tym prania pieniędzy) powinien być uzupełniony o czynnik tzw. społeczny. Wynika to z faktu, iż przestępczość jest zjawiskiem społecznym. Z tego względu należy aktywizować obywateli do walki z tym zjawiskiem, poprzez edukację i uświadamianie negatywnego wpływu przestępczości na funkcjonowanie państwa, a także poprzez zachęcanie do współpracy z organami ścigania i innymi organami państwowymi⁸⁷³.

Szereg rozwiązań prawnych, które będą służyły uszczelnieniu polskiego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy przekazuje MONEYVAL w raportach ewaluacyjnych, należy jedynie wprowadzać jego zalecania w życie, co jak wskazano w niniejszej pracy nie zawsze było realizowane.

⁸⁷³ W. Filipkowski, *System przeciwdziałania...*, op. cit., s. 205-206.

„Mimo, że przestępstwo prania pieniędzy doczekało się wielu opracowań, w tym o charakterze monograficznym, to uczynienie go przedmiotem analizy na poziomie rozprawy doktorskiej uznać należy za trafną decyzję Autora”.

J. Raglewski, Recenzja rozprawy doktorskiej, s. 1

„Najcenniejszą wartością i kluczową – w dowodzeniu postawionych tez – częścią recenzowanej pracy są prowadzone [...] badania akt prawomocnie zakończonych postępowań karnych w sprawach dotyczących prania pieniędzy. Przyjęta metoda badawcza (tzw. studium przypadku) została zrealizowana z wykorzystaniem bogatej bazy faktograficznej zawierającej opisy mechanizmów działania sprawców, jak również analizę decyzji procesowych przyporządkowujących zrekonstruowany stan faktyczny do ustalonej w drodze wykładni normy prawnej. Prowadzone wywody są prawidłowe metodologicznie i dają wszelkie podstawy do sformułowania interesujących wniosków. Poza ich wartością naukową, [...] można mieć nadzieję, że zostaną również wykorzystane szkoleniowo i dydaktycznie”.

K. Wiak, Recenzja rozprawy doktorskiej, s. 5.

Pełny tekst obu recenzji.

<http://www.wspia.eu/dzialalnosc-naukowa/przewody-doktorskie/przewody-w-toku/4950,mgr-marcin-mazur.html>